

Bachelorproef
Professionele Opleidingen
Cluster Sociaal-Agogisch Werk

Academiejaar 2023-2024

Een warme transitie naar het secundair onderwijs

Ondersteuningsmogelijkheden voor gezinnen met een andere moedertaal dan het Nederlands in het Huis van het Kind

Bachelorproef aangeboden door

Chiara Pletinckx

tot het behalen van de graad van

Bachelor in Gezinswetenschappen

Bachelorproefbegeleider: **Kristien Nys**

Voorwoord

Deze bachelorproef was niet mogelijk geweest zonder het vertrouwen en de ondersteuning van mijn stageplaats: Huis van het Kind Hasselt. Zij hebben mij de unieke kans geboden om een outreachend proefproject op zelfstandige basis uit te voeren en uit te bouwen. In het bijzonder wil ik mijn mentor Evelien Umans bedanken voor al het geloof en vertrouwen in mijn kunnen als toekomstige professional en voor het nalezen van mijn uitgebreide verslagen na elk huisbezoek. Deze leerrijke ervaring heeft mij de kans geboden om een goed inzicht te krijgen in de leefwereld van de doelgroep en om zelf de theorie van outreachend werken in de praktijk om te zetten. Dit interessante project bood meteen de perfecte kans om hier mijn bachelorproef aan te koppelen. Op deze manier kon het proefproject uitgroeien tot een sterk theoretisch onderbouwd kader waarmee ze in Huis van het Kind Hasselt in de toekomst verder kunnen. Een win-win voor beide partijen, lijkt mij.

Daarnaast wil ik zeker ook de dienst Flankerend Onderwijsbeleid van Stad Hasselt bedanken om mij te betrekken bij hun proefproject en me uit te nodigen om deel te nemen aan de jaarlijkse Onderwijsbeurs als ondersteuner van de gezinnen met een andere moedertaal dan het Nederlands. Zij gaven me de nodige theoretische kennis en achtergrond over het huidige onderwijssysteem, zodat ik de gezinnen op een goede manier te woord kon staan. Wanneer er vragen naar voren kwamen vanuit de gezinnen, waar ik niet meteen een antwoord op had, kon ik ook steeds bij hen terecht voor verder advies.

Vervolgens wil ik Kind en Taal bedanken voor het bekijken van mijn veranderingsvoorstel en hun feedback op vlak van taaldiversiteit en het ondersteunen van meertaligheid.

Tot slot mag ik natuurlijk mijn bachelorproefbegeleider Kristien Nys niet vergeten. Bedankt om steeds mijn lange teksten na te lezen en te voorzien van opbouwende en aanvullende feedback. Door haar bijdrage kon deze bachelorproef uitgroeien tot een onderbouwde en genuanceerde wetenschappelijke tekst.

Abstract

Opleiding:	BACHELOR IN DE GEZINSWETENSCHAPPEN	
	Voornaam	Naam
Student:	Chiara	Pletinckx
Bachelorproefbegeleider	Kristien	Nys
Titel bachelorproef	Een warme transitie naar het secundair onderwijs Ondersteuningsmogelijkheden voor gezinnen met een andere moedertaal dan het Nederlands in het Huis van het Kind	

Kern- / trefwoorden bachelorproef:
Secundair onderwijs - Schoolkeuze - Huis van het Kind – Diversiteit - Outreachend project

Onderzoeksvraag:

De overgang van het basisonderwijs naar het secundair onderwijs is niet makkelijk voor gezinnen. Om gezinnen daarin te ondersteunen, organiseren ze in Hasselt jaarlijks een Onderwijsbeurs. Tijdens de vorige edities van de Onderwijsbeurs hadden de betrokken organisaties, waaronder dienst Flankerend Onderwijsbeleid, de scholen en het Huis van het Kind, waar ik stage liep, het aanvoelen dat er niet veel gezinnen met een andere moedertaal gebruik maakten van het aanbod op de beurs. Dit terwijl Hasselt een stad is die wel wat diversiteit kent. Het HvHK vroeg mij om op zoek te gaan naar manieren om gezinnen met een andere moedertaal dan het Nederlands te bereiken en te betrekken op de Onderwijsbeurs, zodat ook zij de nodige ondersteuning kunnen krijgen tijdens deze transitie.

Daaruit ontstond de onderzoeksvraag: ***Hoe kunnen Huizen van het Kind gezinnen, waaronder in het bijzonder gezinnen met een andere moedertaal dan het Nederlands, met een migratieachtergrond, ... ondersteunen en begeleiden tijdens de transitie naar het secundair onderwijs?***

Korte samenvatting bachelorproef:

De Bachelorproef richt zich op drie veranderingsdoelen om gezinnen met een andere moedertaal dan het Nederlands beter te bereiken en te ondersteunen.

De vaststelling dat gezinnen waarvan Nederlands niet de thuistaal is, moeilijk worden bereikt op de Onderwijsbeurs door onvoldoende afgestemde informatie bracht mij bij het veranderingsdoel: ***Stad Hasselt en Huis van het Kind stemmen hun onderwijsaanbod beter af op deze gezinnen en bereiken hen effectiever op de Onderwijsbeurs.*** Door middel van de invalshoek taal- en cultuursensitiviteit in de hulpverlening maakte ik kennis met het TOPOI-model en een diversiteitsbenadering om stereotype benaderingen te vermijden en de communicatiewaaiër om communicatie te verbeteren. Op basis van tips uit deze modellen kom ik tot concrete voorstellen om het oorspronkelijke aanbod en materiaal aan te passen aan de doelgroep (bv. gebruik van pictogrammen en schema's). Naast het

afstemmen van het aanbod is het essentieel dat gezinnen door een vertrouwd gezicht, zoals de leerkracht, worden toegeleid naar dit aanbod.

Tijdens het proefproject dat ingevoerd werd ter ondersteuning van gezinnen waar Nederlands niet de thuistaal is, merkte ik dat de huisbezoeken concrete theoretische onderbouwing en uitwerking misten. Daaruit ontstond het veranderingsdoel: ***Huis van het Kind Hasselt zorgt voor een theoretisch onderbouwd kader voor huisbezoeken om het project duurzaam te maken.*** De invalshoek outreachend werken implementeerde werkvormen en modellen met een focus op zorgmissers. Een outreachend project volgt idealiter zes fases en houdt rekening met noodzakelijke competenties van de ondersteuner. Vanuit deze theorie werkte ik een draaiboek uit als houvast voor toekomstige ondersteuners in het project, met daarin aandacht voor meertaligheid en maatwerk. Hierbij is het noodzakelijk om de toekomstige uitvoerder van de huisbezoeken te bepalen: een professional óf een vrijwilliger, student, ... die begeleiding nodig heeft.

Toen bleek dat ouders en kinderen steeds vaker samen de school- en studiekeuze maken, maar niet altijd dezelfde belangen hebben, ontstond het veranderingsdoel: ***Ouders en kinderen worden ondersteund om samen in gesprek te gaan (onder begeleiding van een hulpverlener) over hun wensen en noden omtrent de schoolkeuze.*** Via de invalshoek begeleiding van ouders en kinderen doorheen het keuzeproces kwam ik terecht bij gesprekskaders zoals de determinatietheorie en het systeem- en contextgericht perspectief. De kaders van driehoeksgesprekken en bemiddeling bieden daarnaast ondersteuning om gemeenschappelijke belangen van ouder en kind te identificeren. Ik ontwikkelde een schoolkeuzespel met handleiding voor professionals om het keuzeproces te faciliteren. Kind en ouder leren elkaars belangen kennen en de professional neemt een bemiddelende rol op tijdens het spel. Een testfase dient verder te onderzoeken of de aanwezigheid van een professional noodzakelijk is voor een onderbouwd verloop, of dat het spel ook zelfstandig door gezinnen gespeeld kan worden.

Door deze veranderingsdoelen na te streven, streven we naar een inclusiever en effectiever onderwijs- en ondersteuningssysteem voor gezinnen waarvan Nederlands niet de thuistaal is. De concrete aanpassingen in het huidige materiaal en de ontwikkelde materialen zoals het draaiboek en het schoolkeuzespel kunnen bijdragen aan een betere afstemming van het aanbod op de noden van deze gezinnen, waardoor zij beter bereikt en betrokken worden.

Referentielijst:

Agentschap Integratie en Inburgering. (2023). *Communicatiewaaiër*. communicatiewaaiër.be. Geraadpleegd op 23 maart 2024, van https://www.communicatiewaaiër.be/?utm_source=flexmail&utm_medium=email&utm_campaign=nieuwsbriefoverintegratiebeleid13november2023&utm_content=www.communicatiewaaiër.be

Dries, M., & Van Endt-Meijling, M. (2018). *Met nieuwe ogen* (vijfde druk). Coutinho.

De Ganseman, N., Dewispelaere, J., Goossens, A., Lecoyer, K., Sannen, L., Van Der Straeten, L., & Vanarwegen, H. (2023). *In gesprek geraakt*. Owl Press.

Thomas en Charles. (z.d.). *Driehoeksgesprekken*. Geraadpleegd op 30 mei 2024, van <https://www.thomasencharles.nl/kindgesprekken-driehoeksgesprekken/>

Van Doorn, L., Omlo, J., Van Etten, Y., & Gademan, M. (2019). *Outreaching werken: Basisboek voor werkers in de eerste lijn* (herziene druk). Uitgeverij Coutinho.

E-mailadres:

chiara.pletinckx@telenet.be

Inhoudstafel

Voorwoord 3

Abstract 4

Inhoudstafel 7

Hoofdstuk 1 Probleemverkenning.....11

1.1 Modernisering van het onderwijs11

1.1.1 Structuur 11

1.1.2 Inschrijvingsprocedure..... 11

1.2 Huidig onderwijs-ondersteuningsaanbod in Hasselt12

1.2.1 Voorbereiding in de lagere scholen..... 12

1.2.2 Jaarlijkse Onderwijsbeurs 13

1.3 Het maken van een schoolkeuze door gezinnen15

1.3.1 Keuzeproces..... 15

1.3.2 Beïnvloedende factoren 15

1.3.3 Observaties en bevindingen tijdens de huisbezoeken 16

1.4 Veranderingsdoelen17

1.4.1 Het bereiken van de doelgroep (gezinnen waar Nederlands niet de thuistaal is of niet de moedertaal van één van de ouders) op de jaarlijkse Onderwijsbeurs. 17

1.4.2 Het onderbouwen en verduurzamen van het proefproject met huisbezoeken. 18

1.4.3 Het versterken van de communicatie tussen ouder(s) en kind doorheen het keuzeproces.
18

Hoofdstuk 2 Probleemverdieping.....19

2.1 Taal- en cultuursensitiviteit in de hulpverlening19

2.1.1 Superdiversiteit en cultuur 19

2.1.2 Hulpverlening in een superdiverse context..... 29

2.1.3 Besluit 41

2.2 Outreachend werken.....42

2.2.1 ‘Outreachend werk’ in een notendop 42

2.2.2 Werkvormen en modellen van outreachend werk..... 43

2.2.3	Aanpak van het ‘outreaching werken’	46
2.2.4	Gluren bij de burens – DuoSprong Beringen.....	54
2.2.5	Besluit	56
2.3	Begeleiding van ouders en kinderen doorheen het keuzeprocess	57
2.3.1	Ouderbetrokkenheid bij de schoolkeuze.....	57
2.3.2	Gesprekscaders voor ouder-kind gesprekken	59
2.3.3	Besluit	71
Hoofdstuk 3	Veranderingsvoorstellen	72
3.1	Veranderingsvoorstel 1: Aanpassingen in functie van meertaligheid	72
3.1.1	Link met de invalshoeken uit de probleemverdieping	72
3.1.2	Uitgewerkte voorstellen tot aanpassing van het materiaal	73
3.1.3	Feedback en kritische terugblik	86
3.2	Veranderingsvoorstel 2: Draaiboek voor de huisbezoeken	88
3.2.1	Link met de invalshoeken uit de probleemverdieping	88
3.2.2	Uitgewerkt draaiboek	89
3.2.3	Feedback en kritische terugblik	102
3.3	Veranderingsvoorstel 3: Schoolkeuzespel voor gezinnen	108
3.3.1	Link met de invalshoeken uit de probleemverdieping	108
3.3.2	Prototype schoolkeuze spel.....	110
3.3.3	Kritische reflectie	116
	Algemeen besluit.....	120
	Bijlagen 123	
	Bijlage 1: Algemene informatiebrief – proefproject huisbezoeken.....	123
	Bijlage 2: Informatiefiches voor ouders in andere talen	124
	Bijlage 3: Onderdelen van het schoolkeuzespel	126
	Bronnenlijst 138	

Inleiding

De overgang van het basisonderwijs naar het secundair onderwijs is niet makkelijk. Dit transitiemoment vraagt om het maken van een schoolkeuze en een studiekeuze (Noteboom, 2021). Dat is een hele opgave voor jongeren van twaalf jaar en hun ouders. De keuze kan namelijk erg bepalend zijn voor de verdere schoolloopbaan van het kind (Boone et al., 2018).

Ouders stellen zich veel vragen bij dit transitiemoment. In Huis van het Kind Hasselt ontvangen ze jaarlijks honderden vragen (Huis van het Kind Hasselt, 2022). Op de negende plaats in de top tien hiervan staat de vraag: 'Welke school past bij mijn kind?'. Ook de Gezinsenquête van 2021 toont aan dat het onderwerp 'school' gezinnen bezighoudt (Vancoppenolle et al., 2023). Uit de enquête blijkt dat 69 procent van de ouders zich doorheen dat jaar al eens zorgen maakte over de opvoeding. Één op de drie van deze ouders gaf aan dat deze bezorgdheid te maken had met school of schoolprestaties.

Om tegemoet te komen aan deze vragen organiseert Stad Hasselt sinds drie jaar een Onderwijsbeurs (Dienst Flankerend Onderwijsbeleid, persoonlijke communicatie, 15 november 2023). Hier zijn alle secundaire scholen uit Hasselt aanwezig en wordt een algemene uitleg gegeven over de modernisering van het onderwijs en de inschrijvingsprocedures. De gezinnen krijgen allerlei infobundels en brochures mee ter info en als ondersteuning van het keuzeproces. Tijdens de vorige twee edities stelden de scholen, de dienst FOB (Flankerend Onderwijsbeleid) en de CLB's vast dat ze met deze Onderwijsbeurs vooral modale gezinnen bereiken. Via observaties zagen ze dat er zeer weinig gezinnen met een andere afkomst langs kwamen. Dit terwijl Hasselt een stad is die wel wat diversiteit kent. Zo heeft 25,4 procent van de Hasseltse bevolking een buitenlandse herkomst (Gemeente-stadsmonitor & Vlaamse overheid, 2023). Ook stelden deze organisaties op de Onderwijsbeurs vast dat ze niet veel andere talen hoorden, terwijl de lagere scholen wel aangeven dat ze vele anderstalige gezinnen op school hebben. Ook de cijfers tonen dit aan. Volgens de gegevens van de Stadsmonitor van 2022 had 17,6 procent van de kinderen in de lagere school een andere thuistaal dan Nederlands. In het secundair onderwijs was dat 15,8 procent van de kinderen.

Er ligt dus nog een uitdaging in het betrekken en bereiken van gezinnen waar Nederlands niet de thuistaal is of niet de moedertaal van één van de ouders op de Onderwijsbeurs en zo ook in de ondersteuning van deze gezinnen bij de transitie van het basisonderwijs naar het secundair onderwijs. Om deze uitdaging aan te pakken, hebben ze mij gevraagd om deel te nemen aan een nieuw proefproject waarin we via persoonlijke begeleiding en huisbezoeken gezinnen met een andere moedertaal trachten te ondersteunen in dit keuzeproces. Het uiteindelijke doel is om hen toe te leiden naar de Onderwijsbeurs zodat ook zij er met de verschillende scholen en ondersteunende diensten zoals het CLB kennis kunnen maken. Op die manier komen ook zij aan alle nuttige informatie die ze kunnen gebruiken bij het maken van de schoolkeuze.

Op basis van deze uitdagingen ga ik in mijn bachelorproef aan de slag met de onderzoeksvraag: ***Hoe kunnen Huizen van het Kind gezinnen, waaronder in het bijzonder gezinnen met een andere moedertaal dan het Nederlands, met een migratieachtergrond, ... ondersteunen en begeleiden tijdens de transitie naar het secundair onderwijs?*** Wat zijn met andere woorden de ondersteuningsmogelijkheden vanuit een Huis van het Kind? Hoe kunnen ze, al dan

niet samen met andere actoren, deze gezinnen bereiken en betrekken in dat transitietraject en hen ondersteunen in het transitieproces?

Dit heb ik onderzocht aan de hand van drie invalshoeken: 'Taal- en cultuursensitiviteit in de hulpverlening', 'Outreaching werken' en 'Begeleiding van ouders en kinderen doorheen het keuzeproces'.

Hoofdstuk 1 Probleemverkenning

1.1 Modernisering van het onderwijs

Er waren de laatste jaren heel wat veranderingen in het secundair onderwijs die het hele keuzeproces er niet makkelijker op maken voor kinderen en ouders.

1.1.1 Structuur

In 2019 werd de 'modernisering van het onderwijs' opgestart vanuit de overheid (Modernisering SO, 2021). Deze modernisering zou in het schooljaar 2024-2025 volledig afgerond moeten zijn en houdt in dat er twee grote stromingen zijn in het secundair onderwijs. Namelijk de A-stroom (meer theoretisch) en de B-stroom (meer praktisch). Tijdens de eerste graad van het secundair onderwijs kunnen de leerlingen hun interesses en talenten ontdekken. Op die manier zouden ze in de tweede graad beter een studiekeuze moeten kunnen maken. Die keuze houdt in dat ze voor een studiedomein moeten kiezen met daarin nog een specifiekere studierichting. Er bestaan sinds 2019 acht studiedomeinen, namelijk: Taal en Cultuur, STEM, Kunst en Creatie, Land- en Tuinbouw, Economie en Organisatie, Maatschappij en Welzijn, Sport en tot slot Voeding en Horeca (KOOGO et al., 2022). De nieuwe invulling is bedoeld om kinderen eerst allerlei ervaringen op te laten doen, alvorens te moeten kiezen. In de praktijk zorgt dit toch ook voor moeilijkheden tijdens de keuze, zegt de onderwijsdeskundige van de dienst Flankerend Onderwijsbeleid te Hasselt (persoonlijke communicatie, 15 november 2023). Niet op alle scholen kunnen alle studiedomeinen en studierichtingen gevolgd worden. Bij het maken van de schoolkeuze kijken gezinnen dus best ook al vooruit naar de mogelijkheden die er zijn vanaf de tweede graad. Anders zal het kind na het voltooien van de eerste graad opnieuw van school moeten veranderen om de gewenste richting te kunnen volgen. In de praktijk zien we dat dit dan vaak niet wordt gedaan, omdat het kind in de vertrouwde omgeving en bij de vrienden wil blijven.

1.1.2 Inschrijvingsprocedure

Daarnaast kwam er in 2019 ook een nieuwe inschrijvingsprocedure voor het secundair onderwijs (Vlaamse Onderwijsraad, 2018). Het doel hiervoor was het versterken van de vrije schoolkeuze en het vermijden van lange kampeerrijen aan scholen voor het inschrijven. Sinds het nieuwe systeem moet elke school alle leerlingen aannemen en heeft een school geen reden om kinderen te weigeren, tenzij ze met een aanmeldingssysteem werken. Scholen met een aanmeldingssysteem mogen kinderen enkel weigeren op basis van de capaciteit. Deze scholen moeten op voorhand duidelijk maken dat ze met een aanmeldingsprocedure werken. Concreet betekent dit dat gezinnen op voorhand moeten laten weten dat ze naar deze school zouden willen gaan. Vanuit al deze aanmeldingen worden er gezinnen geloot op basis van de capaciteit van de school. Wie niet ingeloot werd voor deze school, wordt daarvan op de hoogte gebracht en kan zich nog inschrijven bij een school zonder aanmeldingsprocedure. Dit systeem werd ontwikkeld om de kansen van iedereen gelijk te houden. Toch kan dit in de praktijk voor ongelijkheid zorgen, wanneer de procedure niet duidelijk gemaakt wordt aan bepaalde groepen die moeilijker toegang hebben tot deze informatie (Dienst Flankerend Onderwijsbeleid, persoonlijke communicatie, 15 november

2023). Dat geldt bijvoorbeeld voor gezinnen waar Nederlands niet de thuistaal is of niet de moedertaal van één van de ouders.

1.2 Huidig onderwijs-ondersteuningsaanbod in Hasselt

Het is dus belangrijk dat alle gezinnen voldoende en juiste informatie ontvangen over het secundair onderwijs en de scholen in de buurt. Dit gebeurt in de lagere scholen zelf, via de CLB's. Ook Stad Hasselt draagt hier vanuit het Huis van het Kind en de dienst Flankerend Onderwijsbeleid aan bij met de jaarlijkse Onderwijsbeurs.

Vanuit het Agentschap van Integratie en Inburgering hebben ze naar eigen zeggen geen methodieken hierrond en komt het ook niet vaak voor dat ze jongeren aan een school moeten helpen (Agentschap Integratie en Inburgering, e-mail, 1 februari 2024). Hun focus ligt namelijk op volwassenen. De meeste kinderen van ouders die naar hen toekomen zijn al toegeleid naar een school. De trajectbegeleider van de ouder moet er wel voor zorgen dat de kinderen binnen de 60 dagen een school gevonden hebben. Het ondersteunende aanbod bij de transitie van het lager onderwijs naar het secundair onderwijs in Hasselt komt dus vooral vanuit de scholen zelf, de CLB's en de Onderwijsbeurs.

1.2.1 Voorbereiding in de lagere scholen

De CLB's in Hasselt hebben een netoverstijgende website 'Wegwijs in het secundair onderwijs' waarop algemene informatie te vinden is over het secundair onderwijs (GO! CLB, e-mail, 8 januari 2024). Ook zijn er tips ter ondersteuning van het keuzeproces terug te vinden.

Daarnaast ondernemen de CLB's verschillende acties om de kinderen in de lagere school al voor te bereiden op het secundair onderwijs (LOP Hasselt, e-mail, 20 december 2023). Deze acties beginnen normaal gezien vanaf het vijfde leerjaar. Ze worden voorbereid op de schoolkeuze en het systeem van het secundair onderwijs.

1.2.1.1 Aanbod Gemeenschapsonderwijs

In het gemeenschapsonderwijs hebben ze een e-module ontwikkeld om in de klas spelenderwijs de kinderen voor te bereiden en te informeren (GO! CLB, z.d.). Het figuurtje 'Grippie' neemt de kinderen mee doorheen het hele keuzeproces. Dit gebeurt aan de hand van drie modules: 'Ik leer mezelf goed kennen', 'Ik verken het secundair onderwijs en de beroepenwereld' en 'Ik kan een keuze maken'.

In de eerste module 'Ik leer mezelf goed kennen' leren de leerlingen dat iedereen uniek is en eigen talenten heeft. Ze leren nadenken over wie ze zijn en welke talenten ze hebben. Ook wordt het belang van jezelf kennen in functie van de studiekeuze benadrukt.

De tweede module 'Ik verken het secundair onderwijs en de beroepenwereld' wordt nog eens onderverdeeld in vier thema's: 'Ik verken het secundair onderwijs', 'Ik verken het aanbod van de scholen', 'Ik verken de beroepenwereld' en 'Ik kies een school'. In het eerste thema verkennen ze de structuur van het secundair onderwijs. In het tweede thema leren ze meer over de basisvakken en het keuzegedeelte. Het derde thema vertelt de kinderen meer over de beroepen die er bestaan.

Het laatste thema helpt de kinderen bij het maken van de schoolkeuze en laat hen nadenken over wat ze belangrijk vinden in een school.

Uiteindelijk gaan ze in de laatste module 'Ik kan een keuze maken' stilstaan bij het maken van keuzes. Ze leren over verschillende keuzestijlen en leren de voor- en de nadelen bij een keuze afwegen. Ook staan ze stil bij wie er invloed kan hebben op hun keuze en wie kan helpen de keuze te maken.

1.2.1.2 Aanbod Vrij onderwijs en Provinciaal onderwijs

Zowel het in het Vrij onderwijs als in het Provinciaal onderwijs werken ze met de 'Op-Stap' methodiek in de vorm van een werkboekje (GO! CLB, e-mail, 8 januari 2024). De fases in deze methodiek zijn wat gelijkend aan de thema's die het figuurtje 'Grippie' aanhaalt in het gemeenschapsonderwijs. Bij 'Op-Stap' worden er zes fases doorlopen: 'Kiezen', 'Ik leer mezelf kennen', 'Ik verken de beroepenwereld', 'Ik leer het secundair onderwijs kennen', 'Ik maak een keuze' en 'Ik ben zeker van mijn keuze' (VCLB, 2023).

In de eerste fase leren de kinderen over keuzes maken en hoe je dat doet. In de tweede fase ontdekken ze zichzelf aan de hand van interesses, talenten, vaardigheden op school, studiehouding en gezondheid. In de derde fase leren ze beroepen kennen en denken ze na over hun droomberoep. In de vierde fase leren ze meer over de structuur van het secundair onderwijs. In de vijfde fase maken ze een schoolkeuze en controleren ze of deze bij hen past. In de laatste fase kijken de leerlingen naar de praktische elementen van de school en bekijken ze hoe je zeker kan worden van je keuze (VCLB, 2023).

1.2.2 Jaarlijkse Onderwijsbeurs

1.2.2.1 Doel en inhoud

Het doel van de jaarlijkse Onderwijsbeurs te Hasselt is het ondersteunen van gezinnen tijdens het keuzeproces en dit transitiemoment. Hiervoor organiseert Stad Hasselt dit jaar de derde editie van de Onderwijsbeurs. Dit in samenwerking met Huis van het Kind Hasselt. Onderwijs is dan ook een levensdomein waar Huizen van het Kind op inzetten (EXPOO & Kind en Gezin, 2019). Zij kunnen een rol spelen in het verbinden van onderwijs met andere levensdomeinen. Één van de pijlers hierbij is het inzetten op de transitie tussen thuis, buurt, kinderopvang en kleuterschool. Deze pijler wordt met dit proefproject nog eens uitgebreid naar de transitie tussen lagere school en secundaire school.

Op de Onderwijsbeurs komen alle secundaire scholen uit Hasselt samen (Stad Hasselt, 2023). Gezinnen kunnen hier op één plek hun vragen stellen en informatie verzamelen. Tijdens het onthaal ontvangen de gezinnen een informatietas met informatiebrochures en een wegwijzer over het studieaanbod in Hasselt. Vervolgens worden de kinderen en ouders verdeeld in aparte groepen. De kinderen kunnen deelnemen aan verschillende workshops in de Talentenfabriek om zo te ontdekken welke studiedomeinen het best bij hen passen. De ouders krijgen een infosessie over de structuur van het secundair onderwijs en tips waar je op moet letten bij het inschrijven en/of aanmelden in een school. Nadien kunnen de gezinnen samen op de Standenmarkt de verschillende scholen van Hasselt ontdekken en hun vragen aan de medewerkers van de scholen stellen.

1.2.2.2 Proefproject 2023

Zoals eerder vermeld, merken de betrokken organisaties dat er op de Onderwijsbeurs zeer weinig gezinnen waar Nederlands niet de thuistaal is of niet de moedertaal is van één van de ouders bereikt worden. Daarom werd er dit schooljaar een proefproject opgestart waarbij ze ook deze gezinnen proberen te betrekken bij de Onderwijsbeurs. Oorspronkelijk wilden ze dit in samenwerking doen met studenten uit de Lerarenopleiding. Hier kwam niet genoeg reactie op. Daarom werd ik als stagiaire Gezinswetenschappen aangesproken om dit proefproject mee uit te voeren.

Het is een proefproject, dus het is voor iedereen nog een beetje zoeken. Ik kreeg enkele documenten mee ter ondersteuning voor dit project. De algemene informatiebrief heb ik toegevoegd in bijlage 1. Daarnaast kreeg ik ook mondelinge informatie en brochures in verband met de nieuwe structuur van het onderwijs en het inschrijfsysteem.

De gezinnen voor dit project worden geselecteerd en doorgegeven vanuit de lagere scholen. De scholen spreken de gezinnen aan over dit project en vragen of zij hieraan deel willen nemen en of hun gegevens doorgegeven mogen worden in het teken van het project. De scholen bezorgen ons de volgende gegevens: de naam van het kind, het adres, de gesproken talen in het gezin en een gsm-nummer waarop de gezinnen bereikt kunnen worden. Er is ook een kolom voor extra nuttige info, maar deze werd niet ingevuld door de scholen.

Over de concrete aanpak van de huisbezoeken heb ik niet zo veel informatie gekregen. Dit mocht ik zelf een beetje bepalen en ik mocht gaandeweg uitzoeken wat werkt en wat niet.

Tijdens de huisbezoeken ben ik uiteindelijk als volgt te werk gegaan. Bij het allereerste bezoek lag de focus vooral op het geven van praktische informatie en het luisteren naar de eerste vragen van de ouders. Om de informatie over te brengen had ik heel wat materiaal mee dat vanuit de dienst Flankerend Onderwijsbeleid voorzien was. Eerst en vooral de brochure 'Modernisering secundair onderwijs, eerste graad'. Uit deze brochure heb ik het schema met de nieuwe structuur van de eerste graad gebruikt. Deze visuele voorstelling was een goede houvast om de structuur duidelijk over te kunnen brengen aan de gezinnen waar Nederlands niet de thuistaal is of niet de moedertaal van een van de ouders. Daarnaast maakte ik gebruik van de brochure voor de tweede en derde graad. Ook hier was het vooral het schema met de structuur van het volledig secundair onderwijs dat een goede ondersteuning vormde tijdens de gesprekken. Vervolgens bracht ik ook informatie mee over de studiedomeinen en studierichtingen en op welke scholen in Hasselt deze aangeboden worden. Tot slot beschikte ik over de kalender van het aanmeld- en inschrijfsysteem. Tijdens het geven van deze uitleg, konden de ouders uiteraard ook hun vragen stellen. Na het bespreken van alle informatie was er steeds nog ruimte voor vragen. Wanneer ik hen niet meteen kon verder helpen met een vraag, indien ik hiervoor informatie moest gaan opzoeken of navragen, spraken we af dat ik dit tegen de volgende keer zou verzamelen. Op het einde van elk eerste bezoek, maakte ik samen met het gezin de inschrijving voor de Onderwijsbeurs in orde.

Het eerste bezoek zag er op vlak van inhoudelijke informatie bij alle gezinnen vrijwel hetzelfde uit. De volgende bezoeken gingen telkens verder in op de specifieke vragen en noden van de gezinnen en waren hierdoor verschillend. Voor de vervolfbezoeken heb ik zelf nog bijkomende informatie en tools opgezocht. Zo vond ik bijvoorbeeld via het CLB een lijstje waarop je de belangen van het kind en de ouders in verband met schoolkeuze in kaart kan brengen. Een andere tool die ik ook heb

gebruikt, is een testje via Onderwijskiezer waarmee je samen met het kind kan uitzoeken welke studiedomeinen bij hem of haar zouden passen.

1.3 Het maken van een schoolkeuze door gezinnen

De Onderwijsbeurs en het proefproject zijn er dus ter ondersteuning van het kiezen van een secundaire school. Hoe ziet dit keuzeproces er vandaag de dag uit?

Hiervoor richt ik me tot het LiSO onderzoek (De Fraine et al., 2019). Dit is een grootschalig onderzoek over het Vlaams secundair onderwijs en liep van 2013 tot 2020. Uit het LiSO onderzoek blijkt dan kinderen steeds vaker zelf hun schoolkeuze maken en de ouders dit niet langer alleen doen. 28,4 procent van de kinderen gaf aan de school volledig zelf gekozen te hebben. Ook maakte 64 procent van de kinderen de keuze samen met de ouders. Slechts bij 6,8 procent van de kinderen hebben de ouders de schoolkeuze alleen bepaald.

1.3.1 Keuzeproces

Bij het maken van een schoolkeuze doorloopt een gezin vier fasen (Vander Stuyft, 2015).

De eerste fase hierin is de *oriëntatiefase*. In deze fase verzamelt het gezin zoveel mogelijk informatie over de secundaire scholen in de buurt. Dit kan op een formele manier door websites en brochures te raadplegen. Ook op een informele manier wordt informatie verzameld door bijvoorbeeld eens rond te horen bij mensen uit de directe omgeving (Vander Stuyft, 2015).

De tweede fase is de *keuzefase*. In deze fase selecteren gezinnen scholen op basis van bepaalde criteria. De scholen worden in deze fase met elkaar vergeleken. Op basis van wat zij belangrijk vinden aan onderwijs en aan een school, gaat het gezin scholen uitkiezen die hierbij aansluiten (Vander Stuyft, 2015).

De derde fase is de *bezoekfase*. In deze fase gaat het gezin de geselecteerde, potentiële scholen bezoeken. Dit kan bijvoorbeeld fysiek tijdens de opendeurdagen. Of, zoals op mijn stageplaats in Hasselt, op een Onderwijsbeurs waar je ook met mensen uit de verschillende scholen kan spreken (Vander Stuyft, 2015).

Uiteindelijk komt de vierde en laatste fase, de *beslissingsfase*. Op dit punt wordt de knoop effectief doorgehakt. Dit is liefst een gezamenlijke beslissing van het kind en de ouders. Er wordt samen gekozen bij welke school ze het kind zullen inschrijven (Vander Stuyft, 2015).

1.3.2 Beïnvloedende factoren

Zojuist werd vermeld dat gezinnen in de keuzefase rekening gaan houden met bepaalde criteria en dus met wat zij belangrijk vinden. Waar wordt er dan naar gekeken? Er zijn vijf factoren die de schoolkeuze sturen of beïnvloeden, namelijk: kwaliteit van onderwijs, bereikbaarheid, levensbeschouwing, cultuur en studiekeuze (Vander Stuyft, 2015).

Ten eerste wordt er gekeken naar de *kwaliteit van het onderwijs*. Ouders gaan op zoek naar een 'goede', kwalitatieve school. Maar wat wordt er dan juist verstaan onder het brede begrip 'kwaliteit'? Hier kunnen enkele kenmerken onder geplaatst worden. Ouders verwachten dat er aandacht is voor cognitieve en sociale ontwikkeling, dat er een goede voorbereiding is op het hoger

onderwijs en dat er een goede leerlingenbegeleiding is. Ook het studietoerbod en de infrastructuur worden bekeken op vlak van kwaliteit van de school. Tot slot wordt ook de reputatie van de school meegenomen in het keuzeproces (Vander Stuyft, 2015).

Vervolgens wordt er ook gekeken naar de *bereikbaarheid* van de school. Er wordt vaak gekozen voor een nabijgelegen school. Dit blijkt een erg belangrijke factor bij het kiezen van een lagere school. Bij het kiezen van een secundaire school wordt hier iets minder belang aan gehecht, maar speelt het ook nog steeds een rol in het keuzeproces. Hier wordt er doorgaans eerst naar de kwaliteit van de school gekeken en nadien pas naar de bereikbaarheid. Bij twijfel tussen twee scholen zal de bereikbaarheid op het einde van het keuzeproces uiteindelijk vaak de bepalende factor zijn (Vander Stuyft, 2015).

Daarnaast zullen ook *levensbeschouwing* en *cultuur* meespelen bij het maken van de schoolkeuze. Ouders gaan vaak op zoek naar een school met dezelfde levensvisie als zichzelf. Er wordt dan ook gekeken naar het onderwijsnet waar een school onder valt. Vaak kijken gezinnen naar scholen binnen een onderwijsnet dat aansluit bij hun eigen levensovertuiging. Ook de culturele achtergrond van gezinnen speelt mee bij het maken van de schoolkeuze. Denk hierbij aan afkomst, etniciteit, sociale klasse, ... De bril waardoor je naar onderwijs kijkt, zal vanzelfsprekend ook invloed hebben op de keuze die gemaakt wordt (Vander Stuyft, 2015).

Tot slot wordt ook de *studiekeuze* meegenomen in het proces van de schoolkeuze. Bij het maken van een schoolkeuze zullen gezinnen kijken naar de studiedomeinen en studierichtingen die een school aanbiedt. Er wordt gekeken of de gewenste richting op deze school aanwezig is. Het komt niet vaak voor dat er eerst een school gekozen wordt en dat er nadien pas naar het aanbod gekeken wordt. Het aanwezig zijn van de 'juiste' studierichting zal dus ook een belangrijke rol spelen in het al dan niet kiezen voor een bepaalde school (Vander Stuyft, 2015).

1.3.3 Observaties en bevindingen tijdens de huisbezoeken

De fasen van het keuzeproces en de beïnvloedende factoren zag ik ook terugkomen tijdens mijn huisbezoeken. In dit proefproject heb ik zes gezinnen persoonlijk begeleid. Dit waren allemaal gezinnen waar Nederlands niet de thuistaal is of niet de moedertaal van één van de ouders. In deze gezinnen werden de volgende talen gesproken: Arabisch, Punjabi, Russisch, Portugees, Marokkaans en Frans. Bij twee van de gezinnen verliep het gesprek in het Engels. Tijdens deze gesprekken hield ik steeds de vragen bij die gesteld werden door de gezinnen, door deze te noteren in mijn schrift. Na elk huisbezoek schreef ik een verslag. Daarin kwam te staan welke informatie er besproken werd, welke vragen er gesteld werden, hoe het gezin reageerde op de informatie en op mijn bezoek, welke verdere ondersteuning het gezin nog wenste en tot slot mijn observaties en interpretaties van het gesprek. Hieronder bespreek ik mijn belangrijkste inzichten uit de verslagen na de eerste huisbezoeken bij deze gezinnen.

De meeste gezinnen zaten nog in de oriëntatiefase bij mijn eerste bezoek. Sommigen kwamen stilaan ook al in de keuzefase en waren al enkele scholen gaan selecteren op basis van dingen die ze belangrijk vinden in een school. Hierin waren er wel grote verschillen. Enkele gezinnen hadden er helemaal nog niet bij stilgestaan welke scholen in aanmerking zouden komen. Anderen hadden al een doordachte selectie gemaakt en stonden dus al verder in het keuzeproces. Tijdens dit

keuzeproces valt het me tijdens de huisbezoeken op dat de gezinsleden niet altijd op dezelfde golflengte zitten. De kinderen en de ouders hebben niet altijd dezelfde mening over studiekeuzes of wat ze belangrijk vinden in een school. Het zal belangrijk zijn om de gezinnen hier op een onderbouwde en verantwoorde manier in te begeleiden.

Ook de beïnvloedende factoren vanuit het onderzoek zag ik terugkomen in de gesprekken tijdens mijn huisbezoeken. De bereikbaarheid wordt erg vaak genoemd. Het is voor de gezinnen toch wel erg belangrijk dat de kinderen makkelijk op school geraken met de fiets of het openbaar vervoer. Daarnaast komt ook de kwaliteit van de school zeker aan bod. Er wordt tijdens de gesprekken vaak gevraagd naar de beste school en de goede studierichtingen, de goede jobs, ... Tijdens de gesprekken hoor ik dat gezinnen vaak al een beeld hebben over de reputatie van bepaalde scholen. Het valt me op dat enkele gezinnen die geëmigreerd zijn vanuit landen zoals Pakistan, India, Afrika, ... het erg belangrijk vinden dat de kinderen hier meer kansen krijgen dan in het thuisland en ze deze kansen dan ook moeten grijpen. Vooral in deze gezinnen is er veel vraag naar de 'beste' scholen en de 'beste' studierichtingen. Ook de factor cultuur en levensbeschouwing zie ik terugkomen tijdens de gesprekken. Mensen vergelijken al eens de 'goede' jobs of studierichtingen uit hun thuisland met het aanbod hier. Levensbeschouwing speelt zeker ook mee tijdens de gesprekken. Wanneer we de scholengroepen bekijken wordt het katholiek onderwijs regelmatig al uitgesloten door gezinnen met een andere levensbeschouwing. Deze factoren zijn inderdaad belangrijk om in het achterhoofd te houden tijdens de begeleiding van de gezinnen. Vooral die culturele factor zou ik graag nog wat verder uitdiepen om de gezinnen hier beter in te kunnen ondersteunen.

In de begeleiding van deze gezinnen speelt ten slotte ook de taal mee. Bij twee van de zes gezinnen heb ik het gesprek in het Engels gevoerd. Dit vonden de gezinnen een meerwaarde, want bij algemene infosessies krijgen ze deze uitleg niet in een andere taal. Ook nadenken over een ondersteunend aanbod voor anderstaligen tijdens dit transitiemoment kan interessant zijn.

Een laatste opvallende observatie tijdens de huisbezoeken was dat bijna geen enkel gezin op de hoogte leek te zijn van de structuur van het secundair onderwijs. Ze hadden nog nooit van de A-stroom en B-stroom gehoord of wisten niet wat dit inhield. Dat vond ik toch opvallend, aangezien het de taak van de CLB's en de scholen is om de kinderen en de ouders hierover te informeren vanaf het vijfde leerjaar. Ik weet niet of ze de uitleg inderdaad niet gekregen hebben, of dat de uitleg voor hen niet begrijpelijk binnen gekomen is. Werd de informatie niet doorgegeven aan de gezinnen? Of werd de boodschap onbegrijpelijk aan hen overgebracht?

1.4 Veranderingsdoelen

Vanuit deze probleemverkenning stel ik drie veranderingsdoelen op, ter verbetering van de ondersteuning van gezinnen tijdens de transitie naar het secundair onderwijs.

1.4.1 Het bereiken van de doelgroep (gezinnen waar Nederlands niet de thuistaal is of niet de moedertaal van één van de ouders) op de jaarlijkse Onderwijsbeurs.

De betrokken organisaties merken dat ze niet genoeg gezinnen, waar Nederlands niet de thuistaal is of niet de moedertaal van één van de ouders, bereiken op de Onderwijsbeurs. Bij de gezinnen

zelf merk ik dat het aanbod ofwel niet tot bij hen komt, of niet afgestemd lijkt te zijn op hun noden. Het krijgen van informatie is wel erg belangrijk voor een goede transitie naar het secundair onderwijs. Hoe kunnen we het aanbod van Huis van het Kind en Stad Hasselt afstemmen op anderstalige gezinnen en hen zo beter bereiken en ondersteunen?

Doel: Stad Hasselt en Huis van het Kind stemmen hun onderwijsaanbod af op gezinnen met een andere moedertaal dan het Nederlands en bereiken deze gezinnen beter op de jaarlijkse Onderwijsbeurs.

1.4.2 Het onderbouwen en verduurzamen van het proefproject met huisbezoeken.

Dit is een proefproject dat nog in de eerste fase van verkennen en uitproberen zit. Er werd nog niet veel informatie gegeven of uitgewerkt rond het uitvoeren ervan. Hoe kunnen we de huisbezoeken optimaal benutten om de gezinnen te bereiken en te versterken? Hoe kunnen we zorgen voor een verantwoorde, onderbouwde en kwaliteitsvolle ondersteuning aan huis? Hoe kunnen we dit proefproject verbeteren, zodat het op een kwalitatieve manier kan verdergezet worden in de toekomst?

Doel: Huis van het Kind Hasselt zorgt voor een theoretisch onderbouwd kader voor de huisbezoeken waarmee het project ook verduurzaamd kan worden in de toekomst.

1.4.3 Het versterken van de communicatie tussen ouder(s) en kind doorheen het keuzeprocés.

Het maken van een schoolkeuze (met zicht op de latere studiekeuze) is niet makkelijk voor gezinnen. Kinderen en ouders lijken niet altijd dezelfde ideeën en belangen te hebben doorheen dit keuzeprocés. Hoe kunnen constructieve gesprekken tussen ouders en kind bevorderd worden? Hoe kunnen ouders en kinderen op een onderbouwde manier met elkaar in gesprek gebracht worden tijdens dit keuzeprocés?

Doel: Ouders en kinderen worden ondersteund om samen in gesprek te gaan (onder begeleiding van een hulpverlener) over hun wensen en noden omtrent de schoolkeuze.

Hoofdstuk 2 Probleemverdieping

In het tweede hoofdstuk wordt de probleemstelling verder uitgewerkt. Hierin wordt uitgediept hoe er op de veranderingsdoelen ingezet kan worden. Dit aan de hand van drie invalshoeken met theoretische inzichten die helpen streven naar het veranderingsdoel. Ik koos voor 'Taal- en cultuursensitiviteit in de hulpverlening', 'Outreaching werken' en 'Begeleiding van ouders en kinderen doorheen het keuzeprocess'. Bij elke invalshoek wordt de keuze voor dit thema toegelicht en wordt de link met het veranderingsdoel gelegd.

2.1 Taal- en cultuursensitiviteit in de hulpverlening

Zoals reeds vermeld werd in de inleiding, is er in Hasselt heel wat diversiteit: 25,4 procent van de Hasseltse bevolking heeft een buitenlandse herkomst (Gemeente-stadsmonitor & Vlaamse overheid, 2023). Heel wat kinderen hebben hierdoor ook een andere thuistaal dan het Nederlands. In de lagere school is dat 17,6 procent van de leerlingen en in het secundair onderwijs is dat 15,8 procent van de leerlingen. Deze diversiteit wordt nog niet gerepresenteerd op de Onderwijsbeurs. De betrokken organisaties stellen vast dat ze deze gezinnen, waarvan de moedertaal niet Nederlands is, moeilijker bereiken. Daarom werd het veranderingsdoel *"Stad Hasselt en Huis van het Kind stemmen hun onderwijsaanbod af op anderstalige gezinnen en bereiken deze gezinnen beter op de jaarlijkse Onderwijsbeurs"* opgesteld. Om te weten hoe we deze gezinnen beter kunnen bereiken vanuit de organisatie, is het belangrijk om het gegeven van diversiteit eerst beter te begrijpen. Daarnaast is het ook belangrijk om te verdiepen in methodische kaders waarop de hulpverlening kan steunen in de omgang met diversiteit en cultuur. In deze invalshoek ligt de focus op de hedendaagse superdiversiteit en kaders die aangeboden worden aan de hulpverlening om hier zo goed mogelijk mee om te gaan. Vanuit deze inzichten kan het aanbod van de Onderwijsbeurs verrijkt worden, om zo meer in te spelen op de noden van deze gezinnen en ze op die manier ook beter te kunnen bereiken met dit aanbod.

2.1.1 Superdiversiteit en cultuur

2.1.1.1 Superdiversiteit

Superdiversiteit is een vrij recent begrip. Het begrip vond zijn oorsprong bij Steven Vertovec, een antropoloog uit de Verenigde Staten. Hij gebruikte het woord in 2007 in zijn artikel, genaamd *'Superdiversity and its implications'*, om een nog nooit eerder gesignaleerde tendens uit onze samenleving te beschrijven (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 40-41 en Matheusen, 2016, p.55). In België wordt het begrip sinds 2010 gebruikt om de 'demografische transitie' te beschrijven (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 40-41). De term brak echt door toen Dirk Geldof er in 2013 over schreef in zijn boek *'Superdiversiteit. Hoe migratie onze samenleving verandert.'* Met superdiversiteit als demografische transitie worden de veranderende migratiepatronen en hun invloed op de samenleving bedoeld. In zeer korte tijd gingen we van een samenleving met een vrij beperkte diversiteit naar een 'immigratiesamenleving' met een samenstelling van zeer veel verschillende bevolkingsgroepen. Vooral in grootsteden heeft dit voor een heel diverse samenstelling van bevolkingsgroepen gezorgd. In België zijn het Brussel, Antwerpen en Genk die we bestempelen als superdiverse steden, met maar liefst meer dan honderdvijftig verschillende nationaliteiten (Matheusen, 2016, p.55).

Superdiversiteit mag niet verward worden met wat we voordien een 'multiculturele samenleving' noemden (Ceuterick et al., 2016, p. 39). Superdiversiteit is veel meer dan dat. Het is een volledig

nieuw kader. Het verschilt enorm met de georganiseerde arbeidsmigratie uit de jaren '60. Wat maakt het deze keer zo anders? Er is nu veel variatie in de migratiestromen en deze veranderen zeer sterk hoe onze samenleving eruit ziet (Matheusen, 2016 p. 55-56). Zo zijn er nu veel verschillende migratiekanalen en ook de wettelijke statuten van mensen in migratie zijn enorm geëvolueerd. In de landen van aankomst is er ook een hele verandering in het organiseren van onthaal en werkgelegenheid en de reacties van het lokaal bestuur en de bevolking. Het verschil met vroegere migratie zit hem in de verschillende kenmerken die allemaal verweven zijn met elkaar en elkaar beïnvloeden (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 40-41). Het gaat hier om het toenemen van de zogenoemde 'volmigratie' waarbij volledige families immigreren via huwelijksmigratie en gezinshereniging. Daarnaast ook een enorme stijging van asielmigratie en transmigratie. Tot slot heeft ook de toenemende globalisering hier invloed op. Al deze elementen samen maken de hedendaagse situatie anders dan de arbeidsmigratie van voorheen. Typerend aan deze superdiverse samenleving is dat je niet meer zo makkelijk kan beschrijven tot welke cultuur je precies behoort. Dit komt voort uit partnerrelaties vanuit verschillende culturele achtergronden, samengestelde families, verschillende vormen van transmigratie, ... Hierdoor kan een persoon meerdere landen van herkomst in zijn 'roots' hebben zitten.

In het boek van Geldof (2013) wordt de hedendaagse superdiversiteit opgedeeld in twee dimensies: de kwantitatieve en de kwalitatieve dimensie (Ceuterick et al., 2016, p. 40-41 & Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 42-43).

De **kwantitatieve dimensie** gaat om de groeiende diversiteit in aantal (Ceuterick et al., 2016, p.40-41 & Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 43-45). Er zijn steeds meer en meer mensen met een migratieachtergrond in België. In de grootste steden en de kleinste gemeenten zal je mensen met een migratieachtergrond terugvinden. Toch is de hedendaagse superdiversiteit vooral opvallend in de steden. De steden zijn namelijk uitgegroeid tot plaatsen van aankomst voor 'nieuwkomers', want hier vinden ze in de eerste plaats onderdak, maar ook mensen vanuit hetzelfde land, met dezelfde taal of hetzelfde geloof. Tot slot zijn er in de steden vaak de meeste sociale voorzieningen. Dat alles maakt de steden een aantrekkelijke verblijfplaats voor wie in een nieuw land aankomt. In grootsteden zoals Brussel en Antwerpen vormen de inwoners met een migratieachtergrond stilaan de meerderheid van de stadsbewoners. Ze worden daarom 'majority-minoritysteden' genoemd. Opvallend is dat de verschillen vaak leeftijdsgebonden zijn. Zo zijn de 'autochtone' bewoners meestal de oudere inwoners van de stad. Bij de kinderen en jongeren is de etnisch-culturele diversiteit het grootst. Zij zullen de volwassenen van de toekomst zijn. Dus ook zonder verdere migratie zal de volwassen bevolking van de toekomst veel diverser zijn dan nu.

Vervolgens is er de **kwalitatieve dimensie** (Ceuterick et al., 2016, p.42-44 & Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 43-45). Hier gaat het om de verschillen binnen de diversiteit zelf. Aan de basis van superdiversiteit ligt eerst en vooral de verandering van het overheersende migratiepatroon. We zijn geëvolueerd van 'mensen uit enkele landen van herkomst migreren naar een select groepje gastlanden' naar 'mensen uit een zeer groot aantal landen migreren naar een groot aantal gastlanden'. De nieuwe migraties komen uit heel Europa en uit heel de wereld. De verschillende etniciteit die hieruit voortkomt in West-Europa zorgt op zijn beurt weer voor een toenemende diversiteit binnen deze etnische groepen zelf. Dit verschil ontstaat op basis van andere factoren zoals taal, gender, geloof, verblijfsstatus en transnationaliteit. Dat betekent dat we moeten inzien dat zowel de migranten als hun kinderen en verdere nakomelingen gevormd worden door de invloed van hun etniciteit in wisselwerking met andere identiteitskenmerken. In alle steden en gemeenten vinden we inwoners met verschillende landen van herkomst, talen, culturen, religies, statuten en sociale posities. Dit zorgt voor diversiteit zowel tussen als binnen groepen en

gemeenschappen. De interacties tussen al deze groepen en factoren en de complexiteit die dit met zich meebrengt, is de kern van de hedendaagse superdiversiteit.

Deze diversiteit in de diversiteit zien we ook terug op vlak van andere domeinen (Ceuterick et al., 2016, p. 43-44). Bijvoorbeeld op vlak van taal. In superdiverse steden stijgt vaak het aantal gesproken talen en zijn steeds meer cliënten meertalig. Meer zelfs, nieuwkomers spreken de Nederlandse taal vaak nog niet. Hulp- en dienstverleners zullen steeds meer en meer rekening moeten houden met de taalkennis van de hulpvragers. Hoe we hier dan best mee omgaan, daar kom ik later nog op terug. Naast diversiteit op vlak van taal zien we ook diversiteit op vlak van religie en geloof toenemen. Voor vele nieuwkomers zorgen deze religieuze gemeenschappen voor solidariteit en zelfs een vorm van informele hulpverlening.

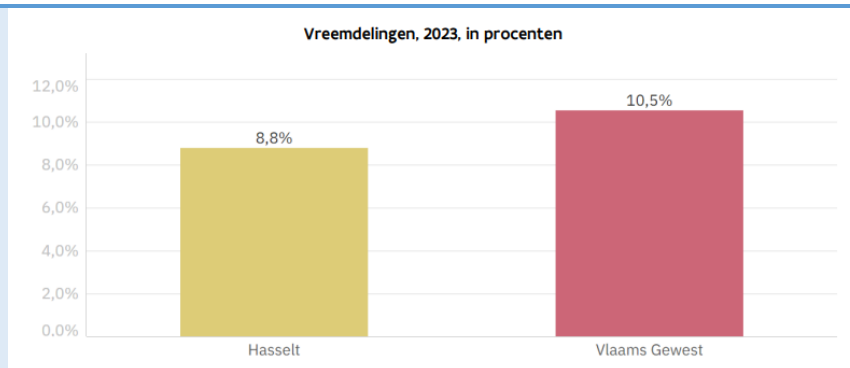
Tot slot neemt superdiversiteit toe binnen de sociaaleconomische posities in de samenleving. Mensen met een migratieachtergrond kan je terugvinden in zowat alle beroepen en sociale posities, maar niet altijd in gelijke mate. Bij mensen met een migratieachtergrond is er een hoog risico op armoede. In België leeft bijvoorbeeld meer dan de helft van de mensen met Marokkaanse origine onder de armoedegrens. Deze gezinnen zijn hierdoor extra kwetsbaar en zijn daardoor ook steeds meer en meer terug te vinden als cliënten in de zorg- en welzijnssector. Kinderen met een migratieachtergrond hebben dan weer een kwetsbare startpositie in het onderwijs.

Door de individualisering is het voor iedereen mogelijk een eigen persoonlijke identiteit te ontwikkelen op basis van de mix van alle bovenstaande factoren (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 43-45). Ieder persoon is dus meer dan zijn etnische origine. Als sociaal werker is het daarom enorm belangrijk om aandacht te hebben voor de meervoudige identiteiten van de mensen waarmee men werkt. Het omgaan met superdiversiteit en de bijhorende meervoudige identiteiten vormt één van de belangrijkste nieuwe uitdagingen van elke sociaal werker. Daarom zal er in het volgende onderdeel ook ruim stilgestaan worden bij de vraag hoe aan iedereen goede hulpverlening geboden kan worden in een multiculturele en superdiverse context.

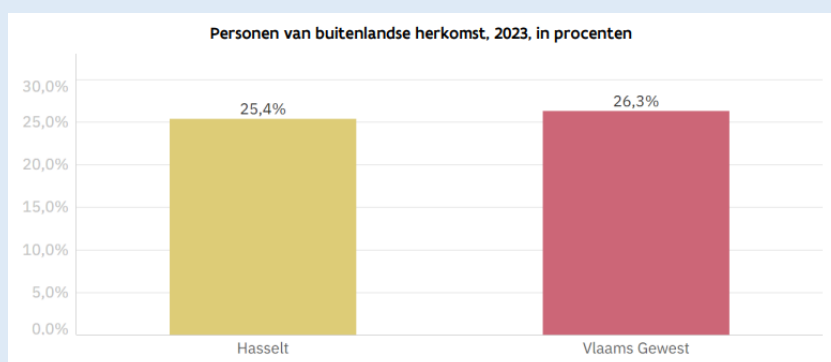
Diversiteit in Hasselt

Hoe ziet deze diversiteit eruit in de context van de Hasseltse gezinnen? Hasselt is geen grootstad en dus geen majority-minoritystad. Hasselt is wel één van de dertien centrumsteden in Vlaanderen (Gemeente-stadsmonitor & Vlaamse overheid, 2023). Deze centrumsteden hebben een centrale functie op verschillende vlakken zoals: werkgelegenheid, zorg, onderwijs, cultuur en ontspanning. Hierdoor is er in Hasselt zeker ook heel wat diversiteit terug te vinden.

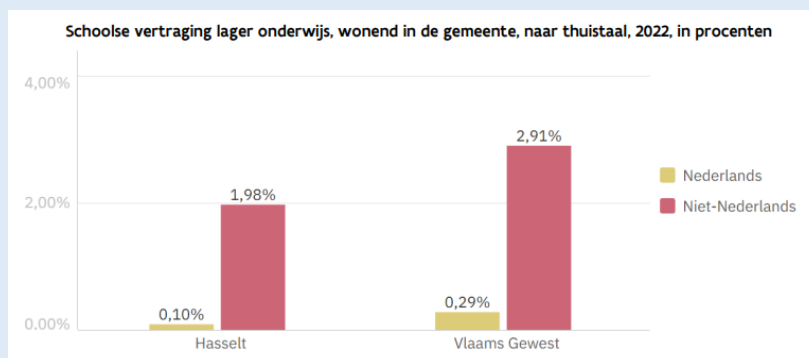
In oktober 2023 heeft 8,8 procent van de Hasseltse bevolking geen Belgische nationaliteit (Gemeente-stadsmonitor & Vlaamse overheid, 2023). In de statistieken worden deze inwoners 'vreemdelingen' genoemd.

Daarnaast heeft, zoals eerder vermeld, 25,4 procent van de Hasseltse bevolking buitenlandse herkomst (Gemeente-stadsmonitor & Vlaamse overheid, 2023).

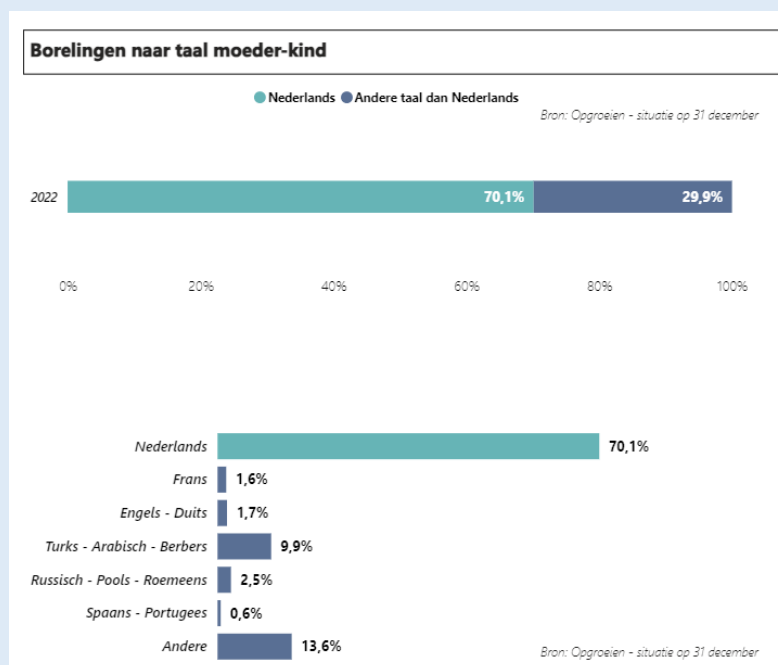

Zoals de theorie al aangaf, brengt deze diversiteit ook meertaligheid met zich mee. In Hasselt heeft 17,6 procent van de lagereschoolkinderen en 15,8 procent van de middelbare schoolkinderen een andere thuistaal dan Nederlands (Gemeente-stadsmonitor & Vlaamse overheid, 2023). Op schoolvlak brengt dit enkele risicofactoren met zich mee. Zo hebben deze kinderen meer kans op het oplopen van ‘schoolse vertraging’, oftewel het blijven zitten zoals dat in de volksmond gezegd wordt. Daarnaast hebben kinderen met een andere thuistaal dan het Nederlands meer kans op het vroeg verlaten van het onderwijs. De schoolse vertraging in het secundair onderwijs en de schoolverlaters met een andere thuistaal dan Nederlands liggen in Hasselt zelfs iets hoger dan het Vlaamse gemiddelde.

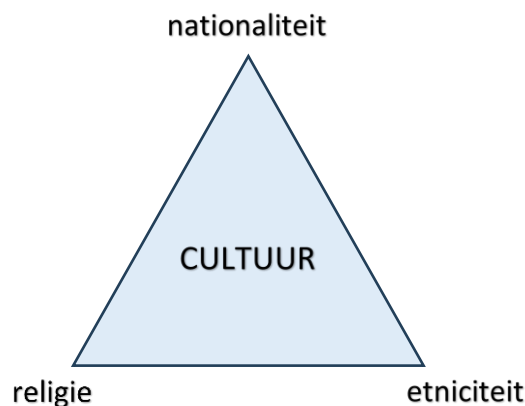

Opgroeien houdt ook cijfers bij van de nieuwgeborenen in Hasselt en hun thuistaal (Opgroeien, 2023). In 2022 had 29,9 procent van de geboren kinderen een andere thuistaal dan het Nederlands. De meest gesproken andere talen, met bijna tien procent, zijn Turks, Arabisch en Berbers.

Multiculturele driehoek of multiculturele ruit?

Een bekend kader over cultuur is de multiculturele driehoek van Baumann (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 114). Hij stelt cultuur voor als een driehoek, waarbij de hoeken bestaan uit volgende aspecten: nationaliteit, religie en etniciteit. Volgens Baumann is cultuur geen vast gegeven, maar een proces. Je nationale, religieuze en etnische identiteiten zijn dan ook geen statisch gegeven, maar steeds in verandering. Als mens geef je telkens opnieuw invulling aan je meervoudige identiteit. Ik zoom even verder in op wat er precies bedoeld wordt met het steeds in verandering zijn van deze identiteiten.

De *nationale identiteit* kan bijvoorbeeld veranderen wanneer oude waarden en gewoontes verdwijnen binnen een nationale cultuur, maar ook als er nieuwe gedragsregels of gewoontes ontstaan of wanneer oude gewoontes opeens een andere betekenis krijgen in een nieuwe context (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 115). Een concreet voorbeeld hiervan is het gegeven dat onze omgangsvormen veranderd zijn door het gebruik van smartphones in publieke ruimtes.

De *etnische identiteit* kan op twee manieren bekeken worden (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 115). Vooreerst kan het op een statische manier benaderd worden. In dat geval gaat het om iemands genetica, voorouders en uiterlijke kenmerken die bij de geboorte worden meegegeven. Daarnaast is er ook de dynamische benadering. Die zegt dat de etnische identiteit ook kan veranderen wanneer de context verandert. Denk hierbij aan situaties waarbij nationale, economische of politieke belangen op het spel staan. Een voetballer van Afrikaanse afkomst, krijgt tijdens het WK in de Belgische ploeg bijvoorbeeld een Belgische identiteit, terwijl hij door anderen of door zichzelf in andere contexten als Afrikaans gezien wordt.

Ook de *religieuze identiteit* wordt vaak vooral als een statisch gegeven gezien (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 116). Religieuze tradities en eeuwenoude religieuze teksten worden dan als leidraad van het geloof beschouwd. Deze leidraad kan soms voor zekerheid zorgen in een veranderende wereld. Sinds de aanslagen van IS en Al Quaida wordt de islam in verschillende landen als iets vaststaand gezien. Politici spreken dan ook al snel over 'de islam' of 'de moslims'. Religie wordt op deze manier gezien als iets dat je als gelovige van de ene plaats naar de andere plaats meeneemt, zonder dat er iets verandert. Op deze manier krijgen de gelovigen weinig kans om aan anderen te vertellen over hun eigen ervaring van religie of hoe zij zelf in het dagelijks leven

omgaan met hun religieuze overtuiging. Wanneer er op een dynamische manier naar religie gekeken wordt, zien we dat religie anders ingevuld kan worden in een context die verandert. In de dynamische benadering geven mensen zelf een eigen invulling aan hun geloof.

De laatste jaren is er wat kritiek op dit model van Baumann gekomen (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 117). Er zou volgens experts, zoals de Nederlandse Baukje Prins, nog een aspect ontbreken. Namelijk het aspect van gender. In de praktijk gaan multiculturele debatten vaak over de positie van vrouwen, het wel of niet toestaan van een hoofddoek, gedwongen huwelijken, het mogen tonen van homoseksuele liefde, visies over wat 'normaal' is op vlak van seksualiteit, ... Er is daarom nu een pleidooi om de multiculturele driehoek om te vormen naar een multiculturele ruit en gender eraan toe te voegen als vierde basiselement.

Daarnaast kan er ook de bedenking gemaakt worden of we nog langer kunnen spreken van een 'nationale identiteit'. In een voorgaand stuk werd al beschreven dat de superdiversiteit alsmaar toeneemt in onze samenleving (Ceuterick et al., 2016, p. 50). We komen daardoor meer en meer in contact met andere culturen. Doordat er steeds meer verschillen ontstaan binnen de culturen zelf, is het haast niet mogelijk om dé cultuur van de persoon die voor je zit te kennen. Dat is vaak zelfs niet wenselijk. Het is dan beter om aan interculturele communicatie te doen vanuit een open grondhouding. Dit kunnen we doen aan de hand van het TOPOI-model van Hofman, waarover later meer informatie gegeven zal worden.

Culturele dimensies

Verschillende antropologen en sociologen deden pogingen om nationale culturen in te delen in bepaalde categorieën (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 123-124). Ook Hofstede deed dat. Het is belangrijk om hierbij in het achterhoofd te houden dat elke indeling die er gemaakt wordt contextgebonden is en in bepaalde mate ook willekeurig opgesteld is. Na verschillende onderzoeken kwam Hofstede uit op zes culturele dimensies. Aan elke dimensie kan dan een waarde gekoppeld worden. Het gaat om de volgende zes dimensies: machtsafstand, individualisme versus collectivisme, masculiniteit versus femininiteit, onzekerheidsvermijding, oriëntatie korte termijn versus lange termijn en hedonisme versus soberheid.

Met *machtsafstand* bedoelt Hofstede de mate waarin minder machtige leden accepteren (en ergens ook verwachten) dat de macht ongelijk verdeeld is (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 124). Met andere woorden, er wordt bekeken wat de mensen van de bestaande machtsverdeling vinden. Een lage score voor machtsafstand betekent dat de cultuur democratisch is en de leden als gelijken worden gezien. Een hoge score betekent dat de mensen op de hoogte zijn van de hiërarchie en dat mensen met een minder hoge positie hun plaats ook accepteren.

Bij *individualisme versus collectivisme* gaat het om de focus op het individu of op de groep (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 125). Bij de individualistische culturen hechten ze veel belang aan het behalen van persoonlijke doelen. Collectivistische samenlevingen vinden de doelen en het welzijn van de groep dan weer belangrijker. Ook aan de individualisme-index worden er waarden gekoppeld. Een hoge score hierbij betekent dat de cultuur sterk individueel gericht is, er belang wordt gehecht aan het hebben van een eigen mening en leden zich minder aanpassen aan de groep. Een lage score betekent het omgekeerde.

Bij *masculiniteit versus femininiteit* wordt er gekeken naar de verdeling van (emotionele) rollen tussen de geslachten (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 125). Deze dimensie meet hoeveel belang

een cultuur hecht aan stereotype mannelijke waarden (bijvoorbeeld ambitie, macht, materialisme, ...) en stereotype vrouwelijke waarden (het onderhouden van menselijke relaties, zorg dragen, ...). Samenlevingen die hier een lage score op krijgen, hebben slechts kleine verschillen tussen de geslachten en er wordt veel belang gehecht aan relaties en solidariteit. Een hoge score betekent dat er grote verschillen zijn tussen de twee geslachten en dat er daardoor sprake is van concurrentie die wordt aangedreven vanuit ambitie. Deze ambitie wordt als een 'mannelijke' waarde gezien, maar kan een samenleving in het algemeen drijven. Ambitie kan zowel voor mannen als vrouwen een drijfveer zijn, in samenlevingen die hier hoog scoren.

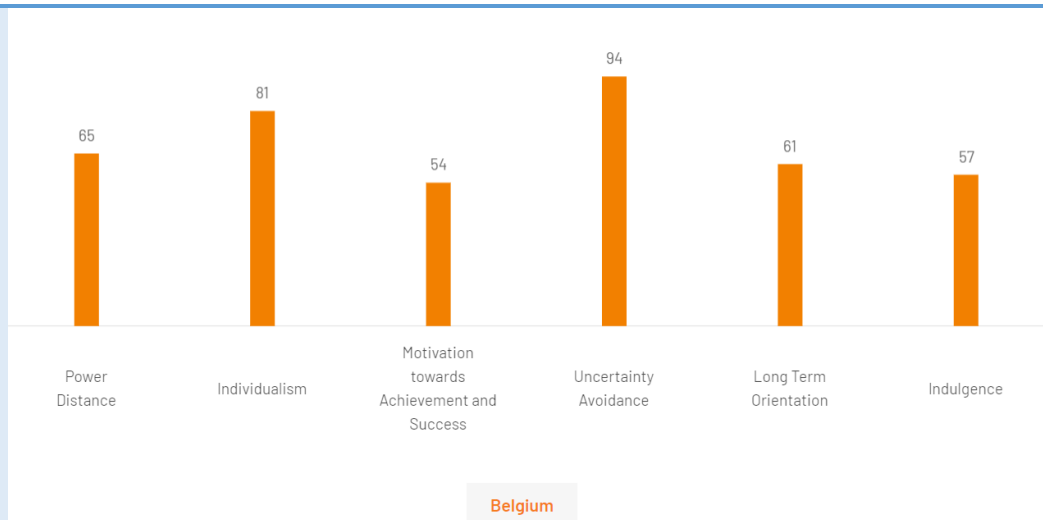
Onzekerheidsvermijding bekijkt de tolerantie van de cultuur tegenover onzekerheid en onduidelijkheid (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 125). Het gaat erom hoe een samenleving omgaat met onbekende situaties, onverwachte gebeurtenissen en de stress die bij verandering komt kijken. Een lage score geeft aan dat de cultuur openstaat voor verandering en er weinig strikte wetten, regels of richtlijnen zijn. Een hoge score daarentegen betekent dat er zeer weinig tolerantie is op vlak van verandering. In deze culturen heerst er vaak angst voor het onbekende, waarop gereageerd wordt met strenge regels en wetten om controle te krijgen en te behouden.

De dimensie *oriëntatie op korte termijn versus lange termijn* gaat over de gekozen richting en visie van een cultuur (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 125-126). Wanneer de cultuur gericht is op de lange termijn, dan wordt via volharding en spaarzaamheid gestreefd naar een beloning in de toekomst. Is een cultuur meer gericht op de korte termijn, dan wordt er meer belang gehecht aan het verleden en het heden en hiermee wordt er vooral naar het belang van traditie gekeken. Ook is het hier belangrijk om geen gezichtsverlies te leiden en te voldoen aan de sociale verplichtingen. Een lage score staat voor kortetermijngerichtheid en een hoge score voor langetermijngerichtheid.

Tot slot *hedonisme versus soberheid* (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 126). Hedonisme betekent het streven naar geluk. Soberheid staat voor de visie dat geluk niet nagestreefd moet worden en dat er dan ook strenge normen nodig zijn om dat tegen te gaan. Bij een hoge score is er veel vrijheid op vlak van het bevredigen van behoeftes en verlangens. Culturen met een lage score hebben strakke sociale normen die deze uitbundigheid onderdrukken.

Scores op de culturele dimensies in België

Het ging zonet over de culturele dimensies van Hofstede. Hieronder zijn de scores van België terug te vinden (The culture factor group, 2023). De scores worden gegeven op een schaal van 1 tot 120.

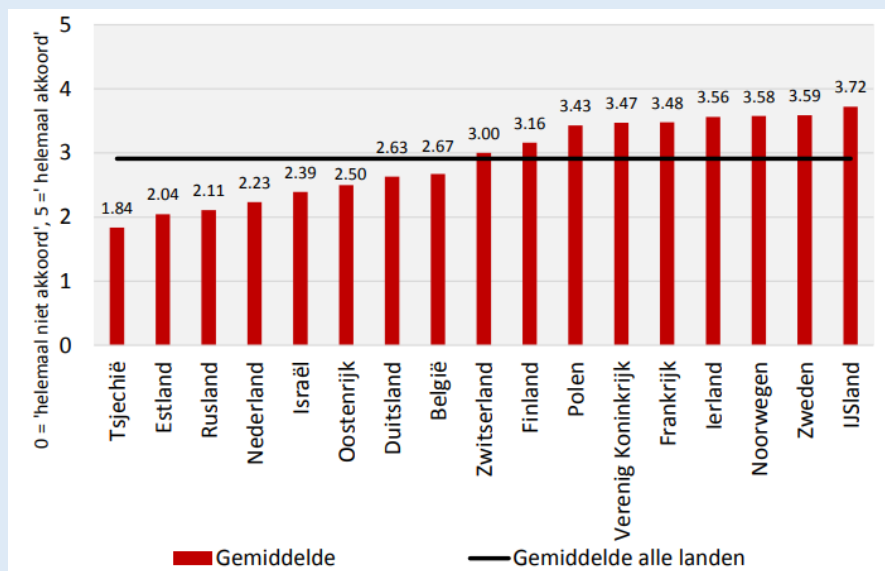
Op de grafiek is te zien dat België eerder gemiddeld scoort op ‘hedonisme VS soberheid’ en ‘masculiniteit VS femininiteit’ (The culture factor group, 2023). Op de andere dimensies scoort België hoog tot zeer hoog. Op vlak van ‘onzekerheidsvermijding’ heeft België zelfs één van de hoogste scores die gemeten werden. Een verklaring hiervoor zou zijn dat België in het verleden vaak bezet en geleid werd door andere landen. Belgen ervaren volgens deze score dus vaker stress en onzekerheid als ze te maken krijgen met verandering. In België zouden er volgens deze score dan ook strikte regels en wetten toegepast worden als tegenreactie op deze angst voor het onbekende. Ik leg hier zo dadelijk wat cijfers naast om dit na te gaan.

Wat betekent deze score van België nu op vlak van diversiteit aan culturen? Gaat er vanuit deze onzekerheidsvermijding negatief gereageerd worden op mensen uit andere landen en andere culturen? Gaan we vanuit die angst voor het onbekende strikte regels maken waaraan de ‘nieuwkomers’ ook moeten voldoen? Belgen hebben graag de controle, houden niet van chaos en hechten veel belang aan structuur, volgens deze informatie. Ik ga na of België inderdaad naar deze score en volgens deze kenmerken handelt, door het migratiebeleid te vergelijken met andere Europese landen.

Om na te gaan of België strenger is ten opzichte van migratie dan de andere landen uit de Europese Unie, kan er gekeken worden naar het ‘erkenningcijfer’ (Lafleur et al., 2018). Dit cijfer geeft de verhouding weer tussen het aantal beslissingen over het erkennen van vluchtelingen en het aantal beslissingen hiervan dat positief was. Het idee dat België terughoudender is in de toekenning van het vluchtelingenstatuut dan andere Europese landen lijkt in de cijfers bevestigd te worden. Het erkenningcijfer van België ligt met 41 procent lager dan het Europese gemiddelde dat op 48 procent staat. Om de inspanning van elk land te kunnen beoordelen, is het beter om het totale aantal positieve oordelen te vergelijken per inwoner. Anders kan er een vertekend beeld zijn wanneer een land bijvoorbeeld een hoog aantal positieve erkenningen heeft, maar in het algemeen ook weinig aanvragen krijgt. In de periode van 2014-2016 had België een cijfer van 3.097 positieve oordelen per miljoen inwoners. Daarmee bevindt België zich boven het Europese gemiddelde dat staat op 2.435. België scoort ook beter dan landen zoals Frankrijk en Luxemburg met scores rond 1.500. Daarentegen loopt België ver achter op de landen in het

noorden van Europa en Duitsland waar de scores rond 7.500 liggen. Wanneer we deze cijfers naast elkaar leggen, lijkt België binnen de Europese Unie eerder gemiddeld te scoren.

België kan ook vergeleken worden met andere landen door te kijken naar de resultaten van de European Social Survey: een grootschalige vergelijkende studie die bij burgers uit meer dan 20 Europese landen peilt naar hun houdingen tegenover allerlei maatschappelijke thema's (Jacobs et al., 2016). Zowel in 2002 als in 2016 (na de vluchtelingencrisis die in 2015 een hoogtepunt bereikte) werden de deelnemende Belgen gevraagd naar hun mening over vluchtelingen. In tegenstelling tot de heersende opvatting en de resultaten van de culturele dimensies, blijkt er zich een positievere houding tegenover vluchtelingen te ontwikkelen. In 2002 ging slechts 3 procent van de respondenten akkoord met de stelling dat de regering aanvragen soepel zou moeten behandelen, terwijl dit in 2016 steeg naar 10 procent. Wanneer deze scores naast die van de andere deelnemende landen gelegd worden, valt het op dat België zich rond het gemiddelde bevindt. Ook in de rangschikking bevindt België zich eerder in het midden. Er zijn landen die positiever scoren en er zijn landen die negatiever scoren.

Aan de hand van deze resultaten blijkt België toch niet zo'n grote angst voor het onbekende te hebben en wordt hier ook niet extreem naar gehandeld. Wanneer er een vergelijking gemaakt wordt met andere landen uit de Europese Unie, komt België er eerder gemiddeld uit op het vlak van het aanvaarden van 'nieuwkomers' in België. Onze 'onzekerheidsvermijding' rond dit thema valt dus goed mee en dienen we niet zo extreem, maar eerder genuanceerd te zien.

Cultuur en onderwijs

In de probleemverkenning verwees ik er al naar dat cultuur ook een belangrijke rol speelt bij de schoolkeuze (Vander Stuyft, 2015). Ouders gaan namelijk vaak op zoek naar een school met dezelfde levensvisie. De bril waarmee je naar onderwijs kijkt, zal uiteraard invloed hebben op de keuze die gemaakt wordt. In België scoren we hoog op 'individualisme', wat betekent dat we erg gericht zijn op persoonlijke groei (The culture factor group, 2023). Hoe kijken mensen vanuit culturen die lager scoren op 'individualisme' naar ons onderwijs? Vinden zij het even belangrijk

om goed opgeleid te zijn of carrière te maken? Of hechten zij meer belang aan het kunnen zorgen voor de familie? Ook dit zijn culturele inzichten die we best in ons achterhoofd houden wanneer we mensen met een andere culturele achtergrond gaan begeleiden in de schoolkeuze.

Afkomst en cultuur hangen vaak ook samen met de sociale positie (Byrne & De Tona, 2019). De Franse socioloog Bourdieu toont aan dat er zich een paradox voordoet op vlak van schoolkeuze en cultuur. Enerzijds wordt het onderwijs vaak gezien als een belangrijk onderdeel voor sociale gelijkheid en een manier om hogerop te geraken op de sociale ladder. Terwijl het succes in het onderwijs anderzijds ook heel erg afhankelijk is van je culturele kapitaal. Wanneer er vanuit de thuiscultuur veel belang aan gehecht wordt en er meer ondersteuning aangeboden wordt, zal het kind makkelijker doorheen het onderwijs geraken. Onderwijs is dus een erg belangrijke factor in de al dan niet bewuste strijd om een bepaalde positie in de samenleving te kunnen bereiken.

In de probleemverkenning sprak ik over het vernieuwde onderwijssysteem in België. Ook in Engeland zijn er de afgelopen jaren vele verschillende soorten scholen ontstaan (Byrne & De Tona, 2019). Hoewel vele ouders het als iets positiefs zien dat er steeds meer keuze en inspraak is, maakt deze veelheid aan mogelijkheden het soms ook moeilijk voor bepaalde groepen. De veelheid aan opties zorgt voor een complex onderwijssysteem met verschillende soorten scholen en verschillende toegangsregels. Hierdoor wordt ook het keuzeproces complexer. Er zijn bepaalde vaardigheden en kennis nodig om de weg te kunnen vinden doorheen het complexe scholenlandschap met verschillende inschrijfmogelijkheden. Veel van deze kennis wordt verkregen via het eigen sociale netwerk. Dit kan dan weer leiden tot nadelen voor gezinnen, die om verschillende redenen een minder uitgebreid netwerk hebben.

2.1.2 Hulpverlening in een superdiverse context

De superdiversiteit en de cultuurverschillen die het met zich meebrengt, hebben een impact op de hulpverlening. Hoe gaan professionals daar het best mee om?

2.1.2.1 Omgaan met diversiteit

Vijf diversiteitsbenaderingen

In de theorie worden vijf visies op diversiteit beschreven die in de samenleving kunnen voorkomen (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 30). Dit worden ook wel de vijf D's genoemd, die staan voor deficit, differentie, discriminatie, doelgroepen en diversiteit. Bij elke benadering wordt er naar krachten en zwaktes gekeken. Met krachten worden waardevolle intenties bedoeld en de zwaktes worden gezien als het doorschieten in een bepaalde benadering.

De eerste visie, de **deficitbenadering**, vertrekt vanuit het recht van alle burgers om te delen wat maatschappelijk bereikt is, zoals welvaart, cultuur en individuele ontwikkelingsmogelijkheden (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 30-31). In de praktijk blijkt echter dat er toch een dominante groep opduikt en daartegenover ook mensen die zich in een achterstandspositie bevinden. Wanneer je bijvoorbeeld de taal niet spreekt, laag opgeleid bent, een beperking hebt, ... kan dit als een 'nadeel' of een achterstand gezien worden tegenover bepaalde mensen met een ander profiel dat dominanter is in de samenleving en meer voordelen heeft. De kracht van deze benadering zit

hem in die intentie om alles wat de samenleving verworven heeft te delen. De zwakte bij deze benadering is het gebruik van het woord 'achterstand'. Deze benaming kan stigmatiserend werken en het idee opwekken dat mensen zich horen aan te passen of te verbeteren.

In de **differentiebenadering** worden alle culturen als gelijkwaardig gezien (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 31). Ieder heeft zijn eigen cultuur die weliswaar anders is, maar even waardevol. Hier wordt er niet gekeken naar achterstand of tekorten, maar juist naar de waarde van verschillen. Op vlak van gender kan er bijvoorbeeld waarde gehecht worden aan een vrouwelijke inbreng over een bepaald onderwerp. Verschillen worden hier erkend en met elkaar gedeeld via interculturele communicatie. De kracht ligt hier in het respect voor elkaar en het begrip van ieders culturele context. Toch heeft deze benadering ook heel wat zwaktes. Ten eerste kan de nadruk op verschillen ook overdreven worden, waardoor overeenkomsten genegeerd worden. Daarnaast worden ook de bestaande machtsverhoudingen en de sociaaleconomische context een beetje genegeerd. Tot slot lijkt iemands gedrag hier heel erg bepaald te worden vanuit slechts één dimensie van zijn identiteit, namelijk het vrouw-zijn, je etniciteit of je geaardheid, ... Op deze manier krijgen mensen stereotype beelden van elkaar.

De **discriminatiebenadering** gaat over dominante groepen die bewust en onbewust anderen discrimineren of uitsluiten om zo hun eigen privileges veilig te kunnen stellen (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 31-32). Zij maken gelijkwaardige participatie onmogelijk voor de ander door dit te blokkeren. Denk aan vrouwen of mensen van een andere afkomst die veel moeilijker toegelaten worden tot bepaalde posities op de werkplek of in de samenleving. De kracht zit hem hier in het bewust worden van hoe verschillen verankerd zijn in onze samenleving en haar instituties. De zwakte van deze benadering is ongetwijfeld het zwart-wit denken, waardoor de tegenstellingen alleen maar vergroot worden. Door de nadruk zo te leggen op de maatschappelijke structuren, wordt ook de verantwoordelijkheid van het individu een beetje teniet gedaan.

De **doelgroepenbenadering** is eigenlijk een samentrekking van alle voorgaande benaderingen (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 32). Deze benadering richt zich op vooraf vastgelegde groepen. Er wordt gekeken naar een bepaalde groep en wat deze groep nodig heeft. Deze ondersteuning wordt dan enkel aan deze doelgroep aangeboden. Denk bijvoorbeeld aan taalondersteuning voor kinderen waarvan Nederlands niet de moedertaal is op school. Indien de nood goed vastgesteld is bij de doelgroep, kan dit zeker een kracht zijn. Daarnaast kunnen er ook zwaktes opduiken, zoals iedereen uit de doelgroep op dezelfde manier 'bekijken' en benaderen en dus niet genoeg oog meer hebben voor de verscheidenheid binnen de doelgroep zelf. Ook mensen die niet tot deze doelgroep behoren, maar wel dezelfde noden hebben, worden al eens uitgesloten van dit aanbod. Bijvoorbeeld leerlingen waarvan Nederlands wél de moedertaal is, maar die ook taalproblemen hebben, komen niet in aanmerking voor dat taalaanbod op school dat specifiek is bedoeld om leerlingen met een andere moedertaal te helpen.

Tot slot is de **diversiteitsbenadering** een poging om de risico's uit de voorgaande benaderingen tegen te gaan (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 32-33). Deze benadering wil het denken in groepen die tegenover elkaar staan overstijgen. Diversiteit heeft hier als vertrekpunt: alles waarin mensen van elkaar verschillen. Dit in de brede zin van het woord. Ieder mens bestaat uit een unieke combinatie van deelidentiteiten. Er wordt gekeken naar de invloed van deze verschillen op de

mogelijkheden en behoeften van mensen. Het verschil is dat bij deze benadering de verschillen niet steeds gezien worden als problematisch of minderwaardig, maar wel al normaal, overbrugbaar en zelfs kansrijk. Er is ook oog voor de gelijkenissen tussen mensen en niet enkel voor de verschillen.

De diversiteitsbenadering van een hulpverlener

Allereerst is het als hulpverlener belangrijk om te kijken naar zowel gelijkenissen als verschillen (Expertisecentrum Krachtgericht Sociaal Werk, 2014, p. 30-31). Dit sluit aan bij de diversiteitsbenadering uit het vorige deel. Vertrekken vanuit gelijkenissen is een belangrijk handelingsprincipe als hulpverlener, maar het is zeker even belangrijk om stil te staan bij de verschillen. Dit verschil kan soms namelijk een belangrijke rol spelen in processen van sociale uitsluiting. Er zijn drie vormen van verschil die belangrijk zijn in de hulpverlening: het verschil van de positie in de maatschappij tussen hulpverlener en cliënt, de referentiekaders die verschillen bij de hulpverlener en de cliënt en het verschil in mogelijkheden (denk aan de mate waarin je een taal spreekt of kennis hebt van een samenleving). Het is belangrijk om stil te staan bij de negatieve effecten die deze verschillen kunnen hebben, zodat we hier als hulpverlener op in kunnen spelen om ze te voorkomen of om te keren. Om dit te kunnen doen is het belangrijk om op een professionele manier te kijken naar verschillen.

Binnen de hulpverlening zou er op twee manieren gekeken moeten worden naar verschil: er moet zowel structureel als cultureel gekeken worden naar verschil (Expertisecentrum Krachtgericht Sociaal Werk, 2014, p. 32-34). Met structureel kijken wordt bedoeld dat een hulpverlener zich bewust moet zijn van de maatschappelijke verschillen die meespelen en van invloed kunnen zijn. Zo kan een persoon op basis van gender, etniciteit, seksuele voorkeur of klasse bevoordeeld of benadeeld zijn. Wie tot de bevoordeelde groep behoort, ervaart dit als normaal of neutraal, maar wie tot de 'minderheidsgroep' behoort, heeft het gevoel dat zijn gedrag of levenswijze afwijkend is en zal hier steeds tegen moeten opboksen. Dit sluit aan bij de *discriminatiebenadering* uit het vorige stuk. Mensen blijven daarnaast ook unieke personen en kunnen hun maatschappelijke positie dan ook anders beleven dan iemand anders in dezelfde positie. Als hulpverlener streef je een gelijkwaardige hulpverleningsrelatie na. Dit kan bereikt worden door eerst en vooral de rol van maatschappelijke verschillen te erkennen. Een hulpverlener moet zich bewust zijn van de *discriminatiebenadering* die in enige mate steeds aanwezig is in de samenleving. Door hiervan bewust te zijn, kunnen morele oordelen of negatieve benaderingen achterwege gelaten worden. Een divers-sensitieve hulpverlener stopt mensen niet zomaar in een hokje, maar bevraagt hoe mensen zichzelf zien of zouden definiëren en staat dus stil bij de zelfidentiteit.

Een hulpverlener moet ook cultureel kijken naar verschil (Expertisecentrum Krachtgericht Sociaal Werk, 2014, p. 35-38). Iedereen behoort in de samenleving namelijk tot verschillende sociale groepen met elk hun eigen referentiekaders waarmee er betekenis gegeven wordt aan de omgeving oftewel 'de werkelijkheid'. Elke sociale groep maakt zijn eigen 'werkelijkheidsdefinities' of met andere woorden zijn eigen cultuur. Een persoon kan natuurlijk ook tot meerdere culturen behoren. Een hulpverlener zou zich ervan bewust moeten zijn dat er steeds meerdere visies bestaan en dat op vlak van omgangsregels, relatievorming, opvoedingsvisies en visies op onderwijs. Wanneer een hulpverlener cultuursensitief wil handelen, is het belangrijk om soms even een stap terug te zetten en het eigen gedrag van op een afstand te bekijken (Ceuterick et al., 2016, p. 25). Op die manier wordt de hulpverlener zich bewust van het eigen referentiekader, de eigen culturele waarden en

de eigen manier van denken en waarnemen. Een hulpverlener staat stil bij het eigen referentiekader en beseft dat dit niet het enige kader is (Expertisecentrum Krachtgericht Sociaal Werk, 2014, p. 35-38). Een hulpverlener kan het eigen referentiekader namelijk ook naast dat van de cliënt plaatsen en dit zonder er een waardeoordeel aan te koppelen (Ceuterick et al., 2016, p. 25). Het is daarom belangrijk om breed te observeren en het referentiekader van de cliënt te exploreren (Expertisecentrum Krachtgericht Sociaal Werk, 2014, p. 35-38). Wanneer het referentiekader van de cliënt goed gekend is, kan een hulpverlener ook beter maatwerk leveren dat vertrekt vanuit de beleving van de cliënt. Het uiteindelijke doel is dan ook om via open dialoog tot een gedeelde visie van de gewenste zorg te komen (Ceuterick et al., 2016, p. 26).

Stilstaan bij het effect van deze verschillen is belangrijk, maar een hulpverlener mag hier ook niet in doorslaan. Een te sterke focus op culturele verschillen zoals: ‘binnen een bepaalde gemeenschap wordt er op een bepaalde manier naar vaderschap gekeken of bij die etnische-culturele achtergrond hoort die bepaalde opvoedingsstijl, ...’ zou ervoor kunnen zorgen dat er voorbijgegaan wordt aan de complexiteit van menselijke relaties en de uniciteit van ieder persoon (Opgroeien, 2023b). Aan de ene kant kan het nuttig zijn om inzicht te hebben in de culturele beïnvloeding van opvoeding bij gezinnen met een migratieachtergrond. Toch moeten hulpverleners ervoor opletten dat deze kennis niet gaat leiden tot een te nauwe *doelgroepenbenadering*. De ondersteuning van gezinnen mag niet vertrekken vanuit de verwachting dat de afkomst van het gezin bepaalt welke ondersteuningsnoden zij hebben. Zoals eerder vermeld is elke persoon en dus ook elk gezin uniek. Wanneer het gaat over mensen met een migratieachtergrond wordt er toch nog vaak gekeken vanuit een ‘statische opvatting van cultuur’ en dus als een geheel van waarden en normen dat het gedrag van deze gezinnen aanstuurt. Hierdoor ontstaat de verwachting bij hulpverleners dat het opdoen van zoveel mogelijk kennis over de cultuur een antwoord zal bieden op de vraag hoe ze hier het best mee kunnen omgaan. Dat is een **culturaliserende benadering**.

Een tegenreactie op deze culturaliserende benadering kan gevonden worden in de **universalistische benadering** (Opgroeien, 2023c). *“Een hardnekkige mythe bij hulpverleners is dat cultuur zich enkel bij de patiënt bevindt en dat wij als een neutrale actor en met een cultuurloze blik naar het probleem van de patiënt kijken.”* (Plysier, 2014). Door deze ‘neutrale’ bril op te zetten, zouden hulpverleners op een universele manier met iedereen kunnen werken (Opgroeien, 2023c). Ook bij deze benadering zijn er valkuilen. De hulpverlener heeft uiteraard een eigen cultuur en is nooit volledig neutraal. De hulpverlener heeft ook een ‘gekleurde blik’ die de waarneming van de werkelijkheid beïnvloedt. Daarnaast zijn er ook verschillen die er wél toe doen (waaronder de hierboven vermelde verschillen waarvoor aandacht dient te zijn) en die om een aanpak op maat van deze verschillen vragen.

Vanuit recent onderzoek wordt er een **holistische benadering** voorgesteld waarin het ‘mens-zijn’ centraal staat (Geldof et al., 2022, p. 174). Hierin zijn levensbeschouwing, gender en cultuur belangrijke, maar geen alles-determinerende factoren. Het gaat hier niet om kennis over ‘bepaalde doelgroepen’, maar om het in dialoog gaan met elke persoon en elk gezin. Er is hierbij een wederzijdse dialoog of ‘werkrelatie’ waarbij de hulpverlener en de persoon of het gezin ‘samen zoekende’ zijn. De hulpverlener heeft niet ‘de waarheid’ in pacht, maar gaat samen op weg en staat open voor andere visies.

Diversiteitsbenaderingen en onderwijsaanbod

Ik kijk even kritisch naar het huidige aanmeld- en inschrijfsysteem in het secundair onderwijs van Vlaanderen. Het systeem werd ingevoerd om iedereen een gelijke kans op toegang tot de school te bieden en het kamperen aan scholen tegen te gaan. Zorgt het ook effectief voor een eerlijke, gelijke kans? In het uitvoeren van dit systeem zouden onbewust en onbedoeld kenmerken van de *discriminatiebenadering* kunnen doorschemeren. Bepaalde groepen, die belangrijke informatie missen over dit inschrijfsysteem, zullen misschien te laat zijn met aanmelden en zo de kans op hun school naar keuze mislopen. De 'modale Vlaamse gezinnen' die informatie krijgen vanuit hun grote netwerk en vanuit infobrochures, folders, ... die voor hen duidelijk zijn, hebben hier wellicht toch een voordeel tegenover de gezinnen met een (zeer) klein netwerk en een andere moedertaal. Hoewel de maatregel zeker niet vanuit een discriminatie-intentie werd genomen, moet het onderwijs wel alert zijn voor dit mogelijke neveneffect van ongelijke kansen.

Ter preventie van dit ongewenste neveneffect, kan het onderwijs bewust gaan handelen vanuit een *doelgroepenbenadering*, zoals in het proefproject met de huisbezoeken. Er wordt ingezet op de noden van de gezinnen met een andere moedertaal dan het Nederlands. Dit om dus dat mogelijke neveneffect met enkele kenmerken uit de discriminatiebenadering tegen te gaan. Ook de doelgroepenbenadering heeft valkuilen. Deze vorm van extra ondersteuning wordt bijvoorbeeld enkel aangeboden aan de gezinnen met een andere moedertaal. Nederlands sprekende gezinnen van Vlaamse afkomst komen niet in aanmerking voor dit aanbod en moeten op eigen kracht naar de Onderwijsbeurs gaan en inschrijven. Daarnaast moet er in het project met de huisbezoeken ook op gelet worden dat er niet vanuit culturele kennis een te nauwe doelgroepenbenadering toegepast wordt en dat de uniciteit van elk gezin gezien wordt.

2.1.2.2 Taaldiversiteit en interculturele communicatie

Taaldiversiteit

Taaldiversiteit is ontegensprekelijk inherent aan een superdiverse samenleving. Naast het Nederlands, Frans en Duits worden er heel wat andere talen gesproken in België (Expertisecentrum Krachtgericht Sociaal Werk, 2014, p.70). Ook is er een diversiteit op vlak van communicatiestijlen, zoals het verschil tussen directe en indirecte manieren van communiceren. Paul Watzlawick spreekt over twee soorten taal: afgesproken taal en analoge taal (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p.231). Met afgesproken taal wordt meestal gesproken taal bedoeld. Het gaat erom dat de betekenis van woorden te ontcijferen is, door ze bijvoorbeeld in een woordenboek op te zoeken. Afgesproken taal kan ook gaan om uitdrukkingen, pictogrammen en gebaren waarvan de betekenis achterhaald kan worden (Expertisecentrum Krachtgericht Sociaal Werk, 2014, p. 70). Een diverse context vraagt om extra inspanningen om de achterliggende gedachtegang of culturele elementen te achterhalen. Met analoge taal wordt meestal non-verbale taal bedoeld en die is niet afgesproken (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p.231). Denk bijvoorbeeld aan de lichaamstaal die meestal onbewust verloopt en die onbewust boodschappen overbrengt. Naast lichaamstaal kan analoge taal ook gaan om het gebruik van de ruimte of de manier waarop iemand zijn gevoelens overbrengt.

Vaak wordt de inhoud, de betekenis en dus de afgesproken taal als het belangrijkste gezien binnen communicatie (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 233). Toch kan ook de non-verbale taal van groot

belang zijn. Vooral wanneer mensen de afgesproken taal niet beheersen, wordt de analoge taal zeer belangrijk. Ook met deze non-verbale communicatie moeten we opletten. Non-verbale communicatie beïnvloedt namelijk de interacties tussen mensen met verschillende culturele achtergronden (Expertisecentrum Krachtgericht Sociaal Werk, 2014, p. 70). Vaak krijgen bepaalde 'lichaamsuitingen' een specifieke betekenis binnen de cultuur en deze kunnen dan weer van elkaar verschillen (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p.233). Dat is vaak het geval bij oogcontact, begroetingsrituelen en gebaren. Voor de ene is het maken van oogcontact maken beleefd en voor de ander is weggijken juist een teken van respect. De ene geeft een hand om elkaar te begroeten, de ander kust gedag en nog een ander begroet zonder lichaamscontact met een knikje. Een gebaar, zoals je duim in de lucht steken kan door de ene als iets positiefs gezien worden en voor de ander iets negatiefs betekenen. De betekenissen achter deze 'lichaamsuitingen' zijn dus absoluut niet universeel.

Een manier om misverstanden te voorkomen op vlak van non-verbale communicatie is door aandacht te hebben voor wat de ander doet (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 236). Indien je niet zeker weet of de persoon die voor je staat vanuit zijn cultuur ook een hand geeft als begroeting, wacht dan even af om te zien of deze persoon uit zichzelf de hand uitsteekt of niet. Een andere optie is benoemen wat jij normaal zou doen om te begroeten en bevragen bij de ander of dat voor hem ook gebruikelijk is of juist niet.

TOPOI-model: interculturele communicatie

Een betere manier van handelen om misverstanden te voorkomen, is aan de hand van het TOPOI-model van Hofman (Ceuterick et al., 2016, p. 50). Via deze benadering dreigt de hulpverlener niet te vervallen in stereotype beelden, gedachtegangen en benaderingen.

Hofman haalt aan dat hulpverleners dagelijks in contact komen met verschillende mensen uit verschillende landen van herkomst (Ceuterick et al., 2016, p. 50). Ook tussen de mensen uit hetzelfde land van herkomst duiken er steeds meer verschillen op. Het is volgens Hofman daarom belangrijk om de ander in de eerste plaats als een individu, cliënt of hulpvrager te zien en dus niet als iemand van die bepaalde origine of die bepaalde cultuur. Hofman raadt daarom aan om bij elke vorm van communicatie te bekijken hoe er wordt omgegaan met de vijf dimensies van het TOPOI-model.

De vijf dimensies zijn: Taal, Ordening, Personen, Organisatie en Inzet (Ceuterick et al., 2016, p. 50 & Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 244-246).

1. '*Taal*' bevat zowel de verbale als de non-verbale taal met daarbij de aandacht voor verschillende mogelijke betekenissen, waarover het hierboven ook ging bij het stukje over taaldiversiteit. De kernvraag hier is: Hoe verstaan we elkaars verbale en non-verbale communicatie?
2. '*Ordening*' gaat over hoe de deelnemers zelf het gesprek bekijken, de eigen interpretatie van elke deelnemer in het gesprek. Het gaat vooral om de innerlijke processen van betekenisgeving. Hier is de kernvraag: Vanuit welk referentiekader wordt er gekeken naar de kwestie?
3. '*Personen*' verwijst naar de deelnemers van het gesprek. Hierbij gaat het ook over de aard van de onderlinge relatie van deze personen. Welke beelden hebben de gesprekspartners van elkaar? Hoe ervaren ze elkaar? Is het contact gebaseerd op gelijkheid of verschil? Dat zijn allemaal vragen die gesteld kunnen worden over de aard van de onderlinge relatie. De kernvraag is: Hoe kijken we naar onszelf, de ander en de onderlinge relatie?

4. *'Organisatie'* is de context waarin het gesprek plaatsvindt. Er doen zich namelijk veel misverstanden voor op vlak van communicatie die voortkomen uit onduidelijkheden of beperkingen in de organisatiestructuur of organisatiecultuur. Organisatie verwijst ook naar het beleidsniveau. Onder welke regelgeving, onder welke beleidsregels vindt het gesprek plaats? Hier is de kernvraag dan ook: Welke invloed heeft de context op de communicatie?
5. *'Inzet'* omvat alle onderliggende motieven, behoeftes, verlangens, waarden, drijfveren, ... van de gesprekspartners. Het gaat hier ook om de inspanningen die ieder maakt om te communiceren. Er wordt gekeken naar de waarneembare effecten bij de ander van ieders communicatie. Hier is de kernvraag: Wat is ieders motief en positieve inzet tegenover de besproken kwestie?

Het TOPOI-model is inzetbaar voor het werken met verschillen in alle opzichten en dus niet enkel wanneer de cultuur verschilt (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 246). Het kan dan ook voor elke communicatie ingezet worden. Het wordt vaak als dankbaar reflectie instrument voor interculturele communicatie gezien, omdat een professional zich hierdoor kan voorbereiden op verschillen, zonder dat je al op de hoogte moet zijn van de culturele kenmerken van de ander. In verband met interculturele communicatie kunnen er nog vier belangrijke principes aan het model worden toegevoegd.

1. *'Niet culturen, maar mensen ontmoeten elkaar'* (Dries & Van Endt-Meijling, 2018, p. 247-248). Het gaat erom dat een mens niet enkel het product is van een cultuur, maar ook de producent. Iedere persoon geeft vorm en betekenisgeving aan de eigen cultuur. Om iemands cultuur zichtbaar te maken, is het nodig daarover met elkaar in gesprek te gaan. Door hier met de persoon zelf over te praten, voorkom je dat je zelf een culturele invulling gaat geven aan iemands reacties of gedrag.
2. *'Inclusief denken en handelen is erkennen van gelijkheid én diversiteit'* gaat om inclusief denken en handelen, waarbij zowel de gemeenschappelijkheden als de verschillen erkend worden. Op die manier kan de hulpverlener zich richten op een gelijkwaardige en rechtvaardige behandeling. Het gaat hier om maatwerk, kijken wat de persoon in kwestie nodig heeft op basis van de gelijkenissen en verschillen.
3. *'Communicatie is een circulair proces van betekenisgeving'* gaat erover dat elk van de betrokkenen aandeel heeft in het verloop van de communicatie. Door naar communicatie te kijken als een gelijktijdige beïnvloeding van beide betrokkenen (door elkaar en door de context), voorkom je het denken in termen van oorzaak en gevolg of schuldige en slachtoffer. Door het circulair te bekijken heeft iedere gesprekspartner evenveel aandeel. Wanneer er communicatieproblemen zijn met een cliënt, gaat de hulpverlener dan ook kijken naar wat zijn eigen aandeel hierin is, wat het aandeel van de cliënt is en welke invloeden er vanuit de context zijn.
4. *'Elk gedrag heeft een positieve intentie'*. Iedereen heeft een goede reden om zich te gedragen zoals hij zich gedraagt, ook al kan het effect soms negatief zijn. Het is belangrijk om bij de cliënt erkenning te geven aan deze positieve intentie. Dit betekent niet dat iedereen het steeds eens moet zijn met het gedrag of de denkpatronen van een ander vanuit de eigen culturele visie. Het is belangrijk dat er in dialoog gegaan wordt over de onderliggende motieven van de gesprekspartner en dit zonder te oordelen.

Omgaan met meertaligheid

Nu geweten is hoe sociaal werkers een cliënt het best kunnen aanspreken vanuit een cultuursensitieve benadering, is het belangrijk om stil te staan bij manieren om de juiste inhoud aan cliënten over te kunnen brengen. Sociaal werkers zien de taalbarrière vaak als belemmerend

voor de hulpverleningsrelatie (Expertisecentrum Krachtgericht Sociaal Werk, 2014, p. 70). Voor cliënten kan het ook erg frustrerend zijn wanneer de kennis van het Nederlands slechts beperkt is. Dit maakt het soms zeer moeilijk of zelfs onmogelijk om te kunnen vertellen wat de cliënt allemaal bezighoudt en met welke vragen hij zit. Een hulpverlener kan hier het best mee omgaan aan de hand van een ‘pragmatische benadering’. Dat betekent dat je niet langer inzet op perfecte communicatie, maar juist inzet op alle mogelijke middelen die de communicatie kunnen verbeteren.

Het Agentschap Integratie en Inburgering (2021 en 2023) ontwikkelde een ‘communicatiewaaier’ met tips om in de dienstverlening om te gaan met mensen die een andere moedertaal spreken dan Nederlands. Ze reiken verschillende manieren en materialen aan waarmee hulpverleners en dienstverleners hun mondelinge communicatie kunnen verbeteren en ondersteunen.

Eerst en vooral is het belangrijk om te weten hoe een hulpverlener best mondeling communiceert (Agentschap Integratie en Inburgering, 2021 en 2023). Hier rond zijn er enkele zeer concrete aandachtspunten en tips. De voornaamste tip is het **spreeken in duidelijke taal**. Dit betekent dat je correct spreekt en je gesprekspartner eigenlijk onmiddellijk de grote lijnen van het verhaal begrijpt. Hierbij wordt er dan ook de nadruk gelegd op de belangrijkste informatie. Dit betekent niet dat je vereenvoudigde ‘babytaal’ gaat spreken waarbij je fouten gaat maken tegen de grammatica. Het betekent dus ook niet dat het gesprek ingekort wordt of dat moeilijke stukken weggelaten worden. De betekenis van de zinnen mag hierdoor niet veranderen. De hulpverlener zoekt naar woorden die voor de cliënt het duidelijkst zijn (Expertisecentrum Krachtgericht Sociaal Werk, 2014, p. 74). Het betekent eigenlijk dat een hulpverlener in de eigen taal ook ‘meertalig’ moet zijn en zoeken naar synoniemen of andere manieren om een woord duidelijk te maken. Op die manier kunnen de juiste woorden, die verstaanbaar zijn voor de cliënt, gezocht worden. De professional past de manier van praten aan (tempo, structuur, woordenschat enzovoort) zodat de ander de informatie kan begrijpen en gebruiken (Agentschap Integratie en Inburgering, 2023). Een voorwaarde om dit te kunnen doen is wel dat de cliënt toch een minimumkennis heeft van het Nederlands (Agentschap Integratie en Inburgering, 2021 en 2023).

Vervolgens kan er ook voor gekozen worden om te communiceren in een ‘**contacttaal**’ (Agentschap Integratie en Inburgering, 2021). Dit is niet de moedertaal van de hulpverlener of de cliënt, maar wel een taal die door beide partijen gesproken en begrepen wordt tot op een bepaald niveau. Vaak is dat in België Engels of Frans. Het voordeel is dat je op die manier wel rechtstreeks kunt communiceren met je cliënt. Door deze taal met het Nederlands af te wisselen, kan het ook oefenkansen bieden. Het nadeel is dat de talenkennis van één van de partijen ook verkeerd ingeschat kan worden, waardoor de ene verwacht dat de ander dit begrijpt, maar dit misschien niet het geval is. Controleer daarom ook regelmatig of je elkaar goed begrijpt. Tot slot kan er in een contacttaal ook bepaalde informatie verloren gaan of kunnen bepaalde nuances moeilijker gelegd worden.

Naast de contacttaal kan er ook gecommuniceerd worden met een ‘**luistertaal**’ (Agentschap Integratie en Inburgering, 2021 en 2023). Dit betekent concreet dat de hulpverlener één taal spreekt (waarschijnlijk Nederlands) en dat de gesprekspartner antwoord in een andere taal, zoals bijvoorbeeld Frans. Dit is enkel mogelijk wanneer beide personen de taal die de ander spreekt wel voldoende kunnen begrijpen, maar zelf niet goed kunnen spreken. Een voordeel is dat de cliënt op deze manier wel Nederlands hoort en dat is ook goed voor het taalverwervingsproces.

Eventueel kan er ook gebruikt gemaakt worden van een formele of informele **tolk** (Agentschap Integratie en Inburgering, 2021 en 2023). Een hulpverlener kan een sociaal tolk aanvragen voor

gesprekken waarin het heel belangrijk is om informatie volledig correct aan een cliënt over te brengen. Het is hierbij belangrijk dat elke nuance en elk detail begrepen worden. Dit bijvoorbeeld bij administratieve procedures of in medische situaties. De sociaal tolk kan live ter plaatse komen, maar kan bijvoorbeeld ook telefonisch of via een videogesprek gecontacteerd worden. Daarnaast kunnen ook onofficiële of informele tolken ingezet worden. Er bestaat tegenwoordig ook een taalhulp (Agentschap Integratie en Inburgering, 2023). Dit is geen gecertificeerd tolk, maar een vrijwilliger die een korte opleiding kreeg. Een taalhulp kan ingezet worden bij eenvoudige en praktische gesprekken. Een taalhulp kan gevonden worden in de taalhulpentool van het lokaal bestuur. Nog niet alle lokale besturen hebben zo'n pool. In Limburg is er wel al eentje terug te vinden in Genk. Indien er lokaal geen taalhulp is, zijn er nog andere opties. Misschien is er wel een collega met dezelfde moedertaal als de cliënt of heeft een collega een taalniveau dat goed genoeg is in de moedertaal van de cliënt (Agentschap Integratie en Inburgering, 2021 en 2023). Als er geen beroep gedaan kan worden op collega's, kan er soms wel beroep gedaan worden op vrienden, familie of kennissen van de cliënt. Iemand die beter Nederlands spreekt dan de cliënt en ook de moedertaal van de cliënt beheerst, kan ondersteunen in het gesprek als tussenpersoon. Enkele nadelen hiervan zijn het niet volledig kunnen waarborgen van de privacy van de cliënt en een mogelijkheid op vertaalfouten. Deze mogelijkheid wordt nog groter wanneer de tussenpersoon in een contacttaal communiceert. Probeer te vermijden om kinderen als tussenpersoon in te zetten (Agentschap Integratie en Inburgering, 2023). Zij begrijpen niet alles van het gesprek, durven sommige zaken misschien niet te tolken of weten bepaalde dingen beter niet. Er is hierbij ook een risico op een verandering in de machtsverhoudingen van het gezin: de ouders worden afhankelijk van het kind voor informatie of het kind krijgt een te grote verantwoordelijkheid. Sommige mensen hebben geen groot netwerk waardoor het inzetten van een kind als tussenpersoon dan de enige optie is. Wordt een kind toch gebruikt als tolk, dan gebeurt dit best enkel bij korte, praktische gesprekken.

De mondelinge communicatie van een hulpverlener kan op drie manieren nog eens extra ondersteund worden (Agentschap Integratie en Inburgering, 2021): met beeld, tekst en taaltechnologie.

Bij het gebruik van beelden gaat het meestal om **pictogrammen** (Agentschap Integratie en Inburgering, 2021). Een pictogram is een symbool dat een boodschap overbrengt. Het zorgt voor een visuele ondersteuning van wat je wil vertellen. Daardoor zal de inhoud ook makkelijker te begrijpen zijn. Een pictogram kan ingezet worden wanneer de mondelinge communicatie niet voldoende is om de boodschap over te brengen. Een pictogram vervangt natuurlijk de mondelinge boodschap niet, het is daarom wel nodig om ook woorden te geven aan het pictogram. Dat kan in het Nederlands of in een contacttaal. De hulpverlener moet er steeds voor zorgen dat hij zelf ook vertrouwd is met de pictogrammen en zelf weet wat ze betekenen.

Naast pictogrammen kan er ook ander **beeldmateriaal** ingezet worden tijdens een meertalig gesprek (Agentschap Integratie en Inburgering, 2021). Het kan gaan om afbeeldingen, foto's, tekeningen, schema's, plannetjes, ... Ook hier geldt dat het beeld de taal niet vervangt en dat de beelden steeds vergezeld moeten worden van een gesproken boodschap. Schema's zijn vooral heel dankbaar om vaste procedures overzichtelijk voor te stellen en toe te lichten.

Niet enkel beelden kunnen helpend zijn om de gesproken taal te ondersteunen, ook **meertalige teksten** of documenten kunnen een meerwaarde zijn (Agentschap Integratie en Inburgering, 2021). Er bestaan bijvoorbeeld websites die hun informatie in meerdere talen aanbieden. Op deze manier krijgen mensen met een andere moedertaal toch toegang tot relevante informatie. Ook dit kan enkel gebruikt worden als aanvulling op de mondelinge communicatie. Het kan de eigen informatie

ondersteunen. Een belangrijk aandachtspunt is dat de hulpverlener of ondersteuner zelf de inhoud van de website moet kennen en daarom eerst de Nederlandstalige versie van de website moet doornemen. Daarnaast worden er ook steeds vaker brochures of folders uitgebracht in een andere taal. Deze kunnen ook ingezet worden ter ondersteuning van de boodschap naar de cliënt toe.

Tot slot kunnen er ook **vertaalwebsites of apps** ingezet worden om de mondelinge communicatie te ondersteunen (Agentschap Integratie en Inburgering, 2021). Een vertaalwebsite heb je steeds bij de hand en kan helpen om snel een eenvoudige boodschap over te brengen. Dat biedt vaak voordelen. Toch moet er zeker ook aandacht zijn voor de grote foutenmarge bij zo'n apps. Daarnaast zijn niet alle talen beschikbaar in elke vertaalapp.

Om na te gaan of de boodschap aan de hand van deze ondersteuningsmogelijkheden goed begrepen werd, kan er gebruik gemaakt worden van de **terugvraagmethode** (Agentschap Integratie en Inburgering, 2023). De hulpverlener vraagt niet simpelweg 'heb je me begrepen?' aan de cliënt. Wanneer deze immers 'ja' antwoordt op deze vraag, is er geen garantie dat de cliënt het ook écht goed begrepen heeft. Volgens de terugvraagmethode worden er open vragen gesteld of wordt de cliënt gevraagd om in eigen woorden uit te leggen wat er besproken werd. Op deze manier weet de hulpverlener of de boodschap duidelijk was. Indien de cliënt foute informatie geeft als antwoord op deze vragen, wordt er bijgestuurd door de hulpverlener en wordt het terugvragen herhaald. De hulpverlener moet niet wachten tot op het einde van het gesprek om het terugvragen in te zetten. Deze techniek wordt doorheen het gesprek toegepast en herhaald.

Omgaan met taaldiversiteit en meertaligheid in het proefproject

Het proefproject met de huisbezoeken richt zich specifiek op gezinnen met een andere moedertaal. Het is vanzelfsprekend dat er in dit project omgegaan moet worden met taaldiversiteit. De manier van communiceren zal van gezin tot gezin verschillen. Sommige gesprekken kunnen in het Nederlands verlopen, terwijl andere gesprekken in het Engels als contacttaal zullen zijn. Bij nog andere gezinnen zal het kind misschien functioneren als informele tolk naar de ouders toe.

Het is belangrijk om voor ondersteuning van de gesproken taal te zorgen. In het informatiepakket dat ik bij de start ontvangen had, zaten al enkele zeer bruikbare schematische overzichten van de structuur van het Vlaamse Onderwijs en het verschil tussen A-stroom en B-stroom. Wanneer ik kritisch naar het materiaal kijk, mis ik wel nog wat extra beeldende ondersteuning in de vorm van pictogrammen. Op de website van Onderwijskiezer staat er bijvoorbeeld telkens een pictogram bij de studiedomeinen. Deze pictogrammen zijn niet terug te vinden in de informatiebrochure. Ook kreeg ik vanuit de dienst Flankerend Onderwijsbeleid enkel Nederlandstalige informatie mee in de vorm van brochures en flyers. Via de communicatiewaaier van het Agentschap Integratie en Inburgering ben ik te weten gekomen dat er ook informatie over het Vlaamse onderwijssysteem en het verschil tussen A-stroom en B-stroom in andere talen te verkrijgen is. Twee voorbeelden en de link naar de andere documenten hiervan zijn te vinden in Bijlage 2. Door nog extra op deze beeldende taalondersteuning in te zetten, kunnen we de communicatie met de gezinnen tijdens de huisbezoeken nog versterken in de toekomst.

2.1.2.3 Basishouding en competenties van de cultuursensitieve hulpverlener

Intussen werden er al heel wat belangrijke aspecten en kaders voor een hulpverlener aangereikt in het omgaan met cliënten in een diverse samenleving. Al deze inzichten kunnen samengevat worden in een competentieprofiel.

Uiteraard geldt de algemene basishouding van een hulpverlener nog steeds in een superdiverse context. Toch kunnen er ook extra aandachtspunten geformuleerd worden om een cultuursensitieve professional te zijn. Deze worden samengevat in volgend model voor een 'krachtgerichte dialooghouding voor divers-sensitief partnerschap' (Lecoyer, 2021 en Opgroeien, 2023b).

Een hulpverlenersrelatie is eerst en vooral een ontmoeting tussen twee of meerdere personen (Geldof et al., 2022, p. 175, Lecoyer, 2021 en Opgroeien, 2023b). Deze hulpverlenersrelatie wordt in dit model daarom voorgesteld als een systeem waarin verschillende tandwielen met elkaar in verbinding staan. Wanneer één van de schakels niet goed meedraait in het systeem, loopt alles vast. In dit model worden er drie schakels benoemd: 'menselijke verbinding', 'professionele interventie' en 'zelfbewuste maatschappelijke positionaliteit'.

Drie schakels van divers-sensitief partnerschap

Menselijke verbinding	Zelfbewuste positionaliteit	Professionele interventie
tonen van toegewijde betrokkenheid, authenticiteit en oprechte nieuwsgierigheid	bewustzijn van de eigen sociale locatie en privileges als persoon	dialogoog en overleg steeds als vertrekpunt nemen, om echt "samen zoekende" te zijn
zich inleven in het perspectief en de leefwereld van de gezinsleden	op professionele wijze omgaan met de eigen "cultuurschok"	zichzelf bewust positioneren in de eigen professionele en ethische rol
vertrekken vanuit de noden van de gezinsleden in deze context	kritische kijk ontwikkelen op concepten zoals 'universaliteit' en 'neutraliteit' (diversiteitsgevoel)	bewust en professioneel omgaan met eigen grenzen en behoeften
in dialoog gaan om te ontdekken wat belangrijk is voor elk individu	volwaardig erkenning geven aan andere referentiekaders	bewust en professioneel omgaan met waarden en normen ifv noden
steeds erkennen van verschillen op een respectvolle manier	de "andere" steeds zien als gelijkwaardig ondanks bestaande (machts-)verschillen.	noden en nodige interventierollen op elkaar afstemmen
aandacht voor de kwetsbaarheid van gezinsleden als die van zichzelf	naar sociale rechtvaardigheid streven, aandacht hebben voor discriminatie en racisme	per casus bewuste keuzes maken voor geschikte contextgevoelige interventiemethoden

Een professionele interventie kan pas slagen wanneer er sprake is van een vertrouwensrelatie (Geldof et al., 2022, p. 175, Lecoyer, 2021 en Opgroeien, 2023b). In dit model wordt het benoemd als 'menselijke verbinding'. Een tweede voorwaarde is dat de hulpverlener zich bewust moet zijn van de eigen positie in de maatschappij. Dit wordt zelfbewuste maatschappelijke positionaliteit genoemd.

De eerste schakel '**menselijke verbinding**' toont het belang van de relationele en emotionele grondhoudingen van hulpverleners aan (Lecoyer, 2021 en Opgroeien, 2023b). Het gaat hier onder meer over grondhoudingen zoals onvoorwaardelijke acceptatie, echtheid en empathie en de presentietheorie. De vaardigheid om in dialoog te kunnen gaan, is hier ook essentieel (Geldof et al., 2022, p. 175). Kennis over culturele en andere achtergrondkenmerken is hierin veel minder belangrijk, maar kan natuurlijk wel helpen.

'**Professionaliteit**' hangt hier sterk samen met verbondenheid (Lecoyer, 2021 en Opgroeien, 2023b). Als hulpverlener is er een vertrouwensrelatie nodig met de cliënt om een werkrelatie mogelijk te maken. Een andere waarde die hier nodig is, is gelijkwaardigheid. Er moet een wederkerig partnerschap zijn tussen de hulpverlener en de cliënt waarin er samen in dialoog gegaan wordt, ieder vanuit zijn eigen expertise.

De hulpverleningsrelatie vindt ook plaats in de omringende maatschappelijke context (Geldof et al., 2022, p. 175-176 en Opgroeien, 2023b). We hebben sociale identiteiten, waardoor anderen ons op een bepaalde manier zullen zien. Dit kan niet vermeden worden, maar een hulpverlener kan zichzelf wel bewust maken van deze interpretaties en associaties en hun effecten en hierover reflecteren. Het maken van deze reflectie is nodig om ervoor te zorgen dat deze associaties en interpretaties de vertrouwensrelatie en veiligheid niet in de weg zullen staan. Veel van onze sociale identiteiten zoals leeftijd, huidskleur en sociale klasse kunnen we niet zelf kiezen en ook op de sociale machtsverhoudingen die hiermee samen hangen, hebben we weinig vat. Zoals eerder werd vermeld bij de 'diversiteitsbenadering van een hulpverlener', is het belangrijk dat een hulpverlener zich bewust is van het verschil in de eigen maatschappelijke positie en die van de cliënt. De maatschappelijke machtsverhoudingen mogen niet vergroot worden in de hulpverleningsrelatie. Het is noodzakelijk dat een hulpverlener beschikt over een '**zelfbewuste maatschappelijke positionaliteit**'. Dit wil zeggen dat een hulpverlener zich bewust moet zijn van de maatschappelijke (machts)verhoudingen en bestaande uitsluitingsmechanismen en ook van de eigen sociale locaties en de privileges die daarbij horen. Deze zaken komen ook binnen in de hulpverleningsrelatie en alleen wanneer professionals zich hiervan bewust zijn, kunnen ze hierover in gesprek gaan, de communicatie bijsturen waar nodig en zichzelf corrigeren zover dat mogelijk is. Wanneer dit niet (genoeg) gebeurt, dreigt het gevoel van veiligheid en vertrouwen in het gedrag te komen.

Divers-sensitieve professionele interventies gaan verder dan enkel de verbindende communicatie (Geldof et al., 2022, p.177). Een hulpverlener moet ook de capaciteit hebben om zichzelf bewust in te zetten als kern van een professionele interventie die afgestemd is op de noden van elke persoon of elk gezin. Hiervoor moet de hulpverlener eerst weten hoe de persoon of personen in kwestie zélf naar 'het probleem' kijken. Dit kan de hulpverlener te weten komen door in dialoog te gaan vanuit een zoekende en niet-alles-wetende houding. De ondersteuning moet steeds op maat van de betekeniswereld van de betrokkenen gebeuren.

Competentieprofiel voor het project met de huisbezoeken

Voor het project met de ondersteunende huisbezoeken is het belangrijk om vanuit de TOPOI-model en een 'krachtgerichte dialooghouding voor divers-sensitief partnerschap' te werken. Als Gezinswetenschapper had ik hiervoor al een sterke basis. Wij handelen namelijk al vanuit presentie, meerzijdige partijdigheid, empathie, echtheid en onvoorwaardelijke waardering. Ook leren we in de opleiding om ons bewust te zijn van de verschillende referentiekaders en contexten die meespelen. Dit proefproject was oorspronkelijk bedoeld voor studenten vanuit de lerarenopleiding. Bij deze studenten zal de voorkennis of de nodige basishouding wellicht verschillen met deze van studenten vanuit een opleiding in de sociale sector. Het is voor de toekomst wellicht belangrijk om dit competentieprofiel duidelijk te maken naar de uitvoerders van dit project toe. Ook wanneer er bijvoorbeeld vrijwilligers gezocht zouden worden om deze functie uit te voeren. Er moet dan wel op zoek gegaan worden naar de juiste profielen hiervoor.

2.1.3 Besluit

We leven in een superdiverse samenleving waarin we als hulpverlener steeds meer in contact komen met andere talen en culturen. Dit zeker ook in Hasselt. Het is als professional belangrijk om dat vanuit een correcte benadering te doen, namelijk de diversiteitsbenadering waarbij er gekeken wordt naar de unieke deelidentiteiten van elke persoon en de gelijkenissen en verschillen die dat met zich meebrengt. De nodige competenties voor een cultuursensitieve hulpverlener vinden we daarvoor terug in het TOPOI-model en een 'krachtgerichte dialooghouding voor divers-sensitief partnerschap'. De kern van deze modellen is om niet vanuit vooronderstellingen te vertrekken, maar om het unieke van ieder persoon in het achterhoofd te houden. Het gaat om het bewust zijn van de verschillende referentiekaders tussen hulpverlener en cliënt en het referentiekader van de ander te dŭrven bevragen en hierover samen in gesprek gaan. Dit steeds vanuit het geloof in het goede in de ander en met respect voor een andere kijk op de werkelijkheid. Met mensen die een andere moedertaal spreken kan hierover in gesprek gegaan worden door de taal op allerlei manieren te ondersteunen: van het duidelijk spreken en communiceren in een contacttaal tot het gebruik van beelden en taaltechnologie. Het gaat om de pure intentie om te willen helpen, om de ander te willen begrijpen en verstaan.

2.2 Outreachend werken

De ondersteuning van de gezinnen met een andere moedertaal dan het Nederlands gebeurde dit jaar voor het eerst in de vorm van een proefproject. De gezinnen werden ondersteund in de transitie van het basisonderwijs naar het secundair onderwijs door middel van huisbezoeken. De structuur en de aanpak van deze huisbezoeken werden nog niet vastgelegd. Het verliep dit jaar vooral nog via 'trial and error'. Aan de hand van deze invalshoek 'outreachend werken' wil ik nagaan hoe we de huisbezoeken theoretisch kunnen onderbouwen en kunnen verduurzamen naar de toekomst toe. Op deze manier kan het proefproject verder uitgebouwd worden tot een permanente waarde in het ondersteuningslandschap van Hasselt, net zoals werd opgesteld in het tweede veranderingsdoel: *"Huis van het Kind Hasselt zorgt voor een theoretisch onderbouwd kader voor de huisbezoeken waarmee het project ook verduurzaamd kan worden in de toekomst."*

2.2.1 'Outreachend werk' in een notendop

De term 'outreachend werken' komt van de Engelse benaming 'assertive outreach' die vertaald kan worden als 'actief naar buiten treden' of 'verder reiken' (Van Doorn et al., 2019, p.18. en Omlo, 2017). Outreachend werken is op een proactieve manier contact leggen met mensen die waarschijnlijk hulp kunnen gebruiken, maar hier zelf niet naar vragen. Outreachers nemen zelf het initiatief om deze mensen op te zoeken en hen hulp en diensten aan te bieden. De hulp wordt soms ook ongevraagd aangeboden en zonder op voorhand een afspraak vast te leggen. Let op, want er is een belangrijk verschil tussen ongevraagd hulp aanbieden en ongevraagd hulp opdringen (Beelen et al., 2014, p.21). Bij outreachend werk wordt er actief hulp aangeboden, zonder deze hulp op te dringen. Het is geen gedwongen hulpverlening. Er wordt contact gelegd met mensen die niet bereikt worden door de reguliere hulp- en dienstverlening. Deze contacten gebeuren meestal in de thuisomgeving, maar kunnen ook op straat, in het park, in buurthuizen, scholen, ... plaatsvinden (Van Doorn et al., 2019, p.18). Tijdens dit contactmoment worden de mensen ingelicht over de mogelijkheden die er zijn aan hulp of ondersteuning (Beelen et al., 2014, p.21). De outreacher is een brugfiguur tussen de leefwereld van de doelgroep en de organisaties in de ruimere samenleving (Beelen et al., 2014, p.100). Het werken vanuit de leefwereld houdt in dat er wordt aangesloten bij de plannen, mogelijkheden en wensen van de doelgroep, waarbij de situatie niet overgenomen wordt door de outreacher (Omlo, 2017).

In het boek 'Reach Out!' van Beelen et al. (2014) werd er een poging gedaan om al deze aspecten samen te vatten in een definitie van outreachend werken. Deze definitie gaat als volgt: *"Outreachend werken is een werkwijze die uitgaat van een actieve benadering en gericht is op het bevorderen van welzijn. De werker vertrekt vanuit de participatieve basishouding en richt zich op personen in maatschappelijk kwetsbare situaties, die niet of ontoereikend bereikt worden door het huidige dienst-, hulp- en zorgverleningsaanbod. Dit door zich te begeven in hun leefwereld met erkenning van de daar geldende waarden en normen. Met outreachend werken streeft men naar een wederzijdse afstemming tussen de doelgroep, haar netwerk, het maatschappelijk aanbod en de ruimere samenleving"* (Beelen et al., 2014, p.97).

Enkele begrippen uit deze definitie kwamen in de voorgaande alinea nog niet specifiek aan bod (Beelen et al., 2014, p.98). Bijvoorbeeld de 'participatieve basishouding'. Hierbij gaat het om de

kenmerken van een goede basishouding, zoals: echtheid, betrokkenheid, gelijkwaardigheid, openheid, onvoorwaardelijkheid, positieve attitude, professionele nabijheid, betrouwbaarheid en respect. Deze kenmerken worden door de outreacher uitgedragen via verbaal en non-verbaal gedrag. Met de 'erkenning van de geldende waarden en normen van de leefwereld' wordt bedoeld dat de outreacher met respect en openheid omgaat met de waarden en normen van de doelgroep. Deze kunnen soms botsen met de eigen waarden en normen. Het is belangrijk om te beseffen dat er een verschil is tussen het respecteren en het goedkeuren van waarden en normen. Later in dit hoofdstuk wordt er dieper ingegaan op de basishouding, competenties en vaardigheden van een outreacher.

2.2.2 Werkvormen en modellen van outreachend werk

2.2.2.1 Drie werkvormen van outreachend werk

Outreachend werk omvat vele verschillende werkvormen (Beelen et al., 2014, p.23) Om enig overzicht te kunnen behouden, wordt er gesproken van drie types: 'werken in de publieke ruimte', 'werken in de huiselijke omgeving' en 'werken vanuit maatschappelijke voorzieningen'. Er wordt dus een onderscheid gemaakt op basis van de locatie waar de outreacher de mensen opzoekt. Uiteraard kunnen er in de praktijk verschillende types samen voorkomen.

1. **Werken in de publieke ruimte.** Hier gaat het vooral om straathoekwerk en vindplaatsgericht werken (Beelen et al., 2014, p.23 en Van Doorn et al., 2019, p.23). Er wordt contact gezocht met de doelgroep op publieke plaatsen, zoals op straat, pleintjes, het station, in cafés, ... Deze aanpak vraagt om een langdurige aanwezigheid in de buurt, voordat er sprake is van het opbouwen van een vertrouwensrelatie.
2. **Werken in de huiselijke omgeving.** In deze werkvorm komt de outreacher aan huis (Beelen et al., 2014, p.24.) Dit gebeurt meestal bij een vooraf bepaald doelpubliek. Het doelpubliek kan aangemeld worden via derden, zoals burens, een leerkracht, een familielid, ... Soms gebeurt dit huisbezoek op vraag van de cliënt zelf. Daarnaast kunnen huisbezoeken ook via een andere aanpak verlopen (Van Doorn et al., 2019, p.23) Zo kan een outreacher een huisbezoek brengen aan alle bewoners in een buurt of wijk, terwijl hij alert is voor bepaalde signalen. Naast huisbezoeken kan deze werkvorm ook voorkomen onder de term 'thuisbegeleiding' (Beelen et al., 2014, p.29). Hier gaat het vaak om een traject van langere duur om de zelfredzaamheid van gezinnen te verhogen en meer structuur in het dagelijks leven te brengen.
3. **Werken vanuit maatschappelijke voorzieningen.** Bij deze benadering is de outreacher aanwezig in een andere organisatie of voorziening dan die waar hij voor werkt (Beelen et al., 2014, p.26). Het doelpubliek wordt opgezocht in gevangenissen, scholen, jeugdclubs, ... Bij deze aanpak kan er eventueel een groepsaanbod voorzien worden, maar zeker ook individuele trajecten. Ook kan er algemene informatie of voorlichting gegeven worden op deze locaties waar de doelgroep mogelijk aanwezig is (Van Doorn et al., 2019, p.23)

2.2.2.2 Zes modellen van outreachend werk

Outreachend werk is zeer breed en kan veel verschillende doelen dienen met ook een grote variatie in het mogelijke doelpubliek (Van Doorn et al., 2019, p.47). Verschillende doelen vragen om een andere benadering of aanpak. Er zijn hierbij zes modellen te onderscheiden die elk een ander doel hebben. Deze modellen kunnen een kader bieden waarbinnen gehandeld kan worden in specifieke situaties. In de praktijk zullen outreachers echter vaak verschillende modellen met elkaar

combineren. Bij elk model wordt er aangegeven wat de belangrijkste reden is om naar de doelgroep toe te stappen en wie deze doelgroep is.

1: Het hulpmodel. Dit is wellicht de bekendste vorm van outreachend werken (Van Doorn et al., 2019, p.48 en Omlo, 2017). Het doel bij deze werkvorm is het tegemoetkomen aan de belangen en noden van de doelgroep. Vaak gaat het hier om individuen of huishoudens in zorgwekkende omstandigheden. De outreachers willen, liefst vroegtijdig, problemen signaleren om zo de kansen op herstel, maatschappelijke participatie en zelfredzaamheid te vergroten. Het idee achter het vroegtijdig ingrijpen is dat dit dwang- en drangmaatregelen in de toekomst kan voorkomen.

Binnen dit model wordt gewerkt volgens het principe dat niemand uitgesloten mag worden en dat mensen in nood altijd hulp moeten kunnen krijgen, ook als ze zelf niet om hulp vragen (Van Doorn et al., 2019, p.48 en Omlo, 2017). Deze hulp richt zich op zorgmijders en zorgmissers, oftewel respectievelijk mensen die hulp uit de weg gaan of mensen die de hulp waar ze recht op hebben niet ontvangen. Mensen kunnen hulp soms bewust vermijden. Dit bijvoorbeeld omdat het geld kost of doordat ze andere mensen niet vertrouwen. Daarnaast zijn er ook mensen die wel hulp willen, maar niet weten waar ze hiervoor terecht kunnen. De complexiteit van alle organisaties en de samenleving is nadelig voor hen. Bij de zorgmissers kan het ook gaan om mensen die in het verleden niet goed geholpen zijn of zelfs weggestuurd zijn bij bepaalde organisaties (bijvoorbeeld wegens hun gedrag). Binnen het hulpmodel is een vorm van tijdelijke ondersteuning vaak genoeg. Er wordt ingezet op zelfredzaamheid, zodat de cliënt nadien weer zelfstandig verder kan.

2: Dwang- en drangmodel. Dit model kan gezien worden als de tegenpool van het hulpmodel (Van Doorn et al., 2019, p.49 en Omlo, 2017). Waar de hulpverleners bij het hulpmodel dwang- en drangmaatregelen willen voorkomen, wordt er hier juist op ingezet, omdat de situatie al te ver geëscaleerd is. Er wordt contact gezocht op basis van signalen van schade en overlast. Deze signalen komen niet van de persoon zelf, maar komen vanuit de omgeving. De belangrijkste redenen om aan deze gedwongen vorm van hulpverlening te doen, zijn de belangen en noden van de omgeving en dus niet van het individu. De doelgroep van dit model bestaat uit mensen die een gevaar voor zichzelf of de omgeving vormen en/of overlast veroorzaken. Het doel van dit model is niet het inzetten op zelfontplooiing of maatschappelijke participatie, zoals bij het hulpmodel, maar wel het voorkomen en bestrijden van overlast. Mensen moeten hun levensstijl gaan aanpassen, ook als ze dit zelf niet wensen te doen. De nadruk ligt hierbij sterk op controle, handhaving, sancties en straffen.

3: Politiserend model. Dit model verschilt van de vorige modellen, doordat dit niet op het individu gericht is (Van Doorn et al., 2019, p.51 en Omlo, 2017). Bij de voorgaande modellen gaat het vooral om individuele cliënten of een individueel huishouden. In dit model staat de lokale gemeenschap van bewoners centraal. Hierbij is de hulp gericht op het verbeteren van de leefomstandigheden en weerbaarheid van groepen mensen. Dit vooral op plaatsen waar sociale economische ongelijkheid, sociale uitsluiting en mensenrechtenschendingen voorkomen. Het doel van deze aanpak is om de structurele oorzaken van deze sociale problemen aan te pakken. Om dit te doen, werkt de professional actief samen met de burgers. Hij informeert de burgers over de specifieke problemen en zorgt er zo voor dat ze zich meer bewust worden van de structurele oorzaken van de problemen.

Er wordt met deze aanpak ingezet op de collectieve zelfredzaamheid en de politieke emancipatie van de burgers, om samen te kunnen zorgen voor veranderingen.

4: Verbindend model. Ook in dit model ligt de focus niet op het individu, maar op de gemeenschap (Van Doorn et al., 2019, p.53 en Omlo, 2017). Het verschil met het politiserend model is dat de nadruk hier niet op het politieke aspect ligt. Het is hierbij niet de bedoeling om systemen die de burgers beperken te gaan veranderen, maar wel om in te zetten op de aanwezige (maar nog te weinig benutte) krachtbronnen in de buurt. De outreachers activeren informele steun- en hulpbronnen uit de omgeving door in te zetten op participatie en emancipatie van de bewoners en de sociale relaties in de buurt te versterken. Dit model gaat ervan uit dat deze verbindingen tussen bewoners, die elkaar kunnen ondersteunen, niet altijd vanzelf tot stand komen. De outreacher heeft de taak hen hiertoe aan te zetten. Daarnaast maakt hij de bewoners ook bewust van hun talenten en laat hij hen inzien dat ze meer voor de buurt kunnen betekenen dan ze zelf denken. Dit doet de outreacher door mensen op straat aan te spreken of bij mensen aan huis aan te bellen en de bewoners op die manier te vragen wat zij zouden kunnen betekenen voor de buurt. Deze informatie wordt met elkaar in verband gebracht en bewoners, die iets kunnen betekenen voor elkaar, worden met elkaar in contact gebracht.

5: Presentiemodel. Dit model is gebaseerd op de presentiebenadering van filosoof Andries Baart (Van Doorn et al., 2019, p.54 en Omlo, 2017). Over deze benadering volgt er later meer, wanneer er ingezoomd wordt op de competenties en vaardigheden van een outreacher. In dit model staan waarden zoals respect, nabijheid, aandacht en onvoorwaardelijkheid centraal. Het idee achter het presentiemodel is dat de outreacher door zijn aanwezigheid in de wijk of buurt vertrouwt raakt met de bewoners en op die manier signalen kan opvangen van mensen in kwetsbare situaties. Na verloop van tijd zal ook de omgekeerde beweging plaatsvinden. Doordat de outreacher een bekende is geworden in het straatbeeld, zullen mensen hem ook gaan zien als een natuurlijk aanspreekpunt in de buurt. De kern van het presentiemodel is dat de professional actief contact onderhoudt met de (kwetsbare) burgers uit de wijk of buurt, hen hulp en ondersteuning aanbiedt en hen indien nodig doorverwijst naar gespecialiseerde organisaties.

6: Kwartiermakersmodel. Ook dit model is gebaseerd op de presentiebenadering, maar het accent ligt hier wat anders dan bij het presentiemodel (Van Doorn et al., 2019, p.55 en Omlo, 2017). De outreacher heeft hier niet de prioriteit om de bewoners te ondersteunen, maar bekijkt hoe de omgeving aangepast kan worden aan kwetsbare groepen. Er worden interventies gedaan om de sociale acceptatie, sociale integratie en maatschappelijke participatie van deze groepen te bevorderen. Het gaat hier om (groepen van) mensen die structureel niet mee kunnen doen, omdat anderen hen ervaren als 'onaangenaam' of 'onaangepast'. Outreachers, die aan de slag gaan aan de hand van dit model, werken samen met maatschappelijke organisaties en andere burgers. Ze stimuleren hen om betrokken relaties aan te gaan met bewoners uit de kwetsbaardere groepen. Verder proberen zij binnen de betrokken organisaties en andere instellingen te zorgen voor een gastvrije ontvangst en een goede verhouding tussen professionals en cliënten, maar ook tussen de burgers onderling. Via dit model wordt er gestreefd naar een gastvrije samenleving, waarin ook groepen die 'anders' zijn mee kunnen en mogen doen in verschillende omgevingen zoals het werk, school, vrije tijd, ...

Werkvormen en modellen binnen het proefproject ter ondersteuning op de Onderwijsbeurs in Hasselt

Wanneer ik deze werkvormen en modellen naast het proefproject in Hasselt leg, zie ik verschillende overeenkomsten en aanknopingspunten.

De gekozen werkvorm was duidelijk het ***werken in een huiselijke omgeving***. Zoals de theorie voorschrijft, werd dit inderdaad gedaan bij een vooraf bepaald doelpubliek, namelijk de Hasseltse gezinnen met een kind in het vijfde of zesde leerjaar, die een andere thuistaal spreken. Dit doelpubliek werd via de leerkrachten en via de scholen aangemeld voor het proefproject. De hulp werd aangeboden, maar niet opgelegd. De gezinnen mochten zelf bepalen of ze deze ondersteuning aan huis wilden of niet. Er werd voor deze werkvorm gekozen, zodat er uitleg en ondersteuning op maat gegeven kon worden.

Het gebruikte model tijdens het proefproject, was duidelijk het ***hulpmodel***. Met deze werkvorm wilden we inzetten op maatschappelijke participatie, namelijk het kunnen deelnemen aan de Onderwijsbeurs. Daarnaast werd er ingezet op de belangen en noden van de doelgroep door in te gaan op hun specifieke vragen en het wegwerken van drempels naar de Onderwijsbeurs toe. Er werd ook gewerkt vanuit het principe dat niemand uitgesloten mag worden. Er werd gezocht naar manieren om ook de gezinnen met een andere thuistaal te betrekken en te ondersteunen op de Onderwijsbeurs. Ik zou de doelgroep van dit proefproject onder de zorgmissers plaatsen. Het zijn gezinnen die baat kunnen hebben bij alle praktische uitleg over de transitie naar het secundair onderwijs, maar zelf nog niet altijd de weg vinden naar de Onderwijsbeurs (doordat ze bijvoorbeeld de flyers die hiervoor uitgedeeld worden niet begrijpen) of tegen drempels aanlopen om hier zelfstandig naartoe te gaan. Binnen het hulpmodel wordt er ingezet op zelfredzaamheid, zodat de mensen nadien zelfstandig verder kunnen. Dit principe werd ook ingevoegd in het proefproject. We zorgden ervoor dat de gezinnen alle belangrijke informatie aangereikt kregen, zodat ze nadien zelfstandig een goede schoolkeuze kunnen maken.

Vanuit de theorie zie ik in de toekomst ook kansen in het ***verbindend model***. Dit werd momenteel niet toegepast in het proefproject, maar zou wel nieuwe perspectieven kunnen brengen voor de volgende edities van de Onderwijsbeurs. Een outreacher zou bijvoorbeeld ook ouders met elkaar in contact kunnen brengen. Misschien zijn er wel ouders van klasgenoten die mee op weg willen gaan met een gezin uit de klas dat thuis een andere taal spreekt. De gezinnen kunnen dan samen de gekregen informatie doornemen en misschien ook samen naar de Onderwijsbeurs gaan. Wanneer gezinnen samen op weg kunnen gaan, zal dit misschien ook de drempels wegnemen. Het is een piste die ook eens onder de loep genomen kan worden en die verder inspireert.

2.2.3 Aanpak van het 'outreachend werken'

2.2.3.1 Het proces van 'outreachend werken'

Wanneer organisaties of hulpverleners outreachend gaan werken, gebeurt dit niet zomaar lukraak. Binnen het outreachend werken wordt er een proces doorlopen (Roeg et al., 2015, p.48 en Van Doorn et al., 2019, p.73-145). Dit proces kan ingedeeld worden in zes fases. In de eerste fase gaat het om de voorbereiding. Vervolgens wordt er in de tweede fase een inschatting gemaakt van de

situatie. In de derde fase wordt er daadwerkelijk contact gelegd en een vertrouwensband opgebouwd. Daarna wordt er in de vierde fase gekeken naar de 'problemen', wensen, noden, ... In de vijfde fase wordt het vervolgtraject uitgevoerd. In de laatste fase wordt het traject afgesloten of wordt er eventueel warm doorverwezen.

Fase 1: Voorbereiden en informatie inwinnen

Het proces kan op twee verschillende manieren opgestart worden (Van Doorn et al., 2019, p.101-107). Wanneer de outreacher vindplaatsgericht te werk gaat, zal hij kijken of hij bij sommige mensen bepaalde signalen opvangt. Deze mensen worden nadien aangesproken. Een tweede manier om het proces op gang te brengen, is wanneer er een (aan)melding gedaan wordt door derden. Op deze meldingen kan er op verschillende manieren gereageerd worden. Het is bijvoorbeeld niet altijd nodig om een volledig traject bij de outreacher op te starten. Soms kan de melder zelf verder met advies dat hij van de hulpverlener krijgt. Of er kan ook met een doorverwijzing gereageerd worden op deze (aan)melding wanneer de hulpvraag niet helemaal binnen de expertise van de hulpverlener of het kader van de organisatie past. Indien het wel nodig is om een traject op te starten, zal de hulpverlener de zorg van de melder overnemen en zelf contact zoeken met de cliënt.

Voordat het eerste contact plaatsvindt, wordt er informatie ingewonnen over de cliënt (Roeg et al., 2015, p.48). Er kan bekeken worden of deze persoon al een voorgeschiedenis heeft in de hulpverlening en om welke ondersteuning het dan precies gaat. Dit kan in gesprek met andere sociale professionals nagegaan worden. Eventueel kan er ook via derden informatie verkregen worden, indien dit van belang is. Zo kan er bijvoorbeeld (telefonisch) contact opgenomen worden met de aanmelder, de huisarts, de school, ... Hiermee moeten hulpverleners wel opletten. Het opvragen van informatie over iemand, zonder dat hij het weet, wordt niet zomaar gedaan. Om privacyredenen wordt er enkel vooraf informatie gevraagd als dat nodig is of wanneer toestemming van de cliënt niet mogelijk is.

Fase 2: Situatie inschatten

Op basis van de verkregen en/of gevonden informatie, zal de situatie worden ingeschat (Roeg et al., 2015, p.54). Binnen het team wordt bekeken wie het best contact zal zoeken. In sommige organisaties is het gebruikelijk dat het eerste contact door één hulpverlener opgenomen wordt, in andere organisaties verloopt dit eerste contact samen met een collega (Van Doorn et al., 2019, p.110). Hier zijn verschillende redenen voor. Het kan gedaan worden om veiligheidsredenen of omdat twee personen meer zien dan één en beide collega's elk hun expertise hebben, ... Een nadeel is dat het bedreigend of overweldigend kan overkomen wanneer er twee hulpverleners voor de deur staan. Daarom wordt er ook vaak gekozen om slechts één outreacher naar het eerste contact te sturen.

In deze fase wordt bekeken welke hulpverlener het best bij deze situatie zou passen. Het is voor het verdere proces belangrijk dat het klikt met de cliënt. Er wordt rekening gehouden met 'persoonlijke voorkeuren' van de hulpverleners. De ene outreacher is misschien goed met gezinnen, terwijl de andere de voorkeur geeft aan jongeren. Op basis hiervan kan bekeken worden wie het eerste contact zal opnemen. Als het later toch niet blijkt te klikken, kan een collega het eventueel overnemen.

Fase 3: Contact leggen en vertrouwen winnen

Je kan maar één keer voor het eerst binnenkomen (Van Doorn et al., 2019, p.113). Het is daarom belangrijk dat de outreacher zich op een goede manier introduceert. De eerste zinnen die hij uitspreekt zijn cruciaal. Deze maken namelijk het verschil tussen binnengelaten worden of een deur die weer dicht gaat. Er moet worden nagedacht over een goede openingszin. Deze mag niet moraliserend of veroordelend klinken. Het is de bedoeling dat er persoonlijke betrokkenheid en gemeente bezorgdheid in doorklinkt. Een goede openingszin nodigt uit tot een open gesprek.

Tijdens het eerste contact wordt meestal ook meteen de reden van het contact op tafel gelegd (Van Doorn et al., 2019, p.114). Er wordt gesproken over de (aan)melding die binnengekomen is en/of over de signalen die werden opgevangen in de buurt. Hierbij wordt een negatieve ondertoon of geladenheid best vermeden. Het is belangrijk om hier vooral de nadruk te leggen op de bezorgdheid die er heerst rond de situatie. Open vragen stellen is ook een helpende factor in deze fase. Vraag hoe de persoon hier zelf naar kijkt of over denkt. Hierna wordt er ook bekeken of deze persoon bereid is om verder te gaan met het traject. De outreacher stelt hier opnieuw de open vraag hoe deze persoon het zou vinden als hij nog eens terug zou komen.

Fase 4: In kaart brengen van moeilijkheden, noden, wensen, ...

Al vanaf het eerste contactmoment probeert de outreacher een beeld te krijgen van de situatie en van de persoon die voor hem zit (Van Doorn et al., 2019, p.128). Hierbij wordt er niet enkel gefocust op moeilijkheden of beperkingen in het leven van deze mensen. Er wordt ook samen op zoek gegaan naar de krachten en mogelijkheden. Tijdens de verdere contacten zal de outreacher steeds een beter beeld krijgen van de situatie, maar ook van de behoeften en de ondersteuningsmogelijkheden van de cliënt. Tijdens de eerste contacten vraagt de outreacher naar de directe noden en behoeften. Het eerste dat wordt aangepakt, is datgene dat de persoon zelf aangeeft als het meest cruciale. Nadien kan de outreacher zelf ook concrete hulp aanbieden. De outreacher stelt de ondersteuning steeds voor in een vraagvorm: 'Hoe zou u het vinden als ...?'. Het is namelijk nog steeds de persoon zelf die beslist waarin hij ondersteund wil worden en waarin niet.

Fase 5: Vervolgtraject uitvoeren

In het verdere traject wordt er ingezet op de relatieopbouw met de cliënt (Van Doorn et al., 2019, p.130). De band kan onder andere verstevigd worden door samen iets te doen. Dit zijn kleine dagelijkse dingen zoals afwassen, boodschappen doen, een wandeling maken, ... Op deze manier kunnen gesprekken ook ongedwongener verlopen.

Nadat de meest directe noden (die eerder al aangegeven werden door de cliënt) aangepakt zijn, kan er samen nagedacht worden over andere dingen uit het leven van de cliënt waarmee ze aan de slag kunnen gaan (Van Doorn et al., 2019, p.133). De outreacher zoekt een geschikt moment of een geschikte overgang om ook signalen aan te kaarten die hij opvangt, maar waarvan de cliënt soms niets wil weten. Dat vraagt om veel geduld en een goede timing. Ook in deze fase blijft het belangrijk om open te communiceren met de cliënt. Uiteindelijk streeft de outreacher naar een gemeenschappelijke kijk op de verdere noden. Van hieruit kunnen er samen vervolgstappen gezet worden om tot verandering te komen.

In het traject wordt steeds het tempo van de cliënt gevolgd (Van Doorn et al., 2019, p.135). De outreacher past zich hieraan aan. Hij zorgt ervoor dat de cliënt niet overdonderd wordt door te snel te gaan of meteen te veel te willen doen. De cliënt heeft inspraak in het tempo van de hulp- en dienstverlening. Elke volgende stap wordt pas gezet als hij ermee instemt.

De outreacher heeft ten slotte ook aandacht voor het netwerk van de cliënt (Van Doorn et al., 2019, p.136). Tijdens de ondersteuning gaat hij verbroken verbindingen proberen te herstellen en bestaande netwerken versterken. Daarnaast kunnen ook nieuwe verbindingen tot stand gebracht worden met onder andere bewoners uit de buurt.

Fase 6: Afsluiten of doorverwijzen

Doordat er bij outreachend werk veel tijd en aandacht besteed wordt aan de vertrouwensrelatie, is het aangewezen dat er ook wordt stilgestaan bij het moment waarop deze werkrelatie eindigt (Roeg et al., 2015, p.57). De outreacher streeft naar zelfredzaamheid van de cliënt met eventuele ondersteuning van anderen. Wanneer het punt bereikt is waarop de situatie weer beheersbaar is en waarop de cliënt (samen met het netwerk) weer voldoende draagkracht heeft om zelfstandig door te gaan, kan de ondersteuning beëindigd worden (Van Doorn et al., 2019, p.139). Dit moment wordt in overleg met de cliënt zelf bepaald.

Daarnaast kan het ook voorkomen dat een traject vroegtijdig beëindigd wordt (Van Doorn et al., 2019, p.140). Dit bijvoorbeeld wanneer er geen perspectief op verandering is en er geen ontwikkeling bereikt kan worden. Ook wanneer er geen vertrouwensband opgebouwd kan worden en/of de cliënt zich niet herkent in de zorgen van de outreacher, kan het contact vroeger stopgezet worden. Als de cliënt zelf geen contact meer wenst, wordt het traject ook afgerond.

Het juiste moment om het traject af te sluiten is sterk afhankelijk van de situatie en de doelgroep (Van Doorn et al., 2019, p.141). In sommige gevallen is korte, tijdelijke hulp voldoende. Deze cliënten kunnen dan vrij snel weer zelfstandig verder gaan. Meer complexe en meervoudige problematieken vragen om langdurige hulp en ondersteuning.

Een andere manier om een traject te beëindigen, is het doorverwijzen van de cliënt (Van Doorn et al., 2019, p.143). Wanneer de outreacher niet deskundig is op het gebied van de verdere hulpvragen die er naar boven komen, kan hij andere instanties raadplegen en op die manier de juiste hulp organiseren. Dit gebeurt uiteraard opnieuw in overleg met de cliënt. Het is belangrijk dat het hier gaat om een 'warme overdracht' (Van Doorn et al., 2019, p.143 en (Roeg et al., 2015, p.57). De cliënt wordt goed ingelicht door de outreacher. De cliënt krijgt op voorhand informatie over de organisatie, hoe ze daar werken en waar ze hem mee kunnen helpen en waarmee niet. Vervolgens gaan de outreacher en de cliënt samen naar het eerste contactmoment in de andere organisatie. Wanneer de cliënt zich zeker genoeg voelt om alleen verder te gaan in het traject binnen de andere organisatie, wordt het contact met de outreacher afgerond.

Het traject afronden betekent daarom niet het volledige contact verbreken (Van Doorn et al., 2019, p.141). Sommige situaties vragen om goede nazorg en opvolging. Zeker wanneer er kans is op een terugval bij de cliënt. De outreacher neemt af en toe contact op om te polsen hoe het gaat. Op die manier zal de cliënt zich ook niet afgewezen of in de steek gelaten voelen. Outreachers die wijkgericht werken komen regelmatig voormalige cliënten tegen op straat. Zij doen dan nog steeds

een babbel met deze mensen of gaan samen een koffie drinken als de tijd het toelaat. Het traject afronden, betekent daarom niet het contact volledig afbreken of de persoon volledig loslaten.

Verloop van de fases in het proefproject ter ondersteuning van de Onderwijsbeurs in Hasselt

In het proefproject werden ook de zes fases van het proces van outreachend werken doorlopen. Dit gebeurde intuïtief, want de theorie had ik op dat moment nog niet doorgenomen.

Het opstarten van het proces gebeurde in dit geval via een aanmelding door de leerkrachten in de lagere scholen. Zij stelden het initiatief van hulp aan huis voor aan gezinnen met een andere moedertaal dan het Nederlands met een kind in het zesde leerjaar. Wanneer het gezin hier interesse in had, werd het gezin via de leerkracht aangemeld bij de dienst Flankerend Onderwijsbeleid. Hierbij werd ook informatie doorgegeven zoals de naam van het kind, adres van het gezin, contactgegevens van de ouders, ... maar ook de gesproken talen in het gezin. Dit uiteraard steeds met toestemming van het gezin in kwestie.

De tweede fase was in dit geval zeer kort. Ik zou dit proefproject uitvoeren, dus er moest niet meer bekeken worden wie er naar welk gezin zou gaan. In dit proefproject zou ik alle gezinnen begeleiden. Er was helaas niet de luxe van meerdere outreachers. Ze hadden hiervoor studenten uit de lerarenopleiding willen inzetten, maar dit is niet doorgegaan. Hierdoor was er dus geen keuze tussen verschillende outreachers.

De derde fase ging in het proefproject van start via een telefoongesprek. Ik belde de ouders op om mezelf en het project voor te stellen en een eerste afspraak voor een huisbezoek vast te leggen. Ik had de volgende openingszin: 'Hallo, ik ben Chiara van Huis van het Kind. Ik heb jullie gegevens doorgekregen van de leerkracht van ... (naam kind). De leerkracht gaf aan dat jullie samen met mij eens wilden kijken naar informatie over het secundair onderwijs, klopt dat?'. Ik denk dat deze openingszin wel aan de criteria vanuit de theorie voldeed. Het was niet moraliserend of veroordelend en nodigt wel uit tot een verder gesprek over eventuele vragen die er zijn rond het secundair onderwijs. Tijdens het eerste huisbezoek kwam ik echt voor de eerste keer binnen bij de mensen. Hier heb ik eigenlijk opnieuw een eerste indruk gemaakt. Ik was me heel erg bewust van hoe ik binnen kwam in de gezinnen. Ik volgde hen in waar ik mocht plaatsnemen, begroette alle gezinsleden, vroeg of ik mijn schoenen moest uit doen, ...

Tijdens het eerste huisbezoek werd er ook aan fase vier gewerkt: het in kaart brengen van de noden. Ik gaf de ouders algemene inhoudelijke informatie over het secundair onderwijs. Hieruit ontstonden al meteen de eerste vragen en noden van de gezinnen. Voor sommige gezinnen volstond dit eerste gesprek met duidelijke informatie om zelfstandig verder te kunnen. Anderen wilden graag dat ik nog eens terugkwam.

Op die manier gingen we over naar fase vijf en werd het vervolgtraject uitgevoerd. Dit was een vervolgtraject op maat. Sommige gezinnen wilden zelfstandig verder en voor hen volstond het dat ze me via SMS of Whatsapp konden bereiken voor verdere vragen. Andere gezinnen gaven de voorkeur aan verdere begeleiding aan huis om verder in te gaan op hun persoonlijke vragen en noden. Hoe we na het eerste bezoek verder gingen, werd steeds met het gezin besproken en

de keuze werd bij hen zelf gelegd. Ook op de Onderwijsbeurs zelf heb ik de gezinnen begeleid. Ik wachtte hen op aan het onthaal. Vanaf daar konden ze telkens zelf aangeven op welke momenten van de beurs ze mij erbij wilden ter ondersteuning en welke dingen ze zelfstandig wilden doen. Sommigen vonden het fijn dat ik kon helpen met aanmelden en meeking naar de ontmoetingen met de scholen. Anderen liepen liever zelfstandig rond en vonden het fijn te weten waar ze me konden vinden als er vragen waren of als ze toch even ondersteuning nodig hadden.

Uiteindelijk kwam ook het project in de zesde en laatste fase, namelijk het afsluiten van de ondersteuning. Na de Onderwijsbeurs zat mijn taak als ondersteuner er officieel op. Ik heb de gezinnen dit ook op tijd laten weten dat ik nadien niet meer kon langskomen, dat dit niet meer voorzien was in mijn tijd vanuit de werkplek. Toch bleef ik wel bereikbaar en had ik oog voor nazorg. Wanneer ze zouden gaan aanmelden of inschrijven, mochten ze me altijd nog contacteren indien er iets niet zou lukken of moeilijk zou lopen. Op die manier heb ik hen ook niet volledig los gelaten en wisten ze dat ze nog steeds bij mij terecht konden.

2.2.3.2 *Het opstarten van 'outreaching werk' binnen een organisatie*

In de literatuur wordt gesproken over vier belangrijke bouwstenen bij het opstarten van outreachend werk binnen een organisatie (Beelen et al., 2014, p.154). Dat zijn: positionering en draagvlak, competenties, verantwoord handelen, samenwerking en ondersteuning. Deze bouwstenen rusten op het fundament van een sterke visie. Zowel de eigen organisatie als de partnerorganisaties moeten zicht krijgen op de huidige situatie rondom outreachend werken. Er moet bekeken worden welke elementen al in de lijn liggen met de gewenste (nieuwe) visie en welke nog niet. Hiervoor is een kritische reflectie vanuit het team nodig.

Outreaching werken			
Positionering en draagvlak	Competenties	Samenwerken	Ondersteuning
Vanuit een gedragen visie			

Bouwsteen 1: Positionering en het draagvlak voor outreachend werken

Zodra de visie van de organisatie duidelijk is en het team op één lijn zit, moet er duidelijkheid geschept worden over de positie die het outreachend werken zal innemen binnen de organisatie (Beelen et al., 2014, p.156). Ofwel wordt het een werkvorm die op zichzelf staat, zoals bijvoorbeeld straathoekwerk. Of het outreachend werken kan ook deel uitmaken van een groter proces. De outreachende taken worden dan niet systematisch ingezet, maar kunnen af en toe een extra inspanning naar cliënten toe zijn. Bijvoorbeeld eens op huisbezoek gaan wanneer iemand niet in de mogelijkheid is om naar de organisatie te komen of zelf eens bij iemand langsgaan die al lang niet meer in de organisatie geweest is. Het outreachend werken kan een aanvulling zijn op het huidige aanbod of het kan er ook komen ter vervanging van een aanbod dat voordien op een andere manier georganiseerd werd. Tot slot kan het outreachend werken de positie innemen van een volwaardig aanbod of juist een aanbod zijn dat enkel in bepaalde situaties ingezet wordt en ook wegvalt wanneer het basisaanbod onder druk komt te staan.

Nadat de positie van het outreachend werken duidelijk geworden is, moet er bekeken worden of er een groot genoeg draagvlak is voor deze (nieuwe) werkvorm (Beelen et al., 2014, p.157). Het is nodig dat iedereen binnen de organisatie mee is met het belang en het doel van deze aanpak. De belanghebbenden bestaan uit de medewerkers, het bestuur, de directie, maar ook de toekomstige cliënten. Het kan handig zijn om alle betrokken partijen en hun belangen in kaart te brengen.

Eerst en vooral moet er bij de doelgroep nagegaan worden of zij dit ook ervaren als een verbetering van het aanbod (Beelen et al., 2014, p.158). De behoeften in verband met outreachend werken moeten geanalyseerd worden bij het doelpubliek. Dit kan door de doelgroep rechtstreeks te bevragen of door bestaand onderzoek te raadplegen dat het perspectief van de doelgroep in beeld brengt. Niet enkel de doelgroep, maar ook de medewerkers moeten de kans krijgen om hun mening en perspectief naar voren te kunnen brengen. Voor de medewerkers kan een nieuwe manier van werken namelijk zorgen voor veel vragen en onzekerheden omtrent de invulling en de ondersteuning van hun functie. De medewerkers kunnen het best bespreken met hun collega's wat zij nodig hebben om hun werk zo goed mogelijk te kunnen doen en dit vervolgens ook doorgeven aan hun leidinggevende (Van Doorn et al., 2019, p.182). Wanneer de medewerkers inspraak krijgen, zal dit zorgen voor een breder draagvlak van het project.

Tot slot moet het outreachend werken ook gedragen worden door de directie en het bestuur (Beelen et al., 2014, p.161). Er dient rekening gehouden te worden met de knelpunten en ondersteuningsbehoeften die zij signaleren. Daarnaast kan het bestuur ook middelen ter beschikking stellen en pioniers bijstaan om anderen te overtuigen. Wanneer het aanbod onder druk zou komen te staan, kan het bestuur ondersteuning bieden. Daarnaast wordt er van bovenaf een duidelijk beleid opgesteld met daarin duidelijk de verwachtingen en taken van de outreachers (Van Doorn et al., 2019, p.183). De leidinggevende is binnen de organisatie dan ook verantwoordelijk voor het regelen van de formele verantwoordelijkheden binnen de organisatie. De leidinggevende stelt zichzelf in het beste geval bereikbaar op, zodat de medewerkers meteen beroep op hem kunnen doen bij het nemen van belangrijke beslissingen of voor feedback.

Bouwsteen 2: Competenties

Wat betekent het om een bekwame outreacher te zijn? Welke competenties zijn hiervoor nodig? Onderstaande vaardigheden zijn volgens de literatuur essentieel voor een outreacher.

1. **Verbindend werken.** Dat betekent: contact maken, vertrouwen krijgen en geven, een relatie opbouwen en verbindingen met anderen tot stand brengen en herstellen (Beelen et al., 2014, p.164). Een outreacher kan dus een positieve werkrelatie aangaan met een breed doelpubliek. Daarvoor moet hij zich kunnen inleven in de leefwereld van anderen. Ook het krachtgericht werken sluit hierbij aan. Een outreacher houdt rekening met de ideeën, plannen en vaardigheden van de cliënt en zijn omgeving. Hij ziet de krachten en kansen in deze leefwereld en kan mensen (die iets voor mekaar kunnen betekenen) met elkaar in contact brengen.
2. **Kunnen handelen vanuit 'onzeker weten'.** Een outreacher moet kunnen omgaan met onverwachte gebeurtenissen, ruzies en conflicten (Beelen et al., 2014, p.167). Daarnaast moet hij ook kunnen handelen vanuit een onbevooroordeelde en open houding (Omlo, 2017). Een outreacher moet zo neutraal mogelijk naar een cliënt toe gaan en het verhaal, de noden, de vragen, ... vanuit de cliënt laten komen. Met een open benadering en

bereidheid te zoeken naar wat een cliënt nodig heeft, zal een outreacher veel verder komen dan wanneer hij binnenkomt met dé oplossing. Het is hierbij belangrijk te beseffen dat de informatie, die op voorhand verkregen werd, het beeld over de cliënt kan beïnvloeden (Van Doorn et al., 2019, p.149). Een outreachend werker moet zich openstellen voor het verhaal van de ander en dit naast de op voorhand verkregen informatie kunnen plaatsen.

3. **Professioneel en emotioneel beschikbaar zijn.** Een outreacher moet een nabije gesprekspartner kunnen zijn en tegelijkertijd ook de situatie in zijn geheel van op een afstand kunnen bekijken (Beelen et al., 2014, p.168). Hierbij zijn actief luisteren, ingaan op vragen, dingen vanuit een ander perspectief bekijken en schakelen tussen nabijheid en afstand belangrijk. Er wordt gehandeld vanuit de '*presentiebenadering*' (Van Doorn et al., 2019, p.148). Het uitgangspunt van deze benadering is dat cliënten niet op zoek zijn naar nog meer geld of hulp, maar wel naar aandachtige betrokkenheid, gehoor vinden voor verhalen, opnieuw zelfwaardering vinden, iemand bij wie ze meetellen en een duurzame ondersteuning in plaats van resultaatgerichte hulp. Wanneer outreachend werken goed wordt aangepakt, heeft een outreacher tijd voor de cliënt en wordt zijn werk niet overheerst door een overvolle agenda. De rol van de outreacher is 'erbij blijven', ook wanneer het moeilijk gaat of wanneer er geen vooruitgang lijkt te komen. Dit met het doel om mensen, die zichzelf soms als 'sociaal overbodig' zien, er weer bij te laten horen.
4. **Zelfinzicht.** Outreachend werkers moeten kritisch durven nadenken over hun eigen referentiekader/wereldvisie en de impact hiervan op hun handelen (Beelen et al., 2014, p.163). Op die manier kunnen ze bijleren over hun eigen positie, competenties en beperkingen.

Bouwsteen 3: Samenwerking

Een outreachend werker moet niet alles zelf kunnen (Beelen et al., 2014, p.185). Hij is eerder gericht op het creëren van professionele samenwerkingsverbanden met professionele en informele partners. Er wordt geïnvesteerd in relaties in het netwerk van de cliënt en in het bredere werkveld.

De outreacher doet dienst als een belangrijke schakel tussen de cliënt en andere collega's of organisaties (Beelen et al., 2014, p.186). Tijdens het outreachend werken komen er namelijk hulpvragen naar boven vanuit verschillende levensdomeinen. Een outreacher heeft niet steeds zelf deze expertise in handen en gaat daarom beroep doen op collega's of organisaties uit andere sectoren die deze expertise wel hebben.

Daarnaast moet een outreacher ook kunnen samenwerken met het informele netwerk van de cliënt (Beelen et al., 2014, p.186). In het outreachend werken staat het versterken van het netwerk en verder uitbouwen van het netwerk van de cliënt centraal.

Bouwsteen 4: Ondersteuning

Bij de eerste bouwsteen werd het belang van een stevig draagvlak al besproken (Beelen et al., 2014, p.191). Vanuit dit draagvlak moet ook verder in het proces van outreachend werken genoeg ondersteuning aangeboden worden. Dit opnieuw op het vlak van de organisatie en de leidinggevenden, maar ook op het vlak van het team en de medewerkers zelf.

Om outreachend werken mogelijk te maken, zijn er enkele voorwaarden waarvoor de organisatie en de leidinggevenden moeten zorgen (Beelen et al., 2014, p.191). Eerst en vooral zijn dat, zoals eerder aangegeven, duidelijke doelstellingen, haalbare taakomschrijvingen en duidelijke verwachtingen van de medewerkers. De organisatie zorgt daarnaast voor genoeg vrijheid en flexibiliteit voor de outreachers. Dit kunnen ze doen door te strakke regels en protocollen te

vermijden. Verbindend werken vraagt nu eenmaal tijd en een aanpak op maat. Vervolgens moet de leidinggevende zich ook bereikbaar opstellen. Outreachers moeten snel beroep kunnen doen op hun leidinggevende wanneer ze feedback nodig hebben. Er kan bijvoorbeeld afgesproken worden dat de leidinggevende (of een andere collega wanneer deze niet in de mogelijkheid is) steeds telefonisch beschikbaar is, wanneer de outreacher op pad is.

Niet enkel vanuit de organisatie en vanuit de leidinggevendenden is er ondersteuning nodig (Beelen et al., 2014, p.196). Het team en de medewerkers moeten er ook zijn voor elkaar. Het zou ideaal zijn wanneer een outreacher zijn zorgen over een cliënt kan uiten en bespreken binnen het team, zodat hij er niet alleen voor staat. Bij outreachend werken hebben de professionals steun, feedback en advies vanuit het team nodig. De mogelijkheid om samen te reflecteren aan de hand van intervisiegesprekken moet er zijn. Het is nodig om als outreacher je eigen emoties en frustraties te kunnen delen en om beroep te doen op elkaars expertise.

2.2.4 Gluren bij de burens – DuoSprong Beringen

2.2.4.1 Wat is DuoSprong?

In Beringen is het Huis van het Kind in 2022 gestart met een pilootproject genaamd 'DuoSprong' (Huis van het Kind Beringen, 2023). Met dit project bieden ze ondersteuning aan ouders en kinderen uit kwetsbare gezinnen bij de overgang van het basisonderwijs naar het secundair onderwijs. De stap naar het secundair onderwijs verwoorden ze als een 'sprong in het onbekende' voor ouders en kinderen. Er valt op dat moment veel houvast weg, zoals de gekende ouders aan de schoolpoort, de klasleerkracht, de zorgleerkracht, ... Ook binnen Huis van het Kind valt er heel wat ondersteuning weg. Vele projecten lopen namelijk maar tot twaalf jaar. Deze partners en medewerkers doen wel hun best om deze trajecten warm af te ronden, maar de ondersteuningsnood van kwetsbare gezinnen stopt natuurlijk niet wanneer de kinderen twaalf jaar oud worden. Van hieruit werd de volgende bedenking gemaakt: *Wat als ... we niet 'warm afronden' maar 'warm aanwezig blijven'?* *Wat als die sprong geen vrije val is maar een DUO-SPRONG met een ervaren metgezel?*

Het traject van DuoSprong start wanneer kinderen in het vijfde of zesde leerjaar van de basisschool zitten en duurt twee jaar (Huis van het Kind Beringen, 2023). In dit traject wordt er niet enkel op onderwijs gefocust, maar kijken ze ook naar kansen en drempels op andere levensdomeinen. Het formele en informele netwerk van de gezinnen wordt uitgebreid. Samen met het gezin worden drempels in kaart gebracht en wordt er gewerkt aan oplossingen omtrent toegankelijkheid, aanbod en continuïteit van de zorg. Daarnaast is er ook oog voor de zelfstandigheid van tieners en worden ze geholpen om de weg te vinden naar het jongerenaanbod in de buurt. Dit alles doen ze aan de hand van intensieve begeleidingstrajecten met kwetsbare gezinnen. Op die manier willen ze de structurele drempels voor alle gezinnen wegwerken.

2.2.4.2 Aanpak DuoSprong traject

In die twee jaar tijd, waarin het traject loopt, gebeuren er allerlei acties die uitgevoerd worden door een projectmedewerker (Huis van het Kind Beringen, 2023). Dit met diverse doelen, zoals hieronder in het kader te zien is. Ik haal er enkele doelen en acties uit die ik het meest waardevol vind in het teken van de transitie van het basisonderwijs naar het secundair onderwijs en outreachend werk.

Langetermijnresultaten	Middellange- en kortetermijnresultaten	Acties
Jongeren en hun gezin ervaren informele sociale steun.	Jongeren en hun gezin ontmoeten anderen en hebben betekenisvolle interacties	De projectmedewerker (PM) verkennt samen met de jongere diens interesses, zoekt mee naar zinvolle vrijetijdsbesteding en verkennt samen het aanbod van het lokale jongerenplatform (Overkop, ARKTOS, tienerwerking,...).
Jongeren en hun gezin krijgen vanuit een professioneel netwerk antwoord op hun vragen omtrent verschillende levensdomeinen.	Jongeren en hun gezin durven zelf noden en verwachtingen formuleren.	De PM organiseert samen met netwerkpartners ontmoetingsmomenten voor ouders
	Jongeren en hun gezin kennen en gebruiken aanspreekpunten.	De PM hanteert een open, toegankelijk houding en stelt zich op als vertrouwenspersoon binnen het gezin.
Jongeren en hun gezin zijn eigenaar van hun traject binnen project DuoSprong.	Jongeren en hun gezin bepalen zelf doelen en beslissen mee in de uitvoering ervan. Ze evalueren samen met de begeleiding het afgelegde traject.	De PM is vlot bereikbaar via diverse kanalen (telefoon, gsm, mail, whatsapp, huisbezoek) en volgt vragen consequent op.
		De PM zoekt samen met gezin naar oplossingen en zorgt voor warme toeleiding naar de juiste ondersteuning binnen het professioneel netwerk.
Jongeren en hun gezin zijn pro-actief ondersteund in hun schooltraject.	Jongeren en hun gezin worden begeleid in hun schoolloopbaan & de overstap naar het secundair onderwijs.	De PM stelt in overleg met de jongere en het gezin doelstellingen op en stemt af wie welke rol daarin opneemt.
		De PM kijkt op regelmatige basis terug en voert met de jongere en het gezin en staat daarbij open voor feedback.
Jongeren voelen zich ondersteund in de ontwikkeling van een positief zelfbeeld.	Jongeren krijgen de kans om hun eigen identiteit te verkennen.	De PM gaat in gesprek met de jongere en het gezin over de studiekeuze en schoolloopbaan, neemt samen informatie door en zoekt mee naar antwoorden op vragen.
	Jongeren en hun gezin hebben positieve interacties met elkaar.	De PM brengt de jongere en het gezin in contact met steun- en/of zorgpersonen binnen de secundaire school en het professioneel netwerk.
		De PM ondersteunt het gezin wanneer zij praktische vragen hebben omtrent het schoolgebeuren.
		De PM hanteert verschillende methodieken om met de jongere na te denken over talenten, zelfbeeld en toekomstdromen.
		De PM gaat met het gezin in gesprek over wat moeilijk loopt, reikt mogelijkheden tot positief samenzijn aan of zorgt voor toeleiding naar professionele hulp binnen het netwerk.
Het lokaal aanbod is maximaal afgestemd op de noden van de jongeren en hun gezin	De aanspreekpunten en netwerkpartners gaan met elkaar in overleg over drempels en signalen van de doelgroep en stemmen de eigen werking daar op af.	De PM verzamelt signalen vanuit het gezin via diverse methodieken en contactmomenten (trajectmap, gesprekken, spelmomenten,...)
		De PM organiseert op regelmatige basis netwerkoverleg over de noden van de doelgroep en drempels die ervaren worden.

Om het doel 'jongeren en hun gezin zijn pro-actief ondersteund in hun schooltraject' te bereiken, onderneemt de projectmedewerker verschillende acties (Huis van het Kind Beringen, 2023). Eerst en vooral gaat hij in gesprek met de jongere en het gezin over de studiekeuze en de schoolloopbaan. Ze nemen daarvoor samen informatie door. De projectmedewerker zoekt mee naar antwoorden op verschillende vragen. De projectmedewerker ondersteunt het gezin ook wanneer ze praktische vragen hebben in verband met het onderwijs. Tot slot wordt het gezin in contact gebracht met zorgcontacten binnen de secundaire school en het professionele netwerk. In deze doelen en acties is duidelijk te zien hoe Huis van het Kind Beringen wil inzetten op die warme transitie naar het secundair onderwijs.

Vooraf binnen het doel 'jongeren en hun gezin krijgen vanuit een professioneel netwerk antwoord op hun vragen omtrent verschillende levensdomeinen' komt de outreachende aanpak erg naar voren (Huis van het Kind Beringen, 2023). De acties die voor dit doel geformuleerd worden, hebben een sterk outreachend karakter. Ten eerste gaat de projectmedewerker functioneren als vertrouwenspersoon voor het gezin. Dit met een open en toegankelijke houding. Vervolgens moet deze projectmedewerker op verschillende manieren bereikbaar zijn voor het gezin. Bijvoorbeeld via telefoon, WhatsApp, mail of een huisbezoek. Tot slot gaat de projectmedewerker samen met het gezin op zoek naar oplossingen en ondersteuning in het professionele netwerk.

Zoals de theorie in het voorgaande stuk al aanhaalde, is het belangrijk om een goed samenwerkingsverband te hebben met relevante partners om van outreachend werken een succes

te maken. DuoSprong in Beringen heeft dat goed begrepen en werkt voor dit project samen met een twintigtal partners uit de regio (Huis van het Kind Beringen, 2023).

'DuoSprong' in vergelijking met het proefproject in Hasselt

Het valt meteen op dat Huis van het Kind Beringen het outreachend werken heel erg open trekt in hun DuoSprong project. Waar we in Hasselt echt de focus gelegd hebben op het ondersteunen van de transitie naar het secundair onderwijs, trekt Beringen dit open naar ondersteuning op verschillende levensdomeinen. Ook de duurtijd van de ondersteuning verschilt. In Beringen nemen ze ruim de tijd om de gezinnen gedurende twee jaar te ondersteunen. Ze zijn er bij de aanloop naar het secundair onderwijs en ook na de transitie blijven ze nog een tijdje nabij. Het proefproject in Hasselt duurde tijdens dit eerste verkennende schooljaar drie maanden. In Beringen zijn ze natuurlijk al sinds 2022 aan het werken aan dit project. Ze hebben hier al meer ervaring mee en wellicht ook al meer middelen hiervoor.

Wanneer we kijken naar het draagvlak, dan is dit in Beringen wellicht ook al meer uitgebouwd. Het is een officieel groot project dat duidelijk vanuit de hele organisatie ondersteund wordt. Ze spreken in hun draaiboek over projectmedewerkers. Dat betekent dat hier echt medewerkers aangewezen werden om deze taak op te nemen. Dit zal van hogerhand waarschijnlijk ook aangestuurd en onderbouwd worden. In Hasselt is er voorlopig geen ruimte om een aparte medewerker aan de huisbezoeken toe te wijzen. Daarom werd er gekozen om met studenten of eventueel vrijwilligers te werken. Dit brengt me tot de vergelijking van een andere belangrijke bouwsteen en dat is 'competentie'. Ik neem aan dat de projectmedewerkers in Beringen gediplomeerd zijn en van daaruit hun expertise hebben. In Hasselt zal er extra gewaakt moeten worden over deze competenties tijdens het selectieproces van studenten en/of vrijwilligers, zodat zij over de juiste basishouding beschikken.

Het valt op dat Beringen op vlak van ervaring, uitwerking en draagvlak al verder staat in dit project. Huis van het Kind Hasselt kan hier wellicht nog inspiratie uit halen voor de toekomst.

2.2.5 Besluit

Bij outreachend werken gaat het om het actief contact opnemen met mensen om op die manier een brug te slaan tussen de doelgroep en het maatschappelijk aanbod. Dit kan op verschillende manieren, via diverse modellen en werkwijzen. Binnen het proefproject in Hasselt werd er gekozen om te werken in de huiselijke omgeving via aangekondigde huisbezoeken bij de gezinnen. Hier wordt de visie van het hulpmodel gevolgd, waarbij niemand uitgesloten mag worden van hulp. Huis van het Kind Hasselt en de dienst Flankerend Onderwijsbeleid willen dat ook de zorgmissers de hulp krijgen waar ze recht op hebben. Om dit proefproject verder uit te werken en te onderbouwen naar de toekomst toe, kan er beroep gedaan worden op de fases en bouwstenen van outreachend werken. Op basis daarvan kan het project verduurzaamd worden op een sterk onderbouwde manier. Het project DuoSprong uit Beringen kan daarbij inspiratie bieden.

2.3 Begeleiding van ouders en kinderen doorheen het keuzeproces

In de probleemverkenning werd al duidelijk dat kinderen steeds meer en meer op de voorgrond treden in het maken van de eigen schoolkeuze. Tegelijkertijd maakt 64 procent van de kinderen de schoolkeuze samen, in overleg, met de ouders. Tijdens mijn huisbezoeken in het proefproject, heb ik opgemerkt dat kinderen en ouders niet steeds op dezelfde golflengte zitten of dezelfde ideeën hebben over de school of de studierichting die er gekozen dient te worden. Daarom zoek ik in deze invalshoek uit hoe professionals het gesprek tussen ouder en kind in goede banen kunnen leiden om tot een onderbouwde keuze te komen, waar beide partijen zich in kunnen vinden. Ik zoek hiermee een antwoord op het derde veranderingsdoel dat werd opgesteld, namelijk: *“Ouders en kinderen worden ondersteund om samen in gesprek te gaan (onder begeleiding van een hulpverlener) over hun wensen en noden omtrent de schoolkeuze.”*

2.3.1 Ouderbetrokkenheid bij de schoolkeuze

De school- en studiekeuze van de kinderen wordt door de basisschool begeleid en ondersteund, maar het zijn de ouders die uiteindelijk steeds de eindbeslissing maken (Transbaso, z.d.). De leerkracht heeft hierbij de belangrijke taak om alle opties te verduidelijken en hierover op een respectvolle manier in dialoog te gaan met de ouders, met oog op een goede toekomst voor het kind. De leerkracht geeft op die manier de ouders enkele tools in handen om een goede keuze te kunnen maken. Er zijn drie belangrijke onderdelen om ouders ten volle te kunnen betrekken in het schoolkeuzeproces: ‘Beperkte maar belangrijke invloed’, ‘Geen standaardaanpak, maar maatwerk’ en ‘Geen momentopname, maar een proces’.

2.3.1.1 Beperkte maar belangrijke invloed

Ouders betrekken bij de school- en studiekeuze is een belangrijk onderdeel van ouderbetrokkenheid op de basisschool (Transbaso, z.d.). Omdat er eerst en vooral gekeken wordt naar de vaardigheden en talenten van het kind, hebben ouders misschien in het eerste opzicht een beperkte invloed, maar toch hebben ze ook een zeer belangrijke invloed. De ouders nemen namelijk de eindbeslissing. De leerkracht kan enige invloed uitoefenen op deze keuze, door de ouders tijdig te informeren en te begeleiden. Of de ouders dat advies opvolgen, hangt af van de gelijkwaardige samenwerking tussen ouders en school. Het is nodig dat de leerkracht, vanuit zijn begeleidersrol, duidelijke informatie geeft en goede afspraken maakt in verband met de verwachtingen van alle betrokkenen. Ouders weten namelijk soms niet wat ze moeten verwachten van scholen, doordat leerkrachten hen niet regelmatig genoeg informatie geven. Dat is extra sterk aanwezig bij ouders die niet vertrouwd zijn met het Vlaamse onderwijssysteem of er negatieve ervaringen mee gehad hebben. Dit gebrek aan informatie of deze slechte ervaringen, kunnen leiden tot wantrouwen. Wanneer ouders door de leerkracht betrokken worden in het keuzeproces, wordt de nadruk daarom best niet gelegd op een juist advies, maar vooral op het verduidelijken van informatie.

2.3.1.2 Geen standaardaanpak, maar maatwerk

In de meeste basisscholen wordt er gewerkt met een infomoment voor alle ouders over de structuur van het secundair onderwijs (Transbaso, z.d.). Deze standaardaanpak werkt niet voor alle ouders. In de groep ouders is enorm veel diversiteit te vinden. Wanneer de thuistaal en de schooltaal niet overeenkomen, is het moeilijk om de informatie over te dragen zonder dat er

belangrijke onderdelen verloren gaan. Daarom is het nodig om te zorgen voor een aanpak op maat. Op deze manier kan de leerkracht alle ouders bereiken en de verwachtingen goed op elkaar afstemmen. Omdat ook alle kinderen anders zijn, krijgen ouders best ook advies op maat van hun kind. Specifieke vragen van ouders dienen ernstig genomen te worden. Het is belangrijk om te achterhalen wat er precies achter deze vraag zit, zonder te snel vanuit eigen perspectief te antwoorden of advies te geven. Het is niet nodig om te wachten tot ouders zelf het initiatief nemen voor een gesprek, de leerkracht kan hen aansporen om bepaalde vragen over het keuzeproces naar voren te brengen.

2.3.1.3 Geen momentopname, maar een proces

Tijdens het schooljaar doorloopt de leerkracht een heel proces met de leerlingen omtrent de school- en studiekeuze (Transbaso, z.d.). De leerlingen leren zichzelf en hun talenten beter kennen, krijgen informatie over de structuur en krijgen zicht op de scholen uit de buurt en hun studierichtingen. Niet alleen de kinderen, maar ook hun ouders hebben tijd nodig om dit proces te doorlopen. Het is dus belangrijk dat ook ouders op tijd geïnformeerd en betrokken worden. Dat kan door ouders op een actieve manier te betrekken bij school- en studiekeuze-activiteiten die voor de leerlingen georganiseerd worden. Zo kunnen ouders bijvoorbeeld meegevraagd worden naar de schoolbezoeken of uitgenodigd worden om in de klas te spreken over hun beroep. Tot slot is het belangrijk om stap voor stap te werk te gaan met de ouders in een langdurig proces. Wanneer er slechts één infomoment georganiseerd wordt waarin alles aan bod komt, zal nooit alle informatie goed blijven hangen. Er kunnen daarom beter verschillende infomomenten ingepland worden, waarbij belangrijke inhoud regelmatig terugkomt en ook de mogelijke valkuilen van het secundair onderwijs besproken kunnen worden.

Toepassing ouderbetrokkenheid op het proefproject

Ik bekijk de drie onderdelen die nodig zijn om ouders ten volle te betrekken in het schoolkeuzeproces en toets deze af aan mijn ervaringen met de ouders doorheen het proefproject.

Ten eerste wordt er aangehaald dat het belangrijk is dat de leerkracht de ouders voorziet van voldoende en juiste informatie. Zeker bij ouders die niet vertrouwd zijn met het Vlaamse onderwijssysteem wordt dit sterk aangeraden. Helaas merkte ik tijdens mijn huisbezoeken dat de ouders weinig tot zelfs geen voorkennis hadden over het onderwijssysteem. De meesten hadden zelfs nog nooit van de A-stroom of de B-stroom gehoord en dit is toch wel een belangrijk onderdeel om te begrijpen in het huidige systeem. Een ander gezin had de boodschap gekregen dat hun kind naar de B-stroom zou moeten gaan, maar zij begrepen eigenlijk helemaal niet wat dit inhield. Op basis van mijn observaties kan ik vaststellen dat de informatie voorlopig niet op een begrijpelijke manier tot bij de ouders met een andere moedertaal dan het Nederlands komt.

Vervolgens geeft Transbaso weer dat er best op maat van de ouders en gezinnen gewerkt wordt en niet met de standaardaanpak van één infomoment voor alle ouders. Vooral voor gezinnen met een andere moedertaal dan het Nederlands is dit aangewezen, omdat er anders veel belangrijke informatie verloren gaat. Ook dit is ter sprake gekomen gedurende mijn

huisbezoeken. Ouders gaven aan dat ze mijn uitleg op maat erg waardeerden, want tijdens een algemeen infomoment zou bijvoorbeeld nooit alles speciaal voor hen in het Engels uitgelegd worden. Het maatwerk was voor hen nodig om de volledige informatie te kunnen begrijpen. We kunnen ons hier afvragen wie dit maatwerk zou moeten leveren. In het geval van het proefproject was ik dat als externe student-hulpverlener. Volgens Transbaso is het de taak van de leerkracht. We bespraken dit ook naar aanleiding van mijn proefproject tijdens het evaluatieoverleg van de Onderwijsbeurs 2024. Aan tafel zaten de directeurs van alle onderwijskoepels in Hasselt. Men was het erover eens dat de leerkrachten geen tijd hebben voor het intensieve maatwerk dat ik in het proefproject geleverd had. Er is wel de motivatie om volgend schooljaar tijdens het oudercontact in november/december meer de nadruk te leggen op de schoolkeuze en de Onderwijsbeurs. De leerkracht probeert hier de basis van de structuur toe te lichten aan alle ouders en vertelt hen over de werking en het doel van de Onderwijsbeurs. Er wordt verder bekeken wie het maatwerk dan wel op zich kan nemen. Voorlopig kijken ze hiervoor eventueel naar de brugfiguren uit het secundair onderwijs of opnieuw studenten/vrijwilligers die dit voor de editie van volgend jaar op zich kunnen nemen.

Tot slot toont de theorie aan dat de ouders regelmatig informatie zouden moeten krijgen en dat het geen momentopname mag zijn. Uit de gesprekken met de ouders kon ik afleiden dat er inderdaad enkel één standaard infomoment op school plaatsvond. Ikzelf ben wel meerdere keren op huisbezoek geweest en was daarna ook steeds bereikbaar voor vragen. Op die manier heb ik dankzij de werkwijze van de huisbezoeken wel voor een bepaald proces kunnen zorgen dat de ouders konden doorlopen en waarin de belangrijkste informatie verschillende keren terugkwam. Ook hier kan de vraag gesteld worden wie dit begeleidingsproces op zich zou moeten nemen. Zijn het de scholen die meerdere infogelegenheden moeten organiseren of wordt dit best uitbesteed aan een externe partner, zoals in het proefproject?

2.3.2 Gesprekscaders voor ouder-kind gesprekken

Het is inmiddels duidelijk dat ouders niet weg te denken zijn uit het keuzeprocess. Dan speelt nog steeds de vraag hoe de meningen en noden van kind en ouder(s) samengebracht kunnen worden. In het volgende onderdeel bekijk ik hoe professionals het gesprek tussen kind en ouder(s) kunnen aanpakken, ondersteunen en begeleiden.

2.3.2.1 Algemene communicatiekaders

Zelfdeterminatietheorie

Wanneer een kind betrokken wordt in professionele gesprekken, is het nodig om zich hierbij aan te passen aan het kind in kwestie. Elk kind is anders en ontwikkelt zich op een eigen tempo. Daarom is het belangrijk om de communicatieaanpak steeds af te stemmen op het aanwezige kind. Volgens de zelfdeterminatietheorie, zoals beschreven in De Ganseman et al. (2023) vertrekt de hulpverlener daarvoor vanuit drie factoren: autonomie, betrokkenheid en competentie.

Al van jongs af aan kunnen kinderen ervan genieten wanneer ze in een bepaalde mate vrijheid en **autonomie** krijgen. Ze moeten de kans krijgen om mee te beslissen over zaken die hen aangaan.

Wanneer het kind inspraak krijgt in bepaalde zaken, zal het ook makkelijker aanvaarden dat het op bepaalde vlakken zijn zin niet kan krijgen. De hulpverlener moet zoeken naar manieren om het kind mee het gesprek, de gespreksvorm of de inhoud te laten bepalen. Daarnaast hebben kinderen ook recht op hun eigen psychische en fysieke grenzen. Ze mogen tijdens het gesprek steeds zelf aangeven waar ze wel of niet over willen praten. De hulpverlener bekijkt ook samen met het kind welke boodschap wordt doorgegeven aan de ouders.

Kinderen willen graag voelen dat de hulpverlener (nog) **betrokken** is. Ze hebben vaak een grote gevoeligheid voor transparantie en authenticiteit. Ze voelen aan wie oprecht en open is en bij wie ze dus terecht kunnen. Kinderen willen kunnen voelen dat de hulpverlener hen steunt. Op de momenten dat ze hun verhaal kwijt willen, is het aangewezen dat de hulpverlener er voor hen is om naar hen te luisteren.

Wanneer kinderen betrokken worden in een gesprek, kan de hulpverlener niet zomaar alles verwachten van hen. Er moet gekeken worden naar de zone van naaste ontwikkeling, naar hun **competentie**. Dat betekent dat er van het kind nog niks gevraagd moet worden dat het nog niet kan. Het kind kan aangemoedigd worden om iets te doen dat het nog *nét* niet kan, maar dat wel binnen zijn mogelijkheden ligt. Op die manier kan het kind succeservaringen opdoen en groeien in zelfvertrouwen.

Gesprekken in systeem- en contextgericht perspectief

Tijdens gesprekken met kinderen en ouders, is het aangewezen dat hulpverleners rekening houden met elke begrippen uit het kader van systeem- en contextueel denken (De Ganseman et al., 2023).

Eerst en vooral dient een hulpverlener respect te hebben voor het **systeem als geheel**. Wanneer een professional in gesprek gaat met meer dan één persoon, moet er empathie zijn voor elke gesprekspartner, maar ook empathie en aanvaarding van de interacties en relaties binnen het gezin en voor het gezin als geheel. De hulpverlener zal moeten achterhalen hoe de verschillende leden van het gezin zich ten opzichte van elkaar verhouden. De gezinsleden houden zich namelijk aan enkele onuitgesproken en ongeschreven regels. Het is nodig om dit te detecteren doorheen de interacties en soms dient dit ook bespreekbaar gemaakt te worden, zodat het gezin meer inzicht krijgt in hun functioneren.

Daarnaast moet de hulpverlener ervoor zorgen dat hij een **coalitievorming vermijdt**. Wanneer een professional in contact gaat met een volledig gezin, zal hij vaak spontaan meer sympathie hebben voor één of meerdere gezinsleden. Het is van belang dat de hulpverlener zich hiervan bewust is, zodat hij dit spontane gevoel kan corrigeren met een professionele houding. Wanneer de professional wel een coalitie zou aangaan, zal hij het standpunt van dit gezinslid meer ondersteunen, waardoor de anderen zich minder of niet erkend voelen door hem. Op die manier komt de gezinsondersteuning al snel vast te zitten. Daarom is het belangrijk dat de professional zich tijdig bewust wordt van zijn sympathie.

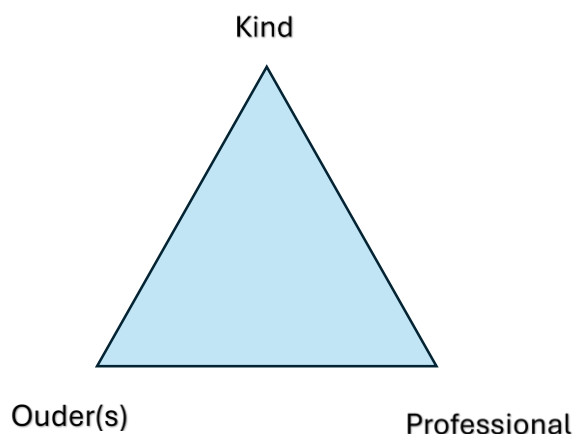
Dit kan de professional doen door in te zetten op een professionele houding vanuit 'wisselend solidariseren' en 'meerzijdige partijdigheid' (De Ganseman et al., 2023). **Wisselend solidariseren** wil zeggen dat de hulpverlener afwisselend focust op de verschillende gezinsleden, terwijl hij tegelijkertijd ook contact houdt met de anderen. **Meerzijdige partijdigheid** is daarbij een

basishouding die gericht is op het afwisselend focussen op de aanwezigen. Concreet betekent dit vaak dat de hulpverlener zal moeten vragen om elkaar uit te laten spreken. Degenen die gevraagd worden even te zwijgen, moeten daarbij ook de duidelijke boodschap krijgen dat het gesprek later zal terugkomen op hun standpunt. In het beste geval zal de hulpverlener er op die manier voor zorgen dat de gezinsleden naar elkaar luisteren en ook echt horen wat de ander wilt zeggen en hoe die zich daarbij voelt.

2.3.2.2 Driehoeksgesprekken

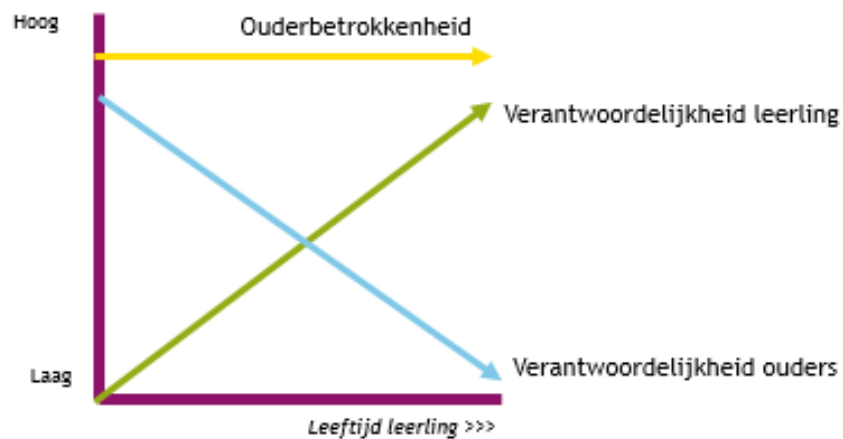
Naast de algemene communicatiekaders ben ik op zoek gegaan naar een concreter gesprekskader dat in de schoolse context toegepast wordt. In theoretische bronnen uit Nederland, komt het kader van driehoeksgesprekken op school vaak naar voren. Het gaat hierbij om een gepland gesprek tussen de leerkracht, het kind en de ouder(s) waarin iedereen als een volwaardige gesprekspartner beschouwd wordt (Thomas en Charles, z.d.). Zo dadelijk ga ik hier verder op in. We bekijken eerst het kader van de pedagogische driehoek, waar de driehoeksgesprekken op gebaseerd werden (De Vries & Gilsing, 2023).

De pedagogische driehoek

In de pedagogische driehoek staat het kind bovenaan (De Vries & Gilsing, 2023, p.77). De andere partijen zijn de ouder(s) en de betrokken professional(s). Het begrip professional kan hier zeer breed ingevuld worden. Het kan gaan om de leerkracht, zorgcoördinator of zelfs vrijwilligers. Hierbij gaat het om iedereen buiten het gezin die mee instaat voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind.

Bij de lijn die getrokken wordt tussen kind en ouder(s) wordt er gekeken naar de pedagogische verhouding tussen het kind en de ouders (De Vries & Gilsing, 2023, p.78). Hoe ouder kinderen worden, hoe meer verantwoordelijkheid ze opnemen over hun eigen leven. Al van jongs af aan begint het proces tot het overdragen van de regie aan het kind. Stilaan neemt de verantwoordelijkheid van de ouders af en neemt die van het kind toe. Let op: verantwoordelijkheid is iets anders dan betrokkenheid. Hoewel de verantwoordelijkheid van ouders afneemt, blijft de betrokkenheid van ouders naar hun kind toe even groot.

De grafiek geeft duidelijk aan hoe de verantwoordelijkheid van kinderen geleidelijk aan toeneemt (De Vries & Gilsing, 2023, p.79). Als baby zijn ze eerst totaal afhankelijk van hun ouders en niet in staat om zelf keuzes te maken. Kleuters mogen daarentegen bijvoorbeeld al eens zelf kiezen bij wie ze na school willen gaan spelen. Op twaalfjarige leeftijd mogen ze meedenken over de school waar ze naartoe willen en even later kiezen ze hun studierichting. Er is dus een toenemende verantwoordelijkheid doorheen de jaren, maar deze verantwoordelijkheid stijgt meestal niet zo gelijkmatig als aangegeven in de grafiek. Soms zitten er schokken in de stijging. Bijvoorbeeld wanneer kinderen een mentale groeispurt hebben gemaakt en ze opeens veel zelfstandiger geworden zijn. Daarnaast kan het toenemen van de verantwoordelijkheid ook afgeblokt worden door de opvoedingsstijl van de ouders. Zo kunnen overbezorgde ouders het verder groeien van verantwoordelijkheidszin in de weg staan. Of ouders kunnen ook juist al te veel verantwoordelijkheid bij het kind leggen op een moment dat het kind dit nog niet aankan.

Deze toenemende verantwoordelijkheid is van toepassing op alle levensdomeinen: onderwijs, vrije tijd, hulpverlening, ... (De Vries & Gilsing, 2023, p.79). Naarmate kinderen ouder worden betekent dit dat zij steeds meer de regie in handen moeten krijgen om hun schoolcarrière (en eventuele hulpverlening) te laten slagen. Dat is niet enkel zo voor de lijn tussen kind en ouder(s) in de driehoek, maar ook voor de lijn tussen kind en professional. Ook de professional dient het kind meer verantwoordelijkheid in het proces te geven, naarmate het ouder wordt. Dit alles heeft ook invloed op de lijn tussen ouder(s) en professional in de driehoek. Zij moeten namelijk met elkaar afstemmen wanneer en op welke manier ze een bepaalde verantwoordelijkheid overdragen aan het kind. Hiervoor zijn er twee bouwstenen voor samenwerking toegevoegd aan de driehoek. De eerste bouwsteen geeft aan dat ervoor gezorgd moet worden dat kinderen zo veel als mogelijk de regie over hun leven hebben op een manier die aangepast is aan de ontwikkeling en die afgestemd werd met alle betrokkenen. De tweede bouwsteen vult hierop aan en zegt dat alle betrokkenen binnen de pedagogische driehoek, indien mogelijk, samen afstemmen wat 'het probleem' of de kwestie is en hoe ze dit zullen aanpakken.

Het driehoeksgesprek

Vanuit de pedagogische driehoek, werden er driehoeksgesprekken ontwikkeld voor het onderwijs. In zo'n driehoeksgesprek komen het kind, de ouder(s) en de leerkracht samen (Thomas en Charles, z.d.). Het gesprek richt zich op het samen creëren van een positief beeld voor de toekomst. De

leerkracht gelooft hierbij in de autonomie en competentie van het kind en de ouder(s). Het gesprek zet in op verbinding tussen alle betrokkenen. Het kind krijgt aan de hand van dit gesprek meer verantwoordelijkheid in zijn eigen leerproces en de ouders worden hierbij op een sturende en ondersteunende manier betrokken. Het gesprek duurt gemiddeld vijftien minuten tot een half uur. Dit gesprek kan gaan over de resultaten en de doelen van het kind, maar bijvoorbeeld ook over de sociaal-emotionele ontwikkeling. Het is vooral belangrijk dat het kind een aandeel heeft in het gesprek en een eigen inbreng kan doen. Het kind krijgt dus een belangrijke rol in het gesprek, maar ook de leerkracht en de ouder(s) hebben hun eigen rol op te nemen.

Rol van het kind

Afhankelijk van de leeftijd, gaat het kind het gesprek mee vorm geven (Thomas en Charles, z.d.). Een jong kind kan bijvoorbeeld zijn (knutsel)werkjes aan de ouders tonen tijdens het gesprek. Naarmate het kind ouder wordt, kan het ook een ander soort inbreng doen. Het is de bedoeling dat het gesprek door de leerkracht samen met het kind voorbereid wordt. Op die manier weet het kind wat er besproken zal worden en dit zorgt dan weer voor meer betrokkenheid bij het kind. Tijdens de voorbereiding kan de leerkracht verschillende vragen overlopen met het kind zoals:

- Wat wil je presenteren? (Wat wil je laten zien aan je ouders of bespreken?)
- Waarom heb je dit als onderwerp gekozen?
- Wat heb je hieruit geleerd?
- Wat wil je nog verder leren of te weten komen?
- Welke hulp heb je daarvoor nodig? (van andere kinderen, ouders, leerkracht)

Deze voorbereiding kan gebeuren in de vorm van een 'kindportfolio' (De Vries, 2019). In het portfolio verzamelt het kind, naargelang de leeftijd, alles waarmee hij zijn eigen leerproces wil aantonen. Bij jongere kinderen kan het gaan om de gemaakte werkjes, oudere kinderen kunnen er bijvoorbeeld enkele oefeningen uit de les aan toevoegen. Aan de hand van dit portfolio kan het kind zijn werk tonen aan de ouders. Op deze manier wordt het leerproces geconcretiseerd voor zowel het kind zelf als voor de ouders. Het biedt een houvast tijdens het gesprek, zeker voor ouders met een andere moedertaal. Het kind mag zelf beslissen wat hij graag aan zijn portfolio wil toevoegen. Dat mogen zowel dingen zijn die ze op school gemaakt hebben, als dingen die ze thuis geleerd hebben. Op deze manier krijgt het kind echt eigenaarschap over het eigen leerproces.

Rol van de ouder

Het is belangrijk dat de ouders op de hoogte zijn van hun rol in het gesprek en weten welke inbreng er wel of niet verwacht wordt van hen (Thomas en Charles, z.d.). Ze worden in het gesprek erkend als ervaringsdeskundigen in de omgang met hun kind. De leerkracht bouwt verder op de ervaring van de ouders. Dat creëert een stevige basis voor de relatie tussen de ouders en de leerkracht.

De ouders ontvangen tijdens het gesprek eerst en vooral veel informatie, bijvoorbeeld over de vaardigheden en de ontwikkeling van het kind (Thomas en Charles, z.d.). Het mag echter niet enkel bij informeren blijven (De Vries, 2019). Het is van belang dat de communicatie wederzijds verloopt. Ouders moeten ook kunnen uitspreken wat het kind volgens hen nodig heeft om verder te kunnen ontwikkelen. Na het bezorgen van informatie, wordt er inbreng van de ouder gevraagd bij bepaalde topics (Thomas en Charles, z.d.). Ook aan de ouders kunnen er hulpvragen gesteld worden zoals: Wat gaat goed? Wat kan beter? Wat heeft het kind daarbij nodig, volgens jullie?

Rol van de leerkracht

De leerkracht heeft hierin zowel een coachende als een sturende rol (Thomas en Charles, z.d.). Op zich leidt de leerkracht het gesprek, maar hij kan deze rol ook overdragen aan het kind en het daarin ondersteunen. Wanneer het gesprek samen werd voorbereid met het kind, is dit makkelijker om te zetten in de praktijk. De leerkracht dient een veilige situatie te scheppen waarbij hij, in samenwerking en verbondenheid met de ouders, het kind steeds meer een eigen inbreng laat doen (De Vries, 2019). Wanneer het kind nog erg jong is, zullen vooral de ouders hun inbreng doen over de behoeften van het kind, maar naarmate het kind ouder wordt, moet het ook zijn eigen mening kunnen uitspreken.

Verder heeft de leerkracht ook een voorbeeldfunctie in deze driehoeksgesprekken (De Vries, 2019). Het gesprek is namelijk geslaagd wanneer ouders ondersteund worden in het begrijpen van de ontwikkeling van hun kind. De leerkracht dient voor de ouders als voorbeeld op vlak van zijn interactie met het kind. Ouders kunnen deze manier van omgaan met het kind thuis overnemen om de ontwikkeling te bevorderen. Daarom moet de leerkracht ervoor zorgen dat er tijdens het driehoeksgesprek natuurlijke dialogen tussen hem en het kind voorkomen. Hiermee worden niet alleen de gesprekscompetenties van het kind vergroot, maar ook die van de ouders. Naar het voorbeeld van de leerkracht leren zij op een gelijkwaardige manier in gesprek gaan met hun kind.

Driehoeksgesprekken in functie van de school- en studiekeuze

De driehoeksgesprekken werden oorspronkelijk ontwikkeld als gespreksvorm voor oudercontacten op school. De focus ligt hier op het leerproces van het kind, maar ik ben ervan overtuigd dat deze gespreksvorm ook ingezet kan worden in het teken van de school- en studiekeuze van het kind. In het project met de ondersteunende huisbezoeken, zou deze gespreksvorm ook gebruikt kunnen worden tussen ouder(s), kind en ondersteuner. De ondersteuner zou bijvoorbeeld eerst apart met het kind het gesprek kunnen voorbereiden. Ze bekijken samen welke scholen en studierichtingen het kind aanspreken en waarom. Er wordt afgesproken wat het kind belangrijk vindt om over te brengen naar de ouders en op welke manier ze dit gaan doen. Vervolgens kan het driehoeksgesprek plaatsvinden waarin het kind de leiding neemt, maar waarbij de ondersteuner ook rekening houdt met de inbreng van de ouder(s). De ouder mag namelijk ook verwoorden wat hij of zij het beste bij het kind vindt passen en waarom. Op deze manier kan er samen in gesprek gegaan worden. De ondersteuner zorgt ervoor dat beide standpunten aan bod kunnen komen in een respectvolle omgeving en in verbinding met elkaar.

Tijdens de huisbezoeken van het proefproject merkte ik op dat kinderen het soms moeilijk vonden om aan te geven dat ze een ander idee hadden over de studierichting dan hun ouders. Het zou volgens mij inderdaad een meerwaarde zijn, wanneer de kinderen dit samen met iemand kunnen voorbereiden en dit op een onderbouwde manier en met de steun van iemand naar hun ouders toe kunnen overbrengen. Op deze manier kunnen de kinderen zelf meer de regie opnemen in het eigen keuzeprocess en een volwaardige inbreng leveren. Dit kan dan op een open en respectvolle manier naar de ouder(s) toe verlopen.

2.3.2.3 Verschillende meningen samenbrengen en verzoenen

Wanneer kinderen en ouders het niet met elkaar eens zijn tijdens een (driehoek)gesprek en er een andere visie op nahouden, is het voor de professional aangewezen om te kunnen steunen op wat meer handvaten, dan enkel de algemene gesprekstechnieken.

Perspectiefneming

Om te beginnen kan perspectiefneming ingezet worden. De hulpverlener moet in staat zijn om zijn boodschap af te kunnen stemmen op de ontvangers (de ouder of het kind) en daarbij rekening houden met hun ontwikkelingsniveau, taalniveau, ervaring, ... (Ryckaert, 2015, p.90). De hulpverlener moet ook oog hebben voor de waarden en attitudes van de ander en deze opgedane kennis kunnen toepassen in de interactie met de ander. Perspectiefneming biedt de professional de mogelijkheid om zich in te leven in de ander door gedachten, gevoelens en wensen te achterhalen. Deze vaardigheid is nodig om wisselend te kunnen solidariseren. Perspectiefneming bestaat uit acht verschillende stappen (Ryckaert, 2015, p.90-93):

1. **Onderkennen, herkennen en benoemen van het perspectief van de ander.** Hierbij kan het gaan om percepties, gevoelens, gedachten en intenties van de gesprekspartner. Wat is de *perceptie* van de ander?: 'Hoe ziet de ouder het kind of de situatie? Hoe kijkt het kind naar de situatie, ...?'. Wat *voelt* de ander?: 'boosheid, verdriet, ontgoocheling, spanning, onwetendheid, frustratie, ...?'. Welk *denkpatroon* is er bij de ander?: 'Hoe wordt er over onderwijs of studierichtingen gedacht? Wat is de gedachte bij bepaalde scholen, ...?' Wat *wil* de ander, welke waarden worden nagestreefd?: 'Welke beweegredenen zitten er achter het gedrag? Wil de ouder het beste voor het kind? Wenst de ouder het kind een zo hoog mogelijk diploma toe? Welke ambities heeft het kind, ...?'
2. **Discrimineren** gaat om het kunnen beoordelen of men als professional dezelfde opvatting en gevoelens heeft als de ander over het onderwerp. 'Zien professional en ouder het kind op dezelfde manier? Wordt een eventueel probleem op dezelfde manier ervaren, ...?'
3. **Differentiëren** betekent dat de professional zich ervan bewust moet zijn dat twee of meerdere personen niet altijd dezelfde perspectieven hebben. Professional en ouder kunnen van visie verschillen, ouder en kind kunnen van mening verschillen, ...
4. **Vergelijken** is de volgende stap. De professional moet kunnen bepalen en benoemen wat de verschillen en gelijkenissen zijn tussen de perspectieven van twee of meerdere personen. 'Op welk vlak zijn de meningen gelijk en op welk vlak niet?'
5. **Zich verplaatsen.** Vervolgens is het aangewezen dat de professional zich kan verplaatsen in het gezichtspunt van de ander. Hij moet uit het gesprek kunnen afleiden wat het perspectief van de ander is en nadien proberen te verklaren waarom deze persoon dat perspectief heeft. Door zich te verplaatsen in de belevingswereld van de ander, zal de professional dit perspectief van de ander kunnen verklaren en vooral kunnen begrijpen.
6. **Relateren** doet de professional wanneer hij causale verbanden probeert te leggen tussen minstens twee perspectieven en hun oorzaken. Er wordt gezocht naar redenen voor de gelijke of ongelijke perspectieven. 'Hoe komt het dat er verschillende gezichtspunten

ingenomen worden? Beschikken ouder en professional misschien over verschillende informatie over het kind, ...?’

7. **Coördineren** betekent als professional het derde-persoonsperspectief kunnen innemen. Het kunnen inzien dat de visie van de ene partij afgeleid wordt door die van de andere partij en vervolgens ook een rol speelt in het perspectief van de laatste partij. Het gaat om het kunnen samenbrengen van alle perspectieven en inzien hoe deze elkaar beïnvloeden.
8. **Verdisconteren** is tot slot de vaardigheid om rekening te kunnen houden met het perspectief van de ander, hierop in te spelen en het eigen gedrag hiernaar te richten. De professional heeft de mogelijkheid om het perspectief van de ander te beïnvloeden door in zijn eigen gedrag rekening te houden met de betekenis die er achter het perspectief van de ander zit. Bijvoorbeeld: wanneer een vader zijn zoon in een moeilijke studierichting wil houden, terwijl het duidelijk is dat de leerling aan de limiet van zijn mogelijkheden gekomen is, kan de professional doormiddel van het stellen van vragen en het letten op het non-verbale gedrag het perspectief proberen af te leiden. De professional probeert te achterhalen waarom de vader het er zo moeilijk mee heeft. Uiteindelijk stelt de professional vast tijdens het gesprek dat de vader een betere studie voor zijn zoon wil, dan hijzelf vroeger gehad heeft. De professional kan op zijn beurt dit besef van de vader gebruiken om hem uit te leggen dat zijn zoon meer kans heeft om te slagen in een studierichting die bij zijn studieniveau past. Wanneer de professional het onderwerp gaat benaderen vanuit de oorzaak van het perspectief van de ouder, is de kans groter dat de vader gerust gesteld kan worden en eventueel overtuigd kan worden in verband met de latere beroepskansen van zijn zoon.

Het afleiden van het perspectief van de ander kan enkel in interactie gebeuren (Ryckaert, 2015, p.93). De professional dient constant rekening te houden met de verbale en non-verbale feedback van de gesprekspartner(s). Het vraagt ook om een bepaalde flexibiliteit, want de interpretatie moet steeds aangepast en bijgestuurd worden. Het is een dynamisch proces van actie-reactie. De reactie van de ene gesprekspartner is op zijn beurt feedback voor de ander om zijn interpretatie van het perspectief aan te passen. Op basis van deze feedback wordt het eigen gedrag bijgestuurd. Op die manier zal de ander zich begrepen en aanvaard voelen en ontstaat er ruimte voor overleg.

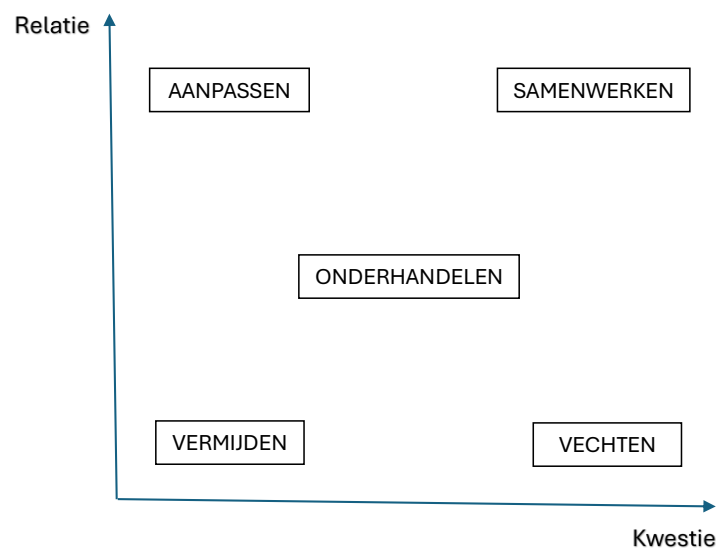
Bemiddeling

Naast perspectiefneming kan ook bemiddeling een kader bieden waaruit professionals handvaten kunnen halen om aan de slag te gaan met gesprekken tussen kind en ouder(s) die van mening verschillen. Bemiddeling is een begeleid communicatieproces (De Ganseman et al., 2023, p.235). Een neutrale bemiddelaar ondersteunt de andere partijen tijdens de zoektocht naar het antwoord op hun vragen en werkt eventueel naar een overeenkomst toe. De bemiddelaar zorgt ervoor dat de betrokkenen hun situatie beter leren begrijpen, beter communiceren en hierdoor een beslissing kunnen nemen. Bemiddeling is dus een methodiek waarbij een neutrale professional een gesprek begeleidt tussen meerdere partijen in een vertrouwelijke en niet-oordelende omgeving.

Bemiddeling als conflicthantering

Bemiddeling kan gezien worden als een vorm van conflicthantering (De Ganseman et al., 2023, p.236). In een conflict zijn er steeds twee zaken die meespelen: de relatie en de kwestie. De relatie is de band of de verhouding tussen de betrokkenen. De kwestie is de inhoud waar het conflict om gaat. Niet elke kwestie is per definitie een probleem (Evers, 2016, p.86). De kwestie wordt pas een probleem wanneer er een tegenstelling ontstaat. Een tegenstelling tussen de situatie nu en de gewenste situatie of een tegenstelling tussen mijn standpunt over de kwestie en het standpunt van een ander, ... Hieruit kan een ernstiger conflict ontstaan, wanneer ook emotionele en/of relationele elementen gaan meespelen in de zoektocht naar een oplossing.

Afhankelijk van het belang dat de partijen hechten aan de relatie en de kwestie, zullen ze anders omgaan met het conflict. Op basis hiervan ontstaan er vijf verschillende strategieën (De Ganseman et al., 2023, p.236):

1. **Aanpassen:** Wanneer de relatie belangrijk is en de kwestie niet, gaat waarschijnlijk één van de betrokkenen toegeven en zich aanpassen aan de ander.
2. **Vermijden:** Wanneer de zorgen voor de relatie en voor de kwestie laag zijn, gaan de partijen zich terugtrekken en een conflict of confrontatie vermijden.
3. **Vechten:** Wanneer er weinig tot geen belang gehecht wordt aan de relatie, maar veel belang gehecht wordt aan de kwestie, zullen de partijen de confrontatie aangaan met elkaar. Dit kan uitdraaien op een competitie.
4. **Samenwerken:** Er is een hoge zorg voor zowel de relatie als de kwestie. Beide partijen nemen een constructieve of coöperatieve houding aan. Er wordt samen gewerkt aan een oplossing.
5. **Onderhandelen:** In het midden staat onderhandelen. Dit is dan ook 'de gulden middenweg' waarin een compromis gesloten wordt tussen de betrokkenen.

In bemiddeling wordt er gestreefd naar een strategie van samenwerken om op die manier samen tot een oplossing of compromis te komen.

De vier werkingsprincipes van bemiddeling

Zoals beschreven in De Ganseman et al. (2023) bestaat bemiddeling uit vier belangrijke werkingsprincipes: meerzijdige partijdigheid, vertrouwelijkheid, vrijwilligheid en transparantie.

Meerzijdige partijdigheid kwam al aan bod in de algemene gesprekskaders. Voor de bemiddelaar betekent het dat hij zich moet openstellen naar iedere partij toe.

Bemiddeling is een **vertrouwelijke** methodiek. De bemiddelaar zal zelf in eerste instantie vertrouwelijkheid toepassen. Hij mag geen inhoudelijke informatie doorgeven aan derden, behalve wanneer de betrokkenen hiermee akkoord zijn. De bemiddelaar vraagt ook aan de betrokkenen om de vertrouwelijkheid te respecteren. Op deze manier wordt er een veilige omgeving gecreëerd. In het begin van het traject dient de bemiddelaar aan te geven wie er op de hoogte gebracht zal worden van de inhoud (bijvoorbeeld collega's voor overleg of intervisie).

Verder mag iedere partij vanuit **vrijwilligheid** vrij kiezen om deel te nemen aan de bemiddeling of niet. Bemiddeling kan namelijk niet opgelegd of verplicht worden. Ook tijdens het proces kan iedereen op elk ogenblik beslissen met de bemiddeling te stoppen.

Tot slot is er **transparantie** als houding en vaardigheid van de bemiddelaar. Hij moet open zijn naar alle partijen toe over zijn eigen rol, het doel en het verloop van de bemiddeling, de eventuele kostprijs, ... Verder is de bemiddelaar ook open over zijn eigen handelen, houding, gedachten en kennis. Door zelf transparant te zijn, toont de bemiddelaar zijn meerzijdig partijdige houding.

Het bemiddelingsproces

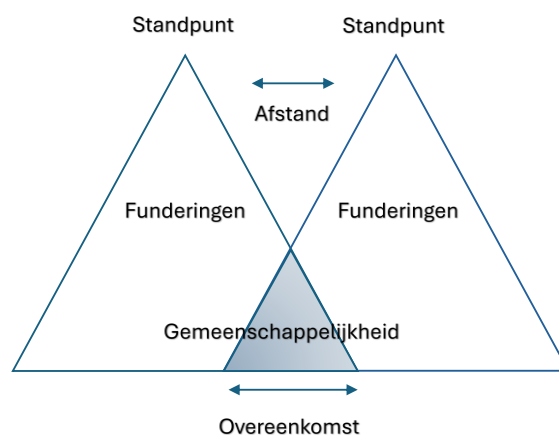
Een bemiddelingsproces verloopt in vier fases (De Ganseman et al., 2023, p.238). Er zit een chronologische opbouw in die best zo veel mogelijk gevolgd wordt om tot een professionele bemiddeling te komen. Het is geen statisch proces: de fases zijn met elkaar verweven, gaan geleidelijk in elkaar over en vallen soms samen. Er kunnen ook momenten zijn waarop de bemiddelaar besluit om terug te keren naar een eerdere fase, wanneer hier nog onbesproken zaken zijn.

Voordat het proces start, moet de bemiddelaar enkele randvoorwaarden nagaan (De Ganseman et al., 2023, p.238). Hij moet bekijken of bemiddeling de geschikte methodiek is in dit conflict en of hijzelf daar de beste persoon voor is. Verder moet hij ook de verwachtingen van de betrokkenen beluisteren. Als er aan de randvoorwaarden voldaan wordt, kan de bemiddeling opgestart worden volgens de vier fases (De Ganseman et al., 2023, p.238-239):

1. **Fase 1: onthaal en opening van het gesprek.** Tijdens het opstarten van de bemiddeling is het belangrijk om in te zetten op het creëren van een sfeer van samenwerking. Hierbij is het als professional aangewezen om een positieve relatie aan te gaan met alle betrokkenen. In het eerste gesprek stelt de bemiddelaar ook zichzelf voor en is transparant over het doel, het verloop, de werkingsprincipes en de eventuele kostprijs van de bemiddeling. Tot slot moet elke betrokkene op het einde van het gesprek akkoord gaan met het opstarten van het verdere bemiddelingstraject waarin de bemiddelaar enkele gedrags- en communicatieregels zal hanteren.
2. **Fase 2: informatie over de feiten en de emoties.** Vervolgens moet de bemiddelaar een goed zicht krijgen op het conflict en de onderlinge relaties van de betrokkenen. De bemiddelaar

verzamelt thema's die in de bemiddeling aan bod moet moeten komen. Van daaruit worden ook de gemeenschappelijke thema's en belangen van de betrokkenen benoemd.

3. **Fase 3: oriëntatie op de belangen en de wensen.** Tijdens deze fase wordt er ingezet op wederzijds begrip tussen beide partijen. De betrokkenen maken de beweging van standpunten naar funderingen. Het is belangrijk dat er een duidelijk verschil wordt gemaakt tussen deze twee. Het standpunt is een duidelijk beeld of idee over een oplossing voor het probleem. De betrokkene gaat er bewust of onbewust van uit dat bepaalde oplossingen tegemoet komen aan zijn onderliggende noden en waarden. De fundering gaat over de effectieve onderliggende belangen, behoeften, noden, wensen, verwachtingen, ... Het gaat om de betekenis achter het standpunt. Tijdens het proces gaat de bemiddelaar op zoek naar de funderingen en bekijkt of hier een gemeenschappelijkheid in te vinden is. Op basis daarvan kan er in de volgende stap een overeenkomst bekomen worden.

4. **Fase 4: zoeken naar een oplossing/overeenkomst.** Om tot de uiteindelijke overeenkomst te komen, wordt er samen gezocht naar afspraken die gebaseerd worden op de gemeenschappelijke funderingen. Het is belangrijk om de overeenkomst concreet en haalbaar te maken. Niet bij alle bemiddelingen zal het lukken om tot de laatste fase te komen. De bemiddelaar slaagt er niet altijd in om de betrokkenen tot een overeenkomst te brengen. Het proces van bemiddeling is dan ook belangrijker dan enkel het bekomen van een overeenkomst als resultaat.

Bemiddeling bij conflicten met een lage escalatiegraad

Bij bemiddeling hoeft het niet steeds om complexe conflicten of crisissituaties te gaan. In conflicten met een zeer lage escalatiegraad, kan ook een kleine ingreep gedaan worden door een professional vanuit het bemiddelingskader (Evers, 2016, p.85).

Een conflict met een zeer lage escalatiegraad kan omschreven worden als een kwestie waarbij meerdere mensen verschillende dingen willen en waarvoor er redelijke discussies worden gevoerd op basis van argumenten en standpunten (Evers, 2016, p.86-87). Er is hierbij (nog) geen sprake van emotionele of relationele botsingen tussen de mensen die met elkaar van mening verschillen. Het conflict bevindt zich met andere woorden nog in een rationele fase. De centrale vraag in deze fase luidt: 'Wat heeft dit conflict nodig, zodat het probleem opgelost geraakt?'. Het conflict vraagt om een methode en vaardigheden, zodat het conflict opgelost geraakt. Misschien is er nood aan meer informatie, kennis en inzicht over de kwestie of er kan ook nood zijn aan samenwerkingsvaardigheden, ... Een conflict met een zeer lage escalatiegraad heeft baat bij een

win-win oplossing, omdat deze oplossing rationeel gezien de beste uitkomst is. Dit vraagt om een kleine tussenkomst vanuit de bemiddelingsmethodiek.

Bij dit soort conflicten hebben de betrokkenen nood aan handvaten om met elkaar uit het conflict te geraken (Evers, 2016, p.88-89). Meestal zijn beide betrokkenen hiertoe bereid in dit soort situaties. Het is hierbij belangrijk dat er naar de verhalen van beide partijen geluisterd wordt. Op die manier kan er samen met de bemiddelaar gezocht worden naar wat ze verder nodig hebben om uit het conflict te stappen. De partijen zitten met veel redelijkheid en rationaliteit samen aan tafel en zien zichzelf en de ander als mensen die het probleem op een intelligente manier willen oplossen. Er wordt vooral vanuit belangen gekeken. Ze weten wat ze willen en nodig hebben en kunnen dit communiceren. Ieder heeft een bepaalde visie op de situatie, die men wel wil bijstellen wanneer dat redelijk is. Beiden zien zichzelf in staat om hun eigen belangen te verwoorden, maar ook om te luisteren naar de belangen van de ander en zijn bereid om hier rekening mee te houden. Ze hebben een bepaalde oplossing voor ogen, maar zijn ook bereid om te luisteren naar de oplossing van anderen en om samen naar een oplossing toe te werken die een win-win uitkomst heeft. Beide partijen staan met andere woorden open voor nieuwe oplossingen die aan ieders belangen voldoen. Een rechtvaardige oplossing is in dit geval een oplossing die tot stand komt vanuit wederzijds respect en rekening houdt met ieders belangen. De betrokkenen hebben dus nood aan een weg, een methode om tot een win-win resultaat te komen. Ze willen meestal een snelle en efficiënte methodiek, waarbij relationele schade voorkomen wordt.

Wat houdt bemiddeling als methode in bij een conflict met een zeer lage escalatiegraad? De betrokkenen worden met elkaar in gesprek gebracht over hun belangen en mogelijke oplossingen (Evers, 2016, p.89-91). Ze gaan als het ware met elkaar in 'onderhandeling', in samenwerking. Ze leren van de uitgewisselde informatie en toetsen deze aan objectieve criteria en komen zo tot een objectief rechtvaardige oplossing die voor beide partijen aanvaardbaar is. Tijdens de bemiddeling ontwikkelen de betrokkenen vaardigheden om samen problemen met een laag conflictgehalte op te kunnen lossen. De opdracht van de bemiddelaar is in dit geval vooral het bijstaan van beide partijen om hen zelf tot een oplossing te laten komen die als eerlijk ervaren wordt. Dit doet hij door te bewaken dat het proces eerlijk verloopt. De bemiddelaar kiest hierbij geen positie, maar is meerzijdig partijdig. Hij spreekt zich ook niet uit over de oplossingen. De bemiddelaar kan wel informatie en praktische kennis over de kwestie aanbrengen, zodat de betrokkenen een goed geïnformeerde beslissing kunnen nemen. Verder helpt de bemiddelaar iedereen met het verwoorden en motiveren van de eigen standpunten en de achterliggende belangen en behoeften hiervan. Daarnaast zorgt de bemiddelaar ervoor dat er geluisterd wordt naar elkaar en helpt hij de betrokkenen om zich te kunnen verplaatsen in de ander. Dit alles gebeurt vanuit veiligheid en vertrouwen.

Perspectiefneming en bemiddeling bij school- en studiekeuze

Bemiddeling kan ook handvaten bieden wanneer een professional in gesprek gaat met kinderen en ouders over de school- en studiekeuze. Tijdens de huisbezoeken duurt het nooit lang voordat de vraag gesteld wordt naar de beste school in de buurt of de beste studiekeuze voor het kind. Wanneer dit beantwoord wordt met: 'dat hangt af van wat er het beste bij uw kind past', weten de ouders het soms niet meer. Ze zien hun kind graag naar de school met het meeste aanzien

gaan en de moeilijkste studierichting doen. Dit terwijl het kind daar wel andere ideeën over heeft. Uiteraard gaat het hier niet om een crisissituatie of groot conflict, maar om een conflict met een lage escalatiegraad. Kind en ouder(s) verschillen van mening over de beste school of studierichting en willen er graag samen uitkomen. Er wordt gezamenlijk gezocht naar een win-win resultaat. Daarvoor kijken de betrokkenen eerst samen naar de mogelijkheden van het kind. Er dient rekening gehouden te worden met het potentieel van het kind en de inspanningen die het tot hertoe moest leveren in het schoolwerk. Zowel het kind zelf als de ouders kunnen hun eigen inbreng doen in het gesprek en hun eigen visie op de mogelijkheden van het kind bespreken. Vervolgens kan het perspectief van de ouders hiernaast gelegd worden met hun eigen wensen en verwachtingen voor het kind. Uiteindelijk kan de win-win situatie bekomen worden door de verwachtingen van de ouders af te stemmen op de mogelijkheden van hun kind. Op die manier kan er een school- en studiekeuze gemaakt worden die daarbij aansluit.

De professional kan hen hierin bijstaan door beide partijen te ondersteunen in het verwoorden van hun standpunt. Dit vanuit meerzijdige partijdigheid en wisselend solidariseren. Hiervoor is het nodig dat de professional ook inzet op perspectiefneming, zodat hij goed begrijpt wat er achter de standpunten van de betrokkenen schuilgaat. Op deze manier kan de professional komen tot de fundamentele die aanwezig zijn achter de keuze voor een bepaalde school of studierichting. Aan de hand van deze fundamentele kan er samen gezocht worden naar gemeenschappelijkheid. Daarnaast kan de professional objectieve informatie over de scholen, studierichtingen en het onderwijssysteem aanbrengen, zodat het gezin een geïnformeerde keuze kan maken. Doordat er naar elkaar geluisterd wordt en er gezocht wordt naar gemeenschappelijkheden, kan het gezin samenwerken om een school of enkele scholen te selecteren waar iedereen zich in kan vinden.

2.3.3 Besluit

De kinderen doorlopen op de basisschool een volledig traject om zich voor te bereiden op de school- en studiekeuze. Het is belangrijk om ook de ouders daarbij te betrekken en hen correct te informeren. Ook voor hen moet hier voldoende tijd voor voorzien worden, zodat er een weloverwogen keuze gemaakt kan worden met voldoende informatie. Het zijn immers de ouders die de eindbeslissing nemen door hun kind ergens in te schrijven, niet de school. Hierbij is het belangrijk dat ouder(s) en kind samen in dialoog gaan in het teken van het nemen van de beslissing. Dit kan gebeuren tijdens een driehoeksgesprek tussen kind, ouder(s) en professional, waarbij verbinding, autonomie en competentie centraal staan. Beide partijen doen een gelijkwaardige inbreng. Het kind wordt hierbij geholpen door het gesprek samen met de professional voor te bereiden. Wanneer ouder(s) en kind van mening verschillen en hun standpunten uit elkaar liggen, kan een milde vorm van bemiddeling ingezet worden. De professional handelt vanuit de werkingsprincipes meerzijdige partijdigheid, vertrouwelijkheid, vrijwilligheid en transparantie. Door in te zetten op perspectiefneming achterhaalt de professional de achterliggende fundamentele van de betrokkenen en gaat hierin op zoek naar een gemeenschappelijkheid om tot een overeenkomst te komen. Aan de hand van dit proces kan het gezin tot een win-win situatie komen in de vorm van scholen en studierichtingen waarin beide partijen zich kunnen vinden.

Hoofdstuk 3 Veranderingsvoorstellen

Als laatste stap in de zoektocht naar een antwoord op de centrale onderzoeksvraag: *“Hoe kunnen Huizen van het Kind gezinnen, waaronder in het bijzonder gezinnen met een andere moedertaal dan het Nederlands, met een migratieachtergrond, ... ondersteunen en begeleiden tijdens de transitie naar het secundair onderwijs?”* creëer ik drie veranderingsvoorstellen om de ondersteuning van gezinnen met een andere moedertaal tijdens de overgang naar het secundair onderwijs te verbeteren. Deze veranderingsvoorstellen werden gebaseerd op de theoretische inzichten uit de probleemverdieping en vertaald naar de praktijk. Het overeenkomstige veranderingsdoel (zie fase 1) wordt per veranderingsvoorstel toegelicht.

3.1 Veranderingsvoorstel 1: Aanpassingen in functie van meertaligheid

Met dit veranderingsvoorstel tracht ik een antwoord te bieden op het eerste veranderingsdoel: *“Stad Hasselt en Huis van het Kind stemmen hun onderwijsaanbod af op gezinnen met een andere moedertaal dan het Nederlands en bereiken deze gezinnen beter op de jaarlijkse Onderwijsbeurs.”* Tijdens de huisbezoeken stelde ik vast dat het huidige materiaal en het aanbod niet steeds goed afgestemd zijn op gezinnen die thuis geen Nederlands spreken. Daar is er nog ruimte voor verbetering in. In dit veranderingsvoorstel neem ik het huidige aanbod onder de loep en bekijk ik met welke aanpassingen het beter zou kunnen aansluiten bij de noden van de doelgroep: gezinnen met een andere moedertaal dan het Nederlands.

3.1.1 Link met de invalshoeken uit de probleemverdieping

In dit veranderingsvoorstel werd theorie uit de eerste invalshoek *‘Taal- en cultuursensitiviteit in de hulpverlening’* toegepast.

In deze invalshoek werd aangetoond dat onze samenleving in een snel tempo uitgegroeid is tot een **immigratiesamenleving** met een samenstelling van veel verschillende bevolkingsgroepen. Vooral in de grootsteden is deze tendens sterk aanwezig, maar de invalshoek toonde aan dat ook Hasselt heel wat **diversiteit** kent. Er werd aangehaald dat dit voor een stijging in het aantal gesproken talen gezorgd heeft. Tot slot leerde de theorie ons dat kinderen met een migratieachtergrond vaak een kwetsbare positie hebben in het onderwijs. Deze realiteit zorgt voor nieuwe uitdagingen in het onderwijs- en hulpverleningslandschap. Het is nodig om te zoeken naar oplossingen om die kwetsbare positie zoveel mogelijk te verkleinen en om te bekijken hoe we kunnen omgaan met de stijging in het aantal gesproken talen. Het aanpassen van het aanbod aan de huidige diverse samenleving is daarom een zinvolle denkoefening om in dit veranderingsvoorstel te maken.

Het is van belang om het aanbod te organiseren vanuit de juiste **diversiteitsbenadering**. De Onderwijsbeurs wordt georganiseerd om alle gezinnen, waarvan het kind naar het secundair onderwijs gaat, te ondersteunen. Iedereen zou hier de nodige informatie en ondersteuning moeten krijgen en vinden. De deelnemende organisaties merkten evenwel op dat er weinig andere talen te horen waren tijdens de afgelopen edities van de Onderwijsbeurs. Het aanbod lijkt vooral de modale gezinnen aan te trekken. We moeten opletten dat het niet resulteert in onbedoelde discriminatie of achterstelling. De ‘modale Vlaamse gezinnen’ krijgen op de Onderwijsbeurs namelijk alle nodige informatie en hebben daardoor misschien een voordeel in het aanmeld- en inschrijfsysteem.

Andere groepen kunnen door niet aanwezig te zijn op de Onderwijsbeurs belangrijke informatie missen en daar moeilijkheden en nadelen door ondervinden. Dat is niet wat men wil bereiken met het aanbieden van de Onderwijsbeurs. Men wil iedereen betrekken en juist informeren.

Om tegemoet te komen aan de noden van gezinnen met een andere moedertaal, werkten we tijdens de huisbezoeken aan de hand van de doelgroepenbenadering. Hier kom ik op terug in het tweede veranderingsvoorstel. Het was een aanbod, specifiek gericht op deze doelgroep. Daarmee is de totale opkomst op de Onderwijsbeurs zelf nog niet enorm veel verbeterd. Daarvoor zal een andere benadering nodig zijn. We kunnen geen Onderwijsbeurs organiseren voor enkel gezinnen met een andere moedertaal dan het Nederlands. Dat zou stigmatiserend kunnen overkomen. De Onderwijsbeurs moet zich wel degelijk inzetten op het bereiken van iederéén, van álle gezinnen. Dat kan enkel via de diversiteitsbenadering. Het TOPOI-model leerde ons inclusief denken en handelen en dat heb ik toegepast in dit veranderingsvoorstel. Ik heb geen apart aanbod uitgewerkt voor de doelgroep, maar het huidige aanbod en materiaal onder de loep genomen om te bekijken met welke aanpassingen we dit inclusiever kunnen maken, zodat het voor iedereen ingezet en gebruikt kan worden.

Het waren vooral de concrete tips over **omgaan met meertaligheid** die enorm hebben geholpen om het materiaal meer op maat van de diversiteit aan gezinnen aan te passen. De theorie toonde aan dat we de Nederlandse taal best extra kunnen ondersteunen met pictogrammen, beeldmateriaal en meertalige teksten om het voor iedereen begrijpelijk te maken.

3.1.2 Uitgewerkte voorstellen tot aanpassing van het materiaal

In dit onderdeel zijn telkens eerst de oorspronkelijke materialen terug te vinden met daarbij mijn kritische analyse en voorstellen tot aanvulling of aanpassing van de documenten om beter aan te sluiten bij een divers doelpubliek. Deze herwerking van de materialen komt niet tot uiting in kant-en-klare producten. Het zijn slechts ideeën en voorstellen tot aanpassing die, rekening houdend met de huisstijl voor het vormgeven van de materialen, nog verder uitgewerkt dienen te worden. Kortom, het zijn voorbeelden van hoe het materiaal er zou kunnen uitzien, rekening houdend met elementen uit de theorie van omgaan met meertaligheid.

3.1.2.1 Uitnodiging Onderwijsbeurs

Hieronder is de huidige flyer om gezinnen uit te nodigen voor de Onderwijsbeurs terug te vinden (Stad Hasselt, 2024):

WELKE SCHOOL KIES JIJ IN HET SECUNDAIR?

BEZOEK DE ONDERWIJSBEURS

ZATERDAG 24 FEBRUARI 2024, 10-17 UUR, STADSCAMPUS UHASSELT

(Oude Gevangenis, Martelarenlaan 42, Hasselt)

Gratis inschrijven via hasselt.be/onderwijsbeurs

HASSELT.BE/ONDERWIJSBEURS

Zit jij in het 5de of 6de leerjaar lager onderwijs? Kom dan naar de onderwijsbeurs op zaterdag 24 februari en maak kennis met alle secundaire scholen in Hasselt.

Onthaal

Bij de start van je bezoek ontvang je een infotas met plattegrond van de beurs, een wegwijzer over het studietoer aanbod in Hasselt, nuttige infobrochures en een gratis notitieschrift en drankbonnetje.

Talentenfabriek (voor leerlingen)

Ga op zoek naar je interesses in de Talentenfabriek. Samen met de studenten van de lerarenopleiding (UCLL en PXL) ontdek je welke studiedomeinen jij het leukst vindt.

Infosessie (voor ouders en leerkrachten)

Ontdek hoe het secundair onderwijs in Hasselt eruit ziet en waar je moet op letten als je wil aanmelden of inschrijven in een secundaire school in Hasselt. De infosessies worden gegeven door de ouderkoepelorganisatie KOOGO.

Standenmarkt

Hier maak je kennis met alle secundaire scholen van Hasselt. Ze staan voor je klaar en beantwoorden al jouw vragen op hun persoonlijke manier. Ook het CLB is aanwezig op de standenmarkt om jou te voorzien van advies op maat.

Praatcafé

Geniet van een drankje en maak kennis met een aantal interessante organisaties. Bij de stand van de PXL STEM Academy en UCLL Techniek- en Wetenschapsacademie kan je de handen uit de mouwen steken bij enkele leuke STEM-vrijtijdsactiviteiten.

Schrijf je in!

Inschrijven is volledig gratis en doe je via hasselt.be/onderwijsbeurs. Hou er rekening mee dat een bezoek gemiddeld 1,5 uur duurt.

Laat weten met hoeveel personen en wanneer je de beurs zal bezoeken.

- Tussen 10 - 13.30 uur
- Tussen 13.30 - 17 uur

Het valt op dat deze flyer volledig in (Nederlandse) tekst geschreven is en dat er geen gebruik gemaakt werd van ondersteunende beeldende elementen. De flyer kan vanuit de theorie aangevuld of aangepast worden om een meer divers publiek aan te spreken. De theorie rond meertaligheid zet eerst en vooral in op **duidelijke taal**. Vooral op vlak van spreektaal en gesprekken sturen ze daar op aan, maar het kan ook omgezet worden naar geschreven taal. ‘Talentenfabriek’, ‘Standenmarkt’, ... zijn mooie benamingen, maar beschrijven niet duidelijk waar het over gaat. Woorden zoals ‘workshops’ en ‘meet & greet’ zijn universeler en vertellen concreter wat er te gebeuren staat. Ook het toevoegen van vraagwoorden (wat, wanneer, hoe, ...) zou verduidelijking kunnen brengen.

De term ‘**contacttaal**’ uit de theorie was oorspronkelijk bedoeld voor gesproken communicatie. Toch kan het inzetten van een contacttaal zoals Engels op flyers en affiches een meerwaarde zijn. De Onderwijsbeurs wil jongeren van elf en twaalf jaar oud aantrekken met de flyers. Voor deze doelgroep is het een pluspunt op met Engelse termen, die aansluiten bij de jongerentaal, aan de slag te gaan. Daarnaast maakt het de informatie makkelijker te begrijpen voor mensen met een andere moedertaal.

Vervolgens zijn **pictogrammen** een goede ondersteuning om je boodschap visueel te versterken. Een flyer is een ideaal instrument om op visueel vlak dingen aan toe te voegen. In de huidige versie van de flyer zijn geen pictogrammen terug te vinden. In het teken van deze bachelorproef gaat het om de gezinnen met een andere moedertaal, maar daarnaast is het ook voor kinderen met een beperking een handige tool. Vermits de secundaire scholen uit het buitengewoon onderwijs ook aanwezig zijn op de Onderwijsbeurs, is het voor deze doelgroep eveneens inclusiever om met pictogrammen te werken. Op de website van Onderwijskiezer worden er vaste pictogrammen gebruikt om de studierichtingen aan te geven. Het is aangewezen om deze lijn door te trekken en dezelfde pictogrammen op de flyers te gebruiken.

Tot slot zou ik een kleine toevoeging willen doen van een **QR-code** naar de inschrijflink. Dat valt veel meer op en brengt je sowieso op de juiste webpagina. Dat is zeker voor mensen met een andere moedertaal gebruiksvriendelijker dan een link van de flyer over te moeten schrijven in de zoekbalk. Tijdens mijn contacten met de gezinnen met een andere thuistaal heb ik daarnaast opgemerkt dat zij belangrijke inhoudelijke informatie liever digitaal ontvangen, zodat ze gemakkelijk gebruik kunnen maken van een vertaalapp. Op dat vlak biedt de QR-code een extra voordeel.

Wanneer er rekening gehouden wordt met deze elementen uit de theorie, zou de flyer er als volgt kunnen uitzien:

WELKE SCHOOL KIES JIJ IN HET SECUNDAIR?

CHOOSE YOUR SCHOOL

BEZOEK DE ONDERWIJSBEURS

ZATERDAG 24 FEBRUARI 2024, 10-17 UUR, STADSCAMPUS UHASSELT
 (Oude Gevangenis, Martelarenlaan 42, Hasselt)
 Gratis inschrijven via hasselt.be/onderwijsbeurs

Wanneer?

Waar?

Aanvullen met QR-code

HASSELT.BE/ONDERWIJSBEURS

Zit jij in het 5de of 6de leerjaar lager onderwijs? Kom dan naar de onderwijsbeurs op zaterdag 24 februari en maak kennis met alle secundaire scholen in Hasselt.

WAT?

Onthaal
 Bij de start van je bezoek ontvang je een infotas met plattegrond van de beurs, een wegwijzer over het studieleaanbod in Hasselt, nuttige infobrochures en een gratis notitieschrift en drankbonnetje.

Workshops studierichtingen (voor leerlingen)

Ga op zoek naar je interesses in de Talentenfabriek. Samen met de studenten van de lerarenopleiding (UCLL en PXL) ontdek je welke studiedomeinen jij het leukst vindt.

Infosessie (voor ouders en leerkrachten)
 Ontdek hoe het secundair onderwijs in Hasselt eruit ziet en waar je moet op letten als je wil aanmelden of inschrijven in een secundaire school in Hasselt. De infosessies worden gegeven door de ouderkoepelorganisatie KOOGO.

Scholen meet & greet
 Hier maak je kennis met alle secundaire scholen van Hasselt. Ze staan voor je klaar en beantwoorden al jouw vragen op hun persoonlijke manier. Ook het CLB is aanwezig op de standenmarkt om jou te voorzien van advies op maat.

Praatcafé
 Geniet van een drankje en maak kennis met een aantal interessante organisaties. Bij de stand van de PXL STEM Academy en UCLL Techniek- en Wetenschapsacademie kan je de handen uit de mouwen steken bij enkele leuke STEM-vrijtijdsactiviteiten.

Schrijf je in!

Inschrijven is volledig gratis en doe je via hasselt.be/onderwijsbeurs. Hou er rekening mee dat een bezoek gemiddeld 1,5 uur duurt.

Laat weten met hoeveel personen en wanneer je de beurs zal bezoeken.

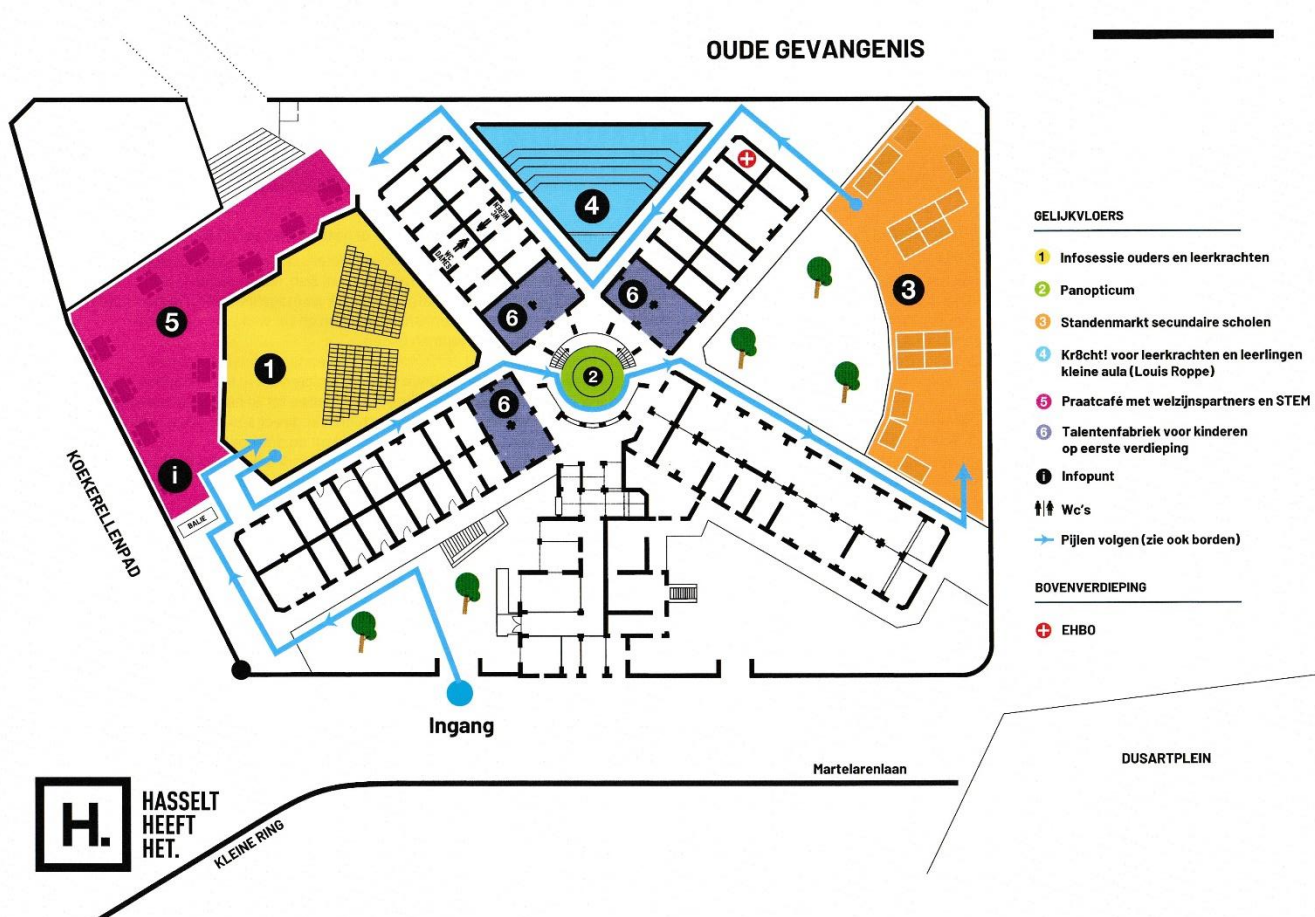
- Tussen 10 – 13.30 uur
- Tussen 13.30 – 17 uur

Aanvullen met QR-code

3.1.2.2 Aanbod op de Onderwijsbeurs

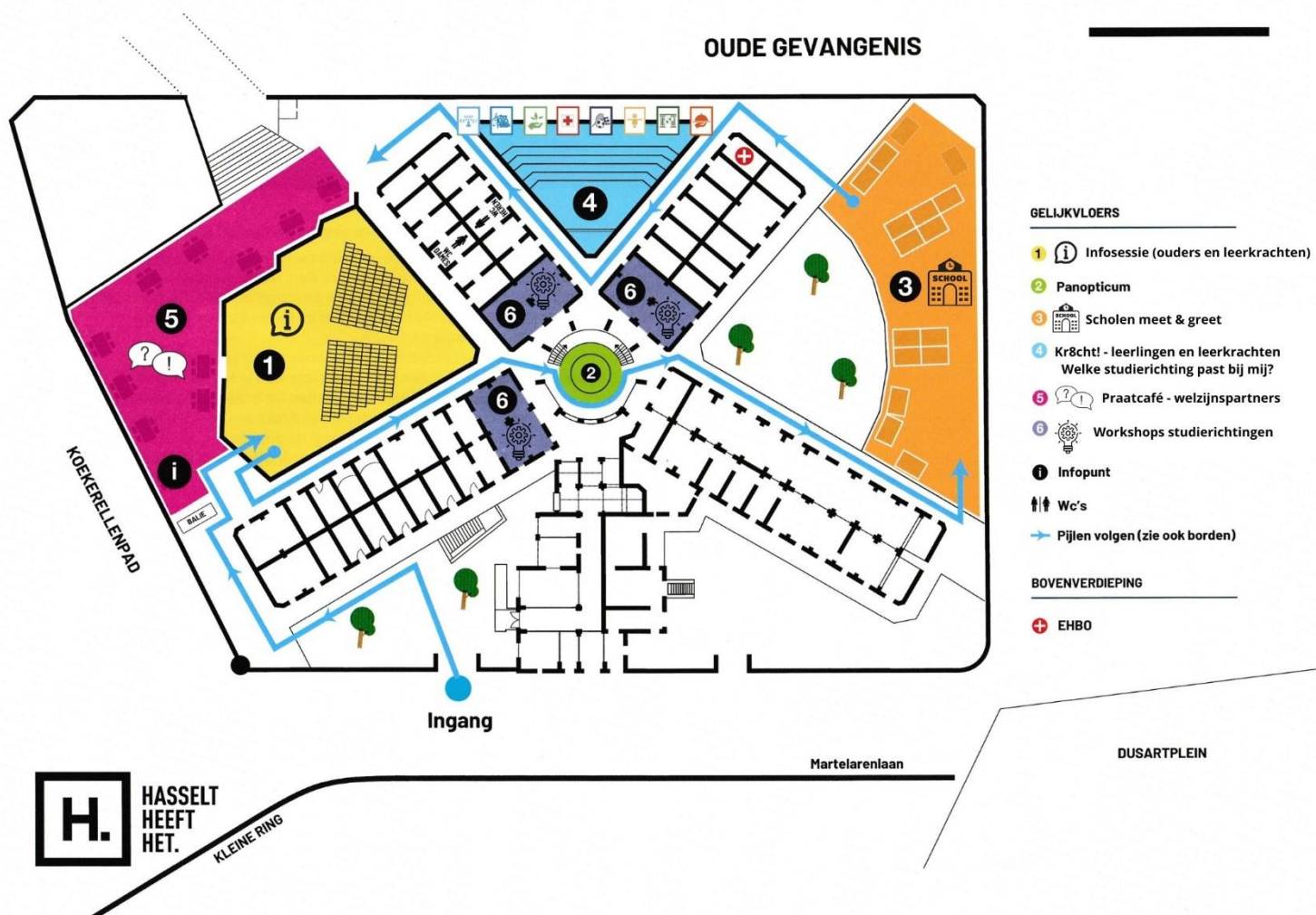
In dit onderdeel bekijk ik het aanbod op de Onderwijsbeurs zelf. Aan de inkom ontvangen de gezinnen een plannetje over de inhoud en indeling van de beurs. Verder is er bewegwijzing doorheen het gebouw voorzien, een infosessie, workshops in het thema van de studiedomeinen en zijn alle scholen aanwezig om vragen aan te stellen en extra informatie over de school te ontvangen.

Als eerste zoom ik in op het plannetje dat de gezinnen aan de inkom ontvangen. Hieronder is het originele grondplan te zien dat gebruikt werd op de Onderwijsbeurs (Stad Hasselt, 2023). Tot op heden werden weinig pictogrammen gebruikt, enkel voor de toiletten, het infopunt en de EHBO-post. Ook de termen 'Talentenfabriek' en 'Standenmarkt', die weinig weergeven over hun exacte inhoud, staan op het plan vermeld. Op het plan staat er wel wat meer info bij dan op de flyer. Bij de standenmarkt staat nu ook 'secundaire scholen' vermeld en bij de talentenfabriek wordt benoemd dat het voor kinderen is. 'Kr8cht!' is wederom een term die weinig weergeeft over de inhoud. Het maakt niet duidelijk dat kinderen aan deze stand een studiekeuzetest kunnen doen.

Ter aanpassing van het grondplan zou ik, net zoals bij de flyer, inzetten op het werken met **pictogrammen** en **duidelijke taal / contacttaal** uit de communicatiewaaier van het Agentschap Integratie en Inburgering. Ik zou ervoor opteren om dezelfde pictogrammen uit de flyer te

hergebruiken. Dat creëert eenheid en herkenning. Wanneer daarop ingezet wordt, zal het plannetje inclusiever zijn en een meer divers publiek aanspreken. Het resultaat zou er als volgt kunnen uitzien:

Van de huidige bewegwijzering op de Onderwijsbeurs heb ik geen beeldmateriaal, maar betrof het dezelfde bewoordingen "Talentenfabriek, Standenmarkt, ..." en zonder pictogrammen. Ik zou daarom aanbevelen om ook op de bewegwijzering dezelfde lijn door te trekken en ook hier de pictogrammen aan toe te voegen. Dat is makkelijk te volgen en heel herkenbaar.

Verder werd er op de evaluatievergadering van de Onderwijsbeurs besproken dat het misschien overzichtelijker zou zijn voor de gezinnen wanneer de **studiedomeinen** aangegeven zouden worden bij de scholen. Tot nu toe hing enkel de naam van de school boven de stand, maar omdat het opgefallen was dat de gezinnen vooral op zoek waren naar scholen die de studierichting(en) aanbieden waarin het kind interesse heeft, werd deze aanvulling voorgesteld. Mij lijkt het zinvol om ook hier opnieuw de lijn door te trekken en de pictogrammen van de studiedomeinen van de website van Onderwijskiezer in te zetten. Op verschillende plaatsen in de ruimte voor de meet & greet met de scholen zou een legenda opgehangen kunnen worden. Onder de naam van de school kunnen vervolgens de pictogrammen van de studiedomeinen toegevoegd worden. Dat geeft alle

gezinnen een duidelijk overzicht en maakt het gelijktijdig ook makkelijker te begrijpen voor gezinnen met een andere moedertaal. Hieronder een voorbeeld van hoe dat eruit zou kunnen zien:

Studiedomeinen

 Studiedomein: Economie en organisatie	 Studiedomein: Sport
 Studiedomein: Kunst en creatie	 Studiedomein: STEM
 Studiedomein: Land- en tuinbouw	 Studiedomein: Taal en cultuur
 Studiedomein: Maatschappij en welzijn	 Studiedomein: Voeding en horeca

GO! Next het atheneum

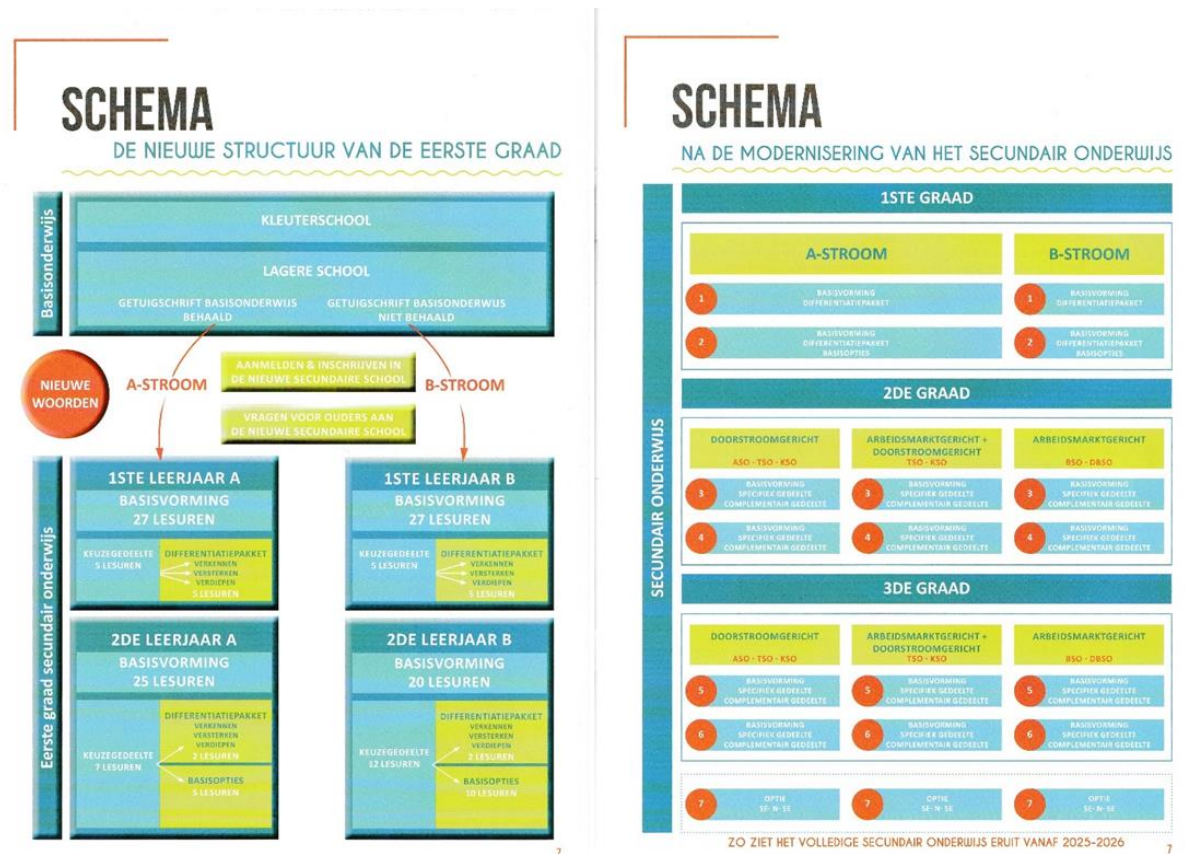
Tot slot is er de algemene infosessie die plaatsvindt op verschillende tijdstippen tijdens de Onderwijsbeurs. De theorie uit de derde invalshoek *“Begeleiding van ouders en kinderen doorheen het keuzeproces”* heeft ons geleerd dat algemene infosessies eigenlijk geen aanrader zijn, wanneer de organisatie wil dat alle ouders goed geïnformeerd zijn. Vanuit de theorie wordt gepleit voor een **aanpak op maat**. Uiteraard is het praktisch gezien niet haalbaar om elk gezin apart te woord te staan op de Onderwijsbeurs. Voor gezinnen met een andere moedertaal zou misschien wel de mogelijkheid aangeboden moeten worden om een individueel gesprek te hebben waarin de informatie wordt overgedragen. Eventueel zou er in een kleiner lokaal iemand beschikbaar gesteld kunnen worden voor informatie op maat. Wie deze taak op zich zal nemen, valt nog te bekijken. Dat kan iemand van de Dienst Flankerend Onderwijs zelf zijn, maar ook een partner vanuit het CLB of het LOP, ... Doorheen de dag kan er ook tussen verschillende professionals afgewisseld worden. Wanneer gezinnen zich bijvoorbeeld in het Engels komen aanmelden aan het onthaal, kan deze optie toegelicht worden. Ik zou echter niemand daartoe verplichten. Iedereen wordt uitgenodigd voor de infosessie en bij de gezinnen die zich in een andere taal aanmelden, kan voorgesteld worden om na de infosessie of in de plaats van de infosessie informatie op maat te ontvangen in

het **Engels** of met behulp van **vertaaltechnologie**. In dit lokaal zouden dan ook enkele fiches aanwezig kunnen zijn met daarop de uitleg over de structuur van het secundair onderwijs in Vlaanderen in verschillende talen, die al vernoemd werden in de theorie van invalshoek 1 “*Taal- en cultuursensitiviteit in de hulpverlening*”. Een voorbeeld van deze fiches met daarbij de link naar de website zijn terug te vinden in bijlage 2.

3.1.2.3 Algemene informatie en brochures

Tot slot zijn er zowel op de Onderwijsbeurs als in Huis van het Kind Hasselt gratis informatiebrochures beschikbaar voor gezinnen. Daarin is alle informatie terug te vinden over het secundair onderwijs en de vernieuwde onderwijsstructuur in Vlaanderen. Ik ga niet de volledige infobrochure aanpassen en herschrijven. Voor dit veranderingsvoorstel selecteerde ik de belangrijkste onderdelen uit de veelheid aan informatie.

De theorie toont aan dat, wanneer we werken rond meertaligheid, spreektaal (of in dit geval schrijftaal) best aangevuld wordt met **pictogrammen, beeldmateriaal en meertalige teksten**. De meerwaarde van het inzetten van pictogrammen in het materiaal, wanneer we dit meer geschikt willen maken voor gezinnen met een andere moedertaal, heb ik in het vorige stuk al toegelicht. Het werken met QR-codes, zodat mensen met een andere moedertaal de pagina gemakkelijk kunnen laten vertalen met een vertaalapp blijft hier ook een meerwaarde. Met beeldmateriaal worden afbeeldingen, tekeningen, schema's, ... bedoeld. Vooral schema's zijn heel inzetbaar om vaste procedures overzichtelijk over te brengen. Tot slot zijn meertalige documenten of teksten een goede aanvulling op de Nederlandstalige uitleg, zodat mensen met een andere moedertaal dan het Nederlands de kern van de zaak toch mee kunnen krijgen in hun eigen moedertaal (of een contacttaal die ze beter begrijpen dan het Nederlands, zoals bijvoorbeeld het Engels).

Zoals in de afbeelding te zien is, wordt de tekst in de brochure (KOOGO et al, 2022) aangevuld met een duidelijk schema als aanvullend **beeldmateriaal**. Dat is een sterkte wanneer we de brochure geschikt willen maken voor mensen met een andere moedertaal. Deze schema's waren tijdens de huisbezoeken een zeer grote troef om de informatie mee te ondersteunen en begrijpelijk uit te kunnen leggen. Toch zou ik hier nog een stap verder in gaan. Uit ervaring met de gezinnen met een andere moedertaal weet ik dat ze de Nederlandse taal makkelijker begrijpen wanneer ze een boodschap kunnen horen, ondersteund met beeldmateriaal, in plaats van de boodschap te moeten lezen. Schriftelijke taal ontvangen deze gezinnen graag online, zodat ze dit door een vertaalapp kunnen halen.

In het begin van de brochure wordt er algemeen verwezen naar de website van Onderwijskiezer. Dat is een pluspunt, maar er staat zeer veel informatie op deze website en daardoor kan het voor mensen met een andere moedertaal een doolhof zijn en veel extra inspanningen vragen om de juiste informatie terug te vinden. Daarom raad ik aan om een **QR-code** en link in de brochure toe te voegen naar de pagina met de juiste informatie op Onderwijskiezer. Op deze manier komen de gezinnen meteen bij de geschikte informatie terecht. Ze kunnen de pagina online laten vertalen en kunnen het filmpje bekijken waarin alles nog eens in het Nederlands met ondersteuning van beeldmateriaal uitgelegd wordt. Eigenlijk zijn er via Onderwijskiezer en de website van Transbaso al goede tools in handen en moeten we er vooral voor zorgen dat de gezinnen makkelijk hun weg kunnen vinden naar deze informatie. De mogelijke aanvulling zou dan als volgt toegevoegd kunnen worden:

Daarnaast vond ik tijdens de probleemverdieping **fiches over de Onderwijsstructuur in zestien talen** terug via de website van Transbaso. Een voorbeeld van deze fiches is te zien in bijlage 2. Wellicht is het wat moeilijk om al deze fiches in alle talen in de brochure te publiceren. Daarom zou ik hiernaar verwijzen via een QR-code op de pagina met uitleg die zich naast dit schema in de brochure bevindt. Deze link naar de meertalige teksten biedt de gezinnen met een andere moedertaal meer houvast om de informatie goed te kunnen begrijpen en verwerken. In de kantlijn zou er bijvoorbeeld een link zoals hieronder toegevoegd kunnen worden:

Vervolgens is er in de brochure ook een overzicht opgenomen van de verschillende studiedomeinen uit de vernieuwde structuur van het onderwijs. Dit overzicht is vrij beknopt en bevat geen beeldende ondersteuning via pictogrammen.

2DE LEERJAAR A

BASISVORMING 25 LESUREN

KEUZEGEDEELTE
7 LESUREN

DIFFERENTIATIEPAKKET
VERKENNEN
VERSTERKEN
VERDIEPEN
2 LESUREN

BASISOPTIES
5 LESUREN

BASISOPTIES A-STROOM

Voor de A-stroom zijn er 11 basisopties:

- 1 Klassieke talen (Grieks en Latijn)
 - Latijn
 - Grieks-Latijn
- 2 Moderne talen & wetenschappen
- 3 STEM-wetenschappen (meer theoretisch)
 - Industriële wetenschappen
 - Techniek-wetenschappen
- 4 STEM-technieken (toepassingsgericht)
 - Mechanica-elektriciteit
 - Agro- en biotechnieken
 - Bouw- en houttechnieken
 - Grafische communicatie en media
 - Maritieme technieken
 - Textiel
- 5 Maatschappij & welzijn
- 6 Economie & organisatie
- 7 Voeding & Horeca
- 8 Sport
- 9 Kunst & creatie
 - Artistieke vorming
 - Ballet
 - Creatie en vormgeving

2DE LEERJAAR B

BASISVORMING 20 LESUREN

KEUZEGEDEELTE
12 LESUREN

DIFFERENTIATIEPAKKET
VERKENNEN
VERSTERKEN
VERDIEPEN
2 LESUREN

BASISOPTIES
10 LESUREN

BASISOPTIES B-STROOM

Voor de B-stroom komen er 7 basisopties, inclusief een 'opstroomoptie' om over te stappen naar de A-stroom:

- 1 STEM-technieken
 - Hout en Bouw
 - Land- en tuinbouw
 - Elektriciteit
 - Mechanica
 - Zeevisserij en Binnenvaart
 - Textiel
 - Schilderen en Decoratie
 - Printmedia
- 2 Maatschappij & welzijn
 - Haar- en schoonheidszorg
 - Mode
 - Verzorging
- 3 Economie & organisatie
- 4 Voeding en Horeca
 - Bakkerij-slagerij
 - Restaurant en Keuken
- 5 Sport
- 6 Kunst en creatie
- 7 Opstroomoptie

Op zich zegt dit heel weinig over de te kiezen studiedomeinen, zeker voor mensen met een andere moedertaal. Daarom zou ik hier sowieso opteren voor het toevoegen van pictogrammen. Daarnaast zou ik een beknopte uitleg per studiedomein toevoegen.

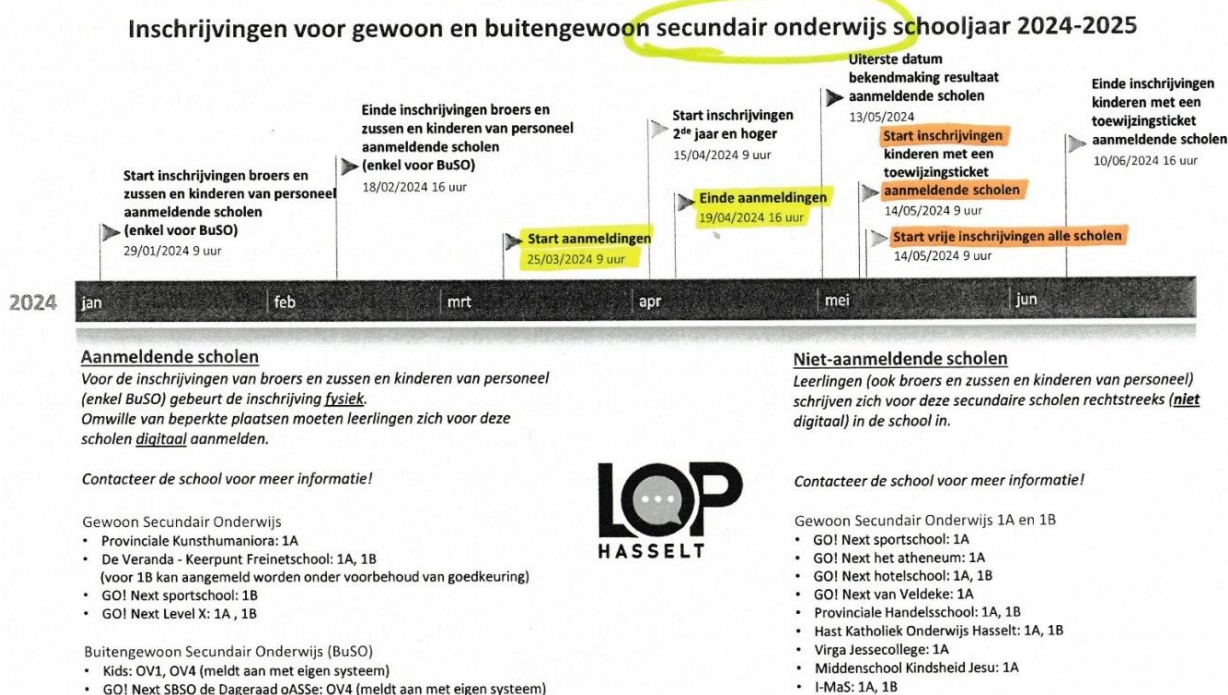
Ik stel voor om dit in een overzicht met **pictogrammen** en een **korte verduidelijking** te gieten. De beschrijving van de basisopties heb ik overgenomen vanuit Onderwijskiezer. Voor de A-stroom kan dat er als volgt uit zien:

	Klassieke talen (Grieks en Latijn) - Latijn - Grieks-Latijn	Je leert Latijnse en/of Griekse teksten begrijpen. Je onderzoekt de taal en de cultuur. Je krijgt inzicht in de invloed van de Grieken en de Romeinen op hedendaagse culturen.
 & 	Moderne talen en wetenschappen	Je onderzoekt hoe mensen door hun taal tot een groep of cultuur behoren. Je leert communiceren in het Nederlands, Frans en/of Engels. Je leert over literatuur, verhalen, gedichten. Je onderzoekt wetenschappelijke verschijnselen en ideeën. Je ontdekt waar natuur- en technische wetenschappen een belangrijke rol spelen.
 & 	STEM-wetenschappen (meer theoretisch) - Industriële wetenschappen - Techniek-wetenschappen STEM-technieken (toepassingsgericht) - Mechanica-elektriciteit - Agro- en biotechnieken - Bouw- en houttechnieken - Grafische communicatie en media - Maritieme technieken - Textiel	STEM = Science, Technology, Engineering, Mathematics Je onderzoekt technisch-wetenschappelijke uitdagingen. Je leert ideeën omzetten in een prototype. Je verkent methoden om te onderzoeken en te ontwerpen. Je ontdekt waar STEM belangrijk is

	Maatschappij en welzijn	Je onderzoekt het sociale gedrag van mensen en menselijke relaties. Je leert wat een gezonde en persoonlijke leefstijl is. Je oefent sociale en communicatieve vaardigheden.
	Economie en organisatie	Je verwerft inzicht in betaalmiddelen, budgetbeheer, duurzaamheid, ... Je leert over ondernemerschap, prijsbeïnvloeding, economische trends, ...
	Voeding en horeca	Je onderzoekt hulpmiddelen en grondstoffen die gebruikt worden bij voeding en horeca. Je leert: plannen en organiseren, koken, bakken, vlees bewerken, gasten bedienen en ontvangen. Je leert hoe je gezond en veilig leeft en hoe je evenwichtig eet.
	Sport	Je verkent je mogelijkheden in verschillende sporten. Je leert hoe beweging, rust en voeding een veilige en gezonde leefstijl bevorderen. Je krijgt inzicht in de relatie tussen biologie, chemie, fysica en sporten.
	Kunst en creatie	Je onderzoekt artistieke en creatieve vormen van expressie zoals beeld, klank, woord, beweging, media. Je leert creëren, interpreteren, improviseren, presenteren en ontwerpen.

Ook hier zou een **QR-code** toegevoegd kunnen worden die linkt naar een pagina van Onderwijskiezer waarop kinderen een test kunnen afleggen om zicht te krijgen op de studiedomeinen die het best bij hen passen. Dit kan de gezinnen ook helpen om wat meer inzicht te krijgen in de inhoud van deze begrippen. De test werd goed opgebouwd met ondersteuning van beeldmateriaal, namelijk met foto's. De QR-code stuurt mensen door naar deze link: [OK - I like basic \(onderwijskiezer.be\)](https://onderwijskiezer.be)

Tot slot is er nog een laatste informatieblad dat mij zinvol leek om te herwerken in het teken van meertaligheid. Namelijk het overzicht van het nieuwe aanmeld- en inschrijfsysteem (LOP Hasselt, 2024). Hieronder is het huidige overzicht terug te vinden.

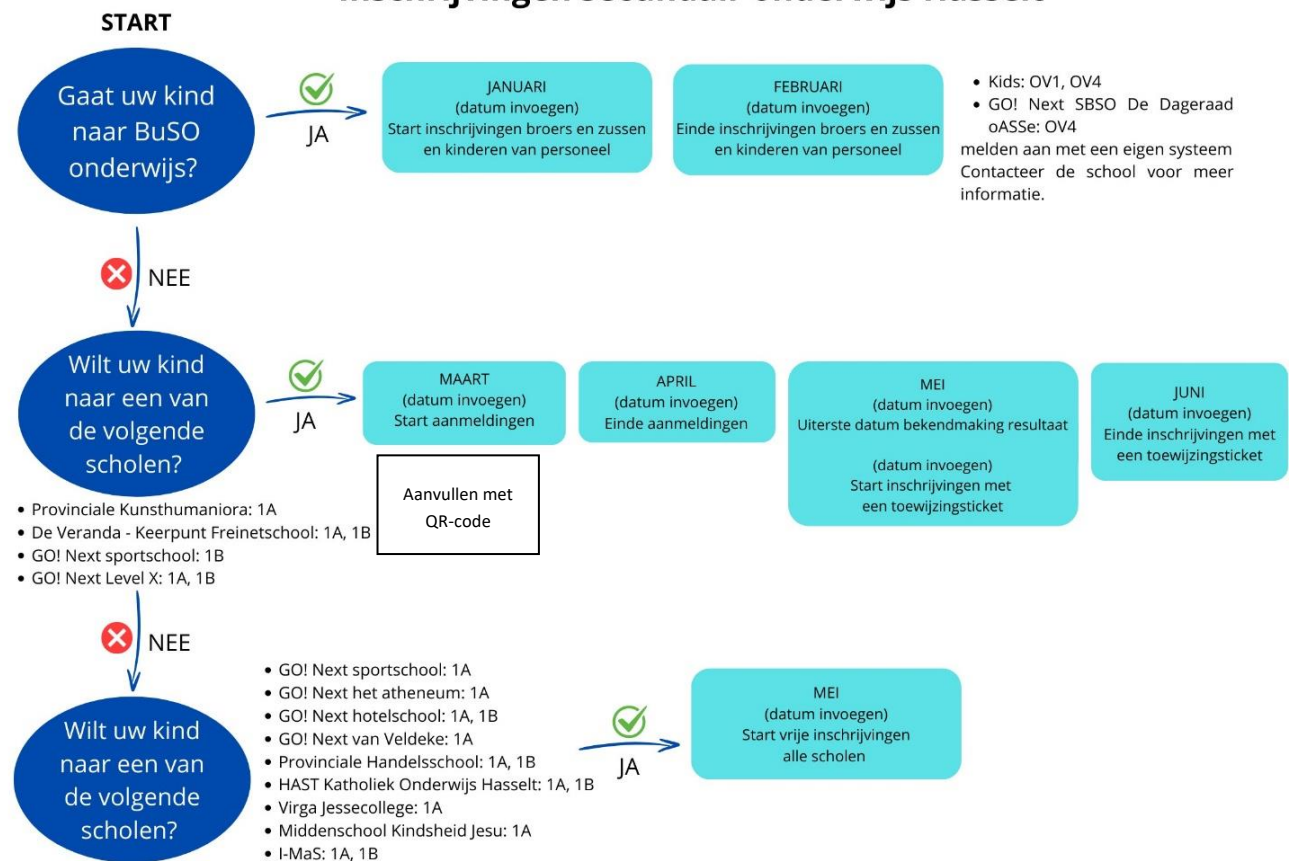

Tijdens het uitvoeren van de huisbezoeken heb ik gemerkt dat het nieuwe systeem niet makkelijk te begrijpen is. Zeker voor mensen met een andere moedertaal is het verschil tussen 'aanmelden' en 'inschrijven' wat moeilijker te bevatten. Ik kreeg vaak telefoontjes of berichtjes van gezinnen die in paniek waren dat ze te laat zouden inschrijven, terwijl ze een school gekozen hadden, waarvoor niet aangemeld dient te worden en waarvoor men gedurende de hele zomervakantie de tijd heeft om in te schrijven. Om deze paniek in de toekomst te voorkomen heb ik een poging gedaan om ook dit document aan te passen volgens de richtlijnen uit de communicatiewaai.

Opnieuw zet ik in op **duidelijke taal** en **beeldmateriaal**. Door de informatie in een schema te gieten, tracht ik te bekomen dat gezinnen makkelijker kunnen opvolgen welke stappen ze dienen te ondernemen voor de school of scholen waarin ze interesse hebben. Aan de hand van het schema hoop ik minder verwarring te zaaien en ervoor te zorgen dat systemen minder door elkaar gehaald worden. Op de achterkant van het schema kan nog steeds de extra informatie aangevuld worden die op het originele document onder de tijdlijn te vinden is. Daarnaast zou ik hier absoluut ook een link of een QR-code naar het centrale aanmeldsysteem aan toevoegen. Ofwel op de achterkant, ofwel in het schema onder het vakje met 'start aanmeldingen'. Dit maakt duidelijk wie er wanneer

gebruik moet maken van de link. Ik ben ervan overtuigd dat deze aanpassingen niet enkel helpend zullen zijn voor gezinnen met een andere moedertaal, maar verhelderend zullen zijn voor alle gezinnen.

Inschrijvingen secundair onderwijs Hasselt

3.1.3 Feedback en kritische terugblik

Ik heb deze aanpassingen voorgelegd aan een medewerker van **Kind en Taal**, een partnerorganisatie van Huis van het Kind Hasselt. Kind en Taal zet in op het verbeteren van onderwijskansen bij kinderen. Ze bieden ondersteuning op het vlak van taal- en denkontwikkeling en opvoedingsondersteuning. Daarnaast richten zij zich ook op sociale inclusie. De medewerkers komen veel in contact met gezinnen met een andere moedertaal. Daarom leek dit mij de geschikte organisatie om mijn aanpassingen eens onder de loop te nemen.

De medewerkster vond de voorstellen tot aanpassing mooi uitgewerkt. Vooral het toevoegen van de **pictogrammen** wordt als een grote meerwaarde gezien. Daarnaast vond ze ook het toevoegen van de **QR-codes** met de link naar de inschrijvingen zeer nuttig. Ouders vinden anders zeer moeilijk hun weg hier naartoe. Deze rechtstreekse link maakt het voor hen heel concreet en duidelijk.

Vervolgens kwam er ook feedback met een aandachtspunt. De medewerker van Kind en Taal liet me weten dat ouders inderdaad vaak zelf de **website van de school** laten vertalen, maar dat deze

websites zo ingewikkeld in elkaar zitten, dat je zelfs als Nederlandstalige ouder goed moet weten waar je op moet klikken. Als ouder met een andere moedertaal is het nog moeilijker om de weg te vinden op deze schoolwebsites. Ik heb zelf inderdaad opgemerkt dat er zeer veel informatie op de website van Onderwijskiezer staat die zeer nuttig is, maar ook moeilijk te vinden is tussen alle andere informatie. Dit zou deels opgelost kunnen worden door QR-codes in de brochure toe te voegen die de gezinnen rechtstreeks naar de webpagina met de juiste informatie op Onderwijskiezer leidt.

Het inschrijven bij de scholen zelf staat, zoals eerder vermeld, niet steeds even duidelijk aangegeven op de websites. Ik werd door twee van de zes gezinnen gecontacteerd, omdat ze niet konden vinden hoe ze zich moesten inschrijven bij hun school naar keuze. Ik ben voor hen op zoek gegaan naar de juiste informatie. Vaak kon ik deze zelf niet duidelijk terugvinden op de website en heb ik de school in kwestie gecontacteerd om verduidelijking te vragen. Ouders zullen niet zo snel bellen met vragen ter verduidelijking. Vandaar deze tip naar de scholen toe om te checken of de informatie rond het inschrijven makkelijk te vinden is op hun website. De Dienst Flankerend Onderwijsbeleid zou deze boodschap eventueel over kunnen brengen aan de scholen. Bij nader inzien zou dit ook op een duidelijkere manier aangegeven kunnen worden op het algemene informatieblad in verband met de inschrijvingen. Hier zou duidelijk bijgeschreven kunnen worden dat het aanmelden via de algemene link gebeurt en dat de juiste informatie over het inschrijven op de website van de scholen zelf terug te vinden is.

Tot slot zal deze informatie het sterkst overkomen, wanneer ze wordt bijgestaan door een **mondelijke toelichting**. Dat kwam aan bod in de eerste invalshoek *“Taal- en cultuurdiversiteit in de hulpverlening”*. De geschreven taal en beeldende elementen worden best aangevuld met mondelinge taal. Daarom zou ik er zeker voor pleiten dat deze documenten kort toegelicht worden aan de gezinnen. Wanneer de flyer van de Onderwijsbeurs wordt uitgedeeld op de oudercontacten in de periode november – december, is dat een ideaal moment om er kort een woordje uitleg bij te doen. Op de Onderwijsbeurs zelf wordt er ook heel wat praktische informatie toegelicht, maar dan moeten de gezinnen al vooraf weten dat ze daar deze informatie kunnen krijgen. Daarom begint het volgens mij vooral met het duidelijk overbrengen van de informatie op de flyer van de Onderwijsbeurs. Wanneer mensen warm gemaakt zijn om hier naartoe te komen, zullen ze op de beurs ‘vanzelf’ het antwoord op hun verdere vragen vinden.

3.2 Veranderingsvoorstel 2: Draaiboek voor de huisbezoeken

Dit veranderingsvoorstel sluit aan bij het tweede veranderingsdoel dat werd opgesteld: *“Huis van het Kind Hasselt zorgt voor een theoretisch onderbouwd kader voor de huisbezoeken waarmee het project ook verduurzaamd kan worden in de toekomst.”* Tot nu toe was er weinig omkadering of houvast voorzien voor het proefproject. Ik had enkel een beperkte opdracht en leidraad ter beschikking (die terug te vinden is in bijlage 1). Om het project naar de toekomst toe te kunnen verduurzamen, leek het mij zinvol om het traject vast te leggen in een theoretisch onderbouwd kader in de vorm van een draaiboek. Dit draaiboek kan tijdens de volgende edities ingezet worden om andere studenten, vrijwilligers, professionals, ... doorheen de huisbezoeken te ondersteunen.

3.2.1 Link met de invalshoeken uit de probleemverdieping

In dit veranderingsvoorstel werd er gewerkt met inzichten uit de drie invalshoeken. De focus ligt specifiek op de inzichten uit de tweede invalshoek: outreachend werken. Dat kader heeft vooral de algehele opstelling en vormgeving van het draaiboek bepaald. Vanuit de andere twee invalshoeken werden enkele elementen toegevoegd om de begeleiding en ondersteuning van de gezinnen te optimaliseren. Tot slot heb ik er ook ‘good practices’ en praktijkervaringen in verwerkt vanuit mijn eigen huisbezoeken.

3.2.1.1 Verwerkte inzichten uit invalshoek 2 ‘Outreachend werken’

Volgende theoretische inzichten zijn afkomstig uit de tweede invalshoek en werden rechtstreeks of onrechtstreeks toegepast in het draaiboek.

Eerst en vooral werd de **werkvorm** voor het outreachend project bepaald door de Dienst Flankerend Onderwijsbeleid. Zij kozen voor het **‘werken in de huiselijke sfeer’**. Vanuit die keuze kreeg het draaiboek een duidelijke invulling, gesteund op huisbezoeken. Het doelpubliek (de gezinnen met een andere moedertaal dan het Nederlands) werd aangemeld via derden. In dit geval waren dat de leerkrachten van de lagere scholen. Verder kreeg het draaiboek vorm vanuit het perspectief van het **hulpmodel**. Het doel van het draaiboek is om (aan de hand van huisbezoeken) tegemoet te komen aan de belangen en noden van de doelgroep. Dat doen we door in te zetten op een vroegtijdige ondersteuning. Het project richt zich met deze werking op de zorgmissers: de ouders met een andere moedertaal die de nodige informatie en achtergrond missen, wanneer ze niet uitgenodigd en/of begeleid worden op de Onderwijsbeurs. Er wordt volgens het hulpmodel ook ingezet op zelfredzaamheid, zodat de mensen (op termijn) zelfstandig verder kunnen. De gekozen werkvorm en het model, zijn niet letterlijk vermeld in het draaiboek, maar de uitwerking maakt duidelijk dat deze ideeën op de achtergrond speelden bij het opstellen van het draaiboek en het algemene project.

Het draaiboek is in grote mate gestoeld op het **proces van outreachend werk** met zijn 6 fasen. Intuïtief was ik al te werk gegaan volgens deze stappen. In zekere zin is er sprake van een eigen ‘good practice’ die bevestigd werd door theorie. Deze fasen kregen wel een expliciete vertaalslag in het draaiboek. Het betreft geen letterlijke overname, maar de invulling van de fasen werd aangepast aan de specifieke context.

Tot slot werden ook enkele belangrijke **competenties van een outreacher** toegevoegd aan het draaiboek. Vooral het verbindend werken en beschikbaar zijn (presentie) komen sterk naar voren.

3.2.1.2 Verwerkte inzichten uit invalshoek 1 ‘Taal- en cultuursensitiviteit in de hulpverlening’

Het draaiboek werd opgesteld vanuit de **doelgroepenbenadering** die aan bod kwam in de eerste invalshoek. Ook dit is opnieuw geen letterlijke toepassing, maar een achterliggend idee dat het draaiboek en de manier waarop het ingezet kan worden mee vormgegeven heeft. De werking die in het draaiboek uitgeschreven wordt, richt zich specifiek op gezinnen met een andere moedertaal dan het Nederlands. De ondersteuning wordt enkel aan deze doelgroep aangeboden. Dit ook op vraag van de Dienst Flankerend Onderwijsbeleid. Het voordeel van deze benadering is dat het tegemoetkomt aan de noden van een bepaalde groep. Een mogelijke valkuil is dat we iedereen uit de doelgroep op dezelfde manier benaderen en niet meer genoeg oog hebben voor de verscheidenheid binnen de groep. Er moet dus ook genoeg aandacht zijn voor de eigenheid van de gezinnen in de vorm van maatwerk. Dit werd ook verwerkt in het uiteindelijke draaiboek.

Daarnaast werden ook enkele zeer concrete tips rond meertaligheid toegevoegd aan het draaiboek. Deze theorie werd rechtstreeks ingevoegd in de tekst. Het gaat hier specifiek om tips uit de **communicatiewaai** van het Agentschap Integratie en Inburgering.

3.2.1.3 Verwerkte inzichten uit invalshoek 3 ‘Begeleiding van ouders en kinderen doorheen het keuzeproces’

De derde invalshoek heeft het **belang van ouderbetrokkenheid** in het keuzeproces duidelijk aangetoond. Daarom wordt er in het draaiboek uitdrukkelijk voor gekozen om zowel met het kind als met de ouders samen te werken tijdens de begeleiding. Ook de ouders hebben recht op het krijgen van goede informatie doorheen een langer lopend proces, zodat de belangrijkste informatie goed overgedragen kan worden. De standaardaanpak van het algemene infomoment volstaat niet, maar maatwerk voor elk gezin, zoals Transbaso (z.d.) het voorschrijft, is aangewezen en vormde dan ook het achterliggende kader voor het uitgeschreven draaiboek.

Tot slot speelden er ook enkele inzichten vanuit **gesprekstechnieken** mee in het opstellen van het draaiboek. Zo wordt er ingezet op het achterhalen van de noden, behoeften, belangen ... van ouder(s) en hun kind(eren). Op die manier kan er gezocht worden naar een gemeenschappelijkheid in hun funderingen en kan er op basis daarvan in samenwerking een school- en studiekeuze gemaakt worden. Daarnaast werden ook enkele elementen van de basishouding en andere vaardigheden overgenomen uit deze invalshoek zoals: meerzijdige partijdigheid en wisselend solidariseren, vertrouwelijkheid, transparantie en perspectiefneming. Sommigen daarvan worden letterlijk benoemd en toegelicht in het draaiboek, anderen komen indirect aan bod.

3.2.2 Uitgewerkt draaiboek

Doel

Tijdens de vorige edities van de Onderwijsbeurs in Hasselt, voelden de deelnemende organisaties (dienst Flankerend Onderwijsbeleid, Huis van het Kind, CLB's, secundaire scholen, ...) aan dat er niet veel gezinnen aanwezig waren die in een andere taal dan het Nederlands met elkaar communiceerden. Deze organisaties vermoeden dat ze met de Onderwijsbeurs niet veel gezinnen met een andere thuistaal aantrekken en bereiken. Dit terwijl Hasselt een stad is die wel wat diversiteit kent. Zo heeft 25,4 procent van de Hasseltse bevolking een buitenlandse herkomst (Gemeente-stadsmonitor & Vlaamse overheid, 2023). Daarnaast geven de lagere scholen wel aan dat ze vele gezinnen op school hebben die thuis een andere taal spreken. Ook de cijfers tonen dit aan. Volgens de gegevens van de Stadsmonitor van 2022 had 17,6 procent van de kinderen in

de lagere school een andere thuistaal dan het Nederlands. In het secundair onderwijs was dat 15,8 procent van de kinderen.

Er ligt dus nog een uitdaging in het betrekken en bereiken van gezinnen waar Nederlands niet de thuistaal is (of niet de moedertaal van een van de ouders) op de Onderwijsbeurs. Daarbij komt ook de uitdaging in de ondersteuning van deze gezinnen bij de transitie van het basisonderwijs naar het secundair onderwijs.

Het doel van dit project is om deze uitdaging aan te gaan. Met dit initiatief wordt er ingezet op het bereiken en begeleiden van gezinnen die thuis een andere taal dan Nederlands spreken. Dit aan de hand van huisbezoeken die hen voorbereiden op de beurs en die hen de nodige voorkennis geven om op de Onderwijsbeurs mee te kunnen volgen. Deze huisbezoeken kunnen uitgevoerd worden door vrijwilligers, studenten, ... (met opvolging en ondersteuning van professionele beroepskrachten) of door professionals. Dit draaiboek kan hen een leidraad en enkele handvaten bieden om deze huisbezoeken zo succesvol mogelijk te laten verlopen.

Concrete doelstellingen:

- ☐ Meer gezinnen met een andere thuistaal dan het Nederlands bereiken op de Onderwijsbeurs.
- ☐ Gezinnen met een andere thuistaal ondersteunen in de transitie van basisschool naar secundair onderwijs.
- ☐ Gezinnen met een andere thuistaal voorbereiden op de Onderwijsbeurs.
- ☐ Gezinnen met een andere thuistaal ondersteunen tijdens de Onderwijsbeurs.

Toelichting bij het draaiboek

In dit draaiboek zal er verder naar de vrijwilligers/studenten/... verwezen worden als 'de ondersteuner'.

Bij dit symbool staat er een tip.

Bij dit symbool worden de doelen samengevat die op het einde van deze fase bereikt zouden moeten zijn.

Bij dit symbool staat er een voorbeeld of een ervaring uit de praktijk.

Beknopt overzicht van de fases

Vorbereidende fase: eigen kennis verruimen

De ondersteuner:

- krijgt de nodige basisinformatie over het secundair onderwijs.
- Krijgt, conform de GDPR-richtlijnen, de nodige informatie en gegevens van de gezinnen.

Fase 1: eerste contact leggen

De ondersteuner:

- legt telefonisch contact met de gezinnen.
- legt de eerste afspraken vast bij de gezinnen.

Fase 2: informatief eerste huisbezoek

De ondersteuner:

- geeft het gezin de basisinformatie over het secundair onderwijs.
- gaat in op de eerste vragen van het gezin.
- schrijft samen met het gezin in voor de Onderwijsbeurs.

Fase 3: vervolgtraject op maat

De ondersteuner gaat verder in op de specifieke vragen van elk gezin.

Fase 4: ondersteuning op de Onderwijsbeurs

De ondersteuner:

- ontvangt de gezinnen op de Onderwijsbeurs.
- legt kort uit wat er te doen is en waar de verschillende standen te vinden zijn.
- ondersteunt het gezin op de Onderwijsbeurs, waar dit gewenst is.

Fase 5: nazorg

De ondersteuner blijft ook na de Onderwijsbeurs beschikbaar wanneer er nog vragen vanuit de gezinnen komen. Daarnaast bevestigt de ondersteuner proactief of alles lukt met het aanmelden en/of inschrijven en of er nog verdere vragen zijn.

Vorbereidende fase: Eigen kennis verruimen

Inhoud:

Om goed te kunnen starten aan deze begeleiding als ondersteuner, is het nodig om zelf een goede basiskennis te hebben van de Vlaamse (en Hasseltse) onderwijsstructuur.

Aanpak:

Bij de dienst Flankerend Onderwijsbeleid krijgt de ondersteuner **de nodige basisinformatie** en documenten om goed aan dit project te kunnen starten. De algemene structuur van het onderwijs, het verschil tussen de A-stroom en B-stroom en het inschrijfsysteem worden uitgelegd.

Belangrijke documenten om zelf goed door te nemen en te begrijpen:

- Infogids secundair onderwijs
- Aanmeld- en inschrijfsysteem van de Hasseltse scholen
- Overzicht van welke studiedomeinen in welke Hasseltse scholen aangeboden worden

Tip: Via [Onderwijskiezer](#) zijn er infofilmmpjes terug te vinden over de nieuwe onderwijsstructuur die de ondersteuner zelf even op voorhand kan doornemen.

De scholen gaan op voorhand in gesprek met de ouders en verwijzen de gezinnen die aan dit project willen deelnemen door naar de dienst Flankerend Onderwijsbeleid. De dienst Flankerend Onderwijsbeleid verdeelt op hun beurt de gezinnen over de ondersteuners. De ondersteuner krijgt **de nodige gegevens van de gezinnen** die hij/zij zal begeleiden.

Volgende informatie wordt steeds vanuit de scholen doorgegeven conform de GDPR-richtlijnen*:

- Naam van het kind
- Het leerjaar waarin het kind zit (5de of 6de)
- Het adres van het gezin
- Gsm-nummer van de ouder(s)
- De gesproken talen in het gezin

**De gezinnen stemmen in om vanuit het project ondersteund te worden. Bij deelname aan het project geven ze de leerkracht de toestemming om hun gegevens door te geven aan de ondersteuner.*

Doel op het einde van de voorbereidende fase:

- ☐ Inzicht in de algemene structuur van het onderwijs.
- ☐ Kennis over de verschillen tussen A-stroom en B-stroom.
- ☐ Kennis over het aanmeld- en inschrijfsysteem.
- ☐ Kennis over de studiedomeinen.
- ☐ Kennis over de verschillen tussen de scholengroepen in Hasselt.
- ☐ Zicht op welke gezinnen de ondersteuner zal begeleiden.

Fase 1: Eerste contact leggen

Korte inhoud:

De ondersteuner neemt zelfstandig contact op met de gezinnen om een eerste afspraak vast te leggen. Het **eerste contact** verloopt **telefonisch** (indien mogelijk). Dit is persoonlijker dan wanneer er een berichtje gestuurd zou worden als eerste contact.

Aanpak:

Wat is de **bedoeling** in dit **eerste telefoongesprek**?

- De ondersteuner stelt zichzelf kort voor en geeft aan dat hij/zij via xxx (naam leerkracht) hun contactgegevens ontvangen heeft.
- De ondersteuner legt kort uit wat de bedoeling is, namelijk dat hij/zij bij het gezin thuis langs zal komen om wat informatie te geven over het secundair onderwijs en dat hij/zij samen met hen naar de Onderwijsbeurs zal gaan.
- De ondersteuner plant (indien mogelijk) een moment na schooltijd in, waarop ook het kind aanwezig kan zijn. Zo kan er met het kind en de ouder(s) samen in gesprek gegaan worden. Dat wordt ook op die manier uitgelegd aan de ouder. Er wordt samen met het gezin bekeken op welke momenten zij beschikbaar zijn.

Tip: Kijk op voorhand naar de gesproken talen van het gezin. Staat 'Nederlands' er niet bij, maar bijvoorbeeld wel Engels, start het telefoongesprek dan ook in het Engels. Stem je taal en taalniveau steeds af op de ouder die je aan de lijn hebt.

Tip: Verloopt het telefonische gesprek moeizaam in de gesproken taal? Stel dan voor om jouw vraag of jouw boodschap in een SMS-berichtje aan de ouder te bezorgen. Op deze manier kan de ouder de boodschap laten vertalen, zodat hij/zij het beter begrijpt.

Praktijkvoorbeeld: Volgens de gegevens van het gezin zou één van de gesproken talen Engels zijn. Tijdens het eerste telefoongesprek begon de ondersteuner in het Engels te spreken. Al snel bleek dat de moeder de ondersteuner niet begreep in het Engels. Ze sprak zelf enkele woorden Nederlands, dus werd overgeschakeld naar het Nederlands. Moeder en ondersteuner konden elkaar in het Nederlands moeilijk begrijpen. Ze spraken af dat de ondersteuner haar een berichtje zou sturen met daarin de boodschap die overgebracht dient te worden. Even later belde moeder terug om een datum voor te stellen voor een afspraak. Op die manier konden ze elkaar toch begrijpen en een afspraak vastleggen.

Tijdens dit eerste contactmoment doet het gezin de **eerste indruk*** op over de ondersteuner. Eerste indrukken kunnen erg bepalend zijn voor het beeld dat iemand zich van een andere persoon vormt. Voor de verdere samenwerking is het belangrijk dat er een positieve eerste indruk gemaakt wordt. Toon als ondersteuner in dit gesprek meteen je bereidheid om te helpen, je luistervaardigheid, je open houding en geduld. Ook wanneer het gesprek wat moeizamer zou verlopen.

**Bij een eerste indruk wordt vaak gedacht aan het eerste moment dat we iemand zien, maar ook wanneer we iemand voor het eerst horen, wordt er al een eerste indruk gevormd. De stem is één van de belangrijkste factoren bij het vormen van een eerste indruk. Een aangename of onaangename stem, een vriendelijke of norse toon, dialect spreken of niet,*

... zijn allemaal dingen die deze eerste indruk mee vorm geven. Mensen maken ook beelden over hoe iemand eruit ziet, puur op basis van het horen van een stem. Met andere woorden ook het eerste telefonische contact is belangrijk en bepalend voor de eerste indruk. Het is belangrijk dat de ondersteuner zich hier bewust van is (Dewispelaere, 2021).

Doel op het einde van fase 1:

- ☐ Er werd contact opgenomen met elk gezin en een eerste afspraak vastgelegd.
- ☐ De gezinnen werden (op een voor hen begrijpelijke manier) kort ingelicht over het doel van de ondersteuning.

Fase 2: Informatief eerste huisbezoek

Korte inhoud:

Op een vooraf afgesproken moment zal het eerste huisbezoek plaatsvinden. Een huisbezoek duurt ongeveer een uur. De ondersteuner gebruikt dit eerste huisbezoek om **algemene informatie** door te geven aan het gezin en om in te gaan op de **eerste dringende vragen** die er heersen bij de ouder(s) en het kind. De ondersteuner brengt samen met het gezin de **inschrijving** voor de Onderwijsbeurs in orde.

Aanpak:

Bij binnenkomst stelt de ondersteuner zichzelf nog eens opnieuw voor. Zowel het kind als de ouder(s) worden aangesproken en begroet. Neem een vriendelijke, open en betrouwbare houding aan.

De ondersteuner komt op bezoek bij het gezin en gedraagt zich als een gast. Vraag bijvoorbeeld of ze willen dat je je schoenen uitdoet, vraag waar je mag gaan zitten, ... Volg het gezin daarin.

Leg kort opnieuw uit wat de bedoeling is. Overloop samen met het gezin de informatieve documenten en zorg ervoor dat alles wat hierin staat over de onderwijsstructuur, het verschil tussen A-stroom en B-stroom en de aanmeld/inschrijfprocedure duidelijk is. Stem ook hier je taal en taalniveau af op het gezin dat voor je zit.

Om deze **informatie** begrijpelijk over te kunnen brengen, worden er een aantal documenten meegenomen op elk huisbezoek:

- Infobrochure eerste graad secundair onderwijs
- Overzicht aanmeld- en inschrijfsysteem
- Overzicht scholengroepen / soorten onderwijs
- Overzicht aanbod studiedomeinen en studierichtingen in de Hasseltse scholen

Om de informatie zo verstaanbaar mogelijk over te kunnen brengen, zijn er vanuit het Agentschap Integratie en Inburgering (2021) enkele tips over **omgaan met meertaligheid** die bruikbaar kunnen zijn tijdens de huisbezoeken.

Tip: Indien het gesprek in het Nederlands verloopt, wordt er **duidelijke taal** gebruikt. Spreek in duidelijke korte zinnen. Herhaal belangrijke begrippen eventueel opnieuw met een synoniem. Check regelmatig bij het gezin of ze de informatie begrepen hebben. Vraag hen bijvoorbeeld om het in eigen woorden te herhalen.

Tip: Lukt het gesprek niet (of niet goed genoeg) in het Nederlands? Dan kan het gesprek misschien doorgaan in een **contacttaal**. Dit is een taal die niet je moedertaal hoeft te zijn, maar die zowel jij als het gezin goed spreken. Dit kan bijvoorbeeld Engels of Frans zijn.

Tip: Mondelinge taal kan best ondersteund worden door gebruik te maken van **beelden**. Om de structuur van het onderwijs duidelijk te maken, kan er gebruik gemaakt worden van de schematische voorstelling in de infobrochure om de uitleg de ondersteunen.

Tip: Het kan een meerwaarde zijn om de informatie te ondersteunen door gebruik te maken van **informatiefiches in een andere taal**. Zorg ervoor dat je zelf steeds weet welke informatie daarin staat. Neem voor jezelf steeds de Nederlandstalige versie van het document mee. Via deze website kan je infofiches terugvinden over de Vlaamse structuur van het onderwijs in 16 talen¹: vanbasisnaarsecundair.be | [Infografiek structuur secundair onderwijs voor ouders \(vertaald in 16 talen\)](#)

Het loont om gebruik te maken van deze tips voor de omgang met meertaligheid. Dat toont de onderstaande reactie van een moeder aan.

Praktijkvoorbeeld: Quote van een moeder: *“Ik ben zo blij dat jij dit bij ons thuis in het Engels komt uitleggen. Tijdens de informatiesessies op school gaan ze het nooit speciaal voor ons opnieuw in het Engels uitleggen. Dat is altijd in het Nederlands en dat begrijp ik nog niet goed genoeg. Ik vind het wel belangrijk voor mijn kind dat ik het goed begrijp. Het is echt heel fijn dat jullie dit aanbieden.”*

Ga tijdens dit eerste informatieve gesprek ook in op extra **vragen die vanuit het gezin komen**. Hou voor ogen dat je er bent om het hele gezin te ondersteunen. Dat betekent dat je zowel luistert naar de wensen en bezorgdheden van de ouder(s) als die van het kind zelf. Handel hier dus vanuit ‘meerszijdige partijdigheid’*.

*Meerszijdige partijdigheid (= wisselend solidariseren) betekent dat de ondersteuner afwisselend focust op de verschillende leden die aanwezig zijn in het gesprek. Tegelijkertijd wordt er ook contact gehouden met de andere leden. In het beste geval zorg je ervoor dat de gezinsleden naar elkaar luisteren en echt horen wat de ander denkt/voelt. (De Ganseman et al., 2023)

Sommige gezinnen hebben al grondig nagedacht over wat ze belangrijk vinden en anderen hebben daar nog niet bij stilgestaan. Wanneer een gezin al een duidelijk beeld heeft, dan kan er in het eerste bezoek al mee aan de slag gegaan worden en bekeken worden welke scholen bij deze wensen aansluiten. Als een gezin daar nog niet over nagedacht heeft en ondersteuning wil, kan dat misschien beter in een volgend gesprek aan bod komen, zodat er voldoende tijd is om daar samen bij stil te staan en dit verder uit te diepen.

¹ Indien er aanpassingen gedaan werden naar aanleiding van het eerste veranderingsvoorstel “Aanpassingen in functie van meertaligheid” zal de link naar deze fiches ook terug te vinden zijn in de algemene brochure.

Heb er steeds oog voor dat het gaat om wat voor dít kind, in dít gezin, de beste schoollopties zijn. Laat eigen meningen en voorkennis over bepaalde scholen achterwege. Verval zelf niet in stereotype beelden die er misschien heersen over de scholen. Alle scholen zijn goed op hun eigen manier en de beste school is die school die het best bij het kind past.

Kleinere vragen van het gezin kunnen tijdens het bezoek zelf beantwoord worden. Je kan niet altijd alles zelf weten of niet alles steeds met zekerheid zeggen op het moment zelf. Indien er nog iets nagevraagd of uitgezocht moet worden, kan dit antwoord meegenomen worden naar een volgend gesprek of via mail/SMS/Whatsapp beantwoord worden.

Op het einde van het gesprek kan de ondersteuner het gezin ook helpen met **inschrijven** voor de Onderwijsbeurs. Neem dan als ondersteuner zelf de inschrijflink mee op je GSM of laptop. Ga er niet van uit dat elk gezin thuis een laptop of Wifi heeft om in te schrijven. Laat hen via jouw toestel inschrijven en bekijk samen welke gegevens er gevraagd worden.

Laat een gezin op het einde van het gesprek steeds **zelf beslissen** of ze nog een volgende bezoek wensen of niet. Leg uit wat je in een volgende bezoek nog zou kunnen doen of voor hen zou kunnen betekenen. Laat hen vervolgens zelf bepalen of ze hier jouw hulp nog bij willen of liever zelf verder aan de slag gaan met de informatie die ze al kregen. Daarmee toon je aan dat ze zelf de regie in handen hebben en zet je in op zelfredzaamheid.

Doel op het einde van fase 2:

- ☐ Het gezin kreeg informatie op maat over de structuur van het onderwijs, de verschillen tussen A-stroom en B-stroom en het inschrijfsysteem.
- ☐ De ondersteuner heeft zicht op de verdere vragen en noden van het gezin.
- ☐ Er werd samen ingeschreven voor de Onderwijsbeurs.
- ☐ Er werd afgesproken hoe het gezin de ondersteuning wenst verder te zetten (volgende afspraak, contact via mail/SMS/Whatsapp, ...)
- ☐ Er is een vertrouwensband tussen het gezin en de ondersteuner. Het gezin weet dat ze kunnen rekenen op de ondersteuner en steeds bij hem/haar terecht kunnen.

Fase 3: Vervoltraject op maat

Korte inhoud:

Als het gezin ervoor gekozen heeft om door de ondersteuner verder geholpen te worden in de zoektocht naar een nieuwe school, dan wordt een **volgend huisbezoek** ingepland.

Als er geen volgend huisbezoek nodig was, maar het gezin nog enkele kleinere vragen had, dan kan deze informatie ook op een andere manier aan het gezin bezorgd worden (via mail, SMS, Whatsapp, telefonisch, ...)

Tijdens de vervolghuisbezoeken wordt er verder **ingegaan op de vragen vanuit het gezin**.

Aanpak:

Soms wil het gezin graag ergens opnieuw uitleg over of willen ze nog meer specifieke informatie over een bepaald onderwerp. Hoeveel huisbezoeken er verder nodig zijn, hangt steeds af van de **specifieke vragen en noden van elk gezin**. Dat kan dus variëren.

Vaak willen de ouders weten wat de beste scholen in Hasselt zijn. Dat is uiteraard afhankelijk van hun wensen en noden en van wat het best bij het kind past. Probeer dat duidelijk te maken aan het gezin. Er kan voorgesteld worden om samen te bekijken welke scholen er bij hun noden en wensen passen.

Wanneer het gezin samen met de ondersteuner wil bekijken welke scholen er aansluiten bij hun **wensen en noden**, kan er gebruik gemaakt worden van een checklist van het CLB. Deze checklist is te vinden in bijlage. De checklist zoomt in op verschillende aspecten van een school, zoals de ligging, het aanbod, ... en kan een goede manier zijn om het gesprek te starten. Aan de hand van dit document kunnen de wensen en noden van het gezin in kaart gebracht worden. Uiteraard mag het gezin zelf aanvullen met andere dingen waar zij belang aan hechten.

Tip: Indien je het achterhalen van de wensen en noden wat actiever wil maken, of indien je de sfeer tussen kind en ouder wat losser wil maken, kan dat ook in spelvorm gebeuren. Het 'Schoolkeuzespel voor gezinnen' werd speciaal ontwikkeld in teken van dit project. Het materiaal is beschikbaar bij Huis van het Kind Hasselt.²

Ook hier handelt de ondersteuner vanuit 'meerzijdige partijdigheid' en luistert hij/zij zowel naar de inbreng van het kind als de inbreng van de ouders. De ondersteuner probeert de wensen en noden zoveel mogelijk samen te brengen.

Een vraag die ook vaak naar boven komt, is het samen verkennen van de verschillende **studiedomeinen** (wat deze inhouden en welke er bij het kind zouden passen).

Tip: Hiervoor is er een handig **testje** te vinden op Onderwijskiezer via deze link: [OK - I like basic \(onderwijskiezer.be\)](https://www.ok-i-like-basic.be). Het testje kan door het kind ingevuld worden, samen met de ondersteuner. De foto's in het testje helpen bij het begrijpen van de stellingen, maar soms is er nog wat extra uitleg nodig of kan het helpen om een stelling in makkelijkere woorden uit te leggen. Bekijk op maat wat nodig is voor het kind om het testje te begrijpen.

Wanneer er een goed zicht is op de wensen/noden en de studiedomeinen waarvoor interesse is, kunnen deze samengelegd worden. Bekijk samen met het gezin welke scholen uit de lijst op de gewenste afstand liggen, waar de gewenste studiedomeinen aangeboden worden, waar A-stroom en B-stroom gevolgd kan worden, ... Zoek samen uit welke scholen het meest bij hun voorkeuren passen. Deze scholen kunnen in een lijstje gezet worden, zodat ze op de Onderwijsbeurs makkelijk hun scholen van voorkeur kunnen bezoeken voor meer informatie en hun verdere vragen.

Tip: Neem tussendoor af en toe contact op met de gezinnen die ervoor kozen om zelfstandig verder aan de slag te gaan met de ontvangen informatie. Hoor even of het lukt om scholen te

² Het gaat hier om het spel dat verder toegelicht zal worden in het derde veranderingsvoorstel "Schoolkeuzespel voor gezinnen"

selecteren die ze willen bezoeken en pols of er nog verdere vragen zijn. Blijf in deze fase inzetten op presentie* en betrokkenheid.

**Presentie: Onder presentie wordt relationele nabijheid, bewogenheid en liefdevolle bekommernis verstaan. Het is écht aanwezig zijn, erbij blijven en de ander niet alleen laten. Het gaat ook om aansluiten en afstemmen op de ander en dit op zijn ritme (De Ganseman et al., 2023).*

Enkele dagen voor de Onderwijsbeurs wordt er best nog eens contact opgenomen met de gezinnen. Op deze manier toont de ondersteuner nogmaals zijn presentie en betrokkenheid. Vraag na of alles duidelijk is voor hen. Maak **duidelijke afspraken voor de deelname aan de Onderwijsbeurs**. Er wordt afgesproken waar en wanneer het gezin en de ondersteuner elkaar ontmoeten op de dag van de Onderwijsbeurs.

Doel op het einde van fase 3:

- ☐ Het gezin heeft zicht op de scholen die aansluiten bij hun wensen en noden en weet welke scholen ze op de Onderwijsbeurs willen bezoeken.
- ☐ Het gezin werd verder opgevolgd en al hun vragen zijn beantwoord. Specifieke vragen voor de scholen werden genoteerd om op de Onderwijsbeurs te stellen.
- ☐ Er werden afspraken gemaakt i.v.m. het uur van aankomst en de plaats van ontmoeting op de Onderwijsbeurs.

Fase 4: Ondersteuning op de Onderwijsbeurs

Korte inhoud:

De ondersteuner zal de gezinnen **ontvangen en rondleiden** op de Onderwijsbeurs. Indien gewenst worden de gezinnen ook **ondersteund** in hun contacten met de scholen.

Aanpak:

Het gezin wordt bij aankomst warm **ontvangen aan het onthaal**. Dat werkt drempelverlagend. Het maakt het makkelijker voor het gezin om naar binnen te komen en zich aan te melden aan de balie. Sommige gezinnen zullen wat onzeker zijn om zich in het Nederlands aan te moeten melden. Doordat de ondersteuner hen opwacht en met hen meeloopt naar de balie, zorgt dat voor een versterkend gevoel bij het gezin.

Praktijkvoorbeeld: Een moeder belde de ondersteuner op, om te laten weten dat het gezin buiten stond te wachten. Het gezin toonde een aarzeling om zelfstandig naar binnen te komen. De ondersteuner kwam hen buiten tegemoet gelopen en ze zijn samen naar binnen gegaan om de drempel te verlagen. Het gezin heeft zich samen met de ondersteuner aangemeld aan de balie.

De ondersteuner **licht kort toe wat er allemaal te doen is** op de Onderwijsbeurs en waar alle standen en activiteiten gevonden kunnen worden.

Vraag na bij het gezin of ze graag hebben dat je als ondersteuner meeloopt op de beurs of dat ze liever zelf op hun eigen tempo rondgaan. Het gezin kan ook aangeven graag ondersteuning te hebben bij één of enkele onderdelen van de beurs en de rest zelfstandig te willen doen. Volg het

gezin in deze wensen en ga mee met het gezin op de momenten dat ze je ondersteuning verkiezen.

Tip: Wanneer de ondersteuner meegaat met het gezin, dan laat hij/zij het gezin zo veel mogelijk het voortouw nemen. Volg wel mee op de achtergrond, zodat je achteraf kan ingaan op vragen. De drempel is vaak minder groot om aan jou als ondersteuner te vragen om het nog eens te herhalen, dan aan een vreemde.

Praktijkvoorbeeld: Een moeder volgde steeds van op de achtergrond de gesprekjes tussen de scholen en haar dochter. Telkens wanneer het gezin zich verplaatste van de ene stand naar de andere stand, sprak ze de ondersteuner aan. Ze vroeg enkele dingen na, om te checken of ze deze goed begrepen had, of ze vroeg om nog eens te herhalen wat er gezegd was.

Zorg ervoor dat je elk gezin nog even ziet voordat ze naar huis gaan. Vraag of ze alle informatie gekregen hebben die ze zochten en of al hun vragen beantwoord zijn. Geef hen bij vertrek nogmaals de boodschap mee dat ze altijd contact mogen opnemen als er nog vragen zouden zijn.

Doel op het einde van fase 4:

- ☐ De gezinnen bezochten alle scholen waar ze interesse in hebben en ontvingen verdere informatie van deze scholen.
- ☐ Alle verdere vragen van de gezinnen werden op de Onderwijsbeurs beantwoord.
- ☐ De ondersteuner ging mee op pad met de gezinnen op de momenten dat er ondersteuning gewenst werd.

Fase 5: Nazorg

Korte inhoud:

In deze fase is het meeste ondersteuningswerk al achter de rug. De gezinnen kregen van de ondersteuner en op de Onderwijsbeurs de nodige informatie op maat, waarmee ze verder kunnen in het proces om een school te kiezen. Toch is het aangewezen dat er ook aandacht is voor **nazorg**. Opnieuw is het belangrijk om hier in te zetten op presentie. Vooral bij de gezinnen die interesse toonden in scholen waarbij er aangemeld dient te worden.

Aanpak:

De ondersteuner stuurt **in het begin van de aanmeldperiode een vrijblijvend berichtje** naar de gezinnen die interesse toonden in een school waarvoor aangemeld dient te worden. Laat het gezin weten dat de aanmeldperiode van start gaat en dat ze steeds contact mogen opnemen wanneer ze vragen hierrond hebben of als het niet zou lukken.

Wanneer een gezin om hulp vraagt wordt er bekeken op welke manier ze het best geholpen kunnen worden. Eventueel kan de ondersteuner nog eens langsgaan bij het gezin om samen naar de aanmelding te kijken. Een andere mogelijkheid is dat de ondersteuner het gezin in contact

brengt met iemand van de dienst Flankerend Onderwijsbeleid, zodat het gezin verder geholpen kan worden met de aanmelding.

Doel op het einde van fase 5:

- ☐ De gezinnen hebben succesvol kunnen aanmelden voor hun school naar keuze.
- ☐ Indien er achteraf vragen opduiken, weten de gezinnen dat ze steeds terecht kunnen bij de ondersteuner.

Bijlage

Checklist schoolkeuze

Kruis aan wat voor
jou belangrijk is.

Ik verkies...

- ☐ een school die dicht bij mijn woonplaats ligt, waar ik te voet of met de fiets naartoe kan;
- ☐ een school waar ik met de trein, bus of tram naartoe kan;
- ☐ een school in een rustige, groene omgeving;
- ☐ een school in een stad;
- ☐ een grote school met veel leerlingen;
- ☐ een eerder kleine school met weinig leerlingen.

Dit gaat over de
ligging/nabijheid en
grootte van de school

Ik vind het belangrijk...

- ☐ dat de school zowel een A- als een B-stroom aanbiedt;
- ☐ dat ik verschillende belangstellingsdomeinen kan verkennen in het eerste jaar;
- ☐ dat de aangeboden basisopties in het tweede jaar aansluiten bij wat ik leuk vind;
- ☐ dat de aangeboden studierichtingen in de tweede en de derde graad aansluiten bij mijn interesses;
- ☐ dat de school enkel een eerste graad aanbiedt.

Dit gaat over het aanbod
van de school

Ik voel me goed op school...

- ☐ als ik activiteiten kan doen onder de middagpauze (bv. sporten, toneel,...);
- ☐ als er een "hangruimte" is voor leerlingen;
- ☐ als de school ook activiteiten organiseert buiten de schooluren;
- ☐ als leerlingen betrokken worden bij beslissingen van de school (vb. via de leerlingenraad).

Dit gaat over het
schoolleven

Ik vind het belangrijk...

- ☐ dat de school duidelijke regels en afspraken heeft zodat ik weet wat mag en niet mag;
- ☐ dat de school niet al te veel regels heeft waar ik alles zelf kan ontdekken;
- ☐ dat leerlingen goed begeleid worden als je het bijvoorbeeld wat moeilijker hebt;
- ☐ dat je de leerkrachten gemakkelijk kan aanspreken als er iets is;
- ☐ dat ik kan rondwalen in een school met veel hoeken en gangetjes;
- ☐ dat een school overzichtelijke lokalen en grote brede gangen heeft.

Dit gaat over de soort school en aangeboden begeleiding

(Uit CLB GO! Next. (z.d.). *Klaar voor het SO*. https://toll-net.be/moodle/xertetoolkits/play.php?template_id=51820#page100)

Overzicht vernoemde tools

Filmpjes structuur secundair onderwijs:

https://www.onderwijskiezer.be/v2/secundair/sec_films.php

Fiches secundair onderwijs in 16 talen:

vanbasisnaarsecundair.be | [Infografiek structuur secundair onderwijs voor ouders \(vertaald in 16 talen\)](#)

Testje studiedomeinen:

[OK - I like basic \(onderwijskiezer.be\)](#)

Online tool van het CLB (hieruit werd bovenstaande checklist gehaald):

[- Klaar voor het SO \(toll-net.be\)](#)

Bronnen

Agentschap Innoveren en Ondernemen, Transbaso, & De Schoolbrug. (2020). *Infografiek structuur secundair onderwijs voor ouders (vertaald in 16 talen)*. Van Basis Naar Secundair. Geraadpleegd op 5 maart 2024, van <https://pro.vanbasisnaarsecundair.be/toolbox/klik-print-infografiek-nederlands>

Agentschap Integratie en Inburgering. (2021). Communicatietools in dienstverlening aan anderstaligen. In *Vlaanderen*. Geraadpleegd op 25 februari 2024, van https://www.integratie-inburgering.be/sites/default/files/2021-04/communicatiewaaijer_20210310.pdf

CLB GO! Next. (z.d.). *Klaar voor het SO*. https://toll-net.be/moodle/xertetoolkits/play.php?template_id=51820#page100

De Ganseman, N., Dewispelaere, J., Goossens, A., Lecoyer, K., Sannen, L., Van Der Straeten, L., & Vanarwegen, H. (2023). *In gesprek geraakt*. Owl Press.

Dewispelaere, J. (2021). Inleiding in de psychologie [cursus]. Professionele Bachelor Gezinswetenschappen - Odisee Hogeschool

Gemeente-stadsmonitor & Vlaamse overheid. (2023). Jouw gemeentescan Hasselt. In *Gemeente-stadsmonitor*. Geraadpleegd op 13 februari 2024, van https://gsminfo.gemeente-stadsmonitor.be/%24web/Rapporten_outputs/JouwGemeentescan/GSM_JouwGemeentescan_Hasselt.pdf

Huis van het Kind Hasselt. (z.d.). *Eerste stappen naar een draaiboek Onthaalwerking - Huis van het Kind Hasselt*.

3.2.3 Feedback en kritische terugblik

3.2.3.1 Evaluatieoverleg Onderwijsbeurs

In april 2024 nam ik deel aan de evaluatievergadering over de Onderwijsbeurs. Ze hadden mij gevraagd om mijn project over het bereiken van gezinnen met een andere moedertaal dan het Nederlands op de Onderwijsbeurs toe te lichten.

Tijdens mijn presentatie kreeg ik veel oprechte vragen vanuit de deelnemers aan de vergadering. Dit waren directeurs van enkele scholengroepen uit Hasselt (zowel basisscholen als secundaire scholen), medewerkers van het LOP en de dienst Flankerend Onderwijsbeleid. Ze vonden het heel waardevol werk dat ik gedaan had en stemden ermee in dat deze doelgroep nog meer bereikt zou moeten worden in functie van de overgang tussen de lagere school en het secundair onderwijs. Ze waren verrast van de omvang van het proces en het hele traject dat aan de beurs vooraf ging. Ze hadden niet verwacht dat dit zoveel tijd, werk en ondersteuning zou vragen. De directeur van de school waarvan ik vijf gezinnen begeleid heb, liet weten dat ze op school nog reacties gekregen hadden van ouders. De ouders waren zeer positief en heel dankbaar voor het aangeboden initiatief. De directeur vond dat de gezinnen extreem goed geïnformeerd waren door dit project. Deze feedback was enorm bevestigend voor alle inspanningen die gedaan werden tijdens het proces aan de hand van de fases uit het draaiboek.

Vanuit de dienst Flankerend Onderwijsbeleid gaan ze nu bekijken hoe dit project verdergezet kan worden. De directeurs van de scholengroepen uit het secundair onderwijs zagen daarin ook eventuele kansen voor hun brugfiguren. Dit zijn professionele beroepskrachten. De brugfiguren zijn neutrale vertrouwenspersonen op de secundaire scholen voor zowel de jongeren als hun ouders. Hun rol is het dichterbij elkaar brengen van ouders, school en samenleving. Het begeleiden van gezinnen met een andere moedertaal naar aanloop van de Onderwijsbeurs sluit aan bij dat takenpakket. Ze zullen bekijken of zij naar de toekomst toe een rol kunnen spelen in het project. Ze zien het draaiboek als een bruikbaar instrument om vanuit te vertrekken.

De enige bedenking die er tijdens de vergadering gemaakt werd, is dat het moeilijk zal zijn om elk jaar opnieuw de juiste ondersteuners te vinden. Ze hadden in het verleden dit project al eens ingediend voor subsidies, maar hebben deze helaas niet gekregen. Een vaste medewerker

toewijzen en het outreachend project uitbreiden zoals bij **DuoSprong in Beringen** zit er om financiële redenen helaas niet in. Om te werken met vrijwilligers moeten ze dan weer vrijwilligers vinden die echt gemotiveerd zijn en toch ook bepaalde competenties hebben in de omgang met gezinnen. Verder werd aangegeven dat de leerkrachten daar zelf geen tijd voor hebben. De leerkrachten konden wel op het oudercontact in november/december iets meer de nadruk leggen op de Onderwijsbeurs en het onderwijssysteem, maar de hele opvolging is te intensief voor hen. Eventueel worden er daarom volgend jaar opnieuw stagiaires ingezet. Dat is een piste die de dienst Flankerend Onderwijsbeleid en Huis van het Kind Hasselt opnieuw samen zullen bekijken. Wanneer er mensen worden ingeschakeld die zelf geen professionals zijn (vrijwilligers, studenten, ...), zal er wel de nodige begeleiding voor deze mensen voorzien moeten worden door een professional.

Tot slot werd er tijdens de vergadering geopperd om ouders van het oudercomité in te zetten. Dat sluit aan bij het theoretisch kader van het **verbindend model**. Ouders kunnen met elkaar in contact gebracht worden en elkaar bijstaan in het keuzeprocess. De ouders zouden in een soort van buddywerking aan elkaar gekoppeld kunnen worden en samen naar de Onderwijsbeurs gaan. Dit zou wellicht ook drempels kunnen wegnemen. De directeurs van de lagere scholen zagen dat niet meteen gebeuren in de praktijk. Een andere mogelijke piste waarbij ouders ingezet kunnen worden, is het inzetten van de ouders die voordien beroep gedaan hebben op deze ondersteuning. Wanneer hun kind al enkele jaren in het secundair onderwijs zit, willen zij misschien ook iets betekenen voor andere ouders met een andere moedertaal dan het Nederlands. Deze ouders zouden zelf ambassadeur kunnen worden van het project. Zij zouden eventueel zelfs ouders met dezelfde moedertaal kunnen verder helpen in hun eigen moedertaal. Dit vraagt uiteraard wel om een goede opvolging door professionals, zodat deze ouders niet overbevraagd worden. Indien deze piste verder uitgewerkt wordt, moet er zeker een duidelijk ondersteuningsplan voor deze ouders uitgewerkt worden. Eerst en vooral moet er in dat geval bekeken worden of er een professional beschikbaar is om deze ondersteuning en opvolging te bieden.

Na de vergadering werd het draaiboek via e-mail naar alle aanwezigen gestuurd, zodat ze er eventueel ook op eigen kracht mee aan de slag kunnen gaan in hun school.

3.2.3.2 Feedback vanuit de stageplaats

Op mijn stageplaats (Huis van het Kind Hasselt) heb ik dit draaiboek ook aan mijn mentor bezorgd. Zij had er niks op aan te merken en zei dat het direct inzetbaar was in de praktijk. Het document werd intussen opgenomen in de databank van Huis van het Kind Hasselt.

Daarnaast heb ik dit project met het bijhorende draaiboek ook voorgesteld tijdens een stuurgroep met alle kernpartners van Huis van het Kind Hasselt. Zij vonden het allen zeer waardevol werk en een meerwaarde voor de gezinnen. De partnerorganisaties stelden zich hierbij de vraag of de scholen er zelf niet meer op zouden kunnen inzetten, wanneer het project aantoonde dat er wel een grote nood aan is. Zoals eerder vermeld, gaven de scholen op de vergadering aan daar geen ruimte voor te hebben.

3.2.3.3 Eigen ervaringen en bedenkingen

Eigen ervaringen

Ik heb zelf de huisbezoeken uitgevoerd volgens de stappen die opgenomen werden in het draaiboek. Ik beschikte in het begin over zeer weinig houvast en krijg zo goed als 'carte blanche' voor de invulling van het project. Om de outreachers na mij wat meer houvast te geven heb ik **mijn genomen stappen en 'good practices'** in een draaiboek gebundeld, met aanvullingen vanuit de theoretische inzichten.

Sommige aanvullingen uit de theorie heb ik helaas zelf **niet kunnen toepassen**, omdat ik ze pas ontdekte nadat ik deze fase al doorlopen had met de gezinnen. Zo heb ik bijvoorbeeld de fiches van de structuur van het secundair onderwijs in andere talen niet kunnen inzetten tijdens mijn bezoeken. Ik vond het spijtig dat ik deze pas later op het spoor gekomen ben. Ik had namelijk vijf van de zes gezinnen een document in hun eigen taal kunnen bezorgen. Uiteraard zou ik de uitleg tijdens het huisbezoek nog steeds in het Nederlands of Engels doen, maar zo'n fiche in de eigen taal kunnen achterlaten, geeft toch altijd meer houvast om de gekregen informatie achteraf nog te begrijpen. Met het inzetten van deze fiches heb ik zelf dus geen ervaring kunnen opdoen. Ik vond het wel een meerwaarde om ze aan het draaiboek toe te voegen voor de toekomstige uitvoerders van de huisbezoeken. Als er gehoor gegeven wordt aan de voorstellen tot aanpassingen uit het eerste veranderingsvoorstel *"Aanpassingen in functie van meertaligheid"*, zal het materiaal in het algemeen beter aansluiten bij de doelgroep van de huisbezoeken.

Verder heb ik ook het materiaal uit het derde veranderingsvoorstel *'Schoolkeuzespel voor gezinnen'* zelf niet in kunnen zetten tijdens de huisbezoeken, doordat dit spel pas achteraf ontworpen werd. Ikzelf heb gewerkt met gesprekken aan de hand van de checklist van het CLB. Ik heb de checklist niet gewoon overlopen, maar gebruikte de vermelde onderwerpen als leidraad voor het gesprek. Toch bleef het gesprek soms nogal eenzijdig van de ouder uit en moest er sterk op toegezien worden dat het kind ook een inbreng kon doen in het gesprek. Het spel uit het derde veranderingsvoorstel is daarom een meerwaarde als extra methodiek in het draaiboek voor de ondersteuners in de toekomstige huisbezoeken. Op deze manier kan er nog gericht aan de slag gegaan worden met de gezinnen tijdens de derde fase van het traject.

Tijdens het uitvoeren van het project heb ik wel gemerkt dat er bij de gezinnen zeker een **nood is aan informatie en begeleiding op maat**. Bij elk gezin kwam het opnieuw ter sprake dat ze het beste willen voor hun kind en dat ze het kind alle kansen willen laten benutten die de ouders zelf niet gekregen hebben in het thuisland. Daarom vonden ze het heel belangrijk om goed op de hoogte te zijn van het onderwijssysteem en alle procedures. De gezinnen gaven ook aan dat ze het een absolute meerwaarde vonden om begeleiding aan huis te krijgen, want *'In een algemene infosessie zouden ze dat nooit allemaal in het Engels vertalen voor ons. Jij kan het ons blijven uitleggen, totdat we het begrijpen'*, aldus de gezinnen. Daarnaast merkte ik zeer sterk op dat mijn aanwezigheid een drempelverlagend effect had op de gezinnen. Er was bijvoorbeeld een mama die me opbelde toen ze buiten aan de deur van de Onderwijsbeurs stonden. Ze vroeg me of ik hen buiten kon ontmoeten, zodat we samen naar binnen konden gaan om aan te melden aan het onthaal. Daarnaast merkte ik ook op dat verschillende ouders zich op de achtergrond hielden wanneer hun kinderen in gesprek waren met de scholen. Wanneer we wegwandelden van de stand richtten ze zich tot mij om enkele

bijvragen te stellen of om te vragen of ik iets wou herhalen. Ze durfden dit bij mij af te toetsen, maar zelf de scholen aanspreken was blijkbaar moeilijker voor hen. Dat kon ik merken aan de lichaamshouding van deze ouders. Ze gingen zo veel mogelijk naar achteren staan (vaak achter mij) en hadden een erg gesloten houding waarbij ze hun ogen neersloegen en dus geen oogcontact met de sprekers zochten. Wanneer we wegwandelden zag ik hun lichaamshouding ontspannen en stelden ze hun vragen aan mij. Dit drempelverlagende effect is er natuurlijk niet zomaar gekomen. Dit is ontstaan vanuit het volgen van de stappen van het draaiboek met de bijhorende basishouding en vaardigheden. Op die manier hebben we doorheen het proces een vertrouwensband tot stand kunnen brengen. Er zijn vast en zeker ondersteunende elementen uit het draaiboek die een positief effect gehad hebben op de gezinnen. De helft van de gezinnen heeft me nog een persoonlijk bedankberichtje gestuurd op de avond van de Onderwijsbeurs. Dat toont aan dat het veel betekend heeft voor hen.

Bedenkingen en opmerkingen

Uiteraard is er steeds ruimte voor verbetering. Ik had zelf enkele bedenkingen en opmerkingen bij het project. Deze heb ik ook toegelicht tijdens de evaluatievergadering.

Het grootste aandachtspunt voor mij was het **gebrek aan een duidelijk kader rond nazorg**. Oorspronkelijk behoorde nazorg niet tot mijn takenpakket en mijn opdracht in dit proefproject. De bedoeling was om gezinnen tot en met de Onderwijsbeurs te ondersteunen. Vanuit de theorie wordt er echter aangetoond dat nazorg een belangrijke fase is in het proces van outreachend werken. Daarnaast heb ik ook vanuit eigen ervaring de nood aan een betere nazorg opgemerkt. De gezinnen bleven namelijk hun weg naar mij vinden met verdere vragen omtrent de zoektocht naar een school en de effectieve inschrijving. De helft van de gezinnen heb ik na de Onderwijsbeurs nog aan de lijn gehad in verband met verdere hulpvragen. Die heb ik ook steeds doorgegeven aan de betrokken diensten (Huis van het Kind en Dienst Flankerend Onderwijsbeleid). In het draaiboek is het luikje van nazorg slechts beperkt uitgewerkt, doordat het oorspronkelijk niet bij de opdracht hoorde. Achteraf heb ik ervoor gepleit om dit onderdeel de volgende jaren te herbekijken en verder aan te vullen. Het is nodig om daar duidelijke afspraken over te maken en een concreet werkingskader uit te tekenen. Iemand moet het mandaat en de verantwoordelijkheid daartoe krijgen. Dit is zeker een onderdeel van het draaiboek waar nog meer potentieel in zit en dat nog niet perfect op punt staat. Er is een groeimarge om het te verbeteren naar de toekomst toe.

Vervolgens heb ik ook kritisch gekeken naar het verduurzamen van dit project aan de hand van het draaiboek. Er bestaat geen twijfel over dat het project een meerwaarde geweest is voor de deelnemende gezinnen. Het zou daarom aangewezen zijn om dit verder te kunnen zetten. Daarover is er toch nog wat onduidelijkheid. Er is momenteel **nog geen concrete visie over wie dit project zal verderzetten**. Er worden nog verschillende pistes bekeken waaronder: stagiaires/studenten, vrijwilligers, de brugfiguren of andere ouders. Op de vergadering werd nog geen consensus bereikt over de beste optie. Zoals eerder vermeld, zijn er over elke groep enkele bedenkingen of opmerkingen. Als er niemand gevonden wordt voor de uitvoering, dan zal het draaiboek volgend jaar weinig meerwaarde hebben. Dat is een zorgelijke bedenking die ik mezelf hierbij maak.

Tot slot nog een opmerking over het materiaal dat er tot nu toe beschikbaar was voor de uitvoering van het project. Er is nog groeimarge voor **verbeteringen rond meertaligheid**. Deze verbeteringen

heb ik in het vorige veranderingsvoorstel *“Aanpassingen meertaligheid”* al toegelicht. Met materiaal dat aangepast is aan meertalige gezinnen, zal het draaiboek nog beter tot zijn recht komen en op een effectievere manier ingezet kunnen worden.

3.2.3.4 *Bouwstenen van ‘outreachend werk’ afgetoetst*

Tot slot heb ik de nodige bouwstenen voor outreachend werken afgetoetst voor het ontwikkelde draaiboek en bekeken welke elementen aanwezig zijn of momenteel nog missen. Deze bouwstenen zijn nodig om het draaiboek op een effectieve manier te kunnen implementeren in de werking van Huis van het Kind en de dienst Flankerend Onderwijsbeleid.

Outreachend werken			
Positionering en draagvlak	Competenties	Samenwerken	Ondersteuning
Vanuit een gedragen visie			

Bouwsteen 1: Positionering en het draagvlak voor outreachend werken

De visie en de inhoudelijke aanpak omtrent de huisbezoeken zijn inmiddels zeer concreet en duidelijk voor de betrokken organisaties. Op basis van de resultaten van het proefproject is men het erover eens dat de huisbezoeken een meerwaarde waren voor de gezinnen. Daarnaast hebben de gezinnen zelf meermaals op verschillende manieren duidelijk gemaakt dat ze nood hadden aan dit aanbod en begeleiding/ondersteuning op maat. Iedereen is mee met het belang en het doel van de aanpak: diensthoofden, medewerkers, partnerorganisaties en de gezinnen zelf. Voor de nood aan dit project is er zeker een draagvlak te vinden.

Er is echter nog wat onduidelijkheid over de exacte positie die het outreachend werken zal innemen in de betrokken organisaties. Het outreachend project zou een aanvulling zijn op het huidige aanbod, maar er is nog onduidelijkheid over wie deze (extra) taak op zich kan nemen. Er wordt bekeken of huidige medewerkers hiervoor de ruimte hebben in hun takenpakket (zoals bijvoorbeeld de brugfiguren of leerkrachten of zorgleerkrachten) of dat er voor extra werkracht gezorgd moet worden. Voor een extra werkracht is er momenteel geen budget voorzien, dus zou het moeten gaan om gratis werkrachten zoals vrijwilligers, studenten, andere ouders, Wanneer er met gratis werkrachten aan de slag gegaan wordt, moet er nagegaan worden of zij even sterk in de nood en de visie omtrent het project geloven. Dit is nodig om een stevig draagvlak voor het project te creëren.

Er heerst dus wel de vraag of het draagvlak op dit moment, zonder verdere financiering, groot genoeg zal zijn voor het verder in werking treden van het draaiboek met hetzelfde intensiviteitsgehalte dat voorzien werd.

Bouwsteen 2: Competenties

Of de nodige outreachende competenties aanwezig zijn voor het goed kunnen uitvoeren van het draaiboek hangt opnieuw af van de vraag wie deze taak in de toekomst op zich zal nemen.

Als de brugfiguren of zorgcoördinatoren de taak van de begeleiding op maat via huisbezoeken op zich zouden nemen, is de kans groot dat de nodige expertise aanwezig is. Dat vraagt doorgaans geen verdere opleiding of toetsing op vlak van de basishouding en professionele competenties uit de hulpverlening.

Als stagiaires, studenten, vrijwilligers of ouders deze taak zouden krijgen, zal het draaiboek met de nodige toelichting aan hen overgedragen moeten worden. Er moet dan ook nagegaan worden of zij over de juiste intenties en basishouding beschikken om met de gezinnen aan de slag te gaan. Er zal dus zeker een kennismakingsgesprek moeten plaatsvinden, een soort van sollicitatie, om de juiste profielen te selecteren. Eventueel wordt er ook een vormingsmoment voorzien tijdens de voorbereidende fase waarin niet alleen informatie over de onderwijsstructuur wordt meegedeeld, maar waarin ook de belangrijkste basishoudingen worden toegelicht. Op die manier kunnen de nodige competenties voorzien worden als belangrijke bouwsteen voor outreachend werk.

Bouwsteen 3: Samenwerking

Voor het uitvoeren van de stappen in het draaiboek is er een goede samenwerking voorzien tussen de ondersteuner, Huis van het Kind en de dienst Flankerend Onderwijsbeleid. De ondersteuner bezorgt na elk huisbezoek of contactmoment een verslag aan de beide partnerorganisaties om hen op de hoogte te houden. Op deze manier kunnen zij het verloop van het traject opvolgen en bijsturen waar nodig. Bijkomende vragen kunnen ook steeds gesteld worden, zodat de gezinnen van juiste informatie voorzien kunnen worden.

Een aandachtspunt bij het draaiboek zoals het nu opgesteld werd, is dat er voorlopig in het traject geen contactmoment met de huidige school of leerkracht voorzien wordt. Naar de toekomst toe is het zeker de moeite waard om deze piste te bekijken. Het is belangrijk om na te gaan of het op vlak van samenwerking geen meerwaarde zou zijn wanneer de ondersteuner contact heeft met de school en/of leerkracht van het kind dat begeleid wordt. De leerkracht kan wellicht ook waardevolle en aanvullende informatie verschaffen. Uiteraard mag dit niet buiten het medeweten van het gezin om. Dat zal met andere woorden in overleg en met goedkeuring van het gezin in kwestie moeten gebeuren. Een samenwerking met de huidige leerkracht kan de lijn tussen basisschool en secundaire school extra versterken. Wanneer ik terugkijk naar mijn huisbezoeken, was het in sommige situaties wel helpend geweest om het perspectief van de leerkracht in te kunnen brengen. Dat kan gezien worden als een aandachtspunt bij het draaiboek in zijn huidige vorm. Naar de toekomst toe zou het draaiboek aangevuld kunnen worden met een onderdeel waarin er aandacht is voor een samenwerking met de (leerkracht van de) basisschool.

Bouwsteen 4: Ondersteuning

Doormiddel van het inzetten van het draaiboek zijn er duidelijke doelstellingen, haalbare taakomschrijvingen en duidelijke verwachtingen naar de ondersteuners toe. Dit geeft hen houvast, zodat ze hier op kunnen terugvallen en op kunnen steunen.

Zoals eerder aangegeven is er ook de nodige inhoudelijke ondersteuning vanuit de twee partnerorganisaties.

Conclusie

Voorlopig zijn nog niet alle vier bouwstenen in even sterke mate aanwezig voor de implementatie van het draaiboek. Er zijn nog enkele onzekerheden die weggewerkt moeten worden voordat we tot een stevige basis voor outreachend werk kunnen komen. Mits dit opgelost geraakt, is er wel al sprake van een duidelijke houvast en een goed vertrekpunt dat nog versterkt en verbeterd kan worden naar de toekomst toe.

3.3 Veranderingsvoorstel 3: Schoolkeuzespel voor gezinnen

In dit laatste veranderingsvoorstel kom ik tegemoet aan het derde veranderingsdoel: *“Ouders en kinderen worden ondersteund om samen in gesprek te gaan (onder begeleiding van een hulpverlener) over hun wensen en noden omtrent de schoolkeuze.”* Tijdens de huisbezoeken heb ik opgemerkt dat ouder(s) en kind niet altijd op dezelfde lijn zitten op vlak van de schoolkeuze. In de derde invalshoek *“Begeleiding van ouders en kinderen doorheen het keuzeproces”* heb ik theoretische kaders gezocht die deze gesprekken kunnen ondersteunen. Omdat het soms geladen gesprekken kunnen zijn, waarin het kind misschien niet altijd zijn stem durft laten horen, ging ik op zoek naar een spelvorm waarin er op een lossere en speelse manier met elkaar gecommuniceerd kan worden. Aan de hand van het spel kunnen kind en ouder(s) inzichten en belangen met elkaar delen en bespreken.

3.3.1 Link met de invalshoeken uit de probleemverdieping

Zoals hierboven vermeld, sluit dit veranderingsvoorstel vooral aan bij de inhoud uit de derde invalshoek van de probleemverdieping: *“Begeleiding van ouders en kinderen doorheen het keuzeproces”*.

Eerst en vooral toonde deze invalshoek aan dat het belangrijk is om **ouders zo veel mogelijk in het keuzeproces te betrekken**. In de klas werken de kinderen vaak rond het thema en krijgen ze veel informatie, maar daarnaast is het ook belangrijk dat de ouders de nodige informatie ontvangen om een onderbouwde schoolkeuze te kunnen maken. Kind en ouders moeten samen over het onderwerp kunnen spreken. De ouders hebben hun eigen rol in het maken van de schoolkeuze. Daarom werd dit spel niet ontworpen om met de leerlingen onder elkaar in de klas te kunnen spelen, maar wel om met kind en ouder(s) spelenderwijs te werken rond het thema schoolkeuze.

Daarnaast kwam ook het theoretisch kader van de **driehoeksgesprekken** aan bod in deze invalshoek. Tijdens deze gesprekken gaat het kind naargelang de leeftijd en zijn capaciteiten steeds meer verantwoordelijkheid opnemen in het eigen leerproces. Voordat het gesprek van start gaat, kan het kind voorbereiden hoe het een eigen inbreng kan en zal doen tijdens het gesprek met de ouder(s) en een derde (leerkracht, professional, ...). Het kind kan op voorhand vastleggen wat het belangrijk vindt en wat het aan bod wil laten komen in het overleg met de ouder(s). Deze voorbereidende fase uit de theorie van de driehoeksgesprekken vind ik erg waardevol en inspirerend. Daarom vond ik het belangrijk om dit aspect te verwerken in het spel, zodat het op een spelende manier toegepast kan worden. De voorbereidende fase van de driehoeksgesprekken was de inspiratie voor de voorbereidende fase van het spel waarin het kind en de ouder(s) op voorhand een top 5 vastleggen

die op het einde van het spel nog van belang zal zijn (zie verder bij de concrete uitwerking van het prototype van het spel). Dat geeft het kind de kans om, net zoals in een driehoeksgesprek, de tijd te nemen om na te denken over de boodschap die het aan de ouders wil geven over wat het belangrijk vindt op vlak van de schoolkeuze.

Vervolgens werd ook een onderdeel van de theorie in verband met **bemiddeling** verwerkt in het spel. De spelvorm en het verloop van het spel werden speciaal ontworpen om op zoek te gaan naar gemeenschappelijkheid in de funderingen van kind en ouder(s). Het spel zet aan tot het uiten en bespreken van de behoeften, belangen en verlangens met betrekking tot de schoolkeuze. De focus wordt gelegd op de gelijkenissen hierin door deze te belonen in het verloop van het spel. Het opent meteen ook het gesprek over belangen die overeenkomen of juist van elkaar verschillen. Via het spel krijgen kind en ouders een duidelijk zicht op elkaars belangen. Het einde van het spel vraagt beide partijen om samen te werken en te onderhandelen om tot een uiteindelijke compromis of overeenkomst te komen in de vorm van een gemeenschappelijke top 3. Deze top 3 kan het gezin verder meenemen in de uiteindelijke zoektocht naar een school die aansluit bij de belangen van alle betrokkenen. De focus op het samen zoeken naar gelijkenissen toont zich ook in het gegeven dat er slechts met één pion gespeeld wordt. Kind en ouder(s) spelen in dit spel samen als een team en niet tegen elkaar.

Verder werd er een korte handleiding voor professionals aan het spel toegevoegd. Daarin komen handvaten aan bod uit de **algemene communicatiekaders voor ouder-kind gesprekken**. Er dient nog bekeken te worden of het spel ook zonder de aanwezigheid van een professional gespeeld kan worden. Deze handleiding werd voorzien voor professionals (outreacher, brugfiguur, zorgleerkracht, CLB-medewerker, ...) die dit spel willen inzetten als verrijking van het gesprek rond de schoolkeuze.

Tot slot werd er in het spel ook rekening gehouden met de tips uit de communicatiewaaier in verband met het werken rond **meertaligheid**. Deze theorie komt uit invalshoek 1 *“Taal- en cultuurdiversiteit in de hulpverlening”*. Het materiaal werd ontworpen op een manier zodat er ook veel beeldende ondersteuning in zit. Binnen deze beeldende ondersteuning werd er ook rekening gehouden met **diversiteit**. Ik ging bewust op zoek naar prenten van kinderen met verschillende uiterlijke kenmerken (huidskleur, haren, ...) Daarnaast werd ook de **terugvraagmethode** uit de communicatiewaaier verwerkt in het spel. De kennisvragen testen namelijk of de informatie vanuit de infobrochure (en eventueel vanuit de huisbezoeken) duidelijk is voor het gezin. Dit zet hen aan tot het zelf herhalen en verwoorden van de theorie.

Dit spel werd niet enkel gebaseerd op theorie uit de invalshoeken. Ook een aantal **bestaande spellen** hebben inspiratie geboden voor het ontwikkelen van dit schoolkeuzespel. De belangenkaarten werden samengesteld met informatie vanuit het stellingenspel van De Schoolbrug (z.d.) en de checklist van het CLB GO! Next (z.d.). (Deze checklist is ook terug te vinden in het draaiboek in het tweede veranderingsvoorstel.) De kennisvragen, dilemma's/stellingen en vragen in verband met de talenten op de gesprekskaartjes zijn deels overgenomen van het bestaande spel 'De grote sprong', dat gemaakt werd door Basisschool De Regenboog in Gent (Basisschool De Regenboog et al., 2020). Daarnaast zijn deze gesprekskaartjes ook ontstaan vanuit dilemma's, stellingen en talentkaartjes die ik samen met een andere stagiaire heb opgesteld voor het spel dat Huis van het Kind Hasselt (2024) aanbiedt op de jaarlijkse Onderwijsbeurs. Niet alles in het spel is

dus nieuw, het is een samenstelling van bestaande spelelementen en theoretische inzichten uit de probleemverdieping.

3.3.2 Prototype schoolkeuze spel

3.3.2.1 Spelregels voor kind en ouder(s)

Inhoud

- Spelbord
- Set van 22 belangenkaarten voor het kind
- Set van 22 belangenkaarten voor de ouder(s)
- Afneemstapel van 66 belangenkaarten in het midden van het spelbord
- 10 rode, 10 oranje en 10 blauwe gesprekskaartjes
- 1 pion
- Papier en pen

In bijlage 3 zijn de printversies van het spelbord en alle kaartjes terug te vinden.

Speelduur

30 minuten – 1 uur

Voorbereiding

Kind en ouder(s) nemen elk hun eigen set van 22 belangenkaarten. De andere belangenkaarten worden geschud en op de afneemstapel in het midden van het spelbord gelegd.

De rode, oranje en blauwe gesprekskaartjes worden naast het spelbord klaargelegd.

De pion staat klaar aan de basisschool (de start van het spelbord).

Kind en ouder(s) gaan even apart van elkaar zitten, zodat ze elkaars kaarten niet kunnen zien en elkaar niet kunnen horen. Indien beide ouders meespelen, spelen zij samen als team. Indien er meer dan één kind van het gezin naar het secundair onderwijs gaat, spelen zij ook samen als team. Beide partijen nemen de belangenkaarten goed door en bespreken deze eventueel. Op het blad papier schrijft elke partij een top 5 neer vanuit de 5 kaarten die zij het meest belangrijk vinden voor de schoolkeuze. Dit blad wordt dichtgevouwen en mag nog niet getoond worden aan de andere partij. Alle spelers komen terug aan het spelbord zitten met hun eigen set belangenkaarten en het dichtgevouwen papier met de top 5, zodat het spel van start kan gaan.

Spelverloop

Er worden 4 kaarten van de afneemstapel in het midden van het spelbord genomen. Deze worden naast het spelbord neergelegd. Kind en ouder(s) zoeken in hun eigen kaartenset de overeenkomstige kaarten. Elke partij legt de kaarten in volgorde van belangrijkheid voor zich neer, zonder dat de ander dit kan zien. De kaart die het meest belangrijk is vooraan en de kaart die het minst belangrijk is achteraan. Wanneer beide partijen hun volgorde bepaald hebben, worden de kaarten aan elkaar getoond. Er wordt gekeken hoeveel kaarten op dezelfde plaats in de volgorde gelegd werden door zowel het kind als de ouder(s). Afhankelijk van het aantal overeenkomstige kaarten, mogen er stappen vooruit gezet worden op het spel.

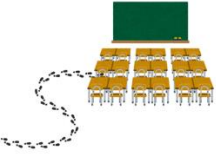
- Alle 4 de kaarten werden in dezelfde volgorde geplaatst: 4 stappen vooruit.
- 2 van de 4 kaarten liggen op dezelfde plaats: 3 stappen vooruit.
- 1 kaart ligt op dezelfde plaats: 2 stappen vooruit.
- Geen enkele kaart ligt op dezelfde plaats: 1 stap vooruit.

De pion zal terechtkomen op een gekleurd vakje. Er wordt een gesprekskaartje getrokken van de stapel met dezelfde kleur. Bij een blauw vakje wordt de kennis over het secundair onderwijs getest. Een oranje vakje opent het gesprek over de talenten van het kind. De rode kaartjes nodigen uit tot het bespreken van een dilemma of stelling.

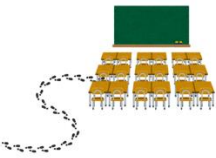
Wanneer het gesprek afgerond is, worden de 4 kaarten weer onderaan de afneemstapel gelegd. Voor de volgende ronde worden er 4 nieuwe belangenkaarten van de afneemstapel getrokken. Het spel verloopt verder op deze manier tot aan het einde van het spelbord.

Voorbeeldronde

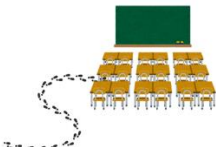
Deze 4 belangenkaarten worden van de afneemstapel genomen. Kind en ouder(s) nemen dezelfde kaarten uit hun eigen kaartenset.

 Ik hou rekening met de schoolkosten 	 Ik wil een school die past bij mijn levensbeschouwing 	 Ik vind het belangrijk dat ik makkelijk de weg vind op school 	 Ik vind het belangrijk dat er avondstudie op school is
--	--	--	---

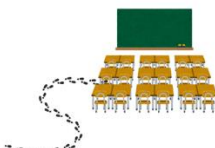
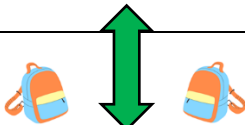
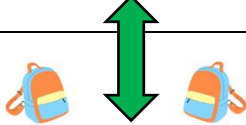
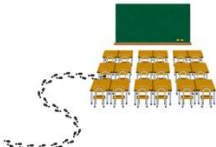
Het kind legt deze volgorde neer:

 Ik wil een school die past bij mijn levensbeschouwing 	 Ik vind het belangrijk dat er avondstudie op school is 	 Ik vind het belangrijk dat ik makkelijk de weg vind op school 	 Ik hou rekening met de schoolkosten
--	---	--	--

Dit is de volgorde van de ouder(s):

 Ik wil een school die past bij mijn levensbeschouwing 	 Ik vind het belangrijk dat er avondstudie op school is 	 Ik hou rekening met de schoolkosten 	 Ik vind het belangrijk dat ik makkelijk de weg vind op school
--	---	--	--

De eerste 2 kaarten 'Ik wil een school die past bij mijn levensbeschouwing' en 'Ik vind het belangrijk dat er avondstudie op school is' liggen op dezelfde plaats. Dat betekent dat de pion 3 vakjes vooruit gezet mag worden.

 Ik wil een school die past bij mijn levensbeschouwing 	 Ik vind het belangrijk dat er avondstudie op school is 	 Ik vind het belangrijk dat ik makkelijk de weg vind op school 	 Ik hou rekening met de schoolkosten
 Ik wil een school die past bij mijn levensbeschouwing 	 Ik vind het belangrijk dat er avondstudie op school is 	 Ik hou rekening met de schoolkosten 	 Ik vind het belangrijk dat ik makkelijk de weg vind op school

De pion vertrekt aan de basisschool en mag 3 vakjes vooruit. Dit betekent dat hij op een blauw vakje terecht komt. Er wordt een kaartje van de blauwe stapel genomen. Dit is een kennisvraag. Kind en ouders denken samen na over het antwoord en gaan hierover in gesprek.

Wanneer het gesprek afgerond is, eindigt de spelronde. Deze kaarten worden onderaan de afneemstapel gelegd. Er worden opnieuw 4 kaarten van de afneemstapel genomen voor de volgende spelronde.

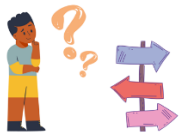
Einde van het spel

Het spel eindigt wanneer de pion aangekomen is op vakje 20. Daarna wordt het eindspel gespeeld. De top 5, die tijdens de voorbereiding van het spel gemaakt werd, wordt er nu weer bij gehaald. Zowel het kind als de ouders nemen hun top 5 uit de eigen kaartenset. De top 5 wordt aan elkaar getoond. De kaarten die bij beide partijen hetzelfde zijn, worden eruit gehaald en samen gelegd. In het eindspel maakt de volgorde van de kaarten niet uit, enkel de overeenkomst. Met de overeenkomstige kaarten maken kind en ouder(s) een gezamenlijke top 3. Deze top 3 wordt op het einde van het spelbord, boven de middelbare school, neergelegd.

Komen er niet minstens 3 kaarten met elkaar overeen binnen de top 5 van kind en ouder(s)? Dan gaan beide partijen met elkaar in gesprek. Misschien zit er in de top 5 van de ander wel een kaart die je ook heel belangrijk vindt, maar die net niet jouw top 5 gehaald heeft. Of door de uitleg van de ander ben je overtuigd van het belang van een andere kaart. Het is vooral belangrijk dat iedereen het eens is met de top 3 die op het spelbord gelegd wordt.

Voorbeeld van het eindspel

Het kind legt deze top 5 neer:

  Ik zoek een school met een studierichting die bij mij past 	 Ik ga op voorhand een school bezoeken om de school te leren kennen 	 Ik kies voor een school, omdat vrienden er naartoe gaan 	 Ik vind het belangrijk dat er goede begeleiding op school is als het bijvoorbeeld wat moeilijker gaat 	 Ik vind het belangrijk dat ik makkelijk de weg vind op school
--	--	---	---	---

De ouder kiest voor deze top 5:

  De school staat bekend als een goede school. Daarom kies ik ervoor. 	 Ik hou rekening met de schoolkosten 	 Ik zoek een school met een studierichting die bij mij past 	 Ik ga op voorhand een school bezoeken om de school te leren kennen 	 Ik vind het belangrijk dat er goede begeleiding op school is als het bijvoorbeeld wat moeilijker gaat
---	---	--	--	---

Kind en ouder(s) bespreken samen hun top 5 en waarom ze dit belangrijk vinden. De kaarten die hetzelfde zijn, worden samen genomen. In dit geval zijn dat de kaarten 'Ik zoek een school met een studierichting die bij mij past', 'Ik ga op voorhand een school bezoeken om de school te leren kennen', 'Ik vind het belangrijk dat er goede begeleiding op school is als het bijvoorbeeld wat moeilijker gaat'. Deze kaarten komen samen in de gezamenlijke top 3. Kind en ouder(s) overleggen in welke volgorde ze deze kaarten in de top 3 zullen plaatsen.

Uiteindelijk bekomen kind en ouder(s) samen deze top 3 die ze boven de middelbare school op het spelbord leggen:

Zo, het spel is ten einde gekomen... Dan begint het echte werk. Nu kunnen jullie samen aan de slag met het zoeken naar een school die aan jullie top 3 voldoet. Veel succes!

3.3.2.2 Handleiding voor professionals

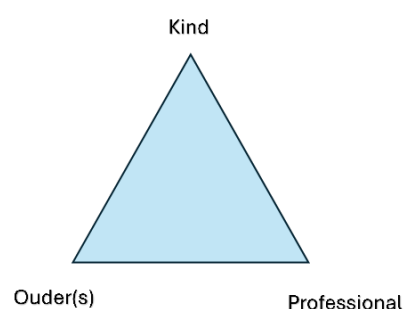
Voorbereiding

Tijdens de voorbereidende fase van het spel gaat u als professional met beide partijen in gesprek en helpt u hen met het verwoorden van hun belangen en het samenstellen van hun top 5.

Ondersteuning van het kind

Zet in op de determinatietheorie wanneer u met het kind spreekt (Vansteenkiste & Soenens, 2015 in gezondleven.be; De Ganseman et al., 2023). Dat betekent aandacht hebben voor autonomie, betrokkenheid en competentie. Geef het kind de autonomie om zelfstandig een top 5 te maken. Toon hierbij oprechte betrokkenheid en stel bijvragen over de keuzes van het kind. Creëer een veilige omgeving waarin het kind een eigen inbreng mag doen. Check ten slotte of het kind over de nodige competenties beschikt om de top 5 zelfstandig samen te stellen. Begrijpt het kind alle kaartjes? Verwoord sommige kaarten indien nodig op een makkelijkere manier.

De voorbereidende fase werd gebaseerd op de theorie van het driehoeksgesprek. U hebt in deze fase een ondersteunende rol (Thomas en Charles, z.d.). Ga in gesprek met het kind over de boodschap die het aan de ouders wil geven. Wat wil het kind aan de ouders vertellen? Hoe wil het kind dit vertellen? Wat zullen de ouders van deze top 5 vinden, volgens het kind? Heeft het kind straks hulp nodig met het verwoorden van de top 5? ...?

Ondersteuning van de ouder(s)

Ga ook bij de ouder(s) luisteren of het lukt om een top 5 samen te stellen. Check of de inhoud van alle kaarten duidelijk is. Geef eventueel wat meer informatie over bepaalde schoolse begrippen. Indien het spel met ouders met een andere moedertaal gespeeld wordt, kunnen er eventueel ook begrippen vertaald worden als dat nodig is voor een beter begrip van de kaart. Geef ouders met

een andere moedertaal de boodschap dat ze de top 5 zeker ook in hun eigen taal mogen neerschrijven als ze dat aangenamer vinden.

Naast het geven van extra informatie is het van belang om naar de visie van de ouder(s) te vragen (De Vries, 2019). Wat vinden zij belangrijk voor hun kind? Wat heeft het kind volgens hen nodig? Vraag naar hun inbreng.

Spelverloop

Tijdens het spel zorgt u er als professional voor dat het gesprek op een aangename manier verloopt. Uw rol doorheen het spel is het bijstaan van kind en ouder(s) in de gesprekken die vanuit het spel ontstaan. Als professional waakt u erover dat het spel vanuit veiligheid en vertrouwen gespeeld kan worden.

Het is belangrijk dat u geen partij kiest voor iemand (Evers, 2016, p.89-91). Zorg ervoor dat er geen coalitievorming³ ontstaat. Zet in op wisselend solidariseren⁴ doorheen het spelen en wees dus meerzijdig partijdig⁵. U als professional spreekt zich niet uit over de volgorde van de kaarten. U houdt uw eigen mening voor zich en probeert zich te verplaatsen in de visie van de ander. U kan wel extra informatie en praktische kennis over het onderwerp aanbrengen, zodat het kind en de ouder(s) een goed geïnformeerde beslissing kunnen nemen.

Verder helpt u iedereen met het verwoorden van de eigen standpunten en de achterliggende belangen en behoeften hiervan (Evers, 2016, p.89-91). Daarnaast zorgt u ervoor dat kind en ouder(s) naar elkaar luisteren tijdens het spel. U helpt hen met het zich kunnen verplaatsen in de ander.

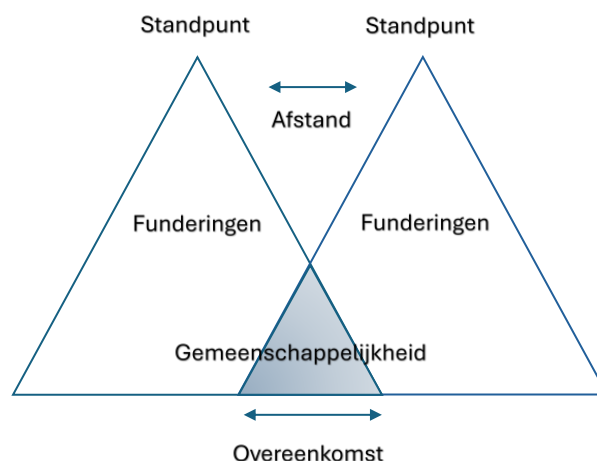
Einde van het spel

Tijdens de laatste fase van het spel wordt er door u als professional ingezet op wederzijds begrip tussen beide partijen. Er wordt gezocht naar de funderingen achter de standpunten (De Ganseman et al., 2023, p.238-239). Het standpunt is een duidelijk beeld of idee over een oplossing. De fundering gaat over de effectieve onderliggende belangen, behoeften, noden, wensen, verwachtingen, ... Het gaat om de betekenis achter het standpunt. In het eindspel gaat het gezin op zoek naar die funderingen. U ondersteunt hen hierin en bekijkt samen of hier een gemeenschappelijkheid in te vinden is. Op basis daarvan kan het gezin een top 3 bekomen waar iedereen achter staat.

³ **Coalitievorming.** Wanneer een professional in contact gaat met een volledig gezin, zal hij vaak spontaan meer sympathie hebben voor één of meerdere gezinsleden. Het is van belang dat de hulpverlener zich hiervan bewust is, zodat hij dit spontane gevoel kan corrigeren met een professionele houding (De Ganseman et al., 2023).

⁴ **Wisselend solidariseren** wil zeggen dat de hulpverlener afwisselend focust op de verschillende gezinsleden, terwijl hij tegelijkertijd ook contact houdt met de anderen (De Ganseman et al., 2023).

⁵ **Meerzijdige partijdigheid** is daarbij een basishouding die gericht is op het afwisselend focussen op de aanwezigen (De Ganseman et al., 2023).

Blijf inzetten op het samen zoeken naar gemeenschappelijkheid in de funderingen, ook wanneer er minder dan 3 kaartjes met elkaar overeenkomen in de top 5 van beide partijen. Let tijdens het spel op gelijkenissen die zich voordoen tussen de kaartjes doorheen de verschillende rondes. Wanneer het gezin het tijdens het eindspel moeilijk heeft met het vinden van gelijkenissen, kan u hen wijzen op de overeenkomsten die zich doorheen het spel hebben voorgedaan. Help hen met andere woorden inzicht krijgen in de gelijkenissen die aan bod gekomen zijn tijdens de eerdere gesprekken doorheen het spel.

3.3.3 Kritische reflectie

3.3.3.1 Prototype van het spel uittesten

Alvorens het spel officieel in gebruik te nemen, kan er best een proefperiode of testfase van het spel ingevoerd worden. Ik heb het spel nog niet kunnen uittesten met de doelgroep, omdat het spel na mijn huisbezoeken ontwikkeld werd. Het is waardevol om het spel eerst uit te testen met gezinnen die de overgang van de basisschool naar het secundair onderwijs zullen maken. Het spel kan ingezet en uitgetest worden bij alle gezinnen, maar dient in het bijzonder uitgetest te worden bij gezinnen met een andere thuistaal dan het Nederlands om na te gaan of het spel ook helpend en gebruiksvriendelijk is voor hen. De feedback van de gezinnen kan nadien verwerkt worden om aanpassingen te maken in het spel, die de werking verder kunnen optimaliseren.

Indien er volgend jaar verdergegaan wordt met de huisbezoeken ter voorbereiding op de Onderwijsbeurs, kan het spel hier door de ondersteuners ingezet en uitgetest worden. Zij kunnen hun eigen bevindingen en de feedback van de gezinnen verzamelen en doorgeven aan Huis van het Kind. Op basis van deze ervaringen kan het spel nadien eventueel aangepast worden.

Verder kan het spel tijdens de vrije speelmomenten in Huis van het Kind aangeboden worden aan alle gezinnen die een schoolkeuze moeten maken voor het secundair onderwijs. Tijdens deze speelmomenten is er steeds iemand van Huis van het Kind aanwezig die de spelers kan observeren en nadien kan bevragen over het spel, zodat ook deze feedback meegenomen kan worden in het op punt zetten van het methodische spel.

3.3.3.2 Het spel in productie brengen

Het spel kan op een vrij makkelijke manier met weinig kosten in productie gebracht worden. Bijna alle onderdelen kunnen met een printer afgedrukt worden. Eventueel kunnen deze ook

gelamineerd worden, zodat ze langer meegaan. Enkel de pion kan niet afgedrukt worden. Hiervoor kan een pion van een ander spel gebruikt worden of kunnen er online pionnen aangekocht worden voor de prijs van ongeveer vier euro voor 25 pionnen. Op deze manier zou het spel al vrij snel in gebruik kunnen gaan. Ik zou aanraden om eerst het spel in deze goedkopere versie in te zetten tijdens de proefperiode, voordat er gekeken wordt naar een duurdere professionele druk van het spel. Zo kan er zonder veel geld te investeren uitgetest worden of het spel aanslaat bij zowel de gezinnen als de professionals.

Het spel zou via verschillende wegen ingezet kunnen worden. Ten eerste kan het als methodiek gebruikt worden om in te zetten in het outreachend project met de huisbezoeken (zie verder). Daarnaast raad ik het Huis van het Kind aan om het spel in de infotheek op te nemen. De infotheek is een soort van bibliotheek van Huis van het Kind Hasselt waar ouders gratis allerlei informatieve boeken en spellen kunnen uitlenen rondom bepaalde opvoedkundige thema's. Op deze manier is het spel toegankelijk voor alle Hasseltse gezinnen. Als er veel vraag is naar het spel, zouden er ook meerdere exemplaren voorzien kunnen worden. In deze infotheek is ook een aparte ruimte voorzien met materialen voor professionals. Daar zou het spel aangeboden kunnen worden met de aanvullende handleiding voor professionals inbegrepen. Medewerkers uit partnerorganisaties zoals het CLB, de scholen, ... kunnen het spel op die manier als methodiek gebruiken in hun eigen werking.

Indien het spel sterk aanslaat bij gezinnen en professionals van Huis van het Kind, kan er bekeken worden om het spel professioneel te laten drukken. Dat zou kunnen bij bedrijven zoals bijvoorbeeld www.printenbind.nl. Deze website biedt de mogelijkheid om spellen in kleine oplage te laten drukken op degelijke materialen voor een schappelijke prijs. De oplage van de spellen die besteld worden, zal afhangen van hoeveel interesse hierin getoond werd tijdens de proefperiode. De kostprijs voor het ontwikkelen van één spel, zit rond de 33 euro. Er moet dan uiteraard bekeken worden wie dat zal financieren. De meest aangewezen organisaties zijn het Huis van het Kind Hasselt en de dienst Flankerend Onderwijsbeleid. Tot nu toe worden er nog geen subsidies voorzien voor het specifieke project ter ondersteuning van kinderen in de transitie van de basisschool naar het secundair onderwijs. Daarom ben ik op zoek gegaan naar zo laag mogelijke productiekosten.

3.3.3.3 Het spel inzetten bij gezinnen met een andere moedertaal dan het Nederlands

Het spel kan gebruikt worden in het teken van het outreachend project in verband met de Onderwijsbeurs. De ondersteuner die de huisbezoeken uitvoert, kan het spelmateriaal gebruiken als extra methodiek tijdens de contactmomenten met de gezinnen. De visuele ondersteuning op de spelkaarten en het spelbord zorgen ervoor dat het spel makkelijker te begrijpen is voor gezinnen met een andere moedertaal dan het Nederlands.

Afhankelijk van hun taalniveau in het Nederlands zullen de gezinnen wel of niet in staat zijn om het spel zelfstandig te kunnen spelen. Zelf heb ik ervaren dat er zeer grote verschillen zijn in het Nederlandse taalniveau van gezinnen met een andere moedertaal. Sommige gezinnen zouden het spel zeker zelfstandig kunnen spelen, wanneer het taalniveau in het Nederlands van de ouders sterk genoeg is. Uiteraard kunnen de kinderen wel eens iets vertalen wanneer de ouders het niet helemaal begrijpen. In andere gezinnen spreekt de ouder met een andere moedertaal soms slechts enkele woorden Nederlands. In dat geval is het zeer moeilijk om het spel zonder verdere ondersteuning te spelen. De ondersteuner kan in deze situatie helpen door moeilijkere begrippen

uit de schoolse context uit te leggen en te verduidelijken of eventueel de kaartjes naar het Engels te vertalen. Bij spellen is het steeds belangrijk dat de spelregels duidelijk zijn. Wanneer het gezin de neergeschreven spelregels niet kan begrijpen en toepassen, zal het niet mogelijk zijn om het spel zonder externe hulp uit te voeren. Daarom lijkt het me voor deze specifieke doelgroep wel aangewezen dat er iemand beschikbaar is voor vragen of ter ondersteuning, zoals dat in het outreachend project het geval is. Het is moeilijk om een spel op papier, zonder verdere gesproken uitleg aan mensen met een andere moedertaal duidelijk te maken. Wanneer professionals dit spel inzetten bij gezinnen met een andere moedertaal, kunnen zij hier meer woorden aan geven en dit doen in een woordenschat die aansluit bij het taalniveau van het gezin dat voor hen zit. Wanneer iemand er persoonlijk bij is, kan deze persoon al veel uitleggen door het daadwerkelijk te tonen en voor te doen met het materiaal.

Ik zou besluiten dat het materiaal geschikt is om in te zetten bij gezinnen met een andere moedertaal, doordat het spel ondersteuning van beeldende elementen bevat. Toch dient er bij elk gezin afzonderlijk ook naar het Nederlandse taalniveau gekeken te worden om te bepalen of zij dit spel zelfstandig kunnen spelen of er extra ondersteuning bij nodig hebben. Mits die extra ondersteuning geboden wordt, zie ik het spel zeker als een bruikbaar instrument bij alle gezinnen met een andere thuistaal.

3.3.3.4 Het spel als methodiek voor professionals

Zoals hierboven aangegeven, zou ik het spel via de infotheek aanbieden als methodiek voor professionals. Dit niet enkel in functie van de huisbezoeken bij gezinnen met een andere moedertaal, maar ook voor andere professionals buiten de eigen organisatie. Alle professionals uit de buurt kunnen het spel uitlenen om in te zetten in de praktijk. Hierbij denk ik aan brugfiguren, maatschappelijk werkers van het CLB, zorgleerkrachten, ... Het spel wordt vanuit theoretische inzichten onderbouwd en dat wordt ook aangetoond in de bijhorende handleiding voor professionals. Dit maakt het materiaal meer dan alleen een spel. Het is een methodiek die spelenderwijs aan de slag gaat met kind en ouders. Het spel is extra sterk wanneer het door een professional wordt ingezet. Deze kan ervoor zorgen dat kind en ouder(s) echt naar elkaars belangen luisteren doorheen het spel. Het spel kan soms ook confronterend zijn wanneer het kind en de ouder(s) er zeer verschillende belangen op nahouden. In dat geval is het versterkend wanneer er een professional aanwezig is die op een onderbouwde manier het gesprek kan aangaan en samen met het gezin op zoek gaat naar de onderliggende gelijkenissen.

Dit brengt me meteen ook bij een kritische noot. Wanneer kind en ouder(s) niet op dezelfde lijn zitten, kan het spel wellicht ook confronterend zijn. Als het spel zonder professional aangeboden wordt, kan dit misschien voor problemen zorgen. Er moet daarom goed bekeken worden hoe dit spel aangeboden kan worden aan gezinnen in de infotheek zonder professionele begeleiding. Het is uiteraard de bedoeling dat het spel verhelderend werkt en de gezinnen inzicht geeft in elkaars belangen. Het is niet de bedoeling om onenigheid te creëren. Het is belangrijk om het doel van het spel al op de doos duidelijk te maken. Op die manier kunnen ouders zelf inschatten of ze dit materiaal willen uitlenen en dat gesprek willen aangaan. Eventueel kan er aan de versie die enkel voor ouders en kinderen bedoeld is meer informatie toegevoegd worden over de organisaties waar gezinnen terecht kunnen voor meer informatie en/of een gesprek. Wanneer de communicatie tussen kind en ouder(s) toch moeilijk zou verlopen tijdens het spel, kunnen ze op die manier

makkelijk de weg vinden naar professionele ondersteuning. Dit is ook een aandachtspunt voor de proefperiode van het spel. Het is belangrijk om hier te observeren hoe de interacties tussen ouder(s) en kind verlopen. Op basis daarvan kan er beter ingeschat worden of het spel geschikt is om zonder begeleiding aan te bieden of niet. Het is ook een optie om het spel enkel aan te bieden in Huis van het Kind zelf tijdens de vrije speelmomenten en dus niet in de infotheek. Op deze manier is er steeds een professional in de buurt wanneer de gezinnen vragen zouden hebben of er samen niet uitkomen.

Algemeen besluit

Het is duidelijk dat de overgang van het basisonderwijs naar het secundair onderwijs niet makkelijk is voor gezinnen. Dit transitiemoment gaat samen met het maken van een schoolkeuze en een studiekeuze die bepalend zijn voor de verdere schoolloopbaan. Sinds 2019 is de modernisering van het onderwijs gestart vanuit de overheid. Dat betekent een volledig nieuwe structuur voor het secundair onderwijs en een nieuwe inschrijvingsprocedure. De juiste informatieverstrekking is hierbij van groot belang. Vanuit de praktijk wordt er namelijk opgemerkt dat bepaalde groepen van de bevolking moeilijker toegang hebben tot deze informatie. Om hieraan tegemoet te komen, organiseert Hasselt sinds drie jaar een Onderwijsbeurs waar alle gezinnen welkom zijn om informatie over het secundair onderwijs te ontvangen.

De probleemverkenning toonde echter aan dat gezinnen, waar Nederlands niet de thuistaal is, moeilijk bereikt worden op deze Onderwijsbeurs. Dat kan verklaard worden door het feit dat de nodige informatie niet genoeg afgestemd is op hun noden. Vanuit deze inzichten ontstond het veranderingsdoel: ***Stad Hasselt en Huis van het Kind stemmen hun onderwijsaanbod af op gezinnen met een andere moedertaal dan het Nederlands en bereiken deze gezinnen beter op de jaarlijkse Onderwijsbeurs.*** De invalshoek *Taal- en cultuursensitiviteit in de hulpverlening* leerde mij dat onze samenleving is uitgegroeid tot een superdiverse immigratiesamenleving. De verschillende culturen en talen in ons land nemen toe. De hulpverlening dient mee te bewegen met deze ontwikkelingen. Het TOPOI-model en de diversiteitsbenadering helpen de hulpverlener niet te vervallen in stereotype benaderingen. Daarnaast brengt de communicatiewaaier heldere inzichten om in de hulp- en dienstverlening om te gaan met mensen die een andere moedertaal spreken dan het Nederlands. Er worden concrete tips aangeboden om communicatie te verbeteren en te ondersteunen. Vanuit deze informatie, heb ik het oorspronkelijke aanbod aangepast. Met dit voorstel probeer ik het aanbod beter af te stemmen op gezinnen met een andere moedertaal dan het Nederlands, zodat zij beter bereikt en betrokken kunnen worden tijdens de volgende edities van de Onderwijsbeurs.

Verder toonde de probleemverkenning aan dat het proefproject met huisbezoeken ter ondersteuning van de gezinnen, waar Nederlands niet de thuistaal is, nog niet concreet uitgewerkt werd. De huisbezoeken werden door het Huis van het Kind en de dienst Flankerend Onderwijsbeleid gezien als een 'tussenstap' om meer gezinnen te kunnen bereiken, maar werd nog niet concreet theoretisch onderbouwd en uitgewerkt. Daaruit ontstond het veranderingsdoel: ***Huis van het Kind Hasselt zorgt voor een theoretisch onderbouwd kader voor de huisbezoeken waarmee het project ook verduurzaamd kan worden in de toekomst.*** De invalshoek *Outreaching werken* gaf mij zicht op de mogelijke werkvormen en modellen van outreachend werk. Het werken in een huiselijke omgeving aan de hand van het hulpmiddel sloot het sterkst aan bij het proefproject met de huisbezoeken dat al opgestart werd, met als doel het tegemoetkomen aan de belangen en noden van zorgmissers. Het gaat om mensen die hulp, waar ze recht op hebben, niet ontvangen. De complexiteit van organisaties en de samenleving is nadelig voor hen. Daarnaast bracht deze invalshoek de zes fases van outreachend werken in beeld, gaande van het voorbereiden tot en met het afsluiten en doorverwijzen binnen de hulpverlening. Als laatste kreeg ik inzicht in de bouwstenen 'positionering en draagvlak, competenties, samenwerken en ondersteuning' die van

belang zijn bij het opstarten van een outreachend project. Dat alles nam ik mee in het draaiboek dat ik uitschreef voor de huisbezoeken en dat een kader biedt voor de verdere uitbouw en verduurzaming van het project met de huisbezoeken. Het centraal principe is maatwerk aanbieden. Het draaiboek heeft oog voor de noodzakelijke competenties van de ondersteuner die het gezin zal begeleiden.

Tot slot leerde de probleemverkenning mij dat ouders en kinderen steeds vaker samen de school- en studiekeuze maken. In de praktijk zag ik dat kinderen en ouders niet steeds dezelfde belangen hebben. Het veranderingsdoel hierbij is: ***Ouders en kinderen worden ondersteund om samen in gesprek te gaan (onder begeleiding van een hulpverlener) over hun wensen en noden omtrent de schoolkeuze.*** De invalshoek *Begeleiding van ouders en kinderen doorheen het keuzeproces* toont aan dat ouders een belangrijke invloed hebben op de school- en studiekeuze van hun kind. Zij moeten goed geïnformeerd worden. Gesprekskaders, zoals: de determinatietheorie die inzet op de autonomie, betrokkenheid en competenties van het kind en het systeem- en contextgericht perspectief met aandacht voor het systeem als geheel en meerzijdige partijdigheid, bieden een opstap voor de ontwikkeling van ondersteunend materiaal voor hulpverleners. Meer specifiek biedt het kader van driehoeksgesprekken, dat gebaseerd is op de pedagogische driehoek, houvast. Daarbij is er aandacht voor de autonomie en verantwoordelijkheid van het kind en voor de inbreng van ouders en ouderbetrokkenheid. Vanuit bemiddeling zijn er nuttige inzichten in het op zoek gaan naar de overeenkomstige belangen van kind en ouder(s). Op basis daarvan maakte ik een schoolkeuzespel dat ingezet kan worden bij kinderen en ouders om het gesprek te openen over de schoolkeuze. Op speelse wijze wordt er gezocht naar gemeenschappelijke belangen van ouder(s) en kind. De bijhorende handleiding voor professionals biedt de hulpverleners extra ondersteuning.

Vanuit deze invalshoeken werd getracht een antwoord te formuleren op de onderzoeksvraag: ***‘Hoe kunnen Huizen van het Kind gezinnen, waaronder in het bijzonder gezinnen met een andere moedertaal dan het Nederlands, met een migratieachtergrond ondersteunen en begeleiden tijdens de transitie naar het secundair onderwijs?’*** Uit de literatuurstudie blijkt dat Huis van het Kind en lokale besturen de volgende strategieën kunnen toepassen om gezinnen met een andere moedertaal dan het Nederlands optimaal te ondersteunen en begeleiden tijdens de overgang naar het secundair onderwijs:

- **Aanbod afstemmen op de doelgroep:** Bewust nadenken over geschikte diversiteitsbenaderingen en op maat gemaakte inhoudelijke informatie bieden, gebruikmakend van de communicatiewaai.
- **Duurzaam outreachend project uitbouwen:** Dit project richt zich op zorgmissers via huisbezoeken om ouderbetrokkenheid te vergroten en ervoor te zorgen dat ouders goed geïnformeerd zijn en hun kinderen kunnen ondersteunen bij hun keuzes.
- **Onderbouwd gesprek tussen kind en ouder(s) stimuleren:** Het schoolkeuzespel kan ingezet worden om gesprekken te openen en te ondersteunen en helpt gezinnen scholen te vinden die passen bij hun gemeenschappelijke belangen.

Evaluatie:

Deze strategieën werden kritisch doorgelicht door mezelf en betrokken lokale actoren.

- Dit project werd door zowel de gezinnen zelf, als de betrokken partners als een meerwaarde gezien tijdens de transitie naar het secundair onderwijs. Het werken op maat

werd geapprecieerd door de gezinnen en de persoonlijke ondersteuning op de beurs werd als versterkend en drempelverlagend gezien door de professionals. Toch is enkel het aanbod afstemmen op de doelgroep niet voldoende; gezinnen moeten door een vertrouwd gezicht, zoals bijvoorbeeld de leerkracht, naar het aanbod worden geleid. De leerkracht kan tijdens oudercontacten informatie delen en ouders indien nodig warm naar het outreachend project doorverwijzen.

- In dat outreachend project zijn de bouwstenen positionering en draagvlak tot op heden nog niet voldoende ontwikkeld. Het is nog onduidelijk wie deze taak zal vervullen en of dit door een professional of een begeleide vrijwilliger gedaan zal worden. De betrokken organisaties zien zeker de meerwaarde van het verderzetten van het project en gaan op zoek naar de juiste persoon of personen om het verder te kunnen zetten in de toekomst.
- Het schoolkeuzespel biedt een houvast en gespreksopener voor professionals. Via de infotheek van Huis van het Kind kan het spel door hen ontleend worden. Daarnaast kunnen ook gezinnen tijdens de vrije speelmomenten gebruik maken van dit spel in het aanbod van de infotheek. Voorlopig is het nog onduidelijk of het spel ook zonder professionele begeleiding geschikt is voor gezinnen. Tijdens een proefperiode moet er verder worden onderzocht of het spel zelfstandig door gezinnen kan worden ontleend (cf. duidelijkheid van de spelregels, al dan niet aanleiding tot conflicten tussen de spelers).

Conclusie:

Door deze veranderingsdoelen na te streven, streven we naar een inclusiever en effectiever onderwijs- en ondersteuningssysteem voor gezinnen waarvan Nederlands niet de thuistaal is. De concrete aanpassingen in het huidige materiaal en de ontwikkelde materialen zoals het draaiboek en het schoolkeuzespel kunnen bijdragen aan een betere afstemming van het aanbod op de noden van deze gezinnen, waardoor zij beter bereikt en betrokken worden. Wanneer de strategieën verder uitgewerkt worden en er rekening gehouden wordt met de uitdagingen, kan het Huis van het Kind een aanzienlijke bijdrage leveren aan het ondersteunen van gezinnen met een andere moedertaal tijdens de overgang naar het secundair onderwijs.

Bijlagen

Bijlage 1: Algemene informatiebrief – proefproject huisbezoeken

Infotekst voor aanbod dienst Flankerend Onderwijsbeleid (FOB) van stad Hasselt, om studenten/vrijwilligers in te zetten in kwetsbare en anderstalige gezinnen in Hasselt.

Op zaterdag 24 februari 2024 organiseert stad Hasselt voor de 3de keer op rij de Onderwijsbeurs. Deze beurs is bedoeld om ouders, leerlingen en leerkrachten van het 5de en 6de leerjaar die binnenkort de overstap maken naar het secundair onderwijs op weg te zetten naar het maken van een goede schoolkeuze wanneer het zover is.

We merken dat kwetsbare en anderstalige gezinnen moeilijk hun weg vinden naar de beurs en dit als een drempel ervaren. Daarom willen we hier graag op inzetten.

Als student kan je een belangrijke schakel zijn om meer kwetsbare en anderstalige gezinnen toe te leiden naar de beurs.

Wat verwachten we?

- Je informeert kwetsbare en/of anderstalige gezinnen over het secundair onderwijs, de 1ste graad, het verschil tussen de A- en B-stroom, de verschillende studierichtingen en hoe ze zich moeten inschrijven op een school.
- Je maakt het belang en de doelstelling van de onderwijsbeurs duidelijk.
- Je stimuleert de ouders en leerling om samen met jou naar de beurs te gaan op 24 februari 2024.
- Je helpt het gezin online inschrijven voor de onderwijsbeurs. (Inschrijvingen openen binnenkort.)
- Je communiceert in eenvoudige taal. Indien nodig ook in een andere taal.
- Je stelt je toegankelijk en hulpvaardig op naar de gezinnen.
- Je plant minstens 3 contactmomenten in per kwetsbaar/anderstalig gezin. Je eerste contactmoment omvat een uitgebreide kennismaking en je laatste contactmoment is het bezoek aan de onderwijsbeurs op 24 februari 2024.
- Per gezin kan het aantal contactmomenten verschillen, afhankelijk van hoeveel tijd je nodig hebt om alle bovenstaande info te communiceren.
- Je plant maximum 5 contactmomenten in per gezin. Elk contactmoment duurt 1u.

Heb je interesse? Mail naar en stel je kandidaat.

Wij hebben aan alle lagere scholen in Hasselt gevraagd welke gezinnen deze ondersteuning willen gebruiken, dan zorgen wij voor een goeie match.

Bijlage 2: Informatiefiches voor ouders in andere talen

De informatiefiche met de structuur van het secundair onderwijs werd in 16 talen vertaald en uitgebracht door de organisatie Transbaso in samenwerking met het Agentschap Innoveren en Ondernemen en organisatie De Schoolbrug (Agentschap Innoveren en Ondernemen et al., 2020). Hieronder is het voorbeeld in het Arabisch terug te vinden, gevolgd door het originele Nederlandstalige document.

wat met mijn toekomst?

Versie 5 november '19

De fiches in de andere 14 talen zijn terug te vinden op de website: vanbasisnaarsecundair.be | Infografiek structuur secundair onderwijs voor ouders (vertaald in 16 talen)

Bijlage 3: Onderdelen van het schoolkeuzespel

Dit zijn de printbare onderdelen voor het schoolkeuzespel dat beschreven werd in het derde veranderingsvoorstel.

Het spelbord:

De belangenkaarten:

1 keer een set afdrukken voor het kind

1 keer een set afdrukken voor de ouder(s)

2 tot 3 keer afdrukken voor de afneemhoop

**Ik kies voor een school,
omdat er familie zit**

**Ik vind het belangrijk
dat de school dichtbij is**

**De school staat bekend
als een goede school.
Daarom kies ik ervoor.**

**Ik zoek een school met
een studierichting die
bij mij past**

Ik wil naar een kleine school

Ik wil naar een grote school

Ik hou rekening met de schoolkosten

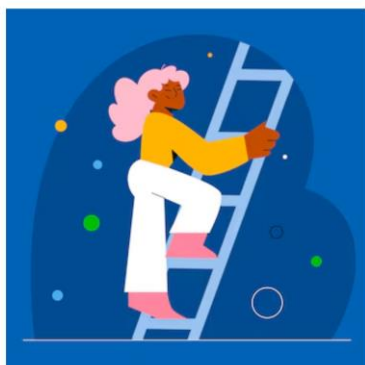

Ik ga op voorhand een school bezoeken om de school te leren kennen

**Ik kies voor een
moeilijke studierichting**

**Ik wil een school die
past bij mijn
levensbeschouwing**

**De school mag voor mij
wat verder weg zijn**

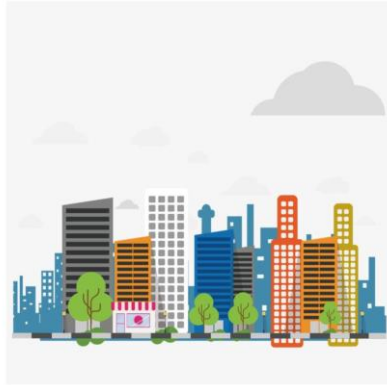

**Ik kies voor een school,
omdat vrienden er
naartoe gaan**

**Ik kies een school in het
centrum van de stad**

**Ik kies een school in
een groene omgeving**

**Ik vind het belangrijk dat
de school een A-stroom
en een B-stroom heeft**

A B

**Ik vind het belangrijk dat de
school activiteiten organiseert
tijdens de middagpauze**

**Ik kies voor een school waar
leerlingen betrokken worden
bij beslissingen van de school
(bv. leerlingenraad)**

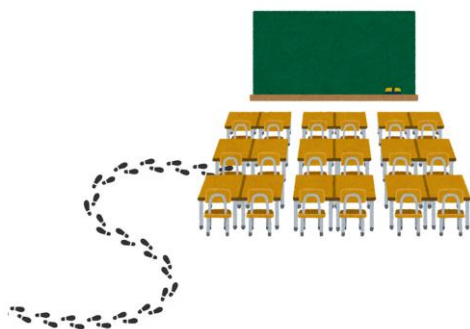
Leerlingenraad

**Ik vind het belangrijk dat er
goede begeleiding op school is
als het bijvoorbeeld wat
moeilijker gaat**

**Ik vind het belangrijk
dat ik makkelijk de weg
vind op school**

**Ik vind het belangrijk dat ik
kan ronddwalen in een school
met veel hoeken en gangetjes**

**Ik vind het belangrijk
dat er avondstudie op
school is**

**Ik vind het belangrijk
dat er 's middags warm
eten is op school**

De gesprekskaartjes:

KENNIS

Heb je in het secundair onderwijs evenveel les als op de basisschool?

Antwoord:

*In totaal heb je 32 lesuren in het secundair onderwijs.
Op de basisschool zijn er 28 lesuren. Dat zijn er dus minder.*

Op woensdag is het ook maar een halve dag, zoals op de basisschool.

Wil je weten hoe laat de school begint? Kijk dan zeker eens op de website van die school.

KENNIS

**Wat zijn de studiedomeinen in het secundair onderwijs?
Welke studiedomeinen zijn er allemaal?
(noem er zo veel mogelijk op)**

Antwoord:

De studiedomeinen zijn interessegebieden waartussen je kan kiezen in het secundair onderwijs. In totaal zijn het er 8:

1. Economie en organisatie
2. Kunst en creatie
3. Land- en tuinbouw
4. Maatschappij en welzijn
5. Sport
6. STEM
7. Taal en cultuur
8. Voeding en horeca

KENNIS

Weet je wat examens zijn?
Wat is het verschil met de toetsen nu, denk je?

Antwoord:

Examens zijn grote herhalingstoetsen in het secundair onderwijs. Het verschil is dat je voor examens vaak veel meer dingen in één keer moet leren. Meestal gaat het om alle lesinhoud van een vak dat je op een half schooljaar tijd gedaan hebt.

KENNIS

Wat is het verschil tussen A-stroom en B-stroom?
Kan je van de B-stroom nog naar de A-stroom gaan?

Antwoord:

Slaag je in de lagere school en ontvang je het getuigschrift, dan mag je naar de A-stroom gaan. Haal je het getuigschrift van de lagere school niet, dan mag je naar de B-stroom gaan en krijg je daar extra herhaling van de leerstof. Via de opstroomoptie is het mogelijk om na de B-stroom nog over te schakelen naar de A-stroom

KENNIS

Wat is het verschil tussen het aanmeldsysteem en de scholen waar je zonder aanmeldsysteem kan inschrijven?

Antwoord:

De scholen die werken met een aanmeldsysteem hebben slechts een beperkt aantal plaatsen. Daarom moet je voor deze scholen op tijd aanmelden om kans te maken op een vrije plaats. De scholen die genoeg plaats voor iedereen hebben, werken zonder aanmeldsysteem. Voor deze scholen kan je gewoon meteen inschrijven.

KENNIS

In welk jaar van het secundair onderwijs kan je voor een studierichting kiezen?

Antwoord:

Vanaf het derde jaar in het secundair onderwijs kies je voor een studierichting die bij jouw interesses en mogelijkheden past. Tijdens het eerste en tweede jaar kan je verschillende opties leren kennen en ontdekken wat jouw talenten zijn.

KENNIS

Heb je in het secundair onderwijs ook één leerkracht zoals in de basisschool?

Antwoord:

Neen, in het secundair onderwijs zal je voor elk vak een andere leerkracht hebben.

KENNIS

Welke documenten moet je meenemen als je gaat inschrijven in het secundair onderwijs?

Antwoord:

Het is belangrijk om de volgende drie documenten mee te nemen wanneer je gaat inschrijven in een middelbare school:

- je identiteitskaart
- je getuigschrift van de basisschool
- je laatste rapport

KENNIS

Kan je na het secundair onderwijs meteen gaan werken? Of moet je altijd verder studeren?

Antwoord:

Dit hangt af van de finaliteit die je in het secundair onderwijs kiest. De arbeidsmarktfinaliteit bereidt je voor op een job na het secundair onderwijs. De doorstroomfinaliteit richt zich op het verder studeren na het secundair onderwijs. Met de dubbele finaliteit kan je zowel kiezen om verder te studeren als kiezen om te gaan werken na het secundair onderwijs.

KENNIS

Zijn alle vakken op de middelbare scholen altijd hetzelfde? Waarom denk je van wel of van niet?

Antwoord:

De basisvorming is op alle scholen steeds hetzelfde. Dit zijn de vakken zoals Nederlands, wiskunde, digitale vaardigheden, ...

Daarnaast is er ook nog een keuzegedeelte in het lessenpakket. Elke school bepaalt zelf hoe ze dit keuzegedeelte aanbieden. Bekijk dus zeker wat de opties zijn in de scholen waar jij interesse in hebt.

DILEMMA / STELLING

Hoe denk jij hierover?

“Leerkrachten mogen via sociale media met hun leerlingen praten”

DILEMMA / STELLING

Hoe denk jij hierover?

Naar welke school je gaat, is altijd volledig je eigen keuze

DILEMMA / STELLING

Hoe denk jij hierover?

“Om een studierichting te kiezen, moet ik al weten welke job ik later wil doen”

DILEMMA / STELLING

Hoe denk jij hierover?

“Je doet een job enkel om geld te verdienen”

DILEMMA / STELLING

Hoe denk jij hierover?

"Het maakt niet uit welke school ik kies, ze hebben overal dezelfde studierichtingen"

DILEMMA / STELLING

Hoe denk jij hierover?

"Leerlingen moeten altijd bereikbaar zijn via Smartschool (of een ander onderwijsplatform)"

DILEMMA / STELLING

Je moet kiezen:

studeren wat je graag doet
OF
studeren zodat je later veel geld kan verdienen

DILEMMA / STELLING

Je moet kiezen:

de beste zijn in je hobby
OF
altijd goede punten halen op school

DILEMMA / STELLING

Je moet kiezen:

je moet elke dag na schooltijd blijven om de klas op te ruimen
OF
je moet elke dag extra vroeg naar school komen om de leerkracht te helpen met voorbereiden

DILEMMA / STELLING

Je moet kiezen:

een hele lieve/toffe leerkracht en slechte punten
OF
een strenge leerkracht en goede punten

TALENTEN

Wat wil je vertellen aan je nieuwe school?

Wat moet de school zeker weten over jouw?
Waar heb je hulp bij nodig?
Wat heb je nodig om te leren?

TALENTEN

Hoe leer jij?

Leer je dingen door ze te zien en te doen?
Of leer je vooral door dingen te horen, te lezen
en erover te vertellen?

TALENTEN

Hoe goed lukken de vakken in de basisschool?

In welke vakken ben je nu heel goed op school?
Met welke vakken heb je momenteel wat meer hulp nodig?
Wat is jouw lievelingsvak?

TALENTEN

Wat is jullie leukste eigenschap?

Wat is de leukste eigenschap van je ouder(s)?
Wat is de leukste eigenschap van je kind?

TALENTEN

Wat wil je later worden?

Wat wil je kind later worden?
Wat zou je ouder vroeger worden?

TALENTEN

Wat zijn jullie verborgen talenten?

Wat is je verborgen talent? Wat kan jij heel goed?
Wat is een verborgen talent van je ouder(s)?

TALENTEN

Hoe zou je jezelf beschrijven?

Hoe zou je jezelf beschrijven in enkele woorden?
Hou zou(den) jouw ouder(s) jouw beschrijven?

TALENTEN

Wat vinden jouw vrienden dat jij goed kan?

Waarover geven jouw vrienden steeds complimentjes?
Wat vinden jouw vrienden het leukst aan jou?

TALENTEN

Welke talenten herkennen jullie bij elkaar?

Welk talent of welke positieve eigenschap van jezelf
herken je in je kind?
Welk talent of welke positieve eigenschap van jezelf
herken je in je ouder(s)?

TALENTEN

Welke studierichting past bij jou?

Heb je al eens nagedacht over de studierichting die je wil gaan doen?
Waarom heb je interesse in deze studierichting(en)?
Waarom denk je dat dit goed bij jou zou passen?

Bronnenlijst

- Agentschap Innoveren en Ondernemen, Transbaso, & De Schoolbrug. (2020). *Infografiek structuur secundair onderwijs voor ouders (vertaald in 16 talen)*. Van Basis Naar Secundair. Geraadpleegd op 5 maart 2024, van <https://pro.vanbasisnaarsecundair.be/toolbox/klik-print-infografiek-nederlands>
- Agentschap Integratie en Inburgering. (2021). Communicatietools in dienstverlening aan anderstaligen. In *Vlaanderen*. Geraadpleegd op 25 februari 2024, van <https://www.integratie-inburgering.be/sites/default/files/2021-04/communicatiewaai 20210310.pdf>
- Agentschap Integratie en Inburgering. (2023). *Communicatiewaai*. communicatiewaai.be. Geraadpleegd op 23 maart 2024, van https://www.communicatiewaai.be/?utm_source=flexmail&utm_medium=e-mail&utm_campaign=nieuwsbriefoverintegratiebeleid13november2023&utm_content=wwwcommunicatiewaai.be
- Basisschool De Regenboog, Stad Gent, Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, & Het Beroepenhuis. (2020, 16 juni). *De Grote Sprong: Spel over studiekeuze*. KlasCement. Geraadpleegd op 26 juni 2024, van <https://www.klascement.net/downloadbaar-lesmateriaal/107210/de-grote-sprong-spel-over-studiekeuze/>
- Beelen, S., De Maeyer, J., Dewaele, C., Grymonprez, H., & Matthijssen, C. (2014). *Reach out! Praktijkboek voor outreachend werken*. Lannoo Campus.
- Boone, S., Vlegels, J., & Kavadias, D. (2018). Keuze van een secundaire school in de steden Antwerpen en Gent: factoren die de afstand tussen thuis en school beïnvloeden. *UGent Biblio*. [Simon Boone 291-301.pdf](#)
- Byrne, B., & De Tona, C. (2019). *All in the Mix: Race, Class and School Choice*. https://library.oapen.org/bitstream/20.500.12657/25132/1/9781526139306_fullhl.pdf
- Ceuterick, M., Jalhay, S., & Degelin, P. (2016). *Bouwstenen voor een cultuursensitieve zorg- en welzijnsorganisatie*. Politeia.
- CLB GO! Next. (z.d.). Klaar voor het SO. https://toll-net.be/moodle/xertetoolkits/play.php?template_id=51820#page100
- De Fraine, B., Dockx, J., & Denies, K. (2019). Het Vlaams secundair onderwijs van 1998 tot 2018: Inzichten uit LOSO en LiSO. In *Steunpunt Onderwijs Onderzoek*. [12189.pdf \(vlaanderen.be\)](#)
- De Ganseman, N., Dewispelaere, J., Goossens, A., Lecoyer, K., Sannen, L., Van Der Straeten, L., & Vanarwegen, H. (2023). *In gesprek geraakt*. Owl Press.
- De Schoolbrug. (z.d.). *Oefening Stellingenspel "Hoe kies ik een school?"* Van Basis Naar Secundair. Geraadpleegd op 26 juni 2024, van <https://pro.vanbasisnaarsecundair.be/toolbox/oefening-stellingenspel-hoe-kies-ik-een-school>
- De Vries, P. (2019). Ouder-kind-gesprekken: In gesprek met kind en ouders. *peterdevries.nu*. Geraadpleegd op 30 mei 2024, van <https://peterdevries.nu/wp-content/uploads/2019/12/Ouder-kind-gesprekken.pdf>
- De Vries, P., & Gilsing, R. (2023). *Ouders, onderwijs en jeugdzorg in verbinding*. Uitgeverij Coutinho.
- Dewispelaere, J. (2021). *Inleiding in de psychologie* [cursus]. Professionele Bachelor Gezinswetenschappen - Odisee Hogeschool.
- Dries, M., & Van Endt-Meijling, M. (2018). *Met nieuwe ogen* (vijfde druk). Coutinho.
- Evers, D. (2016). *Bemiddeling: Meer dan een hype* (eerste druk). Acco.
- Expertisecentrum Krachtgericht Sociaal Werk. (2014). *Verbinden vanuit diversiteit*. Lannoo Campus.

- EXPOO & Kind en Gezin. (2019). Roadmap Huizen van het Kind. In *Opgroeien*. Geraadpleegd op 3 januari 2024, van https://www.opgroeien.be/sites/default/files/tool-documents/interactieve-pdf_huis_vh_kind_v03_0.pdf
- Geldof, D., Van Acker, K., Loosveldt, G., & Emmery, K. (2022). *Gezinnen na migratie: Hulpverlening en gezinsbeleid in een superdiverse samenleving*. Garant.
- Gemeente-stadsmonitor & Vlaamse overheid. (2023). Jouw gemeentescan Hasselt. In *Gemeente-stadsmonitor*. Geraadpleegd op 13 februari 2024, van https://gsminfo.gemeente-stadsmonitor.be/%24web/Rapporten_outputs/JouwGemeentescan/GSM_JouwGemeentescan_Hasselt.pdf
- GO! CLB. (z.d.). *Klaar voor het SO*. Geraadpleegd op 9 januari 2024, van https://toll-net.be/moodle/xertetoolkits/play.php?template_id=51820#page1
- Huis van het Kind Beringen. (2023, 6 april). *Materialenpakket - Beringen DuoSprong*. Opgroeien. Geraadpleegd op 11 april 2024, van <https://www.opgroeien.be/kennis/toolbox/materialenpakket-beringen-duosprong>
- Huis van het Kind Hasselt. (z.d.). *Eerste stappen naar een draaiboek Onthaalwerking - Huis van het Kind Hasselt*.
- Huis van het Kind Hasselt. (2022). *Hartelijk welkom in Huis van het Kind Hasselt*. [Brochure]
- Huis van het Kind Hasselt. (2024). *Spel Onderwijsbeurs*. [Interne communicatie]
- Jacobs, L., Wuyts, C., & Loosveldt, G. (2016). De visie van de Belg op vluchtelingen: Een overzicht van de resultaten van de European Social Survey (ESS). In KU Leuven. Geraadpleegd op 19 maart 2024, van <https://soc.kuleuven.be/ceso/Social-Research-Methodology-Group/vluchtelingenrapport>
- KOOGO, VCOV, & GO-ouders. (2022). *Modernisering secundair onderwijs: Infogids voor ouders en hun kinderen*. [Brochure]
- Lafleur, J.-M., Marfouk, A., & Nadia Fadil. (2018). *Migratie in België in 21 vragen en antwoorden* [PDF]. Universitaire Pers Leuven. https://orbi.uliege.be/bitstream/2268/225608/1/Boek_21vragen.pdf
- Lecoyer, K. (2021, augustus). *Toolbox voor een diversiteits-sensitieve ondersteuning van gezinnen*. Odisee - Kenniscentrum Gezinswetenschappen. Geraadpleegd op 23 maart 2024, van <https://kcgezinswetenschappen.odisee.be/toolbox-voor-een-diversiteits-sensitieve-ondersteuning-van-gezinnen>
- LOP Hasselt. (2024). *Inschrijvingen voor gewoon en buitengewoon secundair onderwijs schooljaar 2024-2025* [Flyer].
- Matheusen, F. (2016). *Mijn held is een hulpverlener: Over zorg in een superdiverse wereld*. Lannoo Campus.
- Modernisering SO. (2021). Katholiekonderwijs.vlaanderen. Geraadpleegd op 25 november 2023, van https://www.katholiekonderwijs.vlaanderen/theme/modernisering_so#:~:text=Sinds%20september%202019%20wordt%20het,trede%20in%20een%20getrapte%20studiekeuze.
- Noteboom, S. (2021). *Transitiemomenten in het onderwijs* [Masterscriptie in de pedagogische wetenschappen]. Universiteit Gent. [RUG01-003011187_2021_0001_AC.pdf](https://rugg01-003011187_2021_0001_AC.pdf) (ugent.be)
- Omlo, J. (2017). *WAT WERKT BIJ Outreachend werken: Kansen en dilemma's voor sociale wijkteams* (E. Den Breejen, H. Mateman, J. Van Der Waerden, & Movisie, Reds.). Geraadpleegd op 7 april 2024, van <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/publication-attachment/Dossier-wat-werkt-bij-outreachend-werken%20%5BMOV-12693403-1.0%5D.pdf>

- Opgroeien. (2023, juni 29). *Taal en nationaliteit: cijfers op maat*. Geraadpleegd op 13 februari 2024, van <https://www.opgroeien.be/kennis/cijfers-en-onderzoek/taal-en-nationaliteit/cijfers-op-maat>
- Opgroeien. (2023b, december 22). *Cultuur-sensitieve hulpverlening: Vooral een krachtgerichte basishouding*. <https://www.opgroeien.be/kennis/themas/cultuursensitieve-gezinsondersteuning/cultuur-sensitieve-hulpverlening-vooral-een-krachtgerichte-basishouding>
- Opgroeien. (2023c, december 22). *Hoe omgaan met culturele verschillen in de ondersteuning van gezinnen?* <https://www.opgroeien.be/kennis/themas/cultuursensitieve-gezinsondersteuning/hoe-omgaan-met-culturele-verschillen-de-ondersteuning-van-gezinnen>
- Roeg, D., Van de Lindt, S., Lohuis, G., & Van Doorn, L. (2015). *Bemoeizorg van A tot Z. Assertieve en outreachende zorg*. Uitgeverij SWP Amsterdam.
- Ryckaert, L. (2015). *Omgaan met ouders: Hoe het gesprek voeren, een gids voor leraren* (derde, volledig herziene druk). Lannoo Campus.
- Stad Hasselt. (2024). *Bezoek de Onderwijsbeurs* [Flyer].
- Stad Hasselt. (2023). *Onderwijsbeurs SO Hasselt* [Grondplan].
- Stad Hasselt. (2023, 19 oktober). *Onderwijsbeurs - van lager naar secundair onderwijs*. Geraadpleegd op 3 januari 2024, van <https://www.hasselt.be/nl/nieuws/Onderwijsbeurs>
- The culture factor group. (2023, 16 oktober). *Country Comparison Tool*. Hofstede Insights. Geraadpleegd op 18 februari 2024, van <https://www.hofstede-insights.com/country-comparison-tool?countries=belgium>
- Thomas en Charles. (z.d.). *Driehoeksgesprekken*. Geraadpleegd op 30 mei 2024, van <https://www.thomasencharles.nl/kindgesprekken-driehoeksgesprekken/>
- Transbaso. (z.d.). *Ouders betrekken bij studie- en schoolkeuze*. Van Basis Naar Secundair. Geraadpleegd op 30 mei 2024, van <https://pro.vanbasisnaarsekundair.be/schoolteams/samen-met-ouders>
- Vancoppenolle, D., Dupont, G., & Nys, K. (2023, 23 maart). *Opvoedingsbeleving*. Departement Zorg. Geraadpleegd op 6 december 2023, van <https://departementwvg.be/gezinsenquête21/opvoedingsbeleving>
- Vander Stuyft, C. (2015). *Schoolkeuze voor het secundair onderwijs door de bril van de ouders* [Masterscriptie]. Universiteit Gent. https://libstore.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/216/325/RUG01-002216325_2015_0001_AC.pdf
- Van Doorn, L., Omlo, J., Van Etten, Y., & Gademan, M. (2019). *Outreaching werken: Basisboek voor werkers in de eerste lijn* (herziene druk). Uitgeverij Coutinho.
- Vansteenkiste, & Soenens. (2015). *Motiveren mét succes? Zet in op het abc van de zelfdeterminatietheorie*. Gezond Leven. Geraadpleegd op 3 juli 2024, van <https://www.gezondleven.be/wat-is-gezondheid/leefstijl-%C3%A9n-omgeving-als-focus/motiveren-m%C3%A9t-succes-zet-in-op-het-abc-van-de-zelfdeterminatietheorie>
- VCLB. (2023). *Keuzewerkboek: op stap naar het secundair onderwijs*. Geraadpleegd op 4 februari 2024, van <http://vclb-service.be/?ID=30545&cat=2876&product=3353>
- Vlaamse Onderwijsraad. (2018, 25 oktober). *Een nieuw kader voor inschrijvingsrecht voor basis- en secundair onderwijs*. VLOR. Geraadpleegd op 25 november 2023, van <https://www.vlor.be/adviezen/een-nieuw-kader-voor-inschrijvingsrecht-voor-basis-en-secundair-onderwijs>